Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Hodošček

Psihosocialni vidiki dela in izgube zaposlitve: Primer Murinih delavk

Magistrsko delo

Ljubljana, 2025

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Hodošček

Psihosocialni vidiki dela in izgube zaposlitve: Primer Murinih delavk

Magistrsko delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2025

Podatki o magistrskem delu

Ime in priimek: Maja Hodošček

Naslov magistrskega dela: Psihosocialni vidiki dela in izgube zaposlitve: Primer Murinih delavk

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Kraj: Ljubljana

Leto: 2025

Št. strani: 191
Št. tabel: 2
Št. prilog: 3

Ključne besede: delo, izguba zaposlitve, delavke, psihosocialna tveganja, tekstilna tovarna Mura, deindustrializacija, socialna varnost

Povzetek

V magistrskem delu raziskujem psihosocialne vidike dela in izgube zaposlitve nekdanjih delavk tekstilne tovarne Mura, ki je po skoraj stoletnem delovanju dokončno prenehala z obratovanjem leta 2019. Mura je bila več desetletij pomemben gospodarski in družbeni steber Pomurja ter del identitete regije. Njen propad razkriva širše procese postsocialistične deindustrializacije in njihove posledice za delavke ter lokalno skupnost. V teoretičnem delu obravnavam delo kot družbeno in identitetno kategorijo, razvoj vrednotenja dela od fordističnega do postfordističnega obdobja ter pojav prekarizacije in psihosocialnih tveganj v delovnih okoljih. Posebno pozornost namenjam položaju žensk v tovarniških kolektivih in njihovim izkušnjam v obdobju tranzicije. V empiričnem delu predstavljam kvalitativno raziskavo, izvedeno s šestimi polstrukturiranimi intervjuji z nekdanjimi delavkami Mure. Ugotovitve kažejo, da so sogovornice delo razumele kot vir ponosa, pripadnosti in socialne vključenosti, hkrati pa kot vir telesne in čustvene izčrpanosti. Delovne pogoje so zaznamovali visoki normativi, ponavljajoči gibi, pomanjkanje opreme, neustrezna komunikacija in občutki nepravičnosti. Propad podjetja in stečaj so doživele kot nenaden prelom, ki je prinesel občutke šoka, negotovosti in izgube dostojanstva. Izguba dela je pomenila razkroj kolektivnih vezi in socialne varnosti, kar je vplivalo tudi na njihovo psihično in fizično počutje. Kljub temu so delavke razvile različne strategije spoprijemanja, ki temeljijo na podpori družine, sodelavk in skupnostnih mrež. Rezultati opozarjajo na potrebo po celostnih oblikah podpore ob izgubi zaposlitve, večji vlogi socialnega dela v lokalnih skupnostih ter sistemskih ukrepih za zaščito delavk ob procesih deindustrializacije. Delo prispeva k razumevanju psihosocialnih posledic propada industrijskih podjetij in odpira prostor za nadaljnje raziskave o pomenu dela ter doživljanju njegove izgube.

Information on Master's Thesis

Author: Maja Hodošček

Title: Psychosocial Aspects of Work and Job Loss: The Case of Mura Workers

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Location: Ljubljana

Year: 2025

No. of pages: 191
No. of tables: 2
No. of appendices: 3

Keywords: work, job loss, female workers, psychosocial risks, Mura Textile Factory, deindustrialisation, social security

Abstract

This master's thesis explores the psychosocial aspects of work and job loss among former female workers of the textile factory Mura, which ceased operations in 2019 after nearly a century of activity. For decades, Mura was an important economic and social pillar of the Pomurje region and a significant part of its collective identity. Its collapse reveals broader processes of post-socialist deindustrialisation and their consequences for the workers and the local community. The theoretical part discusses work as a social and identity-forming category, the evolution of its value from the Fordist to the post-Fordist period, and the emergence of precarisation and psychosocial risks in working environments. Particular attention is given to the position of women in factory collectives and their experiences during the period of transition. The empirical part presents a qualitative study based on six semi-structured interviews with former Mura workers. The findings show that the interviewees perceived their work as a source of pride, belonging, and social inclusion, but also as a cause of physical and emotional exhaustion. Working conditions were marked by high production norms, repetitive movements, lack of equipment, poor communication, and feelings of injustice. The company's collapse and bankruptcy were experienced as a sudden rupture that brought shock, uncertainty, and a loss of dignity. Job loss resulted in the disintegration of collective ties and social security, affecting both mental and physical well-being. Nevertheless, the women developed various coping strategies, relying on family support, co-worker relationships, and community networks. The results highlight the need for comprehensive support systems following job loss, a stronger role of social work within local communities, and systemic measures to protect workers amid deindustrialisation processes. The thesis contributes to understanding the psychosocial consequences of industrial decline and opens avenues for further research on the meaning of work and the experience of its loss.

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Sreču Dragošu za strokovno pomoč in podporo pri nastajanju magistrskega dela.

Iskrena hvala tudi vsem nekdanjim delavkam Mure, ki so z menoj delile svoje osebne izkušnje.

Posebej hvala:
♥
Mami za vse.
Kyrylu za ljubezen.
Katji za podporo.
Maji za spodbudo.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD 1
1. TEORETIČNI UVOD 3
1.1. Delo v tekstilni tovarni 3
1.1.1. Pomen dela 3
1.1.2. Vrednotenje dela 4
1.1.3. Tovarna kot delovni in skupnostni prostor 5
1.1.4. Strukturne spremembe dela po prehodu v tržno gospodarstvo 6
1.1.5. Prekarizacija in razkroj delovnih pogojev 7
1.1.6. Glas delavk v sistemu samoupravljanja in postsocialističnem prehodu 8
1.1.6.1. Samoupravljanje in obljuba delavskega glasu 8
1.1.6.2. Spol, razred in meje delavske participacije 9
1.1.6.3. Izguba glasu v postsocialističnem obdobju 10
1.1.7. Delovni pogoji v tovarni kot vir psihosocialnih tveganj 11
1.1.7.1. Opredelitev psihosocialnih tveganj 11
1.1.7.2. Psihosocialni dejavniki tveganja v primeru Mure 11
1.1.7.3. Evropski in globalni kontekst 14
1.2. Izguba dela 15
1.2.1. Doživljanje stečaja tovarne 15
1.2.1.1. Stečaj Mure in njegov družbeni vpliv 15
1.2.1.2. Družbene in starostne razlike v doživljanju izgube 16
1.2.1.3. Novica o stečaju 17
1.2.2. Psihosocialne posledice izgube zaposlitve za posameznika 18
1.2.2.1. Izguba dela kot življenjska kriza 18
1.2.2.2. Posledice za zdravje 19
1.2.2.3. Stigmatizacija brezposelnosti 20
1.2.2.4. Vpliv organizacijskih dejavnikov na posledice 21
1.2.3. Psihosocialne posledice izgube zaposlitve za družino 22
1.2.3.1. Ekonomske posledice 22
1.2.3.2. Spremembe v družinski dinamiki 23
1.2.3.3. Vpliv brezposelnosti staršev na otroke 24
2. PROBLEM 26
2.1. Opredelitev problema 26

2.2. Namen raziskave 27
3. METODOLOGIJA 28
3.1. Vrsta raziskave in raziskovalni model 28
3.2. Raziskovalni instrumenti in viri podatkov 28
3.3. Opredelitev enot raziskovanja – populacija in vzorec 29
3.4. Obdelava in analiza podatkov 29
4. REZULTATI 32
4.1. DELO V MURI 32
4.2. IZGUBA ZAPOSLITVE 42
4.3. SOCAILNA VARNOST 47
4.4. DRUŽINA 55
4.5. DRUGI VIRI MOČI IN PODPORE 59
4.6. ZDRAVJE 64
5. RAZPRAVA 67
6. SKLEPI 74
7. PREDLOGI 76
8. UPORABLJENA LITERATURA 78
9. PRILOGE 81
9.1. Priloga 1: Odprto kodiranje 81
9.2. Priloga 2: Osno kodiranje 151
9.3. Priloga 3: Zapisi intervjujev in določitev enot kodiranja 158

1. UVOD

Izbira teme magistrskega dela je zame osebna in hkrati povezana s področjem socialnega dela, saj odpira vprašanja o doživljanju delavk, njihovih stiskah v času dela in ob izgubi zaposlitve ter o širših družbenih posledicah teh procesov. Moja osebna povezanost s temo izhaja iz dejstva, da je bila moja mama kot delavka zaposlena v tovarni Mura skoraj vse življenje; od najstniških let pa vse do njenega stečaja. Dogajanje v tovarni sem tako spremljala že od otroštva in ob tem opazovala, kako je delo zaznamovalo njeno življenje in našo družino.

Ko sem se raziskovalno posvetila tej temi, sem naletela na nekaj pomembnih del, ki so v ospredje postavila izkušnje tekstilnih delavk in osvetlila njihovo doživljanje. Kljub temu pa njihov glas v širši javnosti pogosto ostaja preslišan. Prav zato sem želela v svoji raziskavi delavkam ponuditi prostor, kjer lahko spregovorijo o svojih izkušnjah, ki v obstoječih razpravah niso vedno prišle do izraza. Prisluhnila sem njihovim pripovedim o vsakdanjem delu v tovarni in o izgubi zaposlitve ter skozi njihove zgodbe spoznala, kako se osebna izkušnja prepleta s kolektivno. To mi je omogočilo, da sem lastno izkušnjo hčerke Murine delavke postavila v širši okvir in pridobila novo perspektivo; takšno, ki presega individualne spomine ter jih povezuje v skupno pripoved o psihosocialnih obremenitvah ob delu in izgubi zaposlitve.

Letos mineva sto let od začetkov tekstilne tovarne Mura, ki je jeseni 2009 skupaj s tremi hčerinskimi podjetji šla v stečaj. Možnost stečaja so mediji napovedovali že prej, medtem ko so ekonomisti in politiki več let razpravljali o različnih scenarijih usode tovarne in njenih 2892 zaposlenih (Vodopivec, 2021: 8). Vendar proizvodnja z letom 2009 še ni bila povsem ustavljena, manjši del zaposlenih je delo nadaljeval. Murini stroji so dokončno utihnili julija 2019, ko je tovarna po 94 letih in tretjem stečaju zaprla vrata. S tem se je končalo skoraj stoletno obdobje, v katerem je Mura predstavljala sinonim za slovensko tekstilno industrijo in zagotavljala delo več kot 6.000 ljudem v Pomurju (Sever, 2019).

V nekdanjih prostorih tovarne, ki so po letu 2019 večinoma samevali, danes deluje več novih podjetij, a brez vsakršne povezave z Murinim imenom. Za zidovi hal so ostali le spomini in osebne izkušnje delavk, skupaj z bogatim znanjem, ki ga ne bodo mogle prenesti na mlajše generacije. Propad Mure ni pomenil le izgube tisočih delovnih mest, temveč tudi prekinitev tekstilne industrijske dediščine, ki je desetletja soustvarjala identiteto regije (Sever, 2019).

Kako pomembna je bila Mura za regijo, lepo ponazarja izjava upokojene delavke Ane Plej, ki je ob stečaju leta 2009 Nini Vodopivec dejala: *»Brez Mure tod ni nič, brez nje še Mura ne bi tekla«* (Vodopivec, 2021: 8).

Nekateri sicer opozarjajo, da je regija gospodarski pretres razmeroma dobro preživela, saj so se kazalci zaposlenosti in plač v nekaj letih po stečaju celo izboljšali. Vendar takšne razlage spregledajo delavke in njihovo izgubo predstavljajo kot neizogiben stranski učinek globalnih ekonomskih procesov. Spregleda se tudi, da so lastniki podjetje v letih pred stečajem sistematično izčrpavali, breme prestrukturiranja pa so nosile predvsem delavke, ki so kljub negotovosti vztrajale pri delu.

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Delo v tekstilni tovarni

Delo v tekstilni tovarni je bilo več kot zgolj sredstvo preživetja. Predstavljalo je prostor ekonomskega, družbenega in simbolnega pomena. V njem so se oblikovali delavski kolektivi, identitete in odnosi, ki razkrivajo, kako so delavke doživljale svoje delo v različnih zgodovinskih obdobjih.

1.1.1. Pomen dela

Delo je ena temeljnih človeških dejavnosti, ki presega zgolj ekonomsko funkcijo. Kot ugotavlja Klimczuk (2017), gre za namensko dejavnost, s katero ljudje s svojim znanjem in orodji oblikujejo dobrine ali informacije ter s tem zadovoljujejo potrebe in vzdržujejo družbo. Razumevanje dela pa je vedno družbeno in zgodovinsko pogojeno: v nekaterih obdobjih je pomenilo prisilo in napor, v drugih ustvarjalnost in samouresničitev. V sodobnih družbah se delo večinoma vrednoti skozi dohodek, pri čemer ostajajo spregledane druge oblike dela (gospodinjsko, prostovoljsko in skrbstveno) ki prav tako ustvarjajo družbene vezi in pomen (Klimczuk, 2017: 1).

Koncept dela ima v zahodni tradiciji začetke v antiki, kjer so filozofi, kot sta Aristotel in Platon, ročno delo razumeli kot napor in trpljenje, značilno za sužnje. V številnih indoevropskih jezikih se v izrazu za delo ohranja ta dvojen pomen: na eni strani prisila in bolečina (*labor*), na drugi ustvarjanje izdelka oziroma rezultat napora (*opus*). V judovsko-krščanski tradiciji se je pomen dela oblikoval med nasprotujočimi si stališči – od kazni do poklicanosti. Reformacija pa ga je povzdignila v »božji klic«, kar je po Webrovi interpretaciji okrepilo protestantsko delovno etiko in prispevalo k uveljavitvi meščanskih vrednot (Ehmer, 2015: 669–670).

Dragoš (2023) opozarja, da je reformacija prinesla prelom v razumevanju dela: iz božje kazni je postalo osrednja življenjska vrednota, vezana na vsakdanje prizadevanje. Kalvinistični nauk o predestinaciji je ljudi postavil pred negotovost, zato so uspeh in delavnost začeli razumeti kot znamenje božje naklonjenosti. Weber pokaže, da je takšno razumevanje pospešilo razvoj kapitalizma, saj je delo izgubilo nadnaravni status kazni in postalo preizkus posameznikove vztrajnosti. S tem pa se je postopoma preoblikovalo v depersonaliziran del produkcijskega procesa, kjer kapital prevzame glavno vlogo, delo pa izgubi svojo etično težo (Dragoš, 2023: 243–244).

V industrijskem kapitalizmu je plačano delo postalo temelj osebne identitete, družbenega priznanja in politične participacije. Kljub temu pa odnos do dela ni bil enoznačen. Ekonomisti 18. in 19. stoletja so opozarjali na dehumanizirajoče učinke delitve dela in množične proizvodnje. Marx je v kapitalizmu prepoznal predvsem vir izkoriščanja in odtujenosti ter poudaril, da problem ne izhaja le iz ekonomske neenakosti, temveč iz izgube smisla znotraj samega delovnega procesa (Dragoš, 2023: 244).

Razumevanje dela je hkrati ustvarjalo hierarhijo: umsko delo je imelo večji ugled kot fizično, načrtovanje večjo veljavo kot izvedba, kvalificirano delo več prestiža kot nekvalificirano, stabilna zaposlitev pa več pomena kot priložnostno ali gospodinjsko (Ehmer, 2015: 670–671).

Zgodovinski pogledi na delo tako razkrivajo, da to ni le sredstvo preživetja, temveč nosilec družbenih vrednot in norm, ki določajo, kaj velja za pomembno in moralno. Hkrati pa se pomen dela v vsakem obdobju znova oblikuje glede na širši družbeni kontekst in razmerja moči.

1.1.2. Vrednotenje dela

Tekstilna industrija je na Slovenskem dolgo predstavljala prostor industrializacije ter ženske in delavske emancipacije. Čeprav je v medvojnem obdobju veljala za eno najuspešnejših gospodarskih panog, v kateri je bilo zaposlenih največ žensk, so postsocialistične transformacije in zapiranje tovarn močno zmanjšale njen družbeni pomen. V času socializma se je razvila kot izrazito feminizirana industrija, označena za lahko in delovno intenzivno panogo s priučeno delovno silo, kar je vplivalo na njeno nizko vrednotenje (Vodopivec, 2021: 139–140). Razlike med proizvodnimi delavkami in pisarniškimi uslužbenkami so dodatno razkrivale neenakosti v obremenitvah in vsakdanjem življenju (Vodopivec, 2021: 142).

Kljub tem razlikam ima delo na Slovenskem dolgo tradicijo visoke moralne vrednosti, ki se je v socializmu utrdila kot najvišja družbena norma povezana z identiteto, državljanstvom in socialnimi pravicami (Vodopivec, 2021: 144). V tem okviru sta pridnost in marljivost oblikovali podobo »pridnih in ubogljivih« delavk, čeprav sta ti lastnosti v sodobnem diskurzu pogosto razumljeni kot submisivni. Danes pridnost in volja do dela nista več dovolj za zaposlitev, saj v ospredje stopata (poklicna in osebna) prožnost ter samoodgovornost. Kljub temu pa pretekle vrednote vztrajnosti, solidarnosti in delovne etike ostajajo pomemben del izkušenj in identitet tekstilnih delavk (Vodopivec, 2021: 147–148).

V širšem smislu se pomen dela kaže tudi onkraj konkretnega opravljanja poklica. Delo v sodobnih družbah pogosto predstavlja pogoj za vključevanje v širše socialne in kulturne procese, kot so ustvarjanje odnosov, pridobivanje ugleda ali doseganje določenega statusa. Z razmahom industrijskega kapitalizma pa je delo dobilo tudi negativne konotacije: povezujemo ga z bolečino, odrekanjem in izgubo avtonomije. Tak sistem je prinesel izkoriščanje, odtujenost in diskriminacijo, hkrati pa delo ostaja vir osebnega in družbenega napredka, priložnost za emancipacijo ter sredstvo oblikovanja lastne identitete. Čeprav je lahko naporno in zahteva žrtvovanje, pomeni tudi prostor svobode, samouresničitve in skrbi za druge. Izguba zaposlitve zato ni le izguba plače ali poklicnega naziva, temveč tudi izguba občutka smisla in pripadnosti (Kwon in Lane, 2016: 6–7).

1.1.3. Tovarna kot delovni in skupnostni prostor

Delo v jugoslovanskih tekstilnih tovarnah je v času industrializacije potekalo v tako imenovanih »socialističnih mikrokozmosih«, kjer se je proizvodnja prepletala s političnimi, socialnimi, izobraževalnimi in kulturnimi dejavnostmi. Tovarne niso bile le delovna okolja, temveč tudi pomembna središča vsakdanjega življenja. Poleg zaposlitve so zagotavljale menze, zdravstveno oskrbo, otroško varstvo, počitniške domove, štipendije in stanovanja, ki so jih organizirali in upravljali sindikati v sodelovanju z delavskimi sveti in vodstvom (Bonfiglioli, 2021: 40).

Kot poudarja Vodopivec (2019), razumevanje sodobnega doživljanja tovarne zahteva vpogled v njeno vlogo v življenju delavk in delavcev v socialistični preteklosti. Mura je svojim zaposlenim poleg plače zagotavljala širok spekter socialnih in skupnostnih ugodnosti: stanovanja in kredite za gradnjo, subvencionirano prehrano, zdravstveno ambulanto, prevoz na delo, kulturne in športne dejavnosti ter gradnjo otroških vrtcev. Takšna mreža socialne podpore je ustvarjala občutek varnosti, pripadnosti in solidarnosti, delavke in delavci pa so se v tem kontekstu pogosto doživljali kot soustvarjalci skupnega družbenega standarda (Vodopivec, 2019: 6).

Bonfiglioli (2021) ugotavlja, da so se v tovarnah nekdanje Jugoslavije izvajale različne oblike socialistične pedagogike, katerih cilj je bil preoblikovati kmečko prebivalstvo v zavestne industrijske in samoupravne delavce. Sčasoma pa so se znotraj teh okolij utrjevale razlike, ki so ločevale kvalificirane od nekvalificiranih, fizične od pisarniških delavcev, moške od žensk,

mestne delavke od tistih s podeželja ter člane partije od ostalih zaposlenih (Bonfiglioli, 2021: 42).

V konfekcijah je večino fizičnega dela opravljalo žensko delovno silo, vključeno v normirano kosovno delo, pogosto v treh izmenah, medtem ko so moški praviloma zasedali tehnične in vodstvene položaje. Delavke so morale ob napornih delovnih normah v tovarni usklajevati še gospodinjska opravila in skrbstvene obveznosti doma, pogosto pa so presegle svoje zmožnosti, da bi dosegle norme in ohranile dodatke k plači. Čeprav so bile plače nizke, so bile redne in dopolnjene s socialnimi ugodnostmi ter obljubo fordistične blaginje in potrošnje (Bonfiglioli, 2021: 43).

Tudi ob razmeroma nizkih plačah je zaposlitev v tekstilnih tovarnah v času industrializacije predstavljala pomemben vir stabilnosti. Bila je povezana z obljubo postopnega izboljševanja življenjskega standarda, dostopa do potrošnih dobrin in širše družbene blaginje; obljubo, ki je bila hkrati materialna in simbolna, ter je delavkam omogočala občutek dostojanstva in družbene vključenosti.

1.1.4. Strukturne spremembe dela po prehodu v tržno gospodarstvo

Fordizem, kot ga opredeli Hugman (2001), označuje vzorec družbene organizacije razvitih kapitalističnih družb dvajsetega stoletja, v katerem je prevladovala množična proizvodnja v velikih organizacijah (npr. tovarnah, šolah, bolnišnicah) ob hkratni močni vlogi države. Ta je regulirala gospodarstvo, zagotavljala socialne storitve in spodbujala stabilnost zaposlenosti. V središču fordističnega modela so bili dolgoročna zaposlitev, predvidljivost in jasna povezava med delom in socialno varnostjo. Prehod v postfordizem pa je pomenil razkroj teh struktur: fragmentacijo organizacijskih oblik, širjenje neoliberalne ekonomske politike, umik države iz neposrednega zagotavljanja socialnih storitev ter vzpon fleksibilnih, začasnih in pogodbenih oblik dela (Hugman, 2001: 324).

V devetdesetih letih so postsocialistične in postfordistične transformacije sprožile obsežno deindustrializacijo, ki je tekstilne tovarne spremenila v podizvajalce globalnih blagovnih znamk. V regiji se je uveljavil model zunanjepredelovalne trgovine (*outward processing trade ali Lohnarbeit*), v katerem zahodni naročniki pošiljajo tekstilni material, lokalne tovarne pa opravljajo le faze šivanja in dodelave, preden se končni izdelki vrnejo na zahodni trg. Model

je po letu 1990 postopoma postal prevladujoča oblika proizvodnje v regiji (Bonfiglioli, 2021: 88).

Podoben proces je zaznamoval tudi Muro. Podjetje, ki je nekoč obsegalo celoten proizvodni cikel, od oblikovanja in konstrukcije do trženja, je postopoma postalo odvisno od dodelavnih poslov za nemško podjetje Boss. Takšna odvisnost je potisnila v ozadje domači in mednarodni trg ter zmanjšala vlaganja v razvoj lastnih blagovnih znamk. Ključni problem je bil v podrejenosti transnacionalnim naročnikom, h kateri so prispevale tudi strategije domačih lastnikov, usmerjene predvsem v kratkoročne finančne koristi in izčrpavanje podjetja, ne pa v inovacije ali dolgoročni razvoj (Močnik, 2010: 149–150).

1.1.5. Prekarizacija in razkroj delovnih pogojev

V postsocialističnem obdobju so procesi deindustrializacije in izgube delovnih mest potekali vzporedno z intenzifikacijo, neformalizacijo in prekarizacijo dela med preostalim tekstilnim delavstvom v postjugoslovanskem prostoru. Kot piše avtorica, so bili vsi industrijski sektorji po razpadu Jugoslavije močno prizadeti zaradi privatizacije in povečanih delovnih obremenitev, vendar je bila tekstilna industrija še posebej izpostavljena globalnim spremembam, zaznamovanim z »dirko proti dnu« pri proizvodnih stroških in zahtevami »hitre mode« (Bonfiglioli, 2020: 88).

Ti procesi so spremljali izginjanje nekdanjih velikih tovarn in drastično zmanjšanje števila zaposlenih, pri čemer so bile ženske še posebej prizadete. V tem kontekstu je oslabelo sindikalno zastopstvo, delovne razmere so postale bolj negotove in izčrpavajoče, delavke pa so se soočale z nizkimi plačami, neplačanimi nadurami in kršitvami delovnopravnih standardov. Spremenjene gospodarske in družbene razmere so sprožile številne delavske proteste, kjer so ženske opozarjale na ponižanje, izčrpanost in izgubo družbenega ugleda industrijskega dela (Bonfiglioli, 2020: 176–177).

Kot ugotavlja Bonfiglioli, so delavke v svojih javnih pričevanjih opozarjale, da se družba *»premika v postindustrijsko smer, ki razvrednoti nekdanje industrijske delavce, še vedno sposobne dela, a brez prostora, kamor bi se lahko obrnili«* (Bonfiglioli, 2020: 177). Ta občutek negotovosti in izgube dostojanstva je postal osrednji element njihovih pripovedi o sedanjosti, ki jo primerjajo z obdobjem socializma, ko je delo pomenilo stabilnost, spoštovanje in socialno varnost.

Danes tekstilna industrija sodi med najslabše plačane in najmanj cenjene sektorje. V njej prevladujejo ženske, ki predstavljajo približno 80 % svetovne delovne sile, vendar zasedajo le okoli 38 % višjih ali vodstvenih položajev, kljub pogosto visoki izobrazbeni ravni. To stanje razkriva tako horizontalno kot vertikalno spolno segregacijo: ženske so večinoma omejene na ožji nabor delovnih mest, ki so rutinska, fizično zahtevna in nizko vrednotena, medtem ko so upravljalske in odločevalske funkcije večinoma v rokah moških. Poleg tega so delavke pogosto izpostavljene posredni in neposredni spolni diskriminaciji, povezani z neenakimi razmerji moči v organizacijah. Delo, ki je tradicionalno označeno kot »žensko«, kot je šivanje oblačil, je tako sistematično podcenjeno in slabše plačano (Evropska komisija, 2022).

1.1.6. Glas delavk v sistemu samoupravljanja in postsocialističnem prehodu

V obdobju samoupravljanja so imele delavke formalni glas pri upravljanju tovarn, vendar je bil njihov dejanski vpliv omejen. S prehodom v postsocializem se je ta prostor sodelovanja še zožil, kar je vplivalo na njihovo družbeno in poklicno vlogo.

1.1.6.1. Samoupravljanje in obljuba delavskega glasu

Samoupravljanje je predstavljalo enega osrednjih stebrov jugoslovanskega socializma. Z geslom *»tovarne delavcem«* je oblast po drugi svetovni vojni uvedla model, v katerem naj bi zaposleni prek delavskih svetov sodelovali pri vodenju podjetij. Vsak delavec je imel formalno pravico voliti in biti izvoljen v ta organ, ki je odločal o poslovnih načrtih, razdelitvi dobička in drugih ključnih vprašanjih. Sistem je obljubljal demokracijo na delovnem mestu in enakost v odločanju, v praksi pa je bila ta pogosto le navidezna (Bošnjak, 2025: 8).

Podjetja so obvladovala omrežja privilegiranih, ekonomsko močnejših in politično vplivnih posameznikov, medtem ko so proizvodne obrate in delavske svete večinoma vodili izkušenejši in bolje kvalificirani delavci, povezani z vodstvi. Tak razkorak med normativnim idealom in dejanskimi razmerji moči je ustvarjal občutek, da vsi delavci sicer »upravljajo«, a so številni kljub temu ostajali preslišani. Čeprav je ideološka podlaga samoupravljanja temeljila na načelih enakosti in kolektivnega odločanja, so se v vsakdanjem življenju tovarn pogosto reproducirale razlike v vplivu, statusu in dostopu do informacij (Bošnjak, 2025: 9).

Primer slovenskih tekstilnih tovarn razkriva, kako so bila razmerja med vodstvom in delavci oblikovana tudi skozi vsakodnevne delovne prakse. Direktorji so se zaradi pomanjkanja surovin, zastarele tehnologije in birokratskih omejitev pogosto zanašali na prilagodljivost in

zavzetost delavk. Ko je material prispel pozno, je bilo treba delo v proizvodnji pospešiti, zaposleni pa so to razumeli kot izraz pripadnosti in pomoči tovarni. Takšna situacijska zavezništva so gradila občutek povezanosti in solidarnosti, saj so prinašala tudi določene koristi: stabilnejša delovna mesta, občasne nagrade ter lažji dostop do stanovanj in štipendij. Vendar so prav delavke pogosto nosile največji del dodatnih obremenitev, saj so bile večinoma zaposlene v proizvodnji, kjer so bili pritiski največji (Vodopivec, 2021: 117).

1.1.6.2. Spol, razred in meje delavske participacije

Bošnjak (2025), ki analizira položaj ženskih delavk in njihovo vključevanje v demokracijo na delovnem mestu v jugoslovanski samoupravni industriji, poudarja, da je za razumevanje njihovega statusa ključen preplet razmerij med spolom in razredom. Čeprav je samoupravljanje formalno obljubljalo enake možnosti za vse, so bile prav delavke z nižjimi kvalifikacijami in omejenim dostopom do izobraževanja pogosto potisnjene na rob odločanja. Bolj izobražene delavke so imele več priložnosti za vključevanje, a so jih kljub temu omejevala razširjena prepričanja o ženskah kot sekundarni delovni sili (Bošnjak, 2025).

V zapisnikih sej delavskih svetov v tekstilnih obratih, kot sta Pletenina in Dekorativna, so razvidne živahne razprave, kadar je šlo za delovne pogoje, plače in življenjske okoliščine zaposlenih. Ko pa so bile na dnevnem redu širše razprave o poslovni politiki ali upravljanju podjetja, se delavke in delavci niso aktivno vključevali (Vodopivec, 2022: 99–100). Spomini zaposlenih kažejo, da so se čutili vključene v odločitve, ki so neposredno zadevale njihov vsakdan, hkrati pa so prepoznali meje svojega vpliva. Pomembno vlogo so imele tudi prve socialne delavke, zaposlene v nekaterih tovarnah, ki so opozarjale na težave kolektiva in predlagale rešitve, o katerih so nato razpravljali delavski sveti in vodstva (Vodopivec, 2022: 96).

Analiza Bošnjaka (2025) razkriva, da so bile razlike po spolu in razredu globoko vgrajene v delovanje samoupravnih tovarn. Spol je bil vpisan v hierarhijo, poklicne vloge in plačne razlike: ženske so pogosto veljale za preobremenjene z gospodinjstvom in zato manj primerne za vodilne položaje. Takšna prepričanja so utrjevala njihovo koncentracijo v nizkokvalificiranih delih in omejevala njihovo udeležbo v organih odločanja (Bošnjak, 2025: 11–12). Neenakosti so se kazale tudi pri izvolitvah predstavnikov v delavske svete; praksa, da so bili za predstavnike izbrani predvsem bolj kvalificirani delavci, je sistematično izključevala

ženske, saj so bile zaradi zgodovinske izključenosti iz izobraževanja večinoma zaposlene kot nekvalificirane ali polkvalificirane (Bošnjak, 2025: 12–14).

Poleg tega so morale delavke usklajevati plačano delo s težo neplačanega gospodinjskega in skrbstvenega dela, kar je dodatno omejevalo njihove možnosti za dodatno izobraževanje in aktivnejše vključevanje v samoupravne strukture (Bošnjak, 2025: 15–16). V takšnih okoliščinah so se znašle v specifičnem položaju: po eni strani so občutile pripadnost kolektivu in pomen dela, ki jim je zagotavljalo socialno varnost, po drugi strani pa so se soočale z omejenimi možnostmi vpliva na lastno poklicno prihodnost. Njihovo vsakdanje delovanje se je zato osredotočalo predvsem na izboljšanje konkretnih delovnih pogojev, medtem ko so bile poti do strateških odločitev podjetja zanje skoraj povsem zaprte (Bošnjak, 2025: 19–20).

1.1.6.3. Izguba glasu v postsocialističnem obdobju

Kot piše Vodopivec (2023), ki se navezuje na delo Chiare Bonfiglioli (2020), je prehod iz samoupravnega v postsocialistični sistem pomenil prelom v načinu delovanja tovarn in v doživljanju delavk. V času samoupravljanja so imele delavke, četudi v omejenem obsegu, kanale za izražanje svojih mnenj, medtem ko so morala vodstva svoje odločitve vsaj deloma utemeljevati pred delavskimi sveti. Čeprav tak sistem ni zagotavljal dejanske enakopravnosti, je ustvarjal občutek slišanosti in delne participacije. Samoupravljanje jim torej ni prineslo resnične moči odločanja, je pa omogočalo prostor, kjer so lahko izrazile svoje stiske in zahteve, vodstva pa so morala nanje odgovarjati (Vodopivec, 2023: 63).

V postsocialističnem obdobju je delo žensk izgubilo tako simbolno kot materialno prepoznavnost. Številne delavke so se znašle na robu preživetja; brezposelne ali zaposlene v prekarnih razmerah, z dolgimi delovniki in plačami, ki pogosto niso dosegle niti minimalnih standardov. Socialne pravice so se skrčile, občutek varnosti pa je izginil. Bonfiglioli, kot povzema Vodopivec (2023: 62–63), pokaže, da delavke v spominih na preteklo delo ne izražajo nostalgije kot idealizacije, temveč kot obliko delovalnosti (angl. *agency*): kot prizadevanje za ohranitev dostojanstva, vztrajnosti in pravice do drugačne prihodnosti.

V devetdesetih letih so procesi privatizacije in naraščajoča moč menedžerjev ter lastnikov dodatno zmanjšali vpliv sindikatov. Čeprav so bili slovenski sindikati med najmočnejšimi v Evropi, so v tranzicijskem obdobju vse pogosteje popuščali pritiskom kapitala in politike. Prestrukturiranje gospodarstva in vključevanje v Evropsko unijo so razumeli kot širši

nacionalni interes, kar je vodilo v postopno izgubo njihove moči v tovarnah. Kolektivna pogajanja so sicer ostala ohranjena, a se je socialna država začela postopno krčiti (Močnik, 2010: 191–193).

Samoupravljanje je delavkam omogočalo vsaj omejen (pogosto le formalen) glas pri vprašanjih vsakdanjih pogojev dela. V postsocializmu pa so izgubile tudi te minimalne oblike participacije in postale odvisne od odločitev lastnikov. Slabljenje sindikatov je ta proces še poglobilo: delavke so izgubile možnost kolektivnega zastopanja, z njo pa tudi zadnje ostanke občutka vpliva na delovne pogoje in lastno prihodnost.

1.1.7. Delovni pogoji v tovarni kot vir psihosocialnih tveganj

1.1.7.1. Opredelitev psihosocialnih tveganj

Psihosocialna tveganja, povezana z delom, zajemajo psihološke in socialne dejavnike, ki izvirajo iz značilnosti delovnega mesta, organizacije dela, medosebnih odnosov in širšega družbenega okolja. Ti dejavniki povečujejo verjetnost za pojav zdravstvenih težav, doživljanje prekomernega stresa, izgorelost in odsotnost z dela, hkrati pa lahko vodijo tudi v zmanjšano učinkovitost in težave pri usklajevanju dela z zasebnim življenjem (Zorjan, Cukut Krilić in Šprah, 2016: 3).

Psihosocialne obremenitve izhajajo iz organizacijskih, socialnih in individualnih okoliščin dela ter iz načina njegovega upravljanja. Ne ogrožajo zdravja neposredno, temveč posredno prek doživljanja stresa, negotovosti, občutkov preobremenjenosti ali pomanjkanja nadzora. Dolgotrajna izpostavljenost takšnim razmeram lahko vodi v psihične in fizične težave zaposlenih ter hkrati oslabi delovno organizacijo kot celoto (Zorjan, Cukut Krilić in Šprah, 2016: 4).

1.1.7.2. Psihosocialni dejavniki tveganja v primeru Mure

Psihosocialni dejavniki tveganja v primeru Mure Za prikaz psihosocialnih tveganj pri delu v tovarni izhajam iz *Priročnika za obvladovanje psihosocialnih tveganj in absentizma s pomočjo orodja e-OPSA* (Zorjan, Cukut Krilić in Šprah, 2016). Psihosocialne dejavnike tveganja ponazarjam na konkretnem primeru Mure, pri čemer se opiram na knjigo *Tu se ne bo nikoli več šivalo* (Vodopivec, 2021), v kateri avtorica povzema in interpretira izkušnje delavk. Na ta način na podlagi obstoječe literature pokažem, kako se psihosocialni dejavniki, opredeljeni v

priročniku, odražajo v konkretnih delovnih razmerah. Osredotočam se na izbrane vidike, ki prikazujejo, kako so delavke doživljale svoje delo, pri čemer ne gre za celovit prikaz razmer v tovarni.

Tabela 1: Psihosocialni dejavniki tveganja pri delu v tovarni Mura

Psihosocialni dejavniki tveganja (Zorjan, Cukut Krilić in Šprah, 2016: 5)	**Izkušnje Murinih delavk pri delu** (Vodopivec, 2021)
Vsebina dela Monotono, fragmentirano, nesmiselno ali premalo zahtevno delo, kratki delovni cikli, velika negotovost, delo z zahtevnimi strankami, bolniki, varovanci.	Zaradi sprememb na trgu so morale delavke izdelovati več različnih modelov v manjših serijah, kar je zahtevalo stalne priprave strojev (2021: 28). Ozka grla v proizvodnji so nastajala zaradi neskladij v naročilih, zalogah in materialih; to je povzročalo neregularne ritme dela in prekinjanje proizvodnje (2021: 30).
Delovna obremenitev/ hitrost dela Prevelika ali premajhna delovna obremenitev, pomanjkanje nadzora nad hitrostjo poteka dela (delovni stroj določa hitrost dela), velik časovni pritisk, nenehni časovni roki.	Norme so se stalno višale, a čas za priprave in čakanje na material ali popravilo stroja ni bil vštet v plačilo (2021: 27). Norme so bile zastavljene nerealno, v praksi nihče ni preveril delovnih postopkov (2021: 28). Norma je priganjala in disciplinirala delavke, onemogočala mobilnost po prostoru ter ustvarjala občutek stalnega pritiska, saj so morali vedno slediti tempu strojev, sodelavcev zaradi linijskega dela, vzdrževalcev za popravilo strojev in majstrov za razdelitev dela (2021: 40–42). Delavke so se soočale z vse večjim obsegom dela in stalnimi pritiski, kar je vodilo v psihično in fizično izčrpanost (2021: 47).
Urnik dela Izmensko delo, neprilagodljiv urnik dela, nepredvidljiv, dolg ali nesocialen delovni čas.	Včasih so delavke morale prihajati pred začetkom izmene, da so dosegle predpisano število kosov, pri čemer ta čas ni bil plačan (2021: 27).
Nadzor Majhno sodelovanje pri odločanju, majhen nadzor nad delovno obremenitvijo, hitrostjo dela in njegovo menjavo.	Normirke so s štoparico sproti dvigovale norme, vodstvo pa je želelo predpisati celo odhode na stranišče (2021: 27–28). Med bolniško odsotnostjo so bili delavke podvržene nadzorom na domu, kar so doživljale kot ponižanje in nezaupanje; vodstvo njihovih poškodb ni priznavalo (2021: 38).

Delovno okolje in delovna oprema Neustrezna, nezanesljiva in slabo vzdrževana oprema, slabe delovne razmere, kot so pomanjkanje prostora, slaba osvetljenost ali prekomeren hrup.	Pogosto je primanjkovalo tudi osnovnega orodja, kot so škarje in sukanec, medtem pa so se norme neprestano višale (Vodopivec, 2021: 27). Prostori so bili brez oken, v vročini in slabem zraku, temperature so dosegle tudi 42 °C; delavke so opisovale občutek dušenja in zdravstvene težave (2021: 28).
Organizacijska kultura in funkcija Slaba komunikacija in obveščanje, nizka raven podpore pri reševanju težav in osebnem razvoju, slabo definirani ali neusklajeni organizacijski cilji.	Organizacija dela ni bila prilagojena novim zahtevam izdelave; opozorila delavk na težave so ostala brez odziva (2021: 28). Način vodenja je bil neposreden in ukazovalen, komunikacija slaba, nezaupanje pa se je krepilo na vseh ravneh; vodilni niso vlagali v grajenje odnosov z zaposlenimi (2021: 34). V Muri je prihajalo do konflikta med proizvodnjo in upravo, ki se je pred stečajem še poglobil zaradi neprilagojene organizacije dela, nezaupanja, slabega pretoka informacij in netransparentnega delovanja tovarne (2021: 35–36).
Medosebni odnosi na delovnem mestu Socialna ali fizična izolacija, slab odnos z nadrejenimi, medsebojni konflikti, pomanjkanje socialne podpore, nadlegovanje, ustrahovanje, nasilje tretjih oseb.	Neodzivnost nadrejenih in pritiski so stopnjevali napetosti v proizvodnji; delavci so postajali nasilni, verbalno in fizično, drug do drugega (2021: 28). Konflikti in nezaupanje so se poglabljali med delavci, vodstvom in upravo; delavke so poročale o žaljivkah, poniževanju in stalnem strahu, napetosti pa so se prenašale tudi v širšo skupnost (2021: 29). Prehod na skupinsko normo je poglabljal konflikte in slabšal razmere, saj so razlike v težavnosti in ovrednotenju delovnih mest spodbujale tekmovalnost, zamere ter občutek nepravičnosti, saj so vsi prejeli enako plačilo, ne glede na vložen trud (2021: 44).
Vloga in odgovornost v organizaciji Dvoumne ali konfliktne vloge, odgovornost za ljudi pri delu.	Položaj majstrov je bil dvoumen, saj so bili hkrati sodelavci v proizvodnji in izvajalci pritiskov uprave; zato so nanje delavke gledale z nezaupanjem, čeprav so bili pogosto tudi sami pod močnim pritiskom (2021: 34–35).
Razvoj poklicne kariere Stagniranje poklicne kariere, negotovost v zvezi z napredovanjem ali zaposlitvijo, nezasluženo napredovanje ali	S spremembami v proizvodnji so se delavke soočale ob hkratnem zniževanju plač, odpovedovanju razdelitvi dobička in slabšanju življenjskega standarda, kar je spremljal tudi

zasluženega napredovanja ni, slabo plačilo, slab družbeni ugled dela.	občutek razvrednotenja (Vodopivec, 2021: 29). Šiviljsko delo je imelo nizek družbeni ugled kljub zahtevnosti in ustvarjalnosti (Vodopivec, 2021: 203–207).
Usklajevanje zasebnega in poklicnega življenja Nasprotja med zahtevami dela in zasebnega življenja, nizka podpora družine, težave, povezane z delovno aktivnostjo obeh partnerjev.	Delavke so težko načrtovale prosti čas in dopuste saj so bile spremembe v proizvodnji nepredvidljive. Dopusti so bili pogosto odpovedani tik pred zdajci. (2021: 30).

Vir: Prirejeno po Zorjan, Cukut Krilić in Šprah (2016) ter Vodopivec (2021).

Na podlagi tabele je razvidno, da se v Muri (kot izhaja iz izkušenj, ki so jih opisale delavke) niso pojavljali posamezni, temveč prepleteni psihosocialni dejavniki tveganja, ki so ustvarjali obremenjujoče delovno okolje. Ti dejavniki so se kazali na več ravneh: v organizaciji dela z nerealnimi normami, neustreznimi pogoji in zastarelo opremo, v pomanjkljivi komunikaciji ter v nezaupljivem in hierarhičnem načinu vodenja.

Posledično so delavke pogosto doživljale psihično in fizično izčrpanost, občutke ponižanja, medosebne konflikte ter negotovost glede lastne prihodnosti. Psihosocialna tveganja so bila povezana tudi z dolgotrajnimi urniki, strogim nadzorom in težavami pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja.

Tabela tako ponazarja, kako so bili različni dejavniki tveganja prepoznani in doživljeni s strani delavk, ter potrjuje njihov ključni pomen pri razumevanju psihosocialnih razmer in delovne kulture v tovarni Mura.

1.1.7.3. Evropski in globalni kontekst

Primer Mure je le del širše slike, ki jo razkrivajo poročila o delovnih pogojih v evropski in globalni oblačilni industriji. Članek *European garment workers face forced overtime and poverty wages* (Clean Clothes Campaign, 2016) opozarja, da oznaka »Made in Europe« ne zagotavlja dostojnih delovnih pogojev. Raziskave na Poljskem in Češkem so pokazale, da večina delavk v oblačilni industriji prejema zgolj minimalne plače, bistveno nižje od ocenjene življenjske plače. Da bi preživele, so prisiljene v številne nadure, pogosto brez ustreznega plačila. Zaradi strahu pred izgubo zaposlitve se redko pritožijo, sindikati pa so šibki ali povsem odsotni. Čeprav industrija pomembno prispeva k izvozu in zaposlovanju, poročilo poudarja

nujnost pravičnega plačila, višjih osnovnih plač ter učinkovite zaščite delavskih pravic (Clean Clothes Campaign, 2016).

Podobne ugotovitve prinaša članek *Made in Eastern Europe: Garment workers denied basic rights* (Oddone, 2019), ki obravnava razmere v Romuniji in Bolgariji. Tamkajšnje delavke in delavci se soočajo s sistematičnim kršenjem osnovnih delovnih pravic: dolge neplačane nadure, neustrezni prostorski pogoji (slaba osvetlitev, prezračevanje) ter omejeni odmori so pogosta praksa. Plače praviloma dosegajo zgoj raven minimalne plače ali celo manj, kar vodi v dolgove in onemogoča dostojno življenje. Poleg fizičnih obremenitev so prisotne tudi psihološke: poniževanje, občutek negotovosti in strah pred nenadnimi zaprtji tovarn brez izplačanih plač (Oddone, 2019).

Evropske razmere pa predstavljajo le en del globalne proizvodne verige, kjer so kršitve še izrazitejše v državah globalnega juga. Raziskava Khana, Amir-ud-Dina in Atifa (2025), izvedena med tekstilnimi delavkami v pakistanskih tovarnah, kaže, da prekarne oblike zaposlitve močno vplivajo na njihovo zdravje. Ženske z začasnimi pogodbami in nizkimi plačami so pogosto izpostavljene dolgotrajnim delovnikom in naduram, pri čemer slabi higienski in varnostni pogoji še povečujejo tveganja. Posledično se pojavljajo številne zdravstvene težave – od respiratornih bolezni (kašelj, zasoplost, pljučne težave) do kronične utrujenosti, glavobolov in povišanega krvnega tlaka. Pomanjkanje socialne varnosti te posledice še poglablja (Khan, Amir-ud-Din in Atif, 2025).

1.2. Izguba dela

1.2.1. Doživljanje stečaja tovarne

Stečaj Mure ni pomenil zgolj gospodarskega propada, temveč tudi globok prelom v življenjih številnih delavk in delavcev. Njihove izkušnje razkrivajo preplet ekonomskih, psiholoških in družbenih posledic, ki so segale daleč onkraj izgube delovnega mesta ter pomembno zaznamovale lokalno skupnost.

1.2.1.1. Stečaj Mure in njegov družbeni vpliv

Že sama napoved stečaja tovarne Mura je med zaposlenimi sprožila občutke strahu, negotovosti in tesnobe zaradi grozeče izgube dohodka. Posledice niso prizadele le delavk, temveč tudi njihove družine; otroke, starejše člane gospodinjstev in širšo skupnost, v kateri je bila Mura osrednji zaposlovalec in simbol gospodarske stabilnosti.

Leta 2009, ko je Mura kot zadnje večje tekstilno podjetje v Sloveniji razglasila stečaj, je delo izgubilo 2635 ljudi, le okoli 650 pa jih je ostalo zaposlenih v hčerinskih podjetjih. Večina delavk je bila odpuščena, manjšemu delu pa je uspelo nadaljevati delo v t. i. »zdravem jedru« podjetja. Nekatere so bile pozneje znova zaposlene v novoustanovljenem podjetju, druge pa se v proizvodnjo nikoli več niso vrnile (Vodopivec, 2021: 8–9).

V Pomurju, kjer je Mura zaposlovala približno 10,5 odstotka vseh delovno aktivnih prebivalcev, je njen propad povzročil hudo socialno krizo. V številnih družinah je bilo v podjetju zaposlenih več članov, kar je pomenilo izgubo več virov dohodka in povečalo socialno ranljivost gospodinjstev. Čeprav se je stečaj zgodil v času svetovne finančne krize, so se težave podjetja začele že precej prej. Po ugotovitvah ekonomistov in sociologov segajo prelomni trenutki, ki so privedli do propada, v devetdeseta leta prejšnjega stoletja. Na Muro so močno vplivali razpad jugoslovanskega trga, proces prestrukturiranja ter globalne spremembe v trgovinskih tokovih. Po letu 2000 so se razmere še zaostrile: evropski trg je preplavilo poceni azijsko blago, svetovna tekstilna industrija je zašla v krizo, hkrati pa so v Sloveniji potekala industrijska preoblikovanja (Vodopivec, 2021).

Leta 2011 je premoženje tovarne z državno finančno pomočjo prevzel Aha Holding, ki je ustanovil Aha Muro, a je tudi to podjetje že leta 2014 končalo v stečaju. Podjetje naj ne bi plačevalo prispevkov in davkov, lastnika pa sta bila preiskovana zaradi suma prelivanja državnih sredstev (Vodopivec, 2021: 61–63). Zadnji stečaj je sledil leta 2019 v podjetju Arum, kjer je bilo takrat zaposlenih le še približno 240 delavk. Nekatere med njimi so tako doživele kar tri zaporedne stečaje. Ta zadnji propad je bil za mnoge posebej boleč, saj je pomenil dokončno izgubo upanja, da bi se proizvodnja še kdaj ohranila (Sever, 2019).

1.2.1.2. Družbene in starostne razlike v doživljanju izgube

Izguba zaposlitve ne prizadene vseh delavcev enako, saj so njeni učinki izrazito heterogeni. Posebej ranljive so skupine, ki so imele že pred izgubo dela nižje dohodke, večje tveganje za odpuščanje in slabše zaposlitvene možnosti. Za te delavce izguba dela pomeni dodatno poglabljanje socialno-ekonomskih neenakosti. Najbolj prizadeti so starejši in manj izobraženi delavci, ki se težje znova vključijo na trg dela in se soočajo z omejenimi in slabše plačanimi zaposlitvami. Mlajši in bolje izobraženi pa izgubo praviloma lažje nadomestijo z novo zaposlitvijo, pri čemer so njihove izgube manjše in kratkotrajne (Athey, Skans, Vikström in Yakymovych, 2024: 37–38).

Vpliv izgube zaposlitve na duševno zdravje je posebej izrazit pri starejših delavcih, ki so tik pred upokojitvijo. Raziskave kažejo, da se ob izgubi dela pojavljajo močan čustveni stres in povečana pojavnost depresivnih simptomov, pri čemer obstajajo razlike glede na okoliščine izgube dela ali gre za individualno odpuščanje ali za zaprtje obrata. Izguba zaposlitve v pozni karieri predstavlja pomemben življenjski prelom, ki pogosto vodi v občutke nemoči, izgubo samopodobe in socialne izolacije. Rezultati raziskave kažejo, da se pri moških tveganje za depresijo izrazito poveča ob odpuščanju, medtem ko se pri ženskah depresivni simptomi pogosteje pojavijo ob zaprtju obrata (Brand, Levy in Gallo, 2008: 9).

V primeru Mure so bile odpuščene v povprečju starejše delavke in brez formalne strokovne izobrazbe, kar jih je uvrščalo med posebej ranljivo skupino z bistveno manjšimi možnostmi ponovne zaposlitve. Posledično so posledice stečaja doživljale izraziteje in dolgotrajneje.

1.2.1.3. Novica o stečaju

V svoji raziskavi *Employee Bankruptcy Trauma* Ellias (2024) obravnava čustvene in socialne odzive zaposlenih na razglasitev stečaja podjetja. Na podlagi analize 1,7 milijona spletnih ocen zaposlenih (Glassdoor) in profilov iz družbenih omrežij ugotavlja, da je razglasitev stečaja za mnoge delavce travmatičen dogodek, ki sproži demoralizacijo, občutek negotovosti in izgubo pripadnosti podjetju (Ellias, 2024: 1).

Murine delavke so najbolj zaznamovali način razglasitve stečaja in način, kako so zanj izvedele. Vodstvu so očitale, da z njimi niso komunicirali, jih niso sproti obveščali o razmerah v podjetju in jim niso omogočili, da bi se pravočasno pripravile na izgubo zaposlitve. Čeprav so razmere spremljale prek medijev, so številne govorice in nasprotujoče si informacije le še povečale občutek negotovosti, strahu in obupa. V tovarni so se krepile napetosti in tekmovalnost, kar je še dodatno omajalo medsebojno zaupanje. Ob uradni novici o stečaju so številne delavke doživele šok, nezaupanje in občutek prevaranosti, saj so imele vtis, da so bile iz postopkov v celoti izključene (Vodopivec, 2021: 58–59).

Kljub številnim govoricam je večina zaposlenih vse do zadnjega verjela, da bo podjetje preživelo. Mura in njene delavke so bile v preteklosti že večkrat soočene s krizami, ki so jih vedno nekako prebrodile, zato so tudi tokrat vztrajale pri delu v upanju, da se bo našla rešitev. Prav zato je bil trenutek razglasitve stečaja toliko bolj pretresljiv. Ljudje so bili šokirani, saj si propada tovarne niso mogli niti zamisliti in niso mogli verjeti, da bi bilo kaj takega sploh

mogoče. Šok ob izgubi dela je segel onkraj ekonomske negotovosti; pomenil je izgubo vrednosti, spoštovanja in občutka varnosti v širši družbi (Vodopivec, 2021: 60).

Po razglasitvi stečaja zaposleni pogosteje poročajo o slabem poslovanju podjetja in njegovi finančni stiski ter se pritožujejo nad delovno oziroma organizacijsko kulturo. Prav tako opozarjajo na pomanjkanje vlaganj v potrebna delovna sredstva in orodja, kar potrjuje, da so postopki stečaja za zaposlene pogosto demoralizirajoči in povečujejo občutek negotovosti. Zaposleni podjetja sicer ne ocenjujejo nujno slabše kot pred začetkom postopka, vendar se v njihovih ocenah pogosteje pojavljajo pritožbe glede finančnega položaja podjetja, njegove poslovne uspešnosti in pomanjkanja sredstev za delo. Prav tako se pogosteje izražajo nezadovoljstvo in kritike, povezane z organizacijsko kulturo podjetja, kar kaže na širši občutek razočaranja in izgubo zaupanja v delovno okolje (Ellias, 2024: 17–18).

Poleg občutkov jeze, krivice in prevaranosti so mnoge Murine delavke doživljale tudi občutek osamljenosti in osebne neuspešnosti. Nekatere so šok opisale kot zunajtelesno izkušnjo, druge kot paralizo, marsikdaj pa se je občutek izgube in ponižanja izražal v molku, pogledih in iskanju besed. Mnoge so poročale, da so se počutile razčlovečeno, kot »odvržene cunje« ali »zadnje smeti«, ki jih je mogoče preprosto odvreči. Spraševale so se, ali bi lahko ravnale drugače, ali bi lahko preprečile razplet, čeprav na to niso imele nikakršnega vpliva. (Vodopivec, 2021: 61).

1.2.2. Psihosocialne posledice izgube zaposlitve za posameznika

Izguba dela običajno poteka kot niz stresnih izkušenj; od trenutka, ko zaposleni prejme obvestilo o odpustu, preko obdobja negotovosti in same izgube dela, do brezposelnosti ter (v mnogih primerih) iskanja novega dela, prekvalifikacije in ponovne zaposlitve. Tak prehod spremljajo različni ekonomski pritiski, kot so zmanjšanje prihodkov, izguba zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja ter prekinitev kopičenja premoženja. Poleg materialnih posledic pa izguba dela pogosto omeji tudi socialno podporne odnose s sodelavci, spremeni družinsko dinamiko ter spodbuja osebno soočanje z vprašanji vrednot, samopodobe in družbenih pričakovanj (Brand, Levy in Gallo, 2008: 2).

1.2.2.1. Izguba dela kot življenjska kriza

Delo ima v življenju posameznika osrednjo vlogo, saj določa njegov družbeni položaj, samopodobo in občutek smisla. Izguba zaposlitve je neprostovoljna in pogosto nepredvidljiva

prelomnica, ki povzroči nenadne spremembe v življenjski poti ter razkriva povezanost med socialnoekonomskimi okoliščinami in posameznikovimi življenjskimi izidi. Raziskave tega pojava opozarjajo, da gre za dogodek z daljnosežnimi posledicami, ki segajo onkraj ekonomskih učinkov in zadevajo tudi osebne, socialne ter identitetne razsežnosti (Brand, 2015: 371).

Brezposelnost pogosto vodi v vrsto telesnih, socialnih in psiholoških posledic, ki lahko povzročijo prilagoditvene motnje. Ob izgubi dela se sproži proces ponovnega uravnoteženja in soočanja s spremembo, ki pomeni izgubo stika s situacijo, vlogo ali osebami, s katerimi je bila vzpostavljena čustvena vez. Tako se oblikuje proces, podoben žalovanju, kot ga posameznik doživlja ob izgubi bližnje osebe ali pomembnega odnosa. Ti stresorji lahko vodijo v neprilagojene odzive, ki se kažejo v depresivnih in čustvenih simptomih, kot so žalost, jok, brezup, nemoč, jeza in občutki krivde, ter povzročajo socialno in poklicno disfunkcionalnost. (Climent-Rodríguez, Chirico, Gómez-Salgado in Navarro-Abal, 2025: 14).

Izguba dela predstavlja prelom v družbeni vlogi in statusu, poruši ustaljeno strukturo časa ter občutek kompetentnosti in nadzora nad življenjem. Pogosto jo spremlja tudi občutek stigmatiziranosti, ki lahko vodi v tesnobo, negotovost in sram. Tako postane izguba dela pomemben vir akutnega stresa, povezanega z nenadno prekinitvijo življenjske rutine, hkrati pa tudi kroničnega stresa, ki izvira iz dolgotrajnih ekonomskih, socialnih in psiholoških obremenitev (Brand, 2015: 365).

Stopnja žalovanja po izgubi dela je praviloma višja pri posameznikih z daljšim delovnim stažem ali močnejšo navezanostjo na svojo poklicno vlogo in identiteto. Daljše obdobje zaposlitve pogosto pomeni tudi globljo čustveno povezanost z delom in z okoljem, v katerem je posameznik deloval, zato prekinitev tega odnosa predstavlja večji psihološki napor in zahteva zahtevnejši proces prilagajanja. Posledično se pri teh osebah pogosteje pojavljajo občutki praznine, izgube smisla ter negotovosti glede prihodnosti, saj je delo pomemben vir samopodobe, socialne vpetosti in samouresničitve (Climent-Rodríguez, Chirico, Gómez-Salgado in Navarro-Abal, 2025: 20).

1.2.2.2. Posledice za zdravje

Brezposelnost pogosto povzroča povečano stopnjo depresije, anksioznosti in občutek izgube nadzora nad lastnim življenjem. Gre za stanje, ki ne vpliva le na ekonomsko varnost, temveč

tudi na posameznikovo psihološko ravnovesje in socialno funkcioniranje. Daljše trajanje brezposelnosti te simptome še poglablja, saj posameznik postopoma izgublja občutek vključenosti, namena in samoučinkovitosti. Raziskave potrjujejo, da obstaja jasna povezava med dolgotrajno brezposelnostjo in poslabšanjem duševnega zdravja, pri čemer se z naraščajočo dolžino brezposelnosti povečujejo tudi tveganja za razvoj depresivnih in maladaptivnih odzivov (Climent-Rodríguez, Chirico, Gómez-Salgado in Navarro-Abal, 2025: 18).

Podobne ugotovitve prinaša slovenska empirična raziskava, izvedena po stečaju tekstilnega podjetja Mura. Leta 2012 so na Kliničnem inštitutu za medicino dela, prometa in športa pri UKC Ljubljana analizirali vpliv prestrukturiranja podjetja na zdravje delavk in delavcev, rezultati pa so bili objavljeni leta 2018 v reviji *New Solutions*. V raziskavo je bilo vključenih 1.046 oseb, od tega 86 % žensk, razdeljenih v tri skupine: »preživeli« (tisti, ki so ostali zaposleni v »zdravem jedru« podjetja), ponovno zaposleni (tisti, ki so po izgubi dela našli novo zaposlitev) in brezposelni (tisti, ki so ostali brez dela). Ugotovljeno je bilo, da so vse tri skupine svoje zdravje ocenile slabše od splošne populacije (Draksler, Dernovšek Hafner, Arnerič in Dodič Fikfak, 2018: 135–136).

Najbolj prizadete so bile brezposelne delavke in delavci, ki so bistveno pogosteje poročali o povišanem krvnem tlaku, holesterolu in srčno-žilnih obolenjih. Še izrazitejše pa so bile razlike na področju duševnega zdravja: depresijo je navajalo 34,6 % brezposelnih, kar je več kot dvakrat več kot med tistimi, ki so ostali zaposleni. Tudi ponovno zaposlene delavke in delavci so pogosteje kot »preživeli« poročali o depresivnih simptomih, kar kaže, da izguba dela pomembno vpliva na duševno zdravje, posledice pa lahko vztrajajo tudi po ponovni zaposlitvi (Draksler, Dernovšek Hafner, Arnerič in Dodič Fikfak, 2018: 137–139).

1.2.2.3. Stigmatizacija brezposelnosti

Doživljanje stigmatiziacije brezposelnosti ponazarja preplet psiholoških in družbenih vidikov izgube dela: gre za družbeni odziv, ki pa ima izrazite učinke na posameznikovo samopodobo, čustvovanje in vedenje. Raziskave kažejo, da ima zavedanje stigmatiziranosti brezposelnosti (angl. *stigma consciousness*) negativne posledice za posameznike brez dela. Tisti, ki močneje zaznavajo, da je brezposelnost v družbi povezana s predsodki, poročajo o nižjem življenjskem zadovoljstvu, slabšem zdravju in nižjih pričakovanjih glede ponovne zaposlitve, čeprav zaposlitvi pogosto pripisujejo velik osebni pomen (Krug, Drasch in Jungbauer-Gans, 2019: 1).

Poleg družbenih predsodkov o brezposelnosti se stigma izraža tudi v načinu, kako družba vrednoti čustvene odzive posameznikov ob izgubi dela. Močna čustva so pogosto predstavljena kot nasprotje normativne podobe samoodgovornega, racionalnega in podjetnega posameznika. Čustvovanje industrijskih delavk in delavcev ob izgubi zaposlitve je zato pogosto stigmatizirano, saj se v prevladujočih družbenih reprezentacijah razume kot znak njihove neprilagodljivosti. Zaradi čustvene navezanosti na delovno okolje in socialistično preteklost so pogosto prikazani kot tisti, ki so »obtičali« in »niso šli naprej«. Takšen negativen odnos do delavskih afektov pa ni omejen zgolj na postsocialistični prostor, temveč zaznamuje tudi širše (zahodne) postindustrijske družbe. (Vodopivec, 2021: 14).

Zanimivo je, da posamezniki, ki se zavedajo stigme, namesto da bi se umaknili in postali pasivni, pogosto še povečajo svoje napore; aktivneje iščejo delo, uporabljajo več strategij in pošiljajo več prošenj. Kljub večjemu vloženemu trudu pa njihove dejanske možnosti za zaposlitev ostajajo primerljive z drugimi brezposelnimi, kar kaže na učinke družbene stigme, ki jih ni mogoče preseči zgolj z večjo individualno aktivnostjo (Krug, Drasch in Jungbauer-Gans, 2019: 1). Delavke in delavci, ki so bili odpuščeni iz poslovnih razlogov (*displaced workers*), se ob tem znajdejo v slabšem pogajalskem položaju in težje pridobijo primerljivo zaposlitev. Podatki kažejo, da so dolgoročni upadi zaslužkov v obdobjih gospodarskih recesij bistveno večji kot v časih gospodarske rasti (Brand, 2015: 364).

1.2.2.4. Vpliv organizacijskih dejavnikov na posledice

Psihosocialne posledice dela niso le odraz posameznikovih osebnih značilnosti, temveč so tesno povezane z organizacijskim kontekstom in praksami upravljanja dela, ki opredeljujejo, kako je delo zasnovano, organizirano in vodeno. Raziskave s področja zdravja pri delu poudarjajo, da psihosocialna tveganja izhajajo iz načina organizacije dela, saj prakse upravljanja dela zajemajo ključne vidike, kot so oblikovanje delovnih procesov, razporeditev in trajanje delovnega časa, vrsta zaposlitve ter plačna struktura. Ti dejavniki so rezultat vodstvenih strategij, usmerjenih v zagotavljanje prilagodljivosti, produktivnosti in učinkovitosti, hkrati pa pomembno vplivajo na psihosocialne izpostavljenosti, ki se lahko odrazijo v zdravju in počutju zaposlenih (Llorens idr., 2010: 126).

Participativni slogi vodenja, ki zaposlenim omogočajo posvetovalno in delegativno sodelovanje pri metodah dela, spodbujajo občutek nadzora, pripadnosti in možnosti za osebni razvoj. Takšna delovna okolja prispevajo k ugodnejšim psihosocialnim razmeram, saj krepijo

vpliv in svobodo pri delu ter spodbujajo zaupanje med zaposlenimi. Nasprotno pa se avtoritarni ali agresivni načini vodenja ter grožnje z odpustitvijo povezujejo z zmanjšanim občutkom varnosti, jasnosti vlog in spoštovanja ter z večjo psihološko napetostjo (Llorens idr., 2010: 131).

Dogajanje v Muri ponazarja, kako organizacijske spremembe in negotove zaposlitvene oblike vplivajo na psihosocialno doživljanje zaposlenih. Po začetku krize so v stečaj odšla tudi hčerinska podjetja Unikat in M Aiks. Muro EHM so prodali podjetju Mura in partnerji, d. o. o., ki ga je do avgusta 2011 v celoti obvladovala Mura, d. d., v stečaju, nato pa ga je prevzela skupina Aha Moda. Sogovornice, ki so ostale v Aha Muri, so opisovale zaostrene delovne razmere in porušene medosebne odnose. Razlike v trajanju in stabilnosti zaposlitev so poglabljale občutke negotovosti; del zaposlenih je ostal v »zdravem jedru«, drugi pa so po stečaju postali brezposelni in se po določenem času znova vrnili na delo (Vodopivec, 2021: 63). Takšne izkušnje kažejo, kako prekarne oblike zaposlitve in spremenjene organizacijske strukture vplivajo na občutek varnosti, pripadnosti in psihološke stabilnosti zaposlenih.

1.2.3. Psihosocialne posledice izgube zaposlitve za družino

Izguba zaposlitve enega družinskega člana ne pomeni le spremembe njegove osebne vloge, temveč vpliva na ravnovesje in delovanje celotne družine. Posledice brezposelnosti se tako razširijo prek posameznika in zadevajo tudi druge člane gospodinjstva (Ström, 2003: 401).

1.2.3.1. Ekonomske posledice

Gospodarska nestabilnost in izguba dela sta stalnici sodobnih gospodarstev, zato vprašanje njunega vpliva na družine in otroke presega individualno raven. Takšni dogodki delujejo kot širše družbene sile, ki oblikujejo življenjske poteke staršev in otrok ter vplivajo na prihodnje generacije (Kalil, 2009: 15). Starševska brezposelnost je povezana z upadom psihološkega blagostanja, pogostejšimi težavami v partnerskih odnosih in spremembami v starševskih praksah, kar se posredno odraža tudi v otrokovi socializaciji (Kalil, 2009: 16).

Izguba dohodka zmanjšuje zmožnost družine, da pokriva osnovne življenjske stroške, kot so hrana, stanovanje in zdravstvena oskrba. Nadomestila za brezposelnost zagotavljajo le delno zaščito, zato se številna gospodinjstva, zlasti enostarševska, hitro znajdejo v finančni stiski (McKee-Ryan in Maitoza, 2014: 89). Družine se pogosto prilagodijo s krčenjem potrošnje,

selitvami ali povečano odvisnostjo od javnih oblik pomoči, kar pa prinaša dodatno negotovost in stres (Kalil, 2009: 16). Brezposelnost se pogosto pojavlja pri obeh partnerjih v zakonski zvezi. K tej povezanosti prispevajo dejavniki, kot so stopnja izobrazbe, razmere na regionalnem trgu dela in institucionalne značilnosti, vendar ti ne pojasnijo vseh razlik med pari, kjer je brezposelnost pogostejša. Ugotovitve kažejo, da se brezposelnost pogosto koncentrira znotraj parov in da so podobni vzorci prisotni v več državah (Ström, 2003: 416).

Učinki izgube dela se med gospodinjstvi razlikujejo. Družine z nižjim socialno-ekonomskim statusom so pogosto bolje prilagojene na obdobja negotovosti, saj so skozi pretekle izkušnje razvile strategije spoprijemanja in podporne mreže (Brand, 2015: 366). Nasprotno pa premožnejše družine izgubo zaposlitve pogosto doživljajo kot izrazito socialno izgubo, saj odstopa od pričakovanj stabilnosti in uspeha (Brand, 2015: 369). Premoženje in dostop do dodatnih ekonomskih virov delujeta kot zaščitni mehanizmi, ki zmanjšujeta pritisk in tesnobo, povezano z izgubo dela (Kalil, 2009: 20). Družine brez prihrankov pa izražajo več negotovosti in pesimizma glede prihodnosti otrok, kar se odraža v nižjih pričakovanjih glede njihovega izobraževanja in družbene mobilnosti (Kalil, 2009: 21).

1.2.3.2. Spremembe v družinski dinamiki

Ekonomski pritisk po izgubi dela ne vpliva le na materialni položaj družine, temveč tudi na njeno psihološko ravnovesje. Brezposelnost je pogosto povezana z občutki manjvrednosti, tesnobe in depresije ter z večjo pogostostjo partnerskih konfliktov (McKee-Ryan in Maitoza, 2014: 91). Dodatni stresorji, kot so sprememba življenjskega sloga, selitev ali prekinitev socialnih mrež, od družinskih članov zahtevajo ponovno vzpostavitev ravnovesja v odnosih (McKee-Ryan in Maitoza, 2014: 92).

Ugotovitve številnih raziskav kažejo, da brezposelnost pomembno povečuje verjetnost razveze. Najmočnejši dejavnik tveganja predstavlja nestabilnost moških dohodkov, ki se je izkazala za bolj vplivno od njihove absolutne višine, medtem ko se tveganje za razpad zakonske zveze povečuje sorazmerno z dolžino obdobja brezposelnosti (Ström, 2003: 408). Tveganje za razvezo se poveča predvsem po odpuščanju, kjer je izguba zaposlitve razumljena kot osebni neuspeh posameznika. Takšno doživljanje zmanjšuje občutek lastne vrednosti, spodkopava zaupanje ter pogosto vodi v odtujenost in konflikte v partnerskem odnosu (Brand, 2015: 368–369).

Spremembe zaposlitvenega statusa vplivajo tudi na razumevanje in porazdelitev vlog znotraj družine. Kadar brezposelnost prizadene glavnega preskrbovalca, pride do prerazporeditve odgovornosti, kar lahko sproži občutek neskladja med partnerjema in poveča stres (McKee-Ryan in Maitoza, 2014: 92). Empirični podatki kažejo, da ima izguba dela pri moških praviloma močnejši negativni vpliv na partnersko kakovost in družinsko stabilnost kot pri ženskah. To je povezano s trajno prisotnimi kulturnimi pričakovanji o vlogi očeta kot glavnega preskrbovalca, medtem ko matere v obdobju brezposelnosti pogosteje prevzamejo vloge gospodinjskih in čustvenih skrbnic, kar lahko delno ublaži napetosti v družinskih odnosih (Kalil, 2009: 19).

1.2.3.3. Vpliv brezposelnosti staršev na otroke

Izguba dela staršev ima izrazite in dolgotrajne posledice za otroke. Raziskave kažejo, da se ob brezposelnosti poveča verjetnost ponavljanja razreda, izključitev iz šole in nižjega nadaljevanja izobraževanja (Kalil, 2009: 18). Učinek je najmočnejši, kadar delo izgubi oče, saj izguba vloge preskrbovalca poglablja psihološke napetosti v družini (Brand, 2015: 369). Otroci v takih razmerah pogosto razvijejo občutke negotovosti, krivde in strahu, kar vpliva na njihovo vedenje, motivacijo in dolgoročno samopodobo (Brand, 2015: 368).

Razumevanje teh procesov omogočata dva dopolnjujoča se teoretska pristopa: ekonomski investicijski model in model družinskega stresa. Prvi poudarja, da izguba ali nestabilnost zaposlitve zmanjšata dostop do materialnih virov, potrebnih za vlaganje v otrokov razvoj, kot so kakovostno izobraževanje, ustrezno bivališče in spodbudno okolje. Drugi model izpostavlja psihološke mehanizme: brezposelnost povzroča stres in čustveno izčrpanost staršev, kar zmanjšuje njihovo toplino, povečuje neenotnost v vzgoji ter vodi v manj učinkovite starševske pristope (Kalil, 2009: 17).

Brezposelnost staršev je povezana z različnimi kazalniki slabšega fizičnega zdravja otrok, med drugim z nižjo porodno težo, počasnejšo rastjo in večjim tveganjem za umrljivost dojenčkov. Na te povezave vplivajo številni posredni dejavniki, kot so družbeni razred, življenjski slog in zdravstvene navade staršev. Z drugimi besedami, sama brezposelnost morda ni neposreden vzrok bolezni, vendar tveganje zanjo ostaja večje pri otrocih brezposelnih staršev (Ström, 2003: 421).

Celostno gledano ima izguba zaposlitve širok vpliv na družinsko življenje (McKee-Ryan in Maitoza, 2014: 96). Ekonomska stiska deluje kot osrednji dejavnik, ki prek psihološkega pritiska in napetih odnosov vpliva na vse člane gospodinjstva. Hkrati pa partnerska povezanost, socialna podpora in družinska odpornost blažijo negativne posledice (McKee-Ryan in Maitoza, 2014: 97). Pomembno vlogo imajo javne politike, ki z zagotavljanjem finančne pomoči, dostopa do izobraževanja in psihološke podpore zmanjšujejo ekonomski in čustveni udar izgube dela ter prispevajo k večji medgeneracijski stabilnosti (Kalil, 2009: 21).

2. PROBLEM

2.1. Opredelitev problema

Industrijski propad v Sloveniji po devetdesetih letih je v številnih regijah povzročil ne le gospodarske, temveč tudi globoke socialne posledice. Eden najbolj simbolnih in odmevnih primerov je bil stečaj tekstilne tovarne Mura, ki je leta 2009 zaznamoval Pomurje kot območje z visoko brezposelnostjo in socialno ranljivostjo. Mura je bila desetletja sinonim za delo in stabilnost, saj je zaposlovala na tisoče ljudi, večinoma žensk, katerih življenjske poti so bile pogosto prepletene s podjetjem. Izgube zaposlitve zato ne moremo razumeti zgolj kot ekonomski dogodek, temveč kot globok prelom v življenjskih poteh posameznic in njihovih družin.

Raziskovalni problem te magistrske naloge se osredotoča na psihosocialne vidike dela in izgube zaposlitve. Zanima me, kako so nekdanje delavke doživljale delo v tovarni in s kakšnimi obremenitvami so se srečevale, kako so izkusile obdobje propadanja podjetja in sam stečaj ter na kakšen način se je izguba zaposlitve odrazila v njihovih življenjih. Izguba dela ne pomeni le zmanjšanja prihodkov, ampak je pogosto povezana z izgubo občutka lastne vrednosti, socialne vloge, pripadnosti in vsakdanjih rutin. Pri tekstilnih delavkah, ki so bile več desetletij vpete v normirane proizvodne procese in del kolektivnega delovnega okolja, izguba zaposlitve pomeni tudi prekinitev identitete, ki se je gradila skozi delo, ter razpad mrež, ki so zagotavljale socialno oporo. Pomembno je izpostaviti tudi to, da so glasovi delavk v javnosti pogosto spregledani. Ob propadu Mure so bili v ospredju predvsem politični, gospodarski in sindikalni diskurzi, medtem ko osebne izkušnje žensk, ki so neposredno nosile posledice stečaja, niso imele vidnega prostora. Zato je bistveno, da raziskava prinese vpogled v njihove lastne perspektive ter pokaže, kako same razumejo izgubo zaposlitve in kakšne posledice je ta prinesla na osebni, družinski in širši ravni.

Raziskava se s tem dotika tudi širših vprašanj, ki so pomembna za področje socialnega dela. Osredotoča se na to, kako delo in njegova izguba vplivata na duševno in telesno zdravje delavk ter njihovo družinsko življenje, kako oblikuje njihovo materialno in socialno varnost ter katere oblike podpore (v družini, socialnih mrežah in institucijah) so se izkazale za ključne ali pa so umanjkale. Analiza teh izkušenj obenem pokaže, na kakšne načine so se sogovornice spoprijemale z novimi okoliščinami, katere strategije so razvijale ter katere vire podpore so doživljale kot najpomembnejše. Takšno znanje je dragoceno za stroko socialnega dela, saj

prispeva k razumevanju izkušenj delavk in drugih brezposelnih oseb ter k razvoju ustreznejših oblik pomoči.

2.2. Namen raziskave

Namen raziskave je preučiti, kako so nekdanje delavke Mure doživljale svoje delo in vsakdanje izkušnje v tovarni, kako so izkusile obdobje propadanja podjetja, stečaj in izgubo zaposlitve, ter kako so v različnih obdobjih razumele svojo socialno varnost in pri tem prepoznavale vire podpore ter moči. Poleg tega z raziskavo ugotavljam, kako so zdravstvene posledice dela v Muri skozi čas vplivale na njihovo družinsko življenje.

Na tej osnovi sem si zastavila naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kako so nekdanje delavke Mure doživljale svoje delo in vsakdanje izkušnje v tovarni?
2. Kako so delavke doživele obdobje propadanja podjetja, stečaj in izgubo zaposlitve?
3. Kako so delavke v različnih obdobjih razumele svojo socialno varnost ter katere vire podpore in moči so pri tem prepoznavale?
4. Kako so zdravstvene posledice dela v Muri skozi čas vplivale na družinsko življenje delavk?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave in raziskovalni model

Raziskava je kvalitativna, saj temelji na doživljanjih, izkušnjah in osebnih pripovedih nekdanjih delavk podjetja Mura. Ta pristop omogoča globlje razumevanje pomenov, ki jih sogovornice same pripisujejo delu v tovarni, obdobju propadanja podjetja, izgubi zaposlitve in življenju po stečaju. Za kvalitativno metodo sem se odločila, ker me zanima, kako ženske same opisujejo in razlagajo svoje izkušnje, ne pa merjenje pojavov z numeričnimi kazalci.

Raziskava je hkrati tudi eksplorativna. Čeprav o tej temi že obstajajo raziskave, so redke tiste, ki so v ospredje postavile glas delavk in njihove izkušnje (npr. Vodopivec 2021, Luin 2013, Bras 2015). Moja raziskava se na ta spoznanja navezuje in jih dopolnjuje, saj prinaša nov vpogled v življenjske zgodbe nekdanjih delavk Mure. Moja raziskava se osredotoča na psihosocialne vidike dela in izgube zaposlitve. Posebej me zanimajo izkušnje, ki so povezane z vsakdanjim življenjem, zdravjem, socialno varnostjo ter viri podpore in moči. V tem se razlikuje od obstoječih raziskav, saj analizo umeščam v kontekst socialnega dela in pri tem odpiram razmislek o tem, kako lahko boljše razumevanje teh izkušenj prispeva k strokovni refleksiji ter k iskanju poti za podporo ljudem ob podobnih življenjskih prelomih.

3.2. Raziskovalni instrumenti in viri podatkov

Pri izvedbi raziskave sem kot raziskovalni instrument uporabila polstrukturiran intervju. Vnaprej sem pripravila opomnik vprašanj, ki je zajemal ključne raziskovalne teme: doživljanje dela v tovarni, obremenitve in izkušnje v delovnem procesu, obdobje propadanja podjetja in stečaja, izgubo zaposlitve, doživljanje socialne varnosti, vpliv na zdravje ter vire podpore in moči. Takšna zasnova je omogočila določeno stopnjo primerljivosti med odgovori, hkrati pa je pustila prostor sogovornicam, da so v ospredje postavile vidike, ki so se jim zdele pomembni. Med pogovorom sem sogovornicam postavljala tudi dodatna podvprašanja, kadar sem zaznala, da bi bile potrebne podrobnejše razlage ali da bi lahko razširile posamezne izkušnje. Intervjuji so obsegali približno deset osrednjih vprašanj in so potekali v sproščenem, pogovornem vzdušju. Podatke sem pridobila s pomočjo šestih individualnih intervjujev, ki so potekali med majem in septembrom 2025. Vsi intervjuji so bili opravljeni osebno, pri čemer sem sledila načelom prostovoljnosti in anonimnosti. Osebnih podatkov sogovornic nisem zbirala, saj sem želela zagotoviti občutek varnosti in zaupanja. Na ta način so delavke lažje delile svoja

doživljanja, stiske in načine spoprijemanja, kar je omogočilo globlji vpogled v njihove življenjske zgodbe.

3.3. Opredelitev enot raziskovanja – populacija in vzorec

Populacijo v raziskavi predstavljajo nekdanje delavke tekstilnega podjetja Mura, ki so bile zaposlene v različnih obdobjih in so doživele propad podjetja ter izgubo zaposlitve. Vzorec je neslučajnostni, saj sem sogovornice vključevala po metodi snežne kepe. Do prve sogovornice sem dostopala preko osebnega poznanstva, nato pa so me sogovornice povezale še z drugimi nekdanjimi delavkami. Na ta način sem postopoma oblikovala vzorec, ki vključuje šest sogovornic, ki so bile pripravljene deliti svoje izkušnje. Zbiranje empiričnega gradiva je potekalo med majem in septembrom 2025. Pri dostopu do sogovornic sem uporabila metodo snežne kepe, ki se je izkazala za primerno pri doseganju specifične populacije nekdanjih Murinih delavk. Do prve sogovornice sem prišla preko osebnega poznanstva, nato pa so me sogovornice povezale še z drugimi, ki so bile pripravljene sodelovati. V raziskavo je bilo vključenih šest nekdanjih delavk, ki so v individualnih intervjujih delile svoje izkušnje. Intervjuji so potekali osebno, v obliki pogovora, in so trajali od 40 do 90 minut. Intervjuje sem ob soglasju sogovornic zvočno snemala, posnetke pa nato prepisala v celoti. Ker so potekali v prekmurskem narečju, sem jih ob transkripciji jezikovno prilagodila in prepisala v knjižno slovenščino. Pri tem sem se trudila ohraniti pomen in značilnosti izjav, da bi bil zapis čim bolj zvest izvirnim pripovedim, hkrati pa tudi berljiv in primeren za analizo.

3.4. Obdelava in analiza podatkov

Kvalitativno analizo sem izvedla s pomočjo odprtega in osnega kodiranja. Najprej sem gradivo večkrat prebrala in ga natančno razčlenila. Pri odprtem kodiranju sem posameznim povedim oziroma odlomkom pripisovala kode, ki so zajemale ključne vsebine in izkušnje sogovornic. Na ta način sem oblikovala obsežen nabor začetnih kod, ki mi je omogočil poglobljen pregled nad gradivom. V nadaljevanju sem uporabila osno kodiranje, kjer sem kode združevala pod širše tematske sklope. Pod te sklope sem razporedila tudi izbrane izjave sogovornic, ki so ponazarjale posamezne vsebine in jim dale večjo nazornost. Pri delu sem si pomagala z Excelovo tabelo, kjer sem sistematično razvrščala in označevala vsebinske segmente. Tabela mi je omogočila preglednost, spremljanje ponavljajočih se vsebin in lažje primerjanje med

sogovornicami. Takšen način obdelave mi je omogočil, da sem gradivo organizirala na pregleden način in ga povezala z raziskovalnimi vprašanji.

Primer odprtega kodiranja:

Tabela 2 Primer odprtega kodiranja

Oznaka	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija
A1	V Muri sem šivala za strojem, sem poklicna šivilja.	Poklicna identiteta	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A2	Zaposlila sem se leta 1970 in sem delala 38 let.	Dolgoletna zaposlitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A3	Zakon je dovoljeval, da sem bila dve leti na zavodu za zaposlovanje in potem sem se upokojila.	Zavod kot prehod v upokojitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
A4	Se pravi 38 let sem delala, dve leti sem bila na zavodu, potem pa sem se leta 2008 upokojila.	Formalna upokojitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
A5	Celo življenje sem delala v Muri.	Celoživljenjska zaposlitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A6	V Muri ni bilo lahko delati.	Težko delo	Doživljanje dela	Delo v Muri
A7	Ko sem začela, je bil še tisti starega kova majstrov, ki so bili taki, da so nam nagnali strah v kosti.	Avtoritativni majstri	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A8	To ni bilo fajn. Tudi če si se zelo trudil, si kar trepetal.	Strah in napetost	Doživljanje dela	Delo v Muri

Vir: lastna izdelava

Primer osnega kodiranja:

IZGUBA ZAPOSLITVE

Stečaj

- »Takrat je že bilo krizno, zato so nas tako počasi spuščali, da smo se upokojili.« (A53)
- »Ja, takrat pred stečajem se je zelo spreminjalo vzdušje.« (B15)
- »Sploh nisi vedel kdo in kaj.« (D34)
- » Niti nisem mogla biti v stresu, ker so nam to povedali mogoče dva dni prej, ali pa tisti dan, ko so poklicali po zvočniku brigade, smo šli noter, dali so nam papirje in s temi papirji smo šli naravnost domov.« (D39)

- »Tisto zadnjo rundo, ampak vseeno so me imeli tako dolgo, dokler je vse razpadlo in potem sem šla tudi jaz.« (E43)
- »Zdaj še leta 2019, ko smo zadnjič odšli, je še vedno bilo delo. Naročila so še vedno bila.« (F240)

4. REZULTATI

4.1. DELO V MURI

Zaposlitvena pot

Pripovedi sogovornic kažejo, da je bila zaposlitev v Muri osrednja življenjska izkušnja, ki je zaznamovala več desetletij njihovega delovnega in osebnega življenja. Za mnoge je pomenila tudi edino delovno mesto, kjer so ostale vse do stečaja ali do upokojitve. Začetki zaposlitve so bili večinoma zgodnji, neposredno po šolanju. Sogovornica F je povedala *»To sem končala v treh letih in ko sem končala šolo, sem se takoj zaposlila«* (F14). Druge so se zaposlile takoj po osnovni šoli *»Delat sem šla takoj, ko sem lahko«* (E3). Iz pripovedi je razvidno, da so bile delavke ob vstopu v Muro zelo mlade, v svojih najstniških letih, in da so se večinoma odločile za zaposlitev takoj po končani šoli. *»Delati pa sem začela, ko sem bila stara 17 let in pol«* (F12); *»Že odkar delam, to je od mojega 15. leta«* (B100). Dolžina zaposlitve je bila pri večini sogovornic zelo dolga, pogosto več desetletij. Ena je povedala: *»V Muri sem delala od leta 1980 do 2014«* (D2). Podobno je opisala sogovornica F: *»To sem jaz delala polnih 41 let. Sicer imam 42 let delovne dobe, vse skupaj«* (F3). Za nekatere je Mura predstavljala celoten delovni svet, kar lepo izraža izjava: *»Celo življenje sem delala v Muri«* (A5).

Vstop v delo in prve izkušnje so se kazale predvsem v tem, da so bile delavke razporejene glede na trenutne potrebe proizvodnje. Sogovornice so delale v različnih obratih in različna dela, denimo za šivilnim strojem *»V Muri sem šivala za strojem, sem poklicna šivilja.«* (A1) ali v likalnici: *»V Muri sem likala, najprej v perilu, tam smo delali srajce in bluze, likala sem končne izdelke«* (D1). Prve delovne naloge so lahko bile osnovne, učne ali rutinske. Sogovornica B je opisala: *»V Muri sem na začetku zlagala bluze, to sem se učila prve tri mesece«* (B2). Z učenjem in izkušnjami so prehajale na zahtevnejša dela*: »Potem sem se učila strojno likanje, potem pa končno likanje – bluze, krila, hlače«* (B3). Prehodi med delovnimi mesti so bili večinoma odvisni od potreb proizvodnje, ne od osebnih želja: *»Šivala sem eno leto, potem pa so rabili likalko in takrat sem šla likat in sem tam ostala celi čas«* (F15).

Sogovornica A je posebej izpostavila razkorak med šolanjem in realnostjo dela. Povedala je: *»Ko pa sem prišla delat, tam ni bilo nič od tega, kar smo se učili«* (A23). Njena izkušnja pokaže, da so se kompetence v resnici oblikovale šele ob delu samem. Začetniško negotovost je opisala tudi z besedami: *»Seveda, ko prideš lahko tudi kaj pokvariš, ne veš kakšne stvari«*

(A9). Sogovornica B je svoje delo opisala kot dolgoletno in ponavljajoče: *»In tisto sem potem jaz tako popravljala, likala. Precej dolgo«* (B5).

Zaključevanje zaposlitve se je pri sogovornicah razlikovalo. Dve sogovornici sta se upokojili že pred stečajem: *»In sem delala 27 let, potem sem se pa upokojila«* (C3). Pri drugih pa se je dolgoletna zaposlitev prekinila ob stečaju podjetja. To bom podrobneje predstavila v poglavju *Izguba zaposlitve*.

Doživljanje dela

Pripovedi sogovornic kažejo, da je bilo delo v Muri zaznamovano z različnimi izkušnjami. Ena od sogovornic je poudarila zahtevnost dela in nujnost natančnosti: *»Tu je pomembnih pol milimetra«* (A77), Pomembna je bila tudi odgovornost za podrobnosti, kot je menjava sukanca: *»Če ti to ne narediš v pravem trenutku, končni izdelek mora imeti isti sukanec. Če ti z drugim sukancem to narediš, bog sačuvaj«* (A31). Svoje prve izkušnje je opisala kot težke: *»Začetek je bil grozen. Ampak moraš«* (A26) in prežete s strahom *»To ni bilo fajn. Tudi če si se zelo trudil, si kar trepetal«* (A8), ki je bil povezan tudi z odnosi na delu *»Najslabše je bilo, ko je bila še tista garnitura majstrov, ki si se jih bal«* (A94). Strah je izpostavila tudi druga sogovornica B, ki si ni upala biti odstotna zaradi bolniške: *»A nisi si upal iti na bolniško, če si šel, so te vmes večkrat klicali, kdaj prideš«* (B34). Prisotna so bila tudi občutja krivice. Sogovornica A je povedala: *»Pa si mogel ti popraviti, čeprav je on to naredil«* (A82). Sogovornica F je opisala, da so ob skupni normi morale hitrejše delavke nadomeščati počasnejše: *»Mogoče je kdo delal malo počasneje in zato je potem nekdo drug moral toliko več dati od sebe«* (F24). Krivično se ji je zdelo tudi, da se je plača kljub različnemu vložku izračunavala po skupnem odstotku: *»Na koncu pa je bila plača izračunana na podlagi tistih odstotkov, ki smo jih naredili vsi«* (F25).

Zlasti v zadnjem obdobju so delavke opisovale izrazito napetost in negotovost: *»Vedno si samo čakal, kaj ti bodo povedali danes, kaj bo jutri, kaj bo naslednji teden«* (F89); *»To je bilo vse tako, iz danes na jutri«* (F88). *Negotovost se je kazala tudi v vsakdanjem doživljanju dela: »Vedno si šel z enim takim občutkom delat, kaj se bo zdaj dogajalo naslednji teden« (F90),* Ob tem je sogovornica E kratko povzela razmere: *»Ja, v Muri je bilo zelo napeto«* (E20). Takšno stanje je spremljala tudi negotovost glede plačila: *»Nisi vedel, kdaj lahko čakaš denar«* (D45). Kot je menila sogovornica C, je za tiste, ki so vztrajali do konca, bilo najtežje: *»To, kar je zdaj*

bilo na koncu, za tiste, ki so še ostali, kakor sem slišala od njih, to ni bilo več za prestati« (C44).

Doživljanje dela je bilo pogosto ambivalentno, prepleteno z občutki obremenitve in zadovoljstva, ki so se spreminjali skozi različna obdobja zaposlitve. Sogovornica A je ob tem dejala: *»Začetek je bil grozen. Potem pa dobro, normalno«* (A22). Sogovornica B je svojo izkušnjo povzela z besedami: *»Težko je bilo, ni pa bilo vedno težko«* (B12). Spomini so včasih vezani na pozitivne začetke: *»Včasih je bilo fajn. Takrat ko sem prišla, to je bilo leta 1979«* (C13), *» Saj še vedno pravim, na začetku je bilo dobro, ni bilo vedno samo slabo v Muri. Absolutno ne. Dobro je bilo od začetka in tam do devetdesetih.«* (F308). Ambivalenco izraža tudi skupinski spomin: *»Povedale smo si: 'Vidite ženske, ni bilo vedno samo slabo!'«* (B137). Poleg razlik med obdobji so se pojavljale tudi razlike med samimi nalogami. Kot je dejala sogovornica D: *»Različno. Včasih je bilo stresno, včasih je bilo dobro. Odvisno od dela, ki si ga imel«* (D3). Ob tem je tudi plača, čeprav skromna, prinašala določen občutek varnosti in olajšanja: *»Saj ne rečem, bil si vesel, ko si dobil plačo, nekaj si itak dobil«* (D109).

Sogovornica A je izpostavila monotonost dela, ki pa so jo prekinjali prazniki, kar jim je pomagalo ohranjati motivacijo: *»To te motivira«* (A128); *»Misliš si še malo in bomo doma. To so verjetno naredili kakšni psihologi, da se je prekinila ta monotonost«* (A129). Nekatere so pozitivno doživljale spremembo delovnih nalog: *»Likati mi je bilo lažje kot šivati«* (C2), sogovornica F pa je poudarila spremembo ob boljših odnosih: *»Bilo je dosti boljše. Greš bolj mirno delat, lažje ti je«* (F354). Izpostavila je tudi druge pozitivne vidike, ki so spremljali delo, kot so solidarnost (*»Recimo, ko smo delali solidarnost, da je šlo za Posočje. Saj to ni bilo pomembno. Delal si in si pomagal«*, F210) ter občutek dostojanstva ob slovesu: *»Zdaj, ko smo šle, sem jaz rekla, da si želim, da gremo tam v Mercator, da nekaj pojemo in spijemo. Povedala sem, da sem pošteno prišla sem in želim dostojno po 40 letih tudi oditi.«* (F321).

Ob vsem tem so bile navzoče tudi kritične refleksije. Sogovornica A je povedala: *»Vedno sem rekla, da jaz ne morem lepo povedati o Muri«* (A116). Razmišljala je tudi o povezavi med zadovoljstvom in pripravljenostjo za dodatni trud: *»Kako se pravi to zlato načelo, da je zadovoljen delavec tisti, ki je dober delavec«* (A201). Kot je poudarila, je bil občutek pravične obravnave ključen tudi za odločitev, ali bo pripravljena delati več: *»Če pa bi bila zadovoljna, pa bi prišla rade volje. Ker bi bila pošteno nagrajena«* (A205). Nekatere sogovornice so delo doživljale kot izjemno obremenjujoče*: »Doma je bilo veliko drugega dela. V Muri pa je bilo težko delo. Zato sem se s tem sprijaznila«* (D56). Dve sogovornici sta izrazili kritičen odnos do

dela v Muri in poudarili, da svojim otrokom ne bi dovolili zaposlitve v tovarni: *»Če bi imela pet otrok, niti enemu ne bi pustila, da dela v Muri. Tam moraš imeti konjske živce. Tam te uničijo.«* (C43), *»Moji otroci ne bodo nikdar delali v Muri. Karkoli bodo delali, samo ne v Muri.«* (A137).

Organizacija in pogoji dela

Sogovornica A je v svoji pripovedi izpostavila več težav, povezanih z organizacijo in pogoji dela. Ob začetku dela je poudarila, da so novinke običajno dobile najslabše stroje: *»Normalno je, da ko ti prideš tja, dobiš najslabši stroj«* (A12). Sama je delala na zelo stari opremi: *»To so bili stari stroji, ne vem koliko so bili stari«* (A13), ki je povzročala tudi tehnične težave: *»A ta stroj je skozi trgal niti, ker ni bil dober, ni bil usposobljen«* (A16). Spomnila se je, da so včasih manjkali celo stoli: *»Pa četudi Muro vsi hvalijo, ali se spomnim, da se je zgodilo, da nismo imeli niti dovolj stolov«* (A17), čeprav je bilo pri šivanju sedenje nujno. Najbolj jo je motilo, da so bile delavke prikrajšane za nekaj tako osnovnega: *»Ni bilo stolov, veš, kaj je to. To je bilo grozno, ker to je osnova«* (A21).

Pomemben del spominov je bil povezan z normiranjem dela. Sogovornica A je ocenila, da so bile norme nerealne: *»Kaj je bilo pa najslabše, pa je bila norma in to, da norma ne sme vplivati na kvaliteto. Naj bi bilo tako. Ampak norme niso bile realne«* (A27) in hkrati opozorila, da zaradi nerealnih norm teh niso dosegale in so bile posledično manj nagrajene: *»Normalno, da si ti nagrajen po normi, ampak norme ne moreš doseči«* (A34). Norma je bila vedno prisotna, je dodala sogovornica F: *»Saj vsi smo bili na normi, tudi mi, ki smo likali«* (F18); *»Sicer pa je norma bila vedno«* (F20). Pri tem so sogovornice opisovale tudi spremembe sistema. Kot je povedala sogovornica D: *»Najprej je bila individualna, potem pa kolektivna, skupna«* (D4). Skupna norma je pomenila, da je celotna brigada delala za enoten rezultat, je pojasnila sogovornica F: *»Skupaj, kot nas je bilo v brigadi, mogoče nas je bilo 35 ali 40 v eni brigadi, je za vse veljala skupna norma«* (F22). Sogovornica D je to izkušnjo ocenila pozitivno: *»Pa ne zato, ker potem več ne bi bilo treba hiteti, še vedno se je mudilo, ampak smo lažje zvozili«* (D7), sogovornica F pa je opozorila tudi na težave: *»Tu pa so tudi bile nekatere slabe strani«* (F23).

Razlike so se pokazale tudi pri vrednotenju dela v tem sistemu. Sogovornica A je dejala: *»Tukaj pri tej skupni normi se je videlo in se je tako nagrajevalo«* (A83). Pojasnila je, da je nagrajevanje temeljilo na procentih, ki so bili enaki za vse, a so se poznali pri različni osnovni

plači: *»Če smo recimo imeli 103 odstotke kakšen mesec, sem jaz na svojo urno postavko dobila 103 odstotke, tisti, ki je imel šivanje 4 pa 103 odstotke na svojo plačo«* (A84). Te razlike so izhajale iz hierarhične razdelitve kategorij šivanja, kjer so bile posamezne kategorije šivanja različno ovrednotene. Bolj zahtevne naloge so imele višjo urno postavko: *»Naše delo je bilo ovrednoteno. Za bolj zahtevno delo si imel večjo urno postavko«* (A69). Najbolje je bilo plačano *»šivanje 1A«*, ki je zajemalo zahtevne dele, kot so rokavi: *»Bilo je šivanje 1A, najbolje vrednoteno in plačano, to je bilo recimo šivanje rokavov«* (A75). Sama je opravljala delo v kategoriji šivanja 1: *»Jaz sem bila šivanje 1 in jaz sem šivala ovratnike«* (A76). Najnižje pa je bilo vrednoteno *»šivanje 4«*, kjer so delavke čistile nitke in dokončevale izdelek: *»Šivanje 4 je bilo kao najslabše, to so delali tisti, ki so nazadnje dobili gotovi izdelek in so čistili nitke in to, da je šel lep izdelek naprej«* (A80).

Sistem se je v času zaposlitve večkrat spremenil. Kot je povedala sogovornica F: *»Takrat po letu 2000 smo šli na skupno normo. Takrat smo bili sami za sebe na normi«* (F21), kasneje pa se je vrnil na individualno: *»Ampak, ko je Meh odšel, je spet bila individualna norma«* (A197). Ob individualni normi so delavke delale samostojno, je pojasnila sogovornica D: *»Mi smo tako in tako vedeli, kaj moramo delati. Delati pa smo morali, ker smo imeli vsak svojo normo«* (D15).

Poleg normiranja in vrednotenja dela so bile pomembne tudi izkušnje, povezane z vsakdanjo organizacijo dela. Možnosti prostih dni so bile omejene in pogosto odvisne od trenutnih potreb proizvodnje. Kot je povedala sogovornica D: *»Majstrica je rekla v petek te ne morem pustiti, v soboto bodi doma«* (D23). Kadar so sodelavke manjkale, je delo padlo na tiste, ki so ostale: *»Sodelavka je rekla, da ne bi zmogla in ni šlo drugače«* (D28). Sogovornica F je ob tem kritično opisala tudi odnos nadrejenih, ki so odgovornost pogosto prelagali na delavke same: *»Prejšnja pa je vedno povedala, nekoga zrihtaj, da bo likal namesto tebe. Pa je ona bila majstrica in njena naloga je bila, da zrihta delavce«* (F343).

Sama narava dela je bila tudi fizično zelo zahtevna. Sogovornica D je opisala: *»Na delu sem ves čas stala, vsa ta dolga leta«* (D79), sogovornica F pa se je spomnila napornih pogojev v likalnici: *»V likalnici je bilo naporno delo, stal si pri eni mizi z likalnikom, para ti je šla v obraz in ni čudno, da si samo prestopal z ene noge na drugo«* (D83). Tudi osnovne potrebe so bile včasih težko uresničljive, je opisala sogovornica E: *»Kadar pa so imeli tako na ostro, da nisi*

mogel niti na stranišče, da bi se mogel opravičiti za vsako minuto in te nekdo gleda je pa bilo tako« (E29).

Izpovedi sogovornic razkrivajo tudi, kako je bil organiziran sam delovni proces. Sogovornica F je pojasnila, kaj je pomenilo medfazno delo: *»To se pravi, medfazno pomeni to, ko pričnejo šivati, pa ti zlikaš kakšen všitek, šiv, žepe, rokave, ovratnike«* (F2), medtem ko je za likalnico veljalo, da je predstavljala zaključno fazo: *»To ni spadalo v likalnico. Likalnica je finiš, takrat ko je izdelek že končan, da se potem tudi zlika«* (F5). Spomnila se je tudi sprememb svojih nalog: *»Moje delo je bilo prednji deli, ko pa se je ena sodelavka upokojila, pa sem šla na žepe«* (F6). Pri tem pa je bila prilagodljiva in pripravljena pomagati drugim: *»Ne glede, če kdaj nisem imela dovolj svojega dela, sem delala žepe, ovratnike, karkoli je pač bilo treba, si šel pomagat«* (F7). Hkrati pa nikoli ni bilo prostora za brezdelje: *»Ali pa če si bil sekundo dve brez dela, so ti nekaj naložili zraven«* (F8). Prve izkušnje z delom so spremljala doživljanja zahtevne prilagoditve na sistem: *»Ampak rabiš nekaj časa, da prideš v ta zagon in da vse to postane del tebe, da moraš to vsak dan delati«* (F19).

Sogovornica D je opozorila, da so majstri včasih razpolagali z dodatnimi sredstvi za pokrivanje normativnih razlik: *»Včasih so majstri dobili denar. No, to ni bil zares denar, težko razložim… dali so majstrom, da so potem majstri tisto pokrili do 100 odstotkov«* (D8). A to je pomenilo tudi prostor za samovoljo: *»Komu so to dali, je bila njihova stvar, to so pač dobili in so razporedili, kakor so želeli«* (D9). Nadalje je poudarila, da takšna razdelitev ni bila enaka za vse: *»Nekateri pa nismo dobili nič.«* (D11). Še bolj neposredno je izkušnjo opisala sogovornica E, ki je izpostavila nepravično ravnanje s strani majstrov: *»Goljufali so nas za odstotke«* (E13).

Odnosi med zaposlenimi

Izkušnje sogovornic kažejo, da so bili odnosi z majstri zelo različni in so se pogosto spreminjali glede na čas in okoliščine. Sogovornica A se je spominjala zelo strogega nadzora: *»Ko sem začela, je bil še tisti starega kova majstrov, ki so bili taki, da so nam nagnali strah v kosti«* (A7) in jih opisala z besedami: *»Majstri so bili grozni«* (A38). Ob tem pa je priznala, da niso bili vsi enaki: *»Ne vsi, bile so izjeme, taki majstri, ki so bili ljudski«* (A39). Kasneje je dobila novo majstrico, ki je imela povsem drugačen odnos: *»Nam je rekla, samo se smejte vi, jaz pa poslušam za vas. Ona je bila taka ljudska, dobra«* (A105).

Sogovornica F je opisala, da je 25 let delala pod strogo in vplivno majstrico, pri kateri je vse moralo potekati natančno po njenih pravilih: *»V začetku sem imela eno majstrico, ki je šla do tebe in je že po poti kričala. Ko si se obrnil, je rekla 'Ne govori mi nazaj!'«* (F336); *»Ona je res bila, vse je moralo biti točno tako, kot je povedala«* (F337). Takšno okolje je prinašalo dobre rezultate, a pogosto na račun odnosov: *»Odstotke smo imeli dobre, odnosa pa ne. Ona se je drla na vse«* (F344). Ko je bila kasneje premeščena v obrat za plašče, pa je izkusila povsem drugačen odnos. Sprva se na spremembo ni mogla navaditi: *»Tam pa se mesec dni nisem mogla navaditi, ker je bil povsem drugi odnos majster – delavec. Ni bilo toliko popravil. Povsem drugače«* (F340). Nova majstrica je kazala več razumevanja in strpnosti: *»Če smo naredile kakšno napako, je majstrica povedala, da naj pustim, da bomo že uredili«* (F346), in se zavzemala za delavke: *»Vedno se je postavila za nas«* (F347).

Podobno je opisala izkušnjo s svojo nadrejeno sogovornica C: *»In to je bilo vse. Ni se spravljala nate. Samo povedala je, kaj je potrebno popraviti«* (C21). Vendar pa je bila strogost pogosto povezana tudi z neenako obravnavo delavk. *»Mi, ki pa jim nismo bile pri srcu, pa smo tisto najtežje dobile za delati«* (C51), je povedala sogovornica C, ki je pri delu zaznala favoriziranje: *»Ni bilo enako za vse. Delamo isto, a ona ima več kot jaz«* (C30).

Tudi sogovornica D je opazila, da so se majstri odločali na podlagi osebnih preferenc: *»Dali so jih pa samo tistim, ki so jim bili bolj pri srcu«* (D10). Po besedah sogovornice C je majster nanjo prenašal slabša dela: *»Kar je bilo slabšega dela, je dal meni in povedal ti to moraš narediti«* (C37) ter izvajal psihični pritisk: *»On je bil tisti, ki je izvajal psihični pritisk«* (C27), zaradi česar je morala na bolniško: *»Ko sem prišla, me je ponovno začel provocirati«* (C33).

Podobne izkušnje so imele tudi druge. Sogovornica E je denimo doživljala grožnje: *»Majstrica mi je govorila, da bom dobila odpoved in vse možno«* (E14), in neenako obravnavo: *»Kar je bilo mojega, je ta denar pripisala drugim, jaz pa da nisem delala, pa take«* (E15). Takšni odnosi so puščali dolgoročne sledi, saj se niso končali ob zapustitvi tovarne, temveč so se prenesli tudi v lokalno okolje. Sogovornica C je povedala: *»Če ga sedaj kje srečam, se obrnem v stran«* (C38), sogovornica A pa je izrazila ambivalenten odnos do nekdanjih nadrejenih: *»Tudi te majstrice, ki so bile takšne, bi zdaj prišle na kavo, ampak to ne moreš, si misliš čakaj, takrat si bila taka, a zdaj boš dobra do mene?«* (A248).

Čeprav so sogovornice pogosto izpostavljale strogost in neenako obravnavo, so se v njihovih pripovedih pojavili tudi trenutki, ko so majstri in majstrice pokazali razumevanje ter

človečnost. Sogovornica F je povedala: *»Ko si prosil za dopust, je majstrica rekla, bom že tako uredila, da bo delo šlo«* (F342). Sogovornica D pa se je spomnila tudi primerov, ko so jim nadrejeni stali ob strani v osebno težkih trenutkih: *»Druga majstrica je prišla takrat na pogreb moje mame«* (D21); *»Majstrica bi me pustila, pa tudi prišla je na pogreb in prinesla sveče«* (D27). Takšni odzivi so ustvarjali občutek podpore in solidarnosti. Sogovornica A je novejše majstre doživljala kot precej bolj razumevajoče: *»Kakšni so se znali zavzeti, ti zadnji majstri so res trpeli namesto nas«* (A106).

Sogovornice so se spominjale, da je bilo v kolektivu mogoče doživeti tako podporo sodelavk kot tudi rivalstvo. Tako je izkušnjo solidarnosti opisala sogovornica A: *»Eno sodelavko, ki je zjutraj prišla prej, sem prosila, da mi je čuvala stol«* (A20). V težkih trenutkih so si znale stati ob strani: *»Druga drugo pa smo tako potem tolažile, tiste ki smo se poznale«* (B72), in si pomagati pri delu: *»Ne daj bog, da je bilo, daj jaz ti to razparam, jaz ti to naredim, pa tako«* (A91).

Hkrati pa so opisale tudi tekmovalnost: *»Tekmovanje med delavci pa je bilo prisotno vedno«* (A89), še posebej pred uvedbo skupne norme: *»Rajši so prišle dve uri prej ali ostale dlje, samo da bodo čim več zaslužile«* (A87). Že same razlike v plačah so sprožale nezadovoljstvo: *»Bilo je bolj zakaj ima on večjo plačo od mene«* (A67). Ob uvedbi skupne norme so nekatere odklanjale dodatna bremena: *»Ko je prišla skupna norma, pa so govorile jaz tega ne bom delala, jaz tega ne zmorem«* (A88).

Pojavljali so se tudi konflikti, ki so še dodatno otežili delo. Sogovornica E je dejala: *»Delati je bilo težko takrat, ko je bilo napeto zaradi tega, ker smo se kregali«* (E26), ter dodala: *»To je bilo težje, kot če smo imeli veliko dela«* (E27). Konflikti so nastajali tudi ob začetku skupne norme: *»V začetku je bilo zaradi tega več konfliktov, češ oni več hodijo ven na pauzo, mi delamo več kot vi«* (D5). Sogovornica B pa je sodelavke doživela tudi kot zahrbtne in dvolične: *»Tudi dvoličnost, zahrbtnost delavca do delavca, to se je zelo opazilo«* (B22). Kot je sogovornica A povzela sočasno tekmovalnost in pomoč med sodelavkami: *»Bilo je obojega«* (A92).

Izkušnje so se razlikovale tudi po obdobjih. Sogovornica C se je spominjala povezanosti v zgodnjih letih: *»Na začetku, ko sem prišla, je bilo v redu. Bolj smo držali skupaj. Vse je bilo drugače«* (C42). Sogovornica E je dodala: *»Sicer pa kot pravim, bilo je dobro in slabo. Na začetku je še bilo dobro, odvisno je bilo, kakšno majstrico smo imeli, in tudi družba, ki smo jo*

imeli« (E28). V boljših časih, ko je bilo dela dovolj, se je povezanost še krepila: *»Vsake tri mesece smo imeli viška in bolj smo skupaj držali«* (C14); *»Bolj smo sodelovali«* (C15).

Sodelavke so si zapomnile tudi posameznice, ki so jim pomagale s svojim znanjem: *»Pred menoj je sedela sodelavka, ki je to vse imela v glavi. Ona je vedno delala s tem, jaz pa bolj občasno«* (A120); *»Ona je imela vse, 954, 1380, vse številke sukancev je znala. Vse je imela v glavi, ker je celo življenje delala okrasne štepe, polno barv in menjav gor in dol«* (A122). Po drugi strani pa so bili prisotni tudi bolj odtujeni odnosi: *»Včasih pa naletiš na koga, za katerega veš, da je bil malo vzvišeni, ki se v Muri ni želel ukvarjati s teboj«* (A245).

Nekatere vezi so prerasle v trajna prijateljstva. Sogovornica D je povedala: *»Z nekaterimi sodelavcami smo bili in smo še vedno prijatelji, eni pa so se razšli in nimamo stikov«* (D201). Pomembnost vezi s sodelavkami je izrazila tudi sogovornica B, ki ji je bilo zelo težko, ko je bila premeščena v drugi obrat: *»Ko si enkrat 25 let skupaj z istimi sodelavci, da se navadiš, moraš iti povsem drugam«* (B9), in dodala: *»Nisem sploh pravočasno šla od doma, je bila že skoraj ura dve, da sem šla od doma, da ja nisem več nikogar srečala. Tako mi je bilo hudo.«* (B52).

Sogovornica F je opisala izkušnjo z zadnjega delovnega dne, ko je predlagala, da se sodelavke skupaj poslovijo. Dve sodelavki sta njeno idejo podprli: *»Pa sta se dve sodelavki strinjali z menoj. Če narezek prinesejo za 40 ljudi, te stane isto, kot če spiješ eno kavo in špricer«* (F322). V odzivu tretje sodelavke, ki ga je navedla sogovornica, pa lahko vidimo, da je propad tovarne povezala s koncem vezi med sodelavkami: *»Zdaj tu nekaj trošite, naslednji teden pa te ne bo več nobena želela poznati«* (F323).

Kritika vodstva

Sogovornice so pogosto opozarjale, da se je slog vodenja v Muri odražal skozi hierarhijo in se prenašal navzdol na vse ravni podjetja. Sogovornica A je povedala: *»Vsako jutro so ti majstri imeli sestanek z njim. Rekli so, da grejo na raport«* (A103). Ti sestanki so pogosto pomenili napete trenutke, saj so se majstri vračali obremenjeni: *»Vedno je prišla s solznimi očmi nazaj, ker je tam bila galama. Ne samo ona, tudi drugi so poslušali«* (A104). Takšno vzdušje je ustvarjalo pritisk, ki se je čutil na vseh ravneh hierarhije. Kot je opisala sogovornica A, je veljalo, da se je moral vsak dokazovati: *»Vsak, ki je imel malo višji položaj, vsak se je želel dokazati, kaj jaz vem. Poslušali so, da bi morali narediti in vse to«* (A107).

Sogovornica A je tiste, ki so bili v položaju nad delavkami, opisala kot zelo avtoritarne: *»Kakor sem jaz rekla, to so bili nekdanji komunisti. Postavljeni, ti to moraš, direktno so te terorizirali«* (A95). S sodelavkami so bile deležne tudi ponižanj: *»Bila je galama, spraševali so nas pa kako to ne veste, pa koliko let že šivate, kako so ti žepi narejeni, vidite da ni dobro«* (A110). Kasneje je v razmisleku o teh izkušnjah sklenila: *»Zdaj si včasih mislim, koliko so nas terorizirali, pa imel si prav, ampak tega nisi vedel«* (A154); *»Takšen je bil sistem. To je bil najslabši sistem. Zame je bil najslabši«* (A155). Ponižanja so se dogajala tudi ob stečajih, kot se je spominjala sogovornica F direktorjevih besed: *»Potem nas je poklical v pisarno in na koncu nam je izjavil, da kaj bi sploh me rade, da nas je on zato nazaj zaposlil in ustanovil eno podjetje, da mi ne bi bile brez dela in bi bile na zavodu«* (F250); *»Povedal je še, da kaj bi rade, saj pa smo vse bile z osnovnošolsko izobrazbo«* (F252).

Kljub številnim kritikam pa je sogovornica C izpostavila tudi pozitivno izkušnjo. Opisala je primer, ko je posredovanje direktorice ustavilo pritiske s strani majstra: *»Potem mi je direktorica povedala, da se naj umirim in da ga bo poklicala v pisarno in se z njim pogovorila... Res ga je poklicala in prišel je iz pisarne povsem rdeč in od takrat me je pustil pri miru«* (C36).

V zadnjih letih delovanja tovarne se je v Muri zamenjalo več direktorjev. Sogovornica F je opisala, da se je strinjala z vizijo direktorja, ki se je kasneje umaknil, in dodala: *»Za moje pojme, če bi ostal, mogoče bi še danes lahko kaj rešili«* (F118). Po njegovem odhodu je prišlo več drugih direktorjev, ki niso ostali dolgo: *»Potem se direktorji menjali nenormalno«* (F129). Hkrati se spominja, kako so izvedeli za slabo stanje v podjetju: *»Decembra smo imeli zbore, ko smo šli vsi skupaj v jedilnico. Tam so nam vse prebrali, toliko je denarja v rezervnem skladu, toliko je porabe, toliko tega in tega, vse to«* (F217). Toda že tri mesece kasneje so izvedeli povsem nasprotno: *»Tri mesece po tistem pa da ni denarja in da se potapljamo«* (F224). Ob tem je sogovornica izrazila dvom: *»Kako potem zdaj v trenutku ni denarja in ni tega sklada?«* (F225).

Delavke so imele različne izkušnje, nekaterim v določenem obdobju niso plačevali prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Sogovornica D je to opisala tako: *»Od plače so vzeli, plačevali pa niso«* (D62); *»Različno je, nekaterim so vse plačevali, nekaterim pa še več niso plačevali«* (D64). Sogovornica A pa je svojo izkušnjo opisala kot pozitivno: *»Imeli smo dobrega računovodjo v Muri«* (A142). Sogovornice se niso spraševale le o posameznih ravnanjih, temveč tudi o odgovornosti vodstva. Sogovornica D je dejala: *»Tako je moralo biti, da se je to zaključilo. Tako so želeli in tako so naredili«* (D54), s čimer je nakazala na namerne

odločitve vodstva. Sogovornica F pa je neposredno vprašala: *»Kje je bila država, nadzorni svet in lastniki?«* (F215) in situacijo v tovarni pripisala odgovornim: *»Ampak nas so v to situacijo pripeljali«* (F204).

4.2. IZGUBA ZAPOSLITVE

Stečaj

Že v obdobju pred prvim formalnim stečajem leta 2009 je bilo zaznati spremembe, ki so napovedovale propad podjetja. Sogovornica A je opisala: *»Takrat je že bilo krizno, zato so nas tako počasi spuščali, da smo se upokojili.«* (A53). Sogovornica B je povedala: *»Ja, takrat pred stečajem se je zelo spreminjalo vzdušje.«* (B15). Sindikat je po njenih besedah poskušal pomirjati zaposlene: *»Sindikalni so nas malo kaj mirili, da ne bo nič takega.«* (B18). Vendar pa so zaposleni hkrati opažali pogoste spremembe imena podjetja: *»Ampak potem že vidiš, da so menjevali imena podjetja. Najprej smo bili Mura, potem Aha Mura, potem Partnerji in se je to tako nadaljevalo.«* (B19). Sogovornica F, ki je doživela tri stečaje, je to občutje strnila tudi skozi lastno delovno zgodovino: *»V delavski knjižici imam šest delodajalcev, v bistvu pa sem bila celo življenje v Muri.«* (F136); *»V vsakem stečaju so morali ime spremeniti, da se je lahko podjetje na novo registriralo.«* (F138).

Prvo novico o slabem stanju v podjetju je sogovornica F povzela kratko: *»Kaj je? Potapljamo se. Ni denarja.«* (F220); *»In potem se je to tako počasi začelo.«* (F229). Sogovornica D je za tisti čas opisala občutek pričakovanja, a hkrati negotovosti: *»To smo pričakovali, nismo pa vedeli, kdaj se bo zgodilo.«* (D69). Dolgotrajna negotovost je bila ena najtežjih izkušenj, kot je poudarila sogovornica B: *»To se je začelo leta 2009, jaz pa sem delala še do 2014. Tako dolgo se mi je vse to vleklo.«* (B45). Čeprav je dobivala zagotovila, da jo bodo obdržali: *»Vedno je bilo rabimo te, ti ostaneš, ti nisi med temi, ki bodo šli.«* (B46), je ob stečaju leta 2014 vseeno dobila odpoved, ki se ji je zdela nepravična: *»Potem pa je samo prišlo, eden je bil na bolniški dve leti in so ga poklicali nazaj, meni so pa dali odpoved zaradi stečaja.«* (B47). Sogovornica E pa za čas pred stečajem sploh ni našla besed: *»Pred stečajem pa tako nič.«* (E16).

Veliko prostora so zavzele govorice in šepetanja, ki so ustvarjala dodatno napetost. Kot je povedala sogovornica B: *»Samo čakal si, kje kdo kaj šepeta, da si podržal glavo zraven, če si ti med tistimi ali nisi.«* (B20). Omenila je tudi privilegiranost posameznikov: *»Tisti, ki so bili bolj v stiku s tistimi višjimi, so lažje šli čez to, drugim pa je bilo težje.«* (B23). Sogovornica C,

ki se je upokojila že pred stečajem, je izkušnjo kolegic opisala kot izjemno stresno: *»Niso vedeli, kdaj bo konec, samo so čakali, da dobijo odpoved. To je bil stres.«* (C46). Sogovornica D pa je poudarila občutek pasivnega čakanja: *»Glede tega, ko je prišlo do stečaja, pa sem samo čakala, kdaj bom dobila papirje in adijo.«* (D30), pri čemer je dodala: *»Nisem se z nikomer o tem pogovarjala.«* (D31). Po njenih besedah uradnih informacij skoraj ni bilo: *»Niso dali informacij, čakali smo zdaj bo sestanek.«* (B24); *»To so vse bile dezinformacije, je bilo težko to poslušati.«* (B26).

Nepreglednost postopkov je povzročala dodatno negotovost. Sogovornica D je povedala: *»Sploh nisi vedel kdo in kaj.«* (D34); *»Za sodelavko, ki je bila na bolniški, nisem sploh vedela, da je dobila odpoved.«* (D35); *»Sploh nisem vedela, da ona ne dela.«* (D37). Odpovedi so prihajale postopoma: *»Pa še ena je takrat dobila odpoved, tisti, kar nas je ostalo, pa smo odpoved dobili leta 2014.«* (D38).

Postopki so bili hitri in nenadni: *»Niti nisem mogla biti v stresu, ker so nam to povedali mogoče dva dni prej, ali pa tisti dan, ko so poklicali po zvočniku brigade, smo šli noter, dali so nam papirje in s temi papirji smo šli naravnost domov.«* (D39); *»Tako da nismo nič več bili tam. Takoj ko smo papirje dobili, tudi za CSD in ostalo, tako smo potem tudi šli.«* (D40). Kot se spominja sogovornica F, so delo zapustile sredi procesa: *»Mi pa kakor smo pustili, zlikano ali nezlikano, zašito ali nezašito, tako smo pustili in smo to sredo zadnjič delali.«* (F44).

Ob stečaju leta 2009 so se nekatere delavke udeležile protesta pred tovarno. Sogovornica D je povedala: *»Vmes je bil protest, ko je vse skupaj šlo v propad.«* (D42). Sogovornica F je dodala: *»Potem smo pred vratarnico dva dni protestirali.«* (F48). Stečaj je pomenil konec upanja za rešitev podjetja: *»Nekateri so verjeli, da bo boljše in da nas bo res nekdo kupil in bo vse boljše. Vendar je potem direktorica poklicala sindikate in povedala, da nas ne bodo kupili. Čeprav po vsej verjetnosti niti ni nič urejala.«* (F289). Intenzivnost dogajanja na protestu je sogovornica F opisala slikovito: *»Ko smo takrat protestirali pred vratarnico in so prišli nemški tehniki. Oni so samo gledali in nas spraševali ›Warum?‹. Spraševali so se, zakaj smo zunaj, zakaj ne delamo. Kako mu naj zdaj en delavec razloži, kaj se dogaja. Vratarnico so zaklenili. Tudi pisarniške delavke niso mogle več iti noter, one so se zagovorile, da so ponoči do dveh bile tam, da so uničevale papirje, kar se je dalo. Tako jim je bilo naročeno, da je to in to bilo potrebno uničiti. Eden izmed direktorjev je bil še notri in je želel skozi vratarnico oditi ven. Nekdo je to opazil in hitro s kolesom šel do tja, da so gor dali ključavnico, tako da ni mogel iti več tu ven.«*

Sogovornica F je izpostavila tudi odsotnost direktorjev ob stečajih: *»Ko je bil stečaj, ni sploh prišla med nas. Naša sindikalna predstavnica jo je vztrajno klicala, tudi v njeno odvetniško pisarno. Tajnica se je oglasila in povedala, da je ni. Sindikalna predstavnica je povedala, da bi morala biti tukaj, pri nas. Ni je bilo.«* (F290). Podobno razočaranje se je ponovilo ob zadnjem stečaju: *»Potem pa smo dobile klic, pridite sem v jedilnico ob enih. Jaz sem imela samo željo, da pride dol med nas. Sodelavka mi je povedala, da tega ne bom videla. To se ne bo zgodilo. Nisem se strinjala, sem jo vprašala kako ne, če pa je on sedaj bil zadnji direktor, naj pride med nas.«* (F257). Namesto tega so se delavke srečale z neznano osebo: *»Prišel je stečajni upravitelj, nekdo xy, ki ga ni nihče poznal.«* (F258).

Ob odpovedi zaradi stečaja je za sogovornico D pomembno vlogo odigral občutek kolektivne izkušnje: *»Lažje je bilo, ker smo šli vsi.«* (D70). Svojo izkušnjo stečaja leta 2014 je primerjala s prvim stečajem leta 2009: *»Če bi šla že leta 2009, bi mi verjetno bilo težje, ker bi vedela, da so nekateri še ostali.«* (D71).

Doživljanje izgube dela

Sogovornici A in C, ki sta se upokojili pred stečanjem, sta obdobje po upokojitvi doživljali kot bolj mirno in sproščeno. *»Ampak, ko nisem več hodila delat, sem bila bolj mirna.«* (C71); *»Ko sem se upokojila pa je bilo vse okej, vse bolj sproščeno.«* (A206). Sogovornica A je pojasnila, da je bila njena izkušnja upokojitve manj obremenjujoča v primerjavi s tistimi, ki so ostali do konca: *»Nisem pa vsaj tega stresa doživljala, kot tisti, ki so bili do konca. Tem je bilo najhuje.«* (A139); *»Kolikor vem, so to bili veliki stresi, če se tako vmes s kakšno bivšo sodelavko srečam.«* (A57).

To so potrdile sogovornice, ki so delo izgubile zaradi stečaja. Sogovornica B je svojo izkušnjo opisala z besedo: *»Zelo stresno.«* (B44). Ob tem je poudarila, da je kljub vsemu vztrajala do konca: *»Ampak sem zmogla, 34 let sem zdržala v Muri, potem so me pa brcnili v rit, kakor pravijo.«* (B27). Izkušnja stečaja je pri mnogih pustila močne čustvene posledice, občutke prizadetosti in šoka: *»To me je zelo prizadelo, tak stres je bil, da se nisem mogla niti pogovarjati, niti priti domov, samo solze so mi tekle.«* (B48). Sogovornica E se je spominjala prvega stečaja leta 2009: *»Bila sem šokirana, čeprav na koncu sem potem že vedela, da ne bo več iz tega nič. To je bilo leta 2009.«* (E37).

Sogovornica D je povedala, da jo je izguba dela prizadela, vendar ji je veliko pomenilo denarno nadomestilo iz zavoda: *»Ni mi bilo vseeno, ampak vedela sem, da bom eno leto prejemala nadomestilo iz zavoda.«* (D46); *»To mi je veliko pomenilo.«* (D47). V nadaljnjih sedmih letih pa so se njeni dohodki zaradi brezposelnosti močno znižali. Prejemala je delno invalidsko pokojnino: *»Sedem let sem bila brezposelna in sem dobivala 300 EUR na mesec, mogoče včasih 350 EUR.«* (D154). Sogovornica F je ob tem izpostavila skrb glede prihodnosti: *»Če pomisliš, da si lahko eno leto na zavodu, ampak eno leto se hitro obrne, kaj boš pa potem?«* (F95); *»Kje boš si iskal delo, če ga mladi ne dobijo?«* (F96); *»Kdo me bo takrat pri skoraj 50 letih nekje čakal, da me zaposli?«* (F97); *»V tej stroki verjetno ne.«* (F98).

Izguba dela je pomenila tudi nove stiske v vsakdanjem življenju. Sogovornica F je situacijo ponazorila s pomenljivim vprašanjem, ki ga je naslovila na socialno delavko: *»Ko sem takrat takoj, ko sem dobila odpoved, tako kot vsi odšla na socialno, sem delavko tam vprašala, ali naj zdaj po 32 letih dela res grem pred zaklonišče čakat kilogram riža in kilogram moke?«* (F198). Ob tem se je pojavila tudi bolečina zaradi občutka nepravičnosti: *»Povedala sem ji, da ne bi bilo tako boleče, če bi jaz oziroma vsi mi šli po svoji krivdi.«* (F203). Sogovornica E je opisala, kako je na njeno izgubo dela reagirala okolica: *»Mislili so, da bo zdaj konec z mano, ko sem ostala sama z njima.«* (E66). Sogovornica A, ki se je upokojila pred stečajem, pa se spominja predvsem stiske nekdanjih sodelavk: *»Kolegice, kakor vem, so se spraševale, kaj bo z njimi, kako bo z njihovimi otroki.«* (A56).

Posebej boleča izkušnja je bila povezana z odpravninami. Sogovornica F je povedala, da je po letih čakanja prejela modro kuverto z zanemarljivim zneskom: *»Sedaj sem dobila pošto, ko je bil že COVID, leta 2021. Vidim pošto, piše Arum, Mladinska ulica, Rakičan, modra kuverta.«* (F259). V šali je rekla možu: *»Ko sem prišla gor, sem možu rekla, kaže da bom morala iti nazaj delat, ker mi Arum pošilja pošto.«* (F260). A ob odprtju kuverte je sledil šok: *»Ko odprem to kuverto, vidim 3,20 EUR – odpravnina.«* (F262). Izrazila je nejevero in občutek ponižanja: *»Spraševala sem se, ali sem jaz tukaj nora. Če je 80 centov znamka in 50 centov kuverta?«* (F263); *»Res mi ni bilo jasno, ali se nekdo dela iz nas norca.«* (F265). Dodala je še: *»Klicala sem bivše sodelavke in ena je povedala, da ima znesek 2,10 EUR.«* (F264).

Izgubo zaposlitve so sogovornice doživljale različno. Sogovornica D je v tem videla tudi nekaj pozitivnega, saj ji je prenehanje dela omogočilo več časa za domače obveznosti: *»Kakšna stvar je bila dobra, da nisem več vstajala tako zgodaj, da sem lahko skrbela za taščo.«* (D55). Sogovornica E pa je ob izgubi dela izrazila razočaranje, ker si je želela vztrajati v podjetju do

upokojitve: *»Želela bi si, da bi lahko prišla do upokojitve tam.«* (E6); *»Da bi lahko delala do konca.«* (E7).

Prehodi po izgubi dela

Izguba zaposlitve v Muri je pomenila začetek različnih poti. Sogovornica A je svojo pot opisala kot postopno prehajanje iz zaposlitve v upokojitev. Najprej je pojasnila: *»Zakon je dovoljeval, da sem bila dve leti na zavodu za zaposlovanje in potem sem se upokojila.«* (A3). Ob tem je strnila svojo dolgo delovno dobo: *»Se pravi 38 let sem delala, dve leti sem bila na zavodu, potem pa sem se leta 2008 upokojila.«* (A4). Z upokojitvijo se je tako izognila neposrednim posledicam stečaja: *»Jaz sem se temu izognila. Jaz sem odšla malo prej.«* (A52).

Izkušnje z zavodom za zaposlovanje so bile različne. Sogovornica B je pojasnila, da je starost pomenila oviro pri iskanju zaposlitve: *»Potem pa so povedali, stari ste preko 50 let, ste starejši delavec in potem se z menoj niso toliko ukvarjali.«* (B59); *»Ko si že toliko star, pri 50 letih je vse to že bolj težko.«* (B75). Po njenih besedah so imeli mlajši delavci več možnosti, še posebej, če so imeli poznanstva: *»Kakšne so se zaposlile že hitreje, če so bile mlajše, ali pa so imele kakšna poznanstva. Veliko se jih tako znašlo.«* (B84).

Sogovornica F je opisala tudi obvezna predavanja, ki so jih morali obiskovati po prijavi na zavod: *»Takrat smo se prijavili na zavod in na tista predavanja sem šla še potem dvakrat v Rakičan.«* (F58); *»Takoj so nam vse to določili takrat in takrat greste v Rakičan na predavanje.«* (F69). Vključila je tudi izkušnjo svojega moža, ki je prav tako izgubil delo v Muri: *»Potem je vsak dan šel na predavanja, vsak drugi teden od ponedeljka do petka.«* (F151). Ocenila pa je, da so bile te aktivnosti brez pravega smisla: *»In tam so delali take brezvezne stvari.«* (F152). Sogovornica B pa obiska teh delavnic ni ocenila kot povsem nekoristnega: *»Po stečaju pa ja, smo šli na te delavnice. To je bilo tako, da smo se pogovarjali, kako smo delali, pa kako si bomo iskali delo, pa kako so delodajalci, malo so nas tako pripravljali.«* (B55).

Kljub težavam sta sogovornici uspeli najti novo zaposlitev. Sogovornica B se spominja, da je po skoraj letu dni znova dobila delo: *»In potem je bilo tam fajn. Po skoraj letu dni sem se potem znova zaposlila.«* (B83). Opisala je tudi, kako je prišla do novega delovnega mesta: *»To se pravi jaz sem bila sprejeta kot če bi se šla učit šivat, ker prej sem bila likarica. Praktično pa jaz nisem šivala, ampak sem likala, toliko da je spadalo pod tisto delovno mesto, da so me tako lahko vzeli.«* (B64). V novem okolju je zaznala spremembe v organizaciji dela, ki jih je opisala

kot manj obremenjujoče: *»Tako ali tako sem prišla, sem se postavila za likalnik in sem likala, naredila sem 8 ur in sem šla domov.«* (B126); *»Ni bilo tistega zdaj moraš to, moraš tisto, moraš normo imeti.«* (B127); *»Delati si moral, ampak v okviru svojih zmožnosti.«* (B128).

Sogovornica D se je ponovno zaposlila šele po več letih: *»Po nekaj letih pa sem se znova zaposlila kot čistilka.«* (D65). Z novo zaposlitvijo je zadovoljna: *»Zdaj sem zadovoljna, kako dolgo bom, ne vem.«* (D66). Ob tem je poudarila, da je po stečaju vsak iskal svojo pot: *»Vsak se je znašel po svoje. Ni obstajala samo Mura.«* (D67); *»Nekateri so šli v Avstrijo, nekateri so si tu našli zaposlitev, pa tudi živijo.«* (D68).

Sogovornica E, se po stečaju ni več zaposlila, hkrati pa še nima pogojev za upokojitev: *»Manjka mi še šest let.«* (E8); *»Naj bi se upokojila leta 2031, tako so mi zdaj izračunali.«* (E9); *»Čakam torej starostno pokojnino.«* (E11). Nekatere so danes že upokojene: *»Delovne dobe sem imela preveč, ampak morala sem počakati starostno. Morala sem biti stara 59 in pol let. Ne samo jaz, vsa ta generacija mojih let.«* (F11); *»Zdaj sem na srečo že tri leta upokojena.«* (B30); *»Vsaj to si želim, da bom lahko to kaj izkoristila.«* (B146). Sogovornica C, ki se je upokojila že pred stečajem, se je upokojila predčasno zaradi bolezni: *»Upokojila sem se torej že pred stečajem, ker sem imela raka.«* (C5).

Simbolično težo prehoda po izgubi dela je lepo ponazorila sogovornica F, ki je opisala srečanje z nekdanjim ravnateljem šiviljske šole: *»Ko sem srečala ravnatelja iz šiviljske šole, ki se me je še vedno spomnil in me je vprašal, kje sem zdaj, sem mu pokazala na zgradbo, kjer je zavod za zaposlovanje, in mu povedala, da tukaj, v tej največji firmi.«* (F205).

4.3. SOCAILNA VARNOST

Finančni prejemki

Sogovornica B je povedala, da njena plača ni bila visoka: *»Plače tudi nismo imeli velike.«* (B144). Sogovornica D je delila tudi višino plače: *»Moja plača če je bila tam 500 ali 600 EUR.«* (D43). Povedala je, da v zadnjih mesecih ni bila izplačevana v enem kosu: *»Včasih proti koncu smo jo dobili po več delov, štiri ali pet.«* (D44). Podobno se je spomnila tudi sogovornica F: *»Zdaj na koncu smo dobivali dvakrat plačo, polovico 18., naslednjo polovico pa potem nekje v začetku drugega meseca.«* (F34). Pri tem je povedala, da do nekaterih izplačil

sploh ni prišlo: *»Tisto zadnjo smo dobili potem polovico, regresa več sploh ne.«* (F243); *»18., ko bi morali dobiti plače, je bilo nakazano samo pol.«* (F246); *»Druga polovica bi morala biti v prvem tednu v naslednjem mesecu, pa tega ni bilo.«* (F247).

Na začetku zaposlitve so nekateri zaposleni prejemali dobičke. Sogovornica D je povedala: *»Na začetku, ko sem se zaposlila, je bilo tako, da smo vsak tretji mesec imeli dobiček. To je bil dobiček od poslovanja.«* (D100); *»Ampak pri meni je to trajalo približno eno leto, potem pa se je ukinilo.«* (D101). Pojasnila je tudi pomen dobička: *»Včasih je bilo skoraj za eno plačo. Takrat je bilo fajn, res si nekaj dobil.«* (D102). Podobno se spominja sogovornica A: *»Občasno smo imeli te dobičke, ti dobički so nas iznašali.«* (A143). Pri tem je izpostavila še pomen teh dobičkov za delavke: *»Mislili smo si zdaj bo spet dobiček, spet bomo dobili.«* (A144). Obenem so imeli dobički dolgoročen pomen, saj so se od njih plačevali tudi prispevki: *»Od vsakega tega dobička so se plačevali prispevki za pokojninski sklad.«* (A145). Sogovornica F, ki je bila zaposlena do leta 2019, je opisala izkušnjo, ko je prejela dobiček tudi po stečaju, po ponovni zaposlitvi v Muri: *»V decembru smo dobile vsaka 50 EUR, kot en dobiček.«* (F123); *»50 EUR je 50 EUR, s tem grem enkrat v trgovino.«* (F124); *»Toliko smo že naredile, nekaj je bilo ustvarjenega, nekaj se je tem že zaslužilo in mi smo dobile 50 EUR.«* (F125). Ob tem je dodala še, da je v času čakanja na nadomestilo iz zavoda tak znesek pomenil veliko: *»Ko nimaš nič, ker čakaš denar iz zavoda, kot tisto miloščino, je pomenilo veliko.«* (F126).

Odpravnine ob stečaju delavkam niso bile izplačane, kar je pri mnogih povzročilo občutke razočaranja in krivice, ker so ostale brez vsega. Sogovornica D je povedala: *»Takrat bi morala dobiti odpravnino, mislim da okrog 9.000 EUR, ampak je seveda nismo dobili.«* (D48). Sogovornica F je dodala, da bi odpravnino morala prejeti oba z možem, vendar sta ostala brez vsega: *»Jaz bi morala dobiti 6.700 EUR, moj pokojni mož pa čez 7.000 EUR, oba pa sva ostala na cesti, brez vsega.«* (F65). Tako je bilo tudi za druge, ki so takrat izgubili zaposlitev: *»Vsi ti, ali pa večina, ki smo takrat šli na zavod, smo ostali brez vsakega centa odpravnine.«* (F66). Obenem pa so se pojavljale razlike pri izplačilu odpravnine med delavci: *»Tisti, ki pa so ostali pod staro Muro, pa so dobili šestkrat, mogoče 500 EUR ali 700 EUR, to zdaj pravim tako.«* (F62); *»Ampak vsi mi, ki smo takrat dobili nove pogodbe, nismo dobili niti enega centa.«* (F64). Ob tem sta se sogovornica F in njen mož spraševala o pravičnosti razdelitve: *»Pogovarjala sva se o tem, kako to ni pošteno. Če je bilo toliko denarja v tej masi, naj bi razdelili na vse, na primer, da bi dobil vsak 500 EUR, ne pa da nekateri nismo dobili nič. Delali pa smo vsi v isti Muri.«* (F269). Kot je dodala, ni imela izbire pri tem, da je prejela novo pogodbo, po kateri ji

ob stečaju pravice niso pripadale: *»Nismo mi krivi, če so nam dali druge pogodbe. Na koncu pa so nas odpustili.«* (F270).

Po stečaju so imele pravico do denarnega nadomestila iz Zavoda za zaposlovanje. Sogovornica B je povedala: *»Potem sem leto dni bila na Zavodu, toliko mi je pripadalo nadomestila.«* (B28). Podobno je svojo izkušnjo opisala sogovornica D: *»Potem sem imela pravico do nadomestila eno leto s strani zavoda za zaposlovanje. Namesto plače.«* (D148); *»Ko se je to ukinilo, pa sem dobivala za štiri ure s strani ZPIZ-a, ker sem zaradi statusa invalida delno upokojena.«* (D149); *»Itak sem dobivala teh 300 EUR vse do zdaj, ko sem se ponovno zaposlila pred tremi leti.«* (D153). Sogovornica F je opisala tudi izkušnjo svojega moža, ki je prav tako kot ona istočasno izgubil delo v Muri. Po stečaju je prejemal nadomestilo z Zavoda za zaposlovanje, vendar to obdobje ni zadoščalo za premostitev do upokojitve: *»On je iz zavoda dobil 18 mesecev, se pravi leto in pol, leta 2012 se je lahko upokojil.«* (F140); *»Ko mu je potekel zavod, je imel še 20 mesecev do pokojnine.«* (F142). V tem času ni imel nobenih prihodkov: *»Tako da po tem obdobju iz zavoda ni dobil ničesar več.«* (F143); *»Tako že ni prejemal nobenih sredstev iz zavoda ali iz kjerkoli.«* (F155).

Pri sogovornicah so se pojavile razlike glede višine pokojnin. Sogovornica A je svojo situacijo opisala z besedami: *»Pokojnino imam zdaj kar solidno, tako da se da.«* (A140). Ob tem je dodala še primerjavo z drugimi: *»Verjetno smo imele vse podobno, 10 EUR gor in dol razlike.«* (A141). Sogovornica B je izrazila zadovoljstvo: *»S pokojnino sem zadovoljna, imam nekaj čez 700 EUR.«* (B145). Druga sogovornica, F, pa z višino pokojnine ni zadovoljna: *»Štartala sem s pokojnino, leta 2019, ko sem se upokojila, s 576 EUR za 42 let delovne dobe. Slabo, za toliko let dela, na normi.«* (F29). Sogovornica E, ki se še ni upokojila, je izrazila upanje in negotovost glede prejemanja pokojnine v prihodnosti: *»Upam, da dočakam.«* (E10).

Materialna (ne)varnost

Sogovornica A je prikazala, kako tesno je bilo stanovanjsko vprašanje povezano z zaposlitvijo v Muri: *»Dobro je bilo, da je Mura bila velik kolektiv, da so nam dali stanovanje.«* (A42). Pojasnila je, da je morala vplačevati lastna sredstva, ki so se kasneje upoštevala pri odkupu stanovanja: *»Plačala sem lastno udeležbo. Ves denar, ki si ga pripraskal, si dal v lastno udeležbo.«* (A46); *»Ampak na koncu, ko se je vse končalo, se je dobilo to izplačano, valorizirano in izplačano to, kar si dal v lastno udeležbo.«* (A48). Stanovanjska pridobitev je

pomenila stabilnost, a hkrati tudi vezanost na podjetje: *»Ampak ko smo to prvo stanovanje dobili od Mure, je rekel: 'J*** zdaj te pa moram s cvekom pribiti za zid, zdaj moraš biti v Muri!'«** (A115). Tudi sogovornica F je omenila, da je bil dostop do stanovanj takrat lažji: *»Včasih je bilo drugače. Dobili smo kredit, stanovanje. Šla sem na porodniško odsotnost in sem rekla, daj vlogo notri, pa tudi če je garsonjera, privat ne moreva biti. Prošnjo sva oddala in sva dobila garsonjero in za začetek je bilo.«* (F296); *»Za leto in pol pa sva dobila tukaj v centru enosobno stanovanje. Potem je bil pa ponovni razpis in sva dobila dvosobno, potem pa z Jazbinškovim zakonom nisva šla takoj v odkup, ampak potem čez nekaj let.«* (F297).

Nizke plače so močno vplivale tudi na družinsko življenje. Sogovornica A je opisala: *»Lahko rečem, da sta moja otroka bila prikrajšana za določene stvari.«* (A220). Po njenem je bilo to neizogibno: *»Normalno, če sta bile to dve slabe plače, treba je bilo nekako preživeti.«* (A221). Prikrajšanosti sta se zavedala tudi otroka: *»Vem, da sta bila prikrajšana, pa tudi sama vesta, da sta bila prikrajšana.«* (A222). Murina plača pri sogovornici D je bila večinoma namenjena potrebam otrok: *»Murino plačo sem večinoma porabila za to, kar so potrebovali otroci.«* (D133). Da bi sinu omogočila računalnik in mizo, je prodala svoje delnice: *»Prodala sem delnice, da sem mu kupila računalnik in mizo. To je dobil od mojih Murinih delnic.«* (D129). S težavo pa si je lahko kaj privoščila zase: *»Sama sebi sem privoščila kakšen Murin kos oblačila na tri obroke.«* (D134); *»Pa v trgovino sem šla po hrano. Drugega nič.«* (D135). Sogovornica C pa je svoje izkušnje opisala kot nenehen boj s pomanjkanjem: *»Kako bi si privoščila kaj več. Komaj sem krpala, veš kaj je to.«* (C52). Posebej težko je bilo v času, ko je hčerka še hodila v šolo: *»Ko je hčerka še hodila v šolo. Komaj in komaj, da sva šli skozi mesec.«* (C53).

Zadolževanje je bilo pogosto edina možnost za pokrivanje osnovnih življenjskih stroškov. Sogovornica A je povedala: *»To je bilo, kredite sem vzela večkrat.«* (A217); *»Zdaj nazadnje pa ne. Bolj za take vsakdanje reči.«* (A218). Sogovornica B je dodala: *»Drugače ni šlo, šla sem iz kredita v kredit, če pa smo delavci.«* (B113). Sogovornica D je pojasnila, da je kredit potrebovala predvsem za stroške, povezane z otroki in njihovim šolanjem: *»To sem rabila za šolske knjige, oblačila...«* (D115). Stroški so se še povečali ob posebnih priložnostih: *»Ko so otroci šli h konfirmaciji, na maturantski izlet, kje bi vzela? To ne bi šlo skozi.«* (D121). Vse to je sama dojemala kot velike izdatke: *»Za take velike stvari sem ga vzela.«* (D125). Pri tem je morala stroške reševati tudi z obročnim odplačevanjem: *»Šolske knjige sem vzela na obroke.«* (D126). Kot je dodala, je bil razlog pogosto povezan z otrokovimi potrebami: *»Sin je tudi kaj potreboval.«* (D128). Sogovornica C se je z zadolževanjem trudila pokriti tudi osnovne

mesečne stroške: *»Položnice sem jaz sicer plačevala, ampak zaostala bi…«* (C56); *»Vedno je nekaj ostalo. Lahko sem plačala to ali to, obe pa ni šlo.«* (C57). Kredit je bil namenjen tudi nakupu stanovanja: *»Tudi stanovanje sem kupila s kreditom.«* (B112). Za sogovornico F je kredit pomenil zgolj drugačen način plačevanja stanovanja: *»Najemnino bi tako ali tako morala plačevati. Če sva imela kredit, je bilo isto.«* (F298).

Ko te možnosti ni bilo več, so se znašle brez ključnega vzvoda za premoščanje finančne stiske. Sogovornica D je pojasnila: *»Dokler so v Muri dajali kredite je bilo v redu, ko so nehali dajati pa več nisem imela kje vzeti.«* (D167). Sogovornica E je dodala, da se je z izgubo zaposlitve obdobje relativne finančne varnosti dokončno končalo: *»Ko sem bila zaposlena je bilo vseeno nekako, v Muri si dobil kredit na obroke, tega potem več ni bilo.«* (E71). Še posebej v zadnjih letih pa so bile delavke zaradi nizkih plač tudi brez možnosti za najem kredita v banki, kar je potrdila sogovornica F: *»Zdaj v zadnjih letih pa nič. Ko si prišel na banko in so videli Murino plačo, nimaš šans, da bi lahko dobil kredit. Zato, ker je plača bila minimalna in računali so, da ti toliko mora od plače ostati in ni šlo skozi.«* (F300). Dodala je tudi primer, kako vztrajna je bila pri poskusih, da bi ji kredit vendarle odobrili: *»Prvič pravijo nimam dovolj plače. Drugič pridem in gledam h kateremu še nisem šla in znova pravi, da ne. Grem še tretjič tretjemu svetovalcu, tisti pa mi je odobril.«* (D123).

Po izgubi zaposlitve je sogovornica B pojasnila, da je morala ob odpovedi prekiniti zavarovanje, da je lahko poplačala Murin kredit: *»Takrat sem imela neko Merkurjevo zavarovanje, ko je Mura šla v stečaj sem to zavarovanje prekinila.«* (B105); *»Imela sem kredit in sem tisto prekinila, da sem poplačala obroke.«* (B106); *»Tako da so nam izplačali sorazmerni delež, neko malenkost pa dobim po izteku določenega obdobja, če bom živa.«* (B111).

Dopust za sogovornici B in D skoraj nikoli ni pomenil počitka, temveč predvsem delo doma. *»Jaz ne vem, kaj je dopust ali počitnice.«* (B98). Kot je dodala sogovornica B, je bil vsak prosti čas namenjen opravilom: *»Mi smo imeli dopust vedno za to, da smo doma kaj delali.«* (B99); *»Da bi zdaj ne vem kam šli ali kaj takega. Ne.«* (B104). Sogovornica D je povedala, da na počitnice niso hodili, ker je bilo treba delati na kmetiji: *»Tudi če bi cela plača ostala ne bi mogla. No pa saj nikoli ni, zato smo pa mogli delati tudi na kmetiji.«* (D138). Z družino so šli na morje le enkrat, v Murin apartma: *»Enkrat smo šli na morje in to je bilo vse. Najmlajša*

hčerka je bila takrat v šestem razredu.« (D140); *»Mura je takrat imela veliko apartmajev, vedno so sodelavke kaj hodile.«* (D142); *»Mi smo si pa potem tudi enkrat privoščili.«* (D143). Ker podjetje zaposlenim nekaterim delavkam ni redno vplačevalo prispevkov, so se sogovornice znašle v prikrajšanosti pri pokojninski dobi. Sogovornica B je pojasnila, da se je s tem dejstvom sploh prvič soočila tik pred upokojitvijo: *»Prej tega itak ne veš in ne vidiš, šele takrat, ko sem pred upokojitvijo dala odpoved in dobila izračun iz ZPIZ-a.«* (B141). Pri izračunu je ugotovila vrzeli: *»Potem samo vidim, da tu nekaj mesecev ni bilo plačanih prispevkov, potem je spet malo bilo, pa potem spet nekaj časa ne.«* (B142). Ugotovila je, da skupno prispevki niso bili plačevani več kot leto dni: *»Več kot leto dni mi niso plačevali.«* (B143). Pri sogovornici D je bilo to obdobje še daljše: *»Prispevkov za delo v Muri nimam plačanih 1 leto, 10 mesecev in 13 dni.«* (D59). Poudarila je, da gre za velik primanjkljaj: *»To res ogromno manjka.«* (D61). Neplačevanje prispevkov ji povzroča tudi občutke jeze: *»To se zelo pozna in me jezi.«* (D63).

Sogovornice so opisovale vsakdanje stroške gospodinjstva ter jih primerjale skozi čas. Sogovornica F je pojasnila: *»Dobro, stanovanje je odkupljeno, ampak elektrika in ostali stroški so nanesli mogoče malo manj kot 300 EUR, včasih pa so še presegli.«* (F162). Sogovornica D se je spomnila preteklih težav s financami: *»Prihodkov je bilo malo, vedno je bilo več odhodkov.«* (D107); *»Ni ostalo dovolj.«* (D120). Ko sta spregovorili o sedanjosti, je sogovornica D dejala: *»Zdaj sem pa sama in je dohodek kolikor toliko dovolj.«* (D193). Ob tem pa je priznala, da varčevanje kljub temu ni mogoče: *»Ostane tudi za kaj drugega, vedno si kaj želim, tako da za varčevanje ne ostane.«* (D195). Sogovornica F pa je še posebej poudarila razliko med življenjskimi stroški v preteklosti in danes: *»Vsak teden vidiš, da z 20 EUR več ne moreš iti v trgovino, absolutno ne. Ob strani moraš imeti še 50 EUR rezerve. Ne vem... Prej je šlo lažje skozi, tudi če sem imela kredit.«* (F302).

Nekatere sogovornice so imele nižje dohodke kot njihovi partnerji, vendar so hkrati nosile večje breme finančnega preživetja. Sogovornica A je dejala: *»Mož je imel kar v redu plačo.«* (A213). Sogovornica D je pojasnila, da je kljub njeni skrbi za taščo denar prejemal partner: *»Kar smo dobivali za nego tašče, je prišlo na partnerjev račun. To je imel vse on.«* (D155). Ko so bili otroci še v šoli, pa je pričakoval, da bo z otroškimi dodatki pokrila celotne finančne stroške otrok: *»Vedno mi je povedal, da jaz dobivam otroške dodatke.«* (D173); *»On je mislil, da je to ogromno denarja.«* (D175). Finančno je za otroke v času prejemanja otroških dodatkov poskrbela sama: *»Jaz sem skrbela za to, kar sem vedela, da če otroci kam gredo in da kaj*

potrebujejo, sem sama plačala.« (D166); *»Tako da za malico, oblačila, hrano sem jaz dala.«* (D174). Poudarila je tudi, da partner nikoli ni prevzel odgovornosti za večje izdatke: *»Sicer ko je bilo treba kaj večjega plačati, on ni v življenju vzel kredita, čeprav bi ga dobil.«* (D163). Hkrati ni imela vpogleda v skupne dohodke: *»Jaz v njegovo denarnico nisem nikoli v življenju pogledala.«* (D165). Sogovornica C je podobno povzela svoj položaj: *»Sama sem to vse reševala.«* (C58). Sogovornica B pa je izpostavila težka obdobja zaradi sezonske narave moževega dela: *»Bilo mi je pa težko vedno v zimskih mesecih.«* (B120); *»On je keramičar in pozimi praktično dela zanj ni.«* (B121).

Pomoč institucij in organizacij

Na Zavodu za zaposlovanje so ob prijavi morale tiste delavke, ki so delo izgubile zaradi stečaja, opraviti izobraževanje. Sogovornica B je opisala: *»Dva tedna sem potem hodila, ker smo imeli kakor da en tečaj. Potem kako boš pisal prošnjo, kako se moraš predstavljati, potem je kdo kakšno svojo zgodbo povedal.«* (B56). Udeležba je bila obvezna: *»Ampak morali smo imeti, ker je bil tisti datum, ko so nam to predstavljale in si potem mogel nekako, kakor da bi delal neko diplomo, da opraviš to.«* (B58). Pri iskanju nove zaposlitve so bile prepuščene same sebi in so pogrešale podporo s strani Zavoda za zaposlovanje: *»Povedali so, sami si morate iskati službo.«* (B60), *»Jaz nisem šolana in predstavljala sem si, da ko prideš na zavod in se vpišeš, da ti potem oni iščejo delo, da ti kaj ponudijo. Ampak ni bilo tako.«* (B79). Sogovornica F pa je dodala: *»Da bi bila vsaj kakšna usmeritev, daj prošnjo tja, tam bi mogoče lahko kaj bilo. Tega ni bilo.«* (F101).

Nekatere sogovornice so pomoč iskale tudi na Centru za socialno delo (CSD). Sogovornica C je povedala, da je zaprosila za enkratno denarno pomoč: *»Šla sem na CSD, da so mi dali enkratno denarno pomoč.«* (C55). Sogovornica D je opisala, da je šla na CSD takoj po stečju: *»Takrat sem morala odnesti izpiske od partnerja in svoje na CSD.«* (D50). Kot je dodala, je takrat prejela denarno pomoč: *»Mislim, da je bilo nekaj preko 1.000 EUR. Tako da takrat v začetku je bilo še nekaj denarja, ko smo vse to dobili.«* (D51). Ob tem je pojasnila, da je pomoč dobila na podlagi socialnih kriterijev: *»Koliko družinskih članov je bilo, nam je na podlagi tega nekaj dalo socialno.«* (D145). Sogovornica E je povedala, da so to pomoč ob stečaju prejeli vsi delavci in delavke: *»Ne, od CSD smo vsi dobili takrat, ko je šlo vse v stečaj, takrat na koncu.«* (E46).

Izkušnje sogovornic kažejo, da je način komunikacije na institucijah močno vplival na njihovo doživljanje pomoči. Sogovornica F je opisala obisk CSD, kamor se je odpravila po tem, ko je možu poteklo denarno nadomestilo in je izgubil edini mesečni dohodek: *»Ko mu je to obdobje 18 mesecev na zavodu preteklo, me je prosil, da grem na socialno in mu prinesem vlogo.«* (F156). Tam je prejela le informacijo o cenzusu, brez podane razlage ali usmeritve glede postopka. Komunikacija s svetovalko je bila kratka in neosebna: *»Prišla sem v pisarno, kjer so sedele tri svetovalne delavke. Povedala sem, da bi potrebovala pole za denarno pomoč. Razložila sem, da možu več ne pripada nadomestilo iz zavoda in da ne bo več dobil nobenih sredstev. Potem me je vprašala, ali vem, kakšen je cenzus za dva. Povedala sem, da ne. In mi takoj zabrusi 300 EUR.«* (F159). Pogovor sogovornice ni spodbudil za reševanje stiske, temveč je pri njej vzbudil dvom v smiselnost oddaje prošnje: *»Povedala je, lahko to izpolni in prinese, ampak vprašanje, če bo kaj dobil.«* (F163). Hkrati so dodaten dvom vzbujale novice o vračanju socialne pomoči: *»Takrat je bilo tudi na televiziji in na teh oddajah, kjer so govorili, da bodo v primeru prejemanja socialne pomoči to morali otroci vračati.«* (F165). *»To pomoč je zaradi tega marsikdo odpovedal.«* (F166). Tudi z možem sta se odločila, da pomoči ne bo uveljavljal: *»Potem ni nič odnesel.«* (F173).

Vseeno pa je sogovornica F poročala tudi o bolj pozitivni izkušnji pogovora na CSD, takrat, ko ga je obiskala po stečaju: *»Takrat mi je delavka povedala, da naj se ji zaupam, kar mi je na duši. Povedala sem ji, da vem, da ona za to ni nič kriva, niti slučajno. Mi je povedala svojo izkušnjo, da je tudi sama bila v takšni situaciji, ko je ostala brez dela iz danes na jutri.«* (F202). Pomen pogovora in občutka slišanosti na Zavodu za zaposlovanje pa je opisala sogovornica B: *»Vsaj da si se z njimi pogovarjal, čeprav ti oni niso iskali dela.«* (B78).

Sogovornica E je po stečaju podjetja pomoč prejela tudi s strani humanitarnih organizacij. Preko lokalne skupnosti je prejela pomoč iz Karitasa: *»Ampak dobila sem pa denar tudi s strani naše vasi, tisto mislim, da je bilo preko Karitasa.«* (E47). Obenem je omenila, da ji je v tistem času pomagal tudi Rdeči križ: *»Takrat sem dobila tisto in od Rdečega križa.«* (E48). Finančna pomoč, ki jo je prejela, je imela zanjo velik pomen: *»To, kar sem dobila, mi je bilo najbolj vredno, finančna pomoč.«* (E51). Hkrati je doživela kot krivico, da sta otroka zaradi nekaj zasluženega denarja med počitnicami izgubila štipendijo: *»Otroka sta hodila v počitnicah pobirat grozdje, potem pa so jima vzeli štipendijo.«* (E56). Poudarila je, da je bil razlog za odvzem nesorazmeren: *»Takrat sta bila res prikrajšana za tisto malo, kar sta dobila, ker sta*

cele dneve pobirala grozdje, presegla sta za nekaj centov in so jima odvzeli štipendijo.« (E58). *»To se mi je zdelo tako grdo. Res sta se trudila in tega ne morem razumeti.«* (E59).

4.4. DRUŽINA

Družinski odnosi in kontekst

V pripovedih sogovornic se zrcali tesna prepletenost dela v Muri z družinskim življenjem. Sogovornica F je povedala, da sta bila v podjetju zaposlena oba z možem, kar je pomenilo, da je izguba dela prizadela celotno družino: *»Moj mož je tudi delal v Muri.«* (F41), *»Midva sva bila oba v Muri zaposlena.«* (F104). Poznala je tudi druge družine, kjer sta bila oba partnerja zaposlena v Muri: *»Iz tega smo večinoma bili oba partnerja zaposlena v Muri.«* (F191). Kot je poudarila, so posledice stečaja občutili vsi: *»To nekaj potegne za sabo.«* (F192).

Delovne razmere in negotovost so pogosto vnašale napetost v družinsko življenje. Sogovornice so pripovedovale, da so delovne težave prenašale tudi domov. Sogovornica A je dejala: *»Ko je bila kakšna težava, normalno da si doma bil tudi s tem.«* (A112). Sogovornica E je dodala: *»Takrat sem bila tudi doma nervozna.«* (E24), *»Kaj sem potem tudi nosila domov ja, to je normalno.«* (E30). Sogovornica C je opisala: *»Če te tam razkuri, dokler domov prideš…«* (C59). Konflikti so se pojavljali tudi zaradi pomanjkanja denarja: *»Smo se pa kdaj kregali zaradi denarja.«* (C61).

V pripovedih je mogoče zaznati tudi spremembe, ki jih je v družinsko dinamiko prinesel čas. Otroci so odrasli in postali samostojni, kar je sogovornicam prineslo občutek olajšanja in ponosa. Sogovornica A je povedala: *»Otroci so že malo zrastli in vse v redu.«* (A207), *»To je zelo pomagalo, ko so bili otroci vsak pri svojem kruhu.«* (A208). Več sogovornic je poudarilo, da so otroci uspešno zaključili šolanje in se zaposlili: *»Zdaj je na srečo drugače, imata službe.«* (E62), *»Na srečo sta naredila srednjo šolo in imata zdaj v redu.«* (E68), *»Otroka sta tudi šolo uspešno zaključila.«* (A211). Sogovornica C je povedala, da kljub temu, da je hči zaposlena, še vedno čuti potrebo, da ji pomaga: *»Zdaj pa jaz njej dajem. Če le imam, ji dam.«* (C66), pri tem pa dodala: *»Prej ji nisem mogla dati.«* (C67).

Sogovornice so spregovorile o izgubah in prelomih, ki so zaznamovali njihovo družinsko življenje. Sogovornica E je pojasnila, da je po smrti moža sama skrbela za mlajša otroka: *»Imela sem mlajša otroka in z njima sem bila sama, ker je mož umrl leta 2006.«* (E38). Sogovornica F je doživela smrt partnerja pred kratkim: *»Potem si pa včasih mislim, sedaj je tri mesece da je pokojni partner umrl, … Nihče ničesar ne odnese s seboj.«* (F295). Sogovornica D je izpostavila konflikte v odnosu s partnerjem, ki so vodili do ločitve: *»To je njemu bilo v nosu in marsikaj drugega, tako da bolje, da nisva več skupaj.«* (D182). Podobno je povedala tudi sogovornica A, ki je opisovala izkušnjo nekdanje sodelavke: *»Povedala mi je, da sta se razšla z možem, ki je bil tudi zaposlen v Muri.«* (A60).

V pripovedih sogovornic se prosti čas prepleta z družinskim življenjem in delom doma. Sogovornica D je povedala, da zaradi dela na kmetiji poleti ni odhajala nikamor: *»Poleti je bilo treba okopavati njivo. Kako potem lahko kam greš?«* (D137). Živela je na partnerjevi kmetiji, kjer je opravila veliko neplačanega dela: *»Koliko sem jaz naredila na njegovi kmetiji zastonj.«* (D185). Sogovornica B je naravo doživljala kot vir sprostitve: *»Sprostitev mi je, ko grem v našo vas, kjer smo živeli prej, ker mož je tudi od tam.«* (B89), *»Tam imava sadovnjak in to me sprošča.«* (B90). Nekateri trenutki prostega časa so bili povezani z družinskimi dejavnostmi, kot so skupni izleti ali sprehodi. Sogovornica A je povedala: *»Imeli smo majhnega kužka, vsak dan smo šli z njim na sprehod.«* (A209), ter dodala: *»Vem, da je imela Mura več tega, ampak mi smo šli večinoma sami.«* (A224). Sogovornica D je povedala, da v njihovi družini ni bilo hobijev: *»Nihče v naši družini ni imel hobijev.«* (D218). Sogovornica B pa je posebej poudarila pomen druženja z vnuki: *»Najbolj pa vnuki, imam jih pet.«* (B91), ter dodala: *»Za vikend pa sem kaj z vnuki, samo čakaš zdaj pridejo ti, zdaj pridejo drugi.«* (B152), *»Že babica za njih nekaj naredi.«* (B153).

Družinska podpora

Več sogovornic je poudarilo, da jim je bila v največjo oporo družina. Sogovornica E je povedala: *»Takrat mi je pomagala moja družina.«* (E44). Sogovornica A je dodala: *»Ne. V glavnem mi je bila v podporo družina.«* (A192). Za sogovornico A je bila ta opora najmočnejša v partnerskem odnosu. Mož ji je v težkih trenutkih nudil čustveno podporo: *»Včasih me je res znalo zelo prizadeti, ampak mož mi je vedno rekel, naj se nič ne sekiram, da če se kaj zgodi bomo že nekako.«* (A114), *»Včasih je malo urgiral, ko mi je bilo tako hudo, predvsem na začetku.«* (A149).

Tudi sogovornici B in E sta povedali podobno. Sogovornica B je dejala: *»Moj partner me je res podpiral.«* (B35), *»Tako da glede družinskega ne, ker me mož podpira še zdaj naprej, veliko naredi zame.«* (B37). Sogovornica E pa je dodala: *»Ampak dobro je bilo to, da sem imela v redu partnerja in smo se doma razumeli. Je razumel, kako mi je bilo.«* (E31), *»Pri nama je to funkcioniralo. Ta del je bil res v redu, nimam sploh kaj povedati glede tega.«* (E36). Poleg partnerske podpore je sogovornica E poudarila tudi pomen razumevanja in povezanosti znotraj celotne družine: *»Doma so razumeli, kako mi je bilo.«* (E33), *»Razumeli smo se, doma sta mi pomagala. Ne vem kako naj to povem, bili smo složni.«* (E61).

Podporo so pogosto predstavljali tudi stari starši, ki so pomagali pri varstvu otrok in skrbi za gospodinjstvo. Sogovornica B je povedala: *»Malo so pomagali moji starši, on jih je izgubil zelo hitro.«* (B40), *»Predvsem so pomagali z varstvom. Ko smo delali na izmene, smo bili popoldne v službi, otroke je takrat nekdo moral čuvati.«* (B41), *»Dokler pa so bili še mlajši, vrtec in osnovna šola, pa so nama pomagali.«* (B43).

V nekaterih primerih so otroci tisti, ki so sogovornicam pomagali ali še pomagajo v obdobju po izgubi zaposlitve. Sogovornica D je povedala: *»Takrat so mi na začetku pomagali vsi trije otroci, ki so že zaposleni.«* (D199). Sogovornica E je dodala: *»Pa otroci mi potem kaj dajo, če je tako kaj.«* (E80). Sogovornica C je povedala: *»Hčerka mi je doma pomagala.«* (C65). Prisotna pa je bila tudi pomoč sorodnikov, kot je opisala sogovornica B: *»Potem pa smo tudi kaj malo šli k sorodnikom pomagat.«* (B115), ali bratov in sester, kot je pojasnila sogovornica E: *»Imela sem brate in sestre, ki so mi pomagali, to lahko povem. Dali so mi recimo za meso ali kaj takega.«* (E72).

Sogovornica D je opisala obdobje, ko je skrbela za nepokretno taščo. Povedala je: *»Ampak takrat je že bila v postelji moja tašča in sem delala z njo.«* (D151). Dodala je, da je to delo prevzela prostovoljno: *»Ko sem lahko, sem povedala, da bom jaz delala z njo naprej.«* (D157). Skrb je trajala več let in bila povsem njena odgovornost: *»V postelji je bila štiri leta in ta čas sem zanjo skrbela sama, razen tiste tri mesece.«* (D158). Sogovornica se je odpovedala plačilu za svoje delo ter partnerju prepustila sredstva, da je lahko finančno pomagal otrokom: *»Partnerju sem povedala, da mi ni treba dati denarja, naj pomaga otrokom, in res jim je dal vedno, ko so potrebovali.«* (D159). Ob tem je izrazila hvaležnost: *»Hvaležna sem mu, da je otrokom dal denar.«* (D171).

Sogovornica F je s svojimi besedami pokazala, da se družinska podpora ni izražala le v materialni pomoči, temveč predvsem v čustveni bližini in medsebojni skrbi: *»Povedala sem, da če sva do sedaj preživela, bova to leto in pol tudi.«* (F172), *»Vedno sem si želela, da ima boljše, kot sva imela midva.«* (F307), *»Sin mi je povedal, da se naj zdaj ne zaprem vase.«* (F328), *»Brat me je poklical, naj grem z njima na izlet v Rogaško Slatino.«* (F331), *»Potem pa pokličem hčerko in ona pravi zakaj ne bi šla, obveznosti nimaš. Atija več ni, da bi mu mogla skuhati in dati zdravila.«* (F333).

Usklajevanje dela in družine

Sogovornica A se je spominjala vsakdanjih stisk, povezanih z nego otrok: *»Problem so bile tudi bolniške. Imela sem otroke, otroci zbolijo. Kako naj grem delat?«* (A35), *»V vrtec jih ne moreš dati, ko so bolni, zato ostaneš doma.«* (A36). Kot je povedala, je izmensko delo močno vplivalo na življenje njene družine: *»Večkrat sem rekla, kako vpliva to na družino. Seveda vpliva, zelo.«* (A136). V tistem času je imela možnost skrajšanega delovnega časa: *»Prišli so pome, takrat sem imela pravico 4 ure.«* (A177). Pojasnila je, da so bile pravice staršev v tistem času drugače urejene: *»Takrat so bile te pravice drugače urejene. Najprej je bilo tako, da si bil 90 dni osem ur doma z majhnim otrokom, ko pa je dopolnil štiri mesece, si šel delat po štiri ure.«* (A178). Ob rojstvu drugega otroka je že imela daljšo porodniško odsotnost: *»Ko sem pa imela deklico, pa je bilo že tako, da si bil doma eno leto.«* (A179).

Sogovornica D je opisala, da se je zaradi izmenskega delovnika in pomanjkanja časa pogosto počutila oddaljeno od otrok: *»Ne vem, kako je to vplivalo na otroke. Vsak drugi teden sem jih videla čisto malo.«* (D90), *»Takrat sem otroke zjutraj pospremila na avtobusno postajo, potem pa jih cel dan nisem videla.«* (D92). Delo je zahtevalo zgodnje vstajanje in odhode od doma: *»Avtobus iz naše vasi je peljal zjutraj ob 5.10. Ko sem delala zjutraj, sem šla še preden so se otroci zbudili.«* (D72). Skupnih trenutkov je bilo malo: *»Ali sem delala, ali sem pa bila na njivi. Nismo imeli nekega skupnega časa.«* (D95), *»Ko sem delala zjutraj, takrat je bilo boljše, ker sem lahko bila z njimi. Ampak kaj, ko je bilo to samo vsak drugi teden in velikokrat sem delala še sobote.«* (D96). K občutku oddaljenosti od otrok je prispevalo tudi to, da doma niso delili informacij o vsakdanjih dogodkih: *»Meni nihče ni povedal, če so kaj ponagajali, ali če se je kdo z njimi kregal.«* (D99).

Za sogovornice B in E usklajevanje dela in družinskega življenja ni predstavljalo večjih težav. Sogovornica B je poudarila: *»Sva usklajevala dom in otroke in vse. Se je dalo.«* (B39), medtem

ko je sogovornica E dodala: *»Delali smo v izmenah, ampak je vse nekako šlo.«* (E34), *»Takrat je bil še moj mož in ni bilo problema glede tega, da če sem prišla domov, da otroci ne bi bili pripravljeni za vrtec ali urejeni.«* (E35). Ko so otroci nekoliko odrasli, so bile obveznosti lažje obvladljive: *»Ko so že šli v šolo, potem več ni bil problem.«* (B42).

Sogovornica A se je spomnila, da so se otroci zaradi pomanjkanja varstva včasih znašli kar v tovarni: *»No in takrat so prišli po mene. In sem rekla, ne morem, mož je v službi. So rekli, bomo čuvali malega.«* (A180), *»Ampak potem so ga tam nosili v Muri, dokler sem jaz šivala.«* (A181). Ko sta otroka bila večja, sta prihajala po mamo kar v delavnico: *»Onadva sta vsak dan prišla k meni tam okrog 13., ko sta bila sama doma.«* (A185), *»Do pol dveh smo delali in sta bila ta čas tam, da smo šli skupaj domov.«* (A187).

Sogovornica D je opisala težko izkušnjo usklajevanja dela z nego hudo bolne matere. Povedala je, da je želela vzeti dva prosta dneva, vendar je dobila dopust le en dan: *»Takrat sem rabila prosto dva dni v petek in soboto, ker je bila zelo bolna, pa se je sodelavka obregnila, da je veliko dela in to ne bo zmogla.«* (D22), *»Tisti en dan nisem dobila fraj zaradi svoje sodelavke, potem soboto pa sem dobila.«* (D25). Dopust je nujno potrebovala, ker ga tudi njena sestra takrat ni mogla dobiti: *»Tako je bilo, moja sestra je pa tudi povedala, da ne more dobiti prostega dne.«* (D24). Na dan dopusta je njena mama tudi umrla: *»Tisto soboto je mama tudi umrla.«* (D26). Kljub vsemu je bila hvaležna, da je lahko bila ob njej zadnji dan: *»Pa dobro, sem bila pri njej tisti zadnji dan.«* (D29).

Izjave sogovornice D razkrivajo, da se delo z izhodom iz tovarne ni končalo. Po službi jo je čakalo delo na kmetiji: *»Vzela sem motiko in šla naprej na njivo.«* (D75), *»Tam sem delala svoje in še pomagala partnerju, ki je bil počasnejši.«* (D78). Nedelja je bila namenjena gospodinjskim opravilom: *»Takrat je bil čas za urejanje drugih stvari. Za likanje doma, za urejanje vsega za otroke za naslednji teden, kuhanje, vse kar je bilo treba. Tako da je to tudi hitro minilo.«* (D87). Njen čas pa je postal še bolj omejen, ko je morala začeti skrbeti za taščo, ki je med prvomajskim dopustom, katerega se je veselila, postala nepokretna: *»Pred prvim majem, ko sem se veselila, da bom zdaj malo doma, je postala nepokretna.«* (D152).

4.5. DRUGI VIRI MOČI IN PODPORE

Strategije spoprijemanja

Iz pripovedi sogovornic je razvidno, da se z delovnimi in življenjskimi izzivi spoprijemajo na različne načine.

Sprijaznjenost s situacijo: *»Veliko stvari je bilo treba paziti. Moraš se zverzirati in kakor je, je. Sprijazniti se je treba.«* (A32), *»Ampak dobro, človek se vsega navadi.«* (A108), *»Se privadiš.«* (A125), *»Zdaj sem se že sprijaznila. Moraš iti naprej. Imam otroka, imam že vnuke.«* (E53), *Nisem tak tip človeka, da bom sedela notri in se smilila sama sebi. Spremeniti ne morem ničesar, taka je bila usoda.«* (F329).

Odpornost v težkih razmerah: *»Mi že kot otroci nismo imeli nekega razkošja, tisto pač, da si imel za preživeti.«* (F196), *»S tistim malo si znal živeti.«* (F197).

Iskanje konkretnih rešitev: *»Pa je nekako šlo, sem se znašla.«* (D127).

Samozaupanje in odločnost: *»Sem jim rekla, da bom že.«* (E67).

Premagovanje težkih okoliščin: *»Ko ni denarja, pride tako. Ampak smo nekako zgurali.«* (C62), *»Tisto je za njega tudi bilo težko, ampak smo prebrodili.«* (B123).

Socialna podpora (delitev z drugimi): *»Govorile smo si, nekaj potem že najdemo, nekaj bomo potem že delale, četudi gremo pometat ali kaj takega.«* (B73).

Humor: *»Pa vedno sem se želela nekako pohecati in tako malo obrniti stvari.«* (F320)

Aktivno iskanje pomoči: *»Potem mi je prišlo preko glave in sem šla k direktorici v pisarno in sem ji povedala, da jaz tako delati ne morem.«* (C34).

Izogibanje konfliktom: *»Jaz nisem mogla nič povedati nazaj. Pri sebi sem si mislila: na eno uho notri, na drugo ven.«* (F338). *»Znam popustiti.«* (B157).

Umik vase: *»'Šuti i trpi'. Tako je to bilo.«* (B11), *»Doma drugače o tem nisem nič govorila. Poskušala sem vse pustiti v Muri.«* (C60).

Zvestoba lastnim vrednotam: *»Jaz pa sem tako, da če mi ti danes posodiš dva evra, ker se za nek namen zbira in nimam pri sebi, ker imam v garderobi, zjutraj je prva stvar, ko pridem v proizvodnjo, da ta dva evra vrnem..«* (F286).

Pozitivna naravnanost in ohranjanje socialne povezanosti: *»Povedala sem, da mi bo verjetno vseeno ostalo dovolj, da bom lahko šla na kavo in si upam koga poklicati.«* (F324).

Ohranjanje upanja: *»Pa sem si mislila, pa če ta preživi, bom pa tudi jaz. Mogoče sem imela napačno mišljenje, ampak to mi je pomagalo.«* (F319).

Pripravljenost za spremembe: *»Mislila sem si, da je vsako delo koristno, da lahko poskusim in če me bodo imeli naprej dobro, če ne pač ne.«* (B82).

Postavljanje meja: *» Takrat sem rekla, ne – ena bo morala počakati. Če bom zdaj to naredila, da ti lahko to odneseš nekam naprej, da bo tu nekdo nekaj potem poskušal naprej, bo to delo, ki ga imamo, čakalo. Dve stvari naenkrat ne morem delati.«* (F358).

Strategije preživetja

V pripovedih sogovornic se kaže raznolikost strategij, s katerimi so zagotavljale preživetje sebi in svojim družinam.

Zadolževanje s krediti: *»Je pa res, dokler sem bila mlada, sem jemala kredit na kredit.«* (A214).

Dvig standarda z zadolževanjem: *»Spomnim se, da smo imeli črno-beli televizor, pa sem rekla grem in kupim barvni televizor.«* (A215). *»To je bilo tisto leto, ko so bile največje obresti na banki. Jaz sem ta televizor trikrat preplačala.«* (A216).

Redki dopusti: *»Na dopust smo šli nekajkrat, enkrat tudi preko Mure.«* (A223).

Samooskrba z vrtom: *»Z možem sva imela vrt od samega začetka.«* (B114).

Samooskrba s hrano: *»Krompir smo tam dobili, solata je zrasla doma, za meso si pa potem že nekako, ali po kilogramih.«* (B116), *»Tako smo se znašli, drugače ne.«* (B117).

Izposojanje denarja: *»Včasih sem si morala sposoditi denar.«* (C54).

Dodatno delo: *»Jaz sem potem še čistila v našem bloku…«* (C63), *»To sem začela takrat, ko sem se že upokojila.«* (C64).

Vztrajnost pri reševanju finančne stiske: *»Ko je bilo nekaj od tega in nisem imela denarja, sem trikrat šla na isto banko.«* (D122).

Prodaja delnic za potrebe otrok: *»Njegove pa sem prodala takrat, ko je šel na izlet z gasilcami nekam na morje. Sam je rekel, naj prodam, da bo lahko šel z njimi.«* (D131).

Premišljeno razporejanje sredstev: *»Vse je bilo za nek namen.«* (D132).

Neformalno delo v času brezposelnosti: *»Včasih sem šla komu kaj tako počistit, da sem dobila nekaj denarja.«* (D197), *»To je bilo zelo malo, mogoče sem dobila 50 EUR.«* (D198).

Samooskrba z vrtom in medsebojna pomoč: *»Vrt sem delala, pa sem tudi komu kaj dala, če sem imela preveč.«* (E73).

Aktivno iskanje zaposlitve: *»Tukaj smo hodile pošiljat prošnje na CIPS [Center za informiranje in poklicno svetovanje].«* (F99), *»To potem pošiljaš vse okrog, ker na zavodu ti službe ne iščejo.«* (F100).

Sposobnost preživeti z minimalno plačo: *»Mi smo s to plačo tudi znali živeti.«* (F200).

Socialna mreža

Socialna mreža je pri vseh sogovornicah pomembno izhajala iz delovnega okolja. V Muri so se spletle številne vezi, ki so presegle delovne obveznosti in ustvarjale občutek pripadnosti ter medsebojne podpore. Sogovornica A je povedala: *»Pa med sabo, en drugemu smo se potožili.«* (A193). Med delavkami so se oblikovale skupine, s katerimi se druženja nadaljujejo tudi po prenehanju dela: *»Včasih se kaj srečamo s temi starimi delavkami in pravimo, da ni bilo vedno slabo.«* (B13). V spominih so se ohranjali pozitivni vidiki skupnega dela, kar ponazarjajo izjave sogovornice C: *»Ko se srečamo, se pogovarjamo o tem, kako nam je bilo včasih … kaj smo zakuhale komu kaj, kakšne norčije.«* (C89–C90), *»Je lepo malo obujati spomine.«* (C91).

Po zaprtju tovarne in upokojitvi so se socialne mreže večinoma spremenile ali skrčile. Nekatere so stike ohranile, druge pa so se postopoma oddaljile: *»Moram reči, da se s kolegicami iz Mure zelo redko vidim.«* (A236), *»Zdaj pa, če se najdemo dvakrat letno, to ni isto.«* (B159). Medtem ko so se posamezne skupine še vedno redno srečevale: *»Vem, da imajo ene štiri ženske tako, da se vsaki dan najdejo na kavi.«* (A243), so druge poudarjale, da jim tega ni uspelo ohraniti: *»Ampak jaz tega nisem tako ohranila, tu in tam.«* (A244). Sogovornica B je opisala spremembo po upokojitvi: *»Zdaj sem upokojena in imam več časa in tudi več stikov.«* (B131), a hkrati dodala: *»Ampak sedaj, čeprav je več časa, se ne družim veliko s sodelavkami.«* (B147).

Pomemben del socialne mreže predstavljajo tudi sosedje in lokalna skupnost. Sogovornica A je svoje odnose s sosedi v bloku opisala kot vljudne, a zadržane: *»Živimo v bloku. Blok je kot blok.«* (A225), *»Nikdar nismo preveč blizu, ampak smo si dobri sosedje.«* (A232). Kljub omejenim stikom pa je prisotna določena mera zaupanja in pomoči: *»Zaupam jim ključe in če kam grem, mi polijejo rože in kaj preverijo.«* (A233), *»Jaz pa imam njihove ključe.«* (A234). Poudarila je tudi pomen takšnega odnosa v konkretni situaciji: *»To je res dobro, ker ravno lani je voda tekla in ne vem kaj bi bilo sicer.«* (A235).

Prostor povezovanja predstavljajo tudi društva in prostovoljne organizacije. Sogovornica E je povedala: *»Takrat sem se včlanila v društvo Kosta, ki smo ga imeli, in sem obiskovala delavnice, tako da sem se malo s tem zaposlila, ko sem bila sama.«* (E52). V preteklosti je prejela humanitarno pomoč s strani Rdečega križa, kasneje pa se je vključila kot prostovoljka: *»Zdaj sem pa tam prostovoljka. Pomagam deliti pakete.«* (E49), *»Tukaj pa ničesar ne rabim, zastonj je, grem sama rada, naslednji teden bomo spet imeli pakete, pomagam, včasih kaj nosim za krajevno skupnost, ko smo kaj imeli in je bilo treba nesti.«* (E79).

Za nekatere je bila socialna mreža ključna predvsem v obdobjih osebnih izgub in kriz. Sogovornica A se je spominjala: *»Ko je moj mož umrl, mi je to ogromno pomenilo. Da se z njimi pogovoriš.«* (A254). Podobno je svojo izkušnjo opisala sogovornica F: *»Izredno veliko ljudi je sedaj prišlo tudi na pogreb moža, iz moje strani in iz njegove tudi. To se mi je zdelo res lepo.«* (F326), *»Pa tudi marsikatera me je poklicala in sem si mislila, eh, pa na koncu nisi sam.«* (F327). Sogovornica E pa je povedala, da je prav po smrti moža začutila potrebo po vključitvi v društvo: *»Ne, kot pravim, sem se šele po smrti moža vključila v društvo Kosta. Malo sem bila tam vključena.«* (E74).

Sogovornica F je izrazila nerazumevanje glede zadržanih odzivov ob srečanju z nekdanjimi sodelavci: *»Včasih si misliš, kako lahko po tem, ko toliko let delaš skupaj, greš kar mimo nekoga, da se sploh ne bi pozdravil.«* (F362). Poudarila je, da so medsebojni odnosi in poznanstva dragocen vir podpore v vsakdanjem življenju: *»Včasih je lepo, da imaš ljudi. Kdaj ti komu pomagaš, narediš kakšno uslugo. Mogoče čez tri mesece bi pa ti kaj rabil in veš koga poklicati.«* (F366). Sogovornica B je omenila, da se z nekdanjimi sodelavkami srečuje tudi v vsakdanjih okoliščinah: *»Gremo kdaj v mesto, grem kaj na tržnico, opazujem rože, gledam kaj prodajajo, pa se kaj pogovorim, če katera pride mimo, pa popoldne mine.«* (B150).

4.6. ZDRAVJE

Duševno zdravje

Iz pripovedi sogovornic je razvidno, da je bilo delo v Muri pogosto povezano z močnim psihičnim pritiskom in dolgotrajnim stresom, ki je vplival na njihovo počutje in duševno zdravje: *»V Muri je bilo stresno in napeto, ko je bilo tako, da so nam grozili, da bomo dobili odpoved in ne vem kaj vse.«* (E23), *»Ampak tako psihološko trpiš. Doma nimaš miru. Ni bilo dobro.«* (A25).

Sogovornica A, ki se je malo pred stečajem upokojila, je izrazila hvaležnost in hkrati poudarila, da je imela že prej veliko obremenitev: *»Jaz tega stresa hvala bogu nisem doživljala. Takrat sem bila že doma.«* (A55), *»Kakor pravim, jaz na srečo tega stresa nisem imela. Hvala bogu sem se tega izognila.«* (A63), *»Zato sem pa imela prej dovolj stresa.«* (A64).

Sogovornica F je opisala, da je v negotovem obdobju po stečaju občutila močno nemoč in izgubo vpliva: *»Na koncu vidiš, da s tem nič ne pridobiš. Ne moreš ti nič spremeniti. Če drugi imajo vse vajeti v rokah in oni o tem odločajo. Ti pač ne moreš nič.«* (F317). Ob tem je izrazila tudi globlji občutek lastne nevrednosti in nepomembnosti: *»Takrat vidiš, ko prideš do ene takšne faze, da sploh nisi nič vreden. Da za nikogar nisi pomemben.«* (F174–F175).

V preteklosti so bili pritiski pogosto povezani tudi z občutkom izkoriščanja in izgorevanja, kar je opisala sogovornica A: *»Ko sem doživljala tak mobing in sem nazadnje imela tretjo kategorijo invalidnosti, je zdravnica povedala, da to ne gre tako.«* (A167), *»Ta mobing nonstop, pa kolikokrat smo delali dlje ponoči, tam do 1 ali 2 ponoči si ostal.«* (A175), *»Človek enostavno pregori enkrat. Ne moreš tako.«* (A174). Dolgotrajni pritiski so vplivali tudi na njeno zdravje: *»Problem je v nogah in psihično me je včasih kaj uničilo.«* (A165). Ko je po priznanju invalidnosti dobila znižano normo, je občutila olajšanje: *»Glede tega mi nihče ni nič mogel. 70 odstotkov sem počasi lahko naredila in sem bila sproščena.«* (A170).

Hkrati je sogovornica A ohranila tudi izrazito čustveno odpornost in sposobnost sprave: *»Pa se vseeno pogovarjamo, ker jaz nisem zamerljiva oseba.«* (A246), *»Mislim si 'bilo i prošlo'.«* (A247). Obenem je opisala svoj notranji boj ob srečanju z osebami iz preteklosti: *»Pa sem si stokrat mislila, pa ne bom, ko se srečam z njo, ne bom ničesar rekla.«* (A250), a dodala: *»Pa spet ne moraš mimo tega človeka, ki ga poznaš, da se ne bi pozdravil.«* (A251).

Sogovornica B je pripovedovala o izraziti napetosti, ki je zaznamovala delovno okolje pred stečajem: *»Drugo ne delaš, kot da razmišljaš, ko prideš, če te bo kdo klical v pisarno ali te ne bo klical.«* (B17), *»Napetost je bila res izrazita.«* (B21). Čustveno breme je zadrževala zase: *»Ne tisto, da ti pokažeš drugemu, ampak tisto, kar zadržiš v sebi.«* (B69), *»To je bilo zelo prisotno. Vse sem nosila v sebi.«* (B71), *»Bolj se zaprem vase.«* (B148), *»Nisem konfliktna, da bi se s komerkoli kregala, jaz bolj požiram in držim vse v sebi.«* (B156). Hkrati je imela občutek, da ne more nikomur zaupati: *»Včasih se nimaš nikomur zaupati. Ko ne veš, če bo drugi to dobro razumel ali pa ne.«* (B70), *»Drugemu se pa nimaš komu zaupati.«* (B74).

Sogovornica C je doživljala izredno močan psihični pritisk in opisala, kako je zaradi stresa na delu doma kričala na otroke: *»Tako da, bil si tam tako, da so te psihično uničevali. Predvsem psihično.«* (C39), *»Ko sem prišla domov, sem tako glasno kričala na naše domače pol ure, dokler me je to vse držalo.«* (C40). Ko je izvedela za bolezen, je sledil močan šok: *»Takrat, ko sem izvedela, da imam raka, teden dni sem mislila, da se mi zmeša. To je šok.«* (C68). Kasneje pa se je s tem sprijaznila: *»To, da sem dobila raka, pač. Zgodi se.«* (C70).

Dolgotrajna preobremenjenost in pomanjkanje razumevanja v domačem okolju sta dodatno vplivala na duševno počutje sogovornice D: *»Domov si prišel utrujen. Komu si pa lahko povedal, da si utrujen?«* (D74), *»Nihče me ni nič vprašal, naprej smo šli na njivo.«* (D77). Ob delu je skrbela še za bolno taščo, zato je ob stečaju čutila tudi olajšanje: *»Poleg tega pa sem morala delati s taščo, ki je bila bolna in nepokretna, tako da sem si po eni strani oddahnila, ker je bilo oboje že res težko.«* (D52). Kot je povedala, je vse to vplivalo na družinsko življenje: *»To je sigurno vse vplivalo tudi na družinsko življenje.«* (D82).

V času zaposlitve v Muri ni imela priložnosti za osebno sprostitev: *»Hobijev nisem imela.«* (D216), *»Hodila tudi nisem nikamor.«* (D217). Šele pred kratkim si je privoščila majhen oddih: *»Šla sem tudi na morje za en dan, prvič, tako da smo šle s prijateljicami.«* (D194). Izrazila je zadovoljstvo z življenjem danes: *»Zdaj mi je dobro.«* (D186), in priznala, da se ji je k preteklosti težko vračati: *»Težko je sploh govoriti o tem, se spominjati za nazaj, ker mi je sedaj toliko boljše.«* (D187).

Telesno zdravje

Fizične obremenitve in dolgi delovni dnevi so pustili močne posledice na telesu sogovornic. Ena od sogovornic je opisala, kako naporen je bil ritem izmenskega dela: *»Zamisli si, da delaš*

v soboto popoldne, v nedeljo si prost, v ponedeljek pa zjutraj. Ena dan si imel prost.« (A135), druga pa je dodala: *»Sobote sem delala popoldan, v ponedeljek sem morala iti delat zjutraj. Nisem imela veliko od tega vikenda.«* (D88). Takšen ritem je vodil v stalno utrujenost: *»Če bi se vlegla in prespala, mi niti ne bi bilo dovolj. Ti časi so zdaj mimo.«* (D89), *»Prišla sem cela utrujena in izčrpana. Od tega pritiska in od dela in od vsega.«* (E25).

Poleg izčrpanosti so se pojavljale tudi različne telesne bolečine in omejitve. Sogovornica A je opisala vsakodnevno napetost v nogah: *»Normalno je, da imam danes to ščemenje v nogah.«* (A157), *»V nogah imaš tisti občutek, vse ti nekaj dela, živci so ostali aktivni.«* (A159). Dodala je še: *»Zakaj mene krč lovi? Od tega in krive drže.«* (A160). Neprilagodljivost delovnega okolja je težave le še poglabljala: *»Nekdo je prišel en dan in mi povedal 'Gospa, vi dobro ne sedite'.«* (A161), *»Kako naj jaz za strojem dobro sedim? Če jaz moram gledati točno v to točko.«* (A162), *»Ne morem šivati vzravnano in gledati gor. To ni mogoče.«* (A163).

Pogoste so bile tudi težave s hrbtenico in sklepi, ki so jih sogovornice pripisovale letom fizičnega dela: *»In ni čudno, da dobiš kakšno obrabo. To je normalno.«* (D84). Sogovornica D je to povzela s svojim opažanjem sprememb v zdravju: *»Zdravje je vedno bolj pešalo, najprej obraba kolkov, hrbtenice, noge so me bolele, vse to je vplivalo na moje zdravje.«* (D80). Delo se je večkrat nadaljevalo še doma: *»Potem pa še doma v sključeni drži na njivi, potem ni čudno, saj pa nismo iz gumija.«* (D85). Zaradi fizičnih naporov je bila večkrat na robu moči: *»Večkrat sem prišla tako, da bi najraje jokala. Utrujen si, noge te bolijo.«* (D76).

Sogovornice so povezovale svoje zdravstvene težave z dolgotrajnim in fizično zahtevnim delom. Sogovornica B je povedala: *»Kakor se je to začelo, sem imela tudi operacijo in raka sem prebolela na maternični vratu, da so mi vzeli maternico.«* (B32), ter dodala: *»To so vse posledice.«* (B33). Sogovornica E je doživela podobno izkušnjo: *»Ja, takrat tisto leto sem jaz dobila raka.«* (E40), *»Imela sem raka na prsih in sem potem bila na bolniški.«* (E41). Svojo bolezen je razumela kot posledico dolgotrajnega pritiska in napetosti pri delu: *»To pride ven, nekje ti butne ven, kot pravijo. Moralo je izbruhniti.«* (E42).

Tudi druge so opisovale različne telesne posledice dela za šivalnim strojem. Sogovornica A je povedala: *»Normalno je, da mi je hrbtenica stradala. Ampak sem še koliko toliko gibčna.«* (A164). Sogovornica F pa je svojo bolezen povezala s prepozno premestitvijo v drugi obrat: *»Takrat sem rekla, da če bi šla delat v plašče, niti žolčnih kamnov ne bi imela.«* (F341).

5. RAZPRAVA

Da bi razumeli pomen dela v življenju Murinih delavk, se najprej postavlja vprašanje, **kako so nekdanje delavke doživljale delo in vsakdanje izkušnje v tovarni**. Delo v Muri je za večino sogovornic predstavljalo osrednjo življenjsko izkušnjo, v kateri se prepletajo identiteta, pripadnost in vsakdanji ritmi družinskega ter skupnostnega življenja. Vstop v tovarno je bil praviloma zelo zgodnji, neposredno po šolanju, pogosto že v pozni adolescenci, kar je pomenilo, da se je prehod v odraslost vzpostavljal prek dela. Zaposlitev je bila dolgotrajna in stabilna; za številne je Mura ostala edino delovno okolje vse do stečaja ali upokojitve. Takšna kontinuiteta je iz delovnega mesta naredila prostor socializacije, učenja in vztrajnega oblikovanja kompetenc: ključne spretnosti in delovne navade so se utrjevale šele v praksi, s postopnim prehajanjem z enostavnejših na zahtevnejše operacije. Doživljanje dela je bilo izrazito ambivalentno. Na eni strani je prisotna dimenzija ponosa, občutka produktivnosti in pripadnosti kolektivu, na drugi strani pa utrujenost, monotonija in občutki krivice. Ta dvojnost je razumljiva v kontekstu močno normiranega in časovno zgoščenega industrijskega dela, pri katerem so zahteve po natančnosti in hitrosti neprestano preizkušale psihofizično kondicijo delavk. Delovni proces je zahteval visoko stopnjo pozornosti do detajlov, razporejanje na različne operacije glede na potrebe proizvodnje pa je omejevalo možnost izbire in vpliva na lastno delo. S tem je bilo povezano stalno učenje in prilagajanje, vendar tudi občutek omejene avtonomije. V zadnjem obdobju delovanja podjetja se ta ambivalenca zaostri zaradi naraščajoče negotovosti, ki je v delovni vsakdan vnašala napetost, spremljano z dvomi v pravičnost nagrajevanja in jasnost informacij o prihodnosti. Organizacija dela in razmere v proizvodnji so močno zaznamovale subjektivno izkušnjo. Norme, v različnih obdobjih individualne ali kolektivne, so služile kot osrednji mehanizem regulacije tempa in ocenjevanja uspešnosti, hkrati pa generirale različne oblike vedenj: od medsebojne pomoči do tekmovalnosti. Prehodi med sistemoma normiranja so vplivali na percepcijo pravičnosti. Individualna norma je spodbujala osebno hitrost in izplen, vendar tudi rivalstvo in zapiranje v lastno delovno območje, medtem ko je kolektivna norma okrepila občutek medsebojne odvisnosti, a istočasno odpirala vprašanja porazdelitve bremen ter razlik v prispevkih in plačilu. Ne glede na sistem je bilo delo telesno zahtevno: na nekaterih delovnih mestih pretežno stoječe, likalnici v pod vplivom toplote in pare, v šivalnici s prisilno sedečo držo, s ponavljajočimi se, finomotorično obremenjujočimi operacijami. V posameznih obdobjih so se pojavljali tudi zelo osnovni primanjkljaji v opremi in organizaciji, kar je simbolno poglabljalo občutek marginaliziranosti delavskega telesa in potreb. Relacije v hierarhiji in vsakdanja

mikro-politika odnosov so bile ključen psihosocialni dejavnik. Nadrejeni so pogosto uveljavljali avtoritarne prakse nadzora, v katerih je prevladoval strah pred sankcijami, napakami ali izpostavitvijo. Takšen stil vodenja je sicer pogosto zagotavljal visoke rezultate pri normi, vendar na račun psihološke varnosti, zaupanja in doživljanja spoštovanja. V določenih obdobjih in oddelkih se je pojavila tudi bolj razumevajoča praksa vodenja, kjer so nadrejeni delovali kot mediatorji med zahtevami proizvodnje in potrebami delavk; tam je bilo doživljanje dela opisano kot bolj znosno, saj se je razmerje med učinkovitostjo in dobrobitjo uravnotežilo. Spremembe v vrhu podjetja in nejasnosti v komunikaciji so v poznejših letih prispevale k občutku izgube nadzora, kar je intenziviralo stres in spodkopalo zaupanje v institucije upravljanja. Horizontalni odnosi med sodelavkami so tvorili dvojni vzorec – hkrati zaščitni in konfliktni. V podporni različici so pomenili ključni vir neformalne socialne zaščite: prenos znanja, ad hoc delitev dela, čustveno oporo v krizah in skupne rituale, ki so lajšali monotonijo. S tem je kolektiv nadomeščal manjkajoče formalne mehanizme skrbi in prispeval k ohranjanju dostojanstva v zahtevnih pogojih. V konfliktni različici pa so norme, plačne razlike in favoriziranja vzpostavljali rivalstvo, tekmovanje in občutke nepravičnosti, kar je razkrajalo kohezijo znotraj brigad. Obe plati sta sobivali in se spreminjali glede na proizvodne pritiske, slog vodenja in stabilnost podjetja. Psihosocialni pomen dela v tem kontekstu presega golo zaposlitev. Delo je strukturiralo vsakdan, določalo status v lokalni skupnosti in omogočalo občutek kompetentnosti. Plača, čeprav nizka in občasno negotova, je zagotavljala minimalno predvidljivost in bila povezana z vrednotenjem lastnega prispevka. V obdobjih, ko je bilo dela dovolj in ko so odnosi z majstri in majstricami omogočali dialog, je prevladovala izkušnja smisla in pripadnosti. Ko so se razmere zaostrile z nerealnimi normami, slabo opremo, konfliktno komunikacijo in menjavajočim se vodstvom, se je izkušnja premaknila proti izčrpanosti, tesnobi in občutkom nemoči. Z vidika socialnega dela je pomembno, da so se zaščitni dejavniki in tveganja pojavljali v prepletu: isti kolektiv je lahko v enem obdobju deloval kot vir opore, v drugem pa kot izvor stresa; sistemi normiranja so lahko spodbujali učenje in učinkovitost ali pa proizvajali izključenost in konflikte. Posebej izrazita je dimenzija telesnosti in nevidnega dela skrbi: fizične obremenitve, čustveno delo (npr. upravljanje s strahom) ter dvojna obremenitev v sferi plačanega in neplačanega dela. Ta plast je ključna za razumevanje dolgoročnih učinkov na zdravje, samopodobo in socialno vključenost. Vse našteto kaže, da so nekdanje delavke Mure svoje delo in vsakdanje izkušnje v tovarni doživljale kot kompleksno razmerje med zahtevami proizvodnje, hierarhičnimi odnosi in lastnimi prizadevanji, da ohranijo občutek nadzora, ponosa in povezanosti. Delo je bilo hkrati težko in smiselno, omejujoče in opolnomočujoče, vir stresa in vir identitete. Prav ta napeta, a trajna

prepletenost obremenitev in virov moči najbolje opisuje njihovo doživljanje: v pogojih omejene avtonomije so razvijale strategije preživetja, gradile mikrooblike solidarnosti ter skozi delo potrjevale lastno dostojanstvo. Vse do trenutka, ko so makrostrukturne spremembe prevesile ravnotežje v smer negotovosti in razkroja delovnega reda, ki je desetletja določal njihove življenjske svetove.

Naslednje raziskovalno vprašanje se nanaša na to, **kako so delavke doživele obdobje propadanja, stečaj in izgubo zaposlitve**. Obdobje propadanja podjetja so delavke doživljale kot dolgotrajen proces erozije varnosti in smisla, ki se je začel že pred prvim formalnim stečajem in je postopoma razgradil zaupanje v prihodnost. Zgodnji znaki so bili vedno nova preimenovanja podjetja, neujemanje internih obljub z dejanskimi odločitvami, izmikajoča se prisotnost vodstva in razdrobljene informacije in so ustvarjali ozračje nenehne negotovosti. V vsakdan je vstopila »napetost čakanja«, ko je bil vsak dan potencialno zadnji, a nihče ni vedel, kdaj in kako se bo konec zgodil. Govorice so nadomeščale verodostojno komunikacijo in odpirale prostor za občutek neenakosti: tisti bliže odločevalcem so bili prepričani, da bodo »preživeli«, drugi so se počutili odrinjene. Takšna nepredvidljivost je delovala kot kronični stresor zaradi dolgega obdobja anticipacije, v katerem so delavke izgubljale občutek nadzora nad delovnim življenjem. Ko je do stečaja prišlo, je bil sam prehod pogosto nagel in administrativno izveden brez prostora za simbolni zaključek: kratka obvestila, zbiranje v jedilnici, vročitev dokumentov in takojšnji odhod domov, sredi delovnih procesov in nedokončanih izdelkov. Za mnoge je bilo to izkustvo nenadne prekinitve, brez možnosti slovesa od delovnega mesta, sodelavk in lastne vloge. Protesti pred tovarno so predstavljali kratko epizodo kolektivne moči, a so obenem razgalili razmerja moči in odsotnost odgovornih oseb, kar je poglobilo občutek zapuščenosti. V takšnih situacijah se pogosto pojavi to, kar socialnopsihološka literatura pojasnjuje kot institucionalno izdajo: izkušnja, da organizacije in njihovi predstavniki ne izpolnijo minimalnih pričakovanj po skrbi, dialogu in dostojanstvenem ravnanju. Ob prihodu neznanih akterjev (npr. stečajnih upraviteljev) se je dodatno razrahljala kontinuiteta odnosov, na katerih je temeljil občutek pripadnosti. Čustveni odziv na izgubo je bil izrazit in raznolik. Dolgotrajna negotovost se je najprej kazala kot anksioznost in stalna napetost, ob sami odpovedi pa so prevladovali šok, prizadetost, jeza in žalost. V ozadju je potekal proces, ki ga je smiselno razumeti kot »predžalovanje« delovnih vlog: delavke so že mesece pred formalnim dogodkom doživljale drobne izgube; razgradnjo statusa, oslabljen vpliv na delo, zamegljen pogled na prihodnost. Ko je odpoved nastopila, se je ta akumulirana napetost prevesila v akutno čustveno reakcijo. Vendar se v pričevanjih pokaže tudi zaščitni

učinek kolektivnosti: nekaterim je bilo lažje prav zato, ker so »šle vse«, s čimer se je zmanjšala osebna krivda in sram, ki pogosto spremljata individualne odpuste. Izguba zaposlitve je neposredno zarezala v posredne učinke dela: razporeditev časa, socialne vezi, kolektivno identiteto, občutek statusa in predvidljiv vir aktivnosti. Del dnevnega ritma, ki so ga desetletja oblikovale izmene, norme in mikro-rituali kolektiva, je izginil čez noč. Pri delu je šlo za več kot plačo; predstavljalo je prostor kompetentnosti, priznanja in medsebojne podpore. Ko je ta prostor izpuhtel, je ostal vakuum, ki se je za nekatere napolnil z olajšanjem (zlasti pri tistih, ki so se že prej upokojile in so se razbremenile dolgotrajnega pritiska), za druge pa z dezorientacijo in strahom zaradi neznanega. To dvojnost lahko razumemo skozi perspektivo ohranjanja virov: tam, kjer so bili na voljo alternativni viri (pokojnina, družinska podpora, možnost ponovne zaposlitve), je bil prehod blažji; kjer so bili viri šibki (omejena lokalna ponudba dela, skrbstvene obveznosti), so se izgube seštevale. Ekonomske posledice so bile predvidljive, a vseeno težke: začetno nadomestilo iz brezposelnosti je nudilo kratkotrajen občutek varnosti, nato pa se je za mnoge pokazal močan padec prihodkov in dolgotrajno obdobje finančne omejenosti. Pri starejših delavkah je bila posebej prisotna skrb glede zaposljivosti; kombinacija starosti, specializacije za ožji segment tekstilne proizvodnje in regionalnega trga dela je ustvarjala situacijo, kjer je bilo prestrukturiranje oteženo. Srečanja z javnimi službami (npr. obvezna predavanja in delavnice) so bile doživete ambivalentno: nekaterim so nudila osnovni okvir podpore in priložnost za izmenjavo izkušenj, drugim so delovala kot birokratski ritual brez realnih izhodov, ki ni nagovarjal specifičnih potreb delvak v pozni srednji življenjski dobi. Takšna neskladja razkrivajo ključno napetost med aktivacijsko paradigmo in dejansko dostopnostjo kakovostnih delovnih mest. Pot iz brezposelnosti je bila razvejana. Nekatere so našle delo v podobnih panogah ali manj kvalificiranih poklicih z manj normativnega pritiska kot v zadnjem obdobju dela v Muri. Pri nekaterih je šlo za prehod v dela z drugačno strukturo zahtev, pri čemer prenos nekaterih specifičnih kompetenc ni bil neposreden, vendar sogovornice niso problematizirale statusa novega dela. Drugi so migrirali na čezmejni trg dela v Avstrijo ali preživeli daljša obdobja brezposelnosti do izpolnitve pogojev za upokojitev. Z vidika socialnega dela je pomembno, da so ti prehodi odvisni od prepleta individualnih in strukturnih dejavnikov: zdravstvenega stanja, skrbstvenih obveznosti, lokalnega gospodarstva, mobilnosti, socialnih mrež in institucionalne podpore. Močan in trajen vtis je pustila izkušnja simbolne ponižanosti ob razdelitvi minimalnih odpravnin nekaterim delavkam. Ne gre le za objektivno nizke zneske, temveč za izkustvo, da desetletja dela v trenutku izgubijo vrednost. To deluje kot simbolno nasilje, ki podre temeljni občutek priznanosti. Podobno delujejo epizode odsotnosti vodstva v ključnih trenutkih ali izmikajoče

se komunikacije: ti trenutki rušijo moralno ekonomijo dela, tihi »dogovor«, da bo pošteno delo vsaj spoštovano, če že ne vedno pošteno plačano. Ko se ta dogovor razleti, se izguba zaposlitve prevede tudi v izgubo zaupanja v institucije, kar ima širše posledice za družbeno participacijo in blagostanje.

Tretje raziskovalno vprašanje obravnava, **kako so delavke razumele svojo socialno varnost ter katere vire podpore in moči so prepoznavale**. Razumevanje socialne varnosti med Murinimi delavkami se skozi čas kaže kot premik od relativno predvidljive, čeprav skromne varnosti, vezane na stabilno zaposlitev in delodajalsko infrastrukturo, k vse bolj krhki in fragmentirani varnosti, ki sloni na kombinaciji javnih transferjev, humanitarne pomoči, neformalnih mrež in lastnih strategij preživetja. V zgodnejših obdobjih je občutek socialne varnosti gradila stalnost zaposlitve, redna (čeprav nizka) plača in podjetniška podpora pri življenjskih vprašanjih; od dostopnejših stanovanj in kreditov do občasnih »dobičkov«, ki so pomenili pomembne finančne injekcije in so se šteli v prispevke. Ta paket materialnih in simbolnih zagotovil je deloval kot varovalna mreža: čeprav je bil mesečni dohodek nizek, so ga dopolnjevali predvidljivi mehanizmi, prek katerih je bilo mogoče načrtovati družinski proračun, obroke odplačil in izredne izdatke. Delavke so socialno varnost v tem času razumele kot »sestavljanko«: plača, dodatki, možnost kreditov v podjetju in za stanovanja ter konsistenten režim prispevkov so tvorili jedro varnosti, ki je bila tesno prepletena z delovnim mestom. V poznejšem obdobju propadanja podjetja se je ta sestavljanka začela razpadati. Razdrobljena in zamujajoča izplačila, izostanek regresov in (za del posameznic) neplačani prispevki so zarezali v temeljni občutek zaščite, ki ga naj bi zagotavljali delodajalski in javni sistemi. Nepreglednost informacij, pogosti lastniški in pravni preobrati ter različne pogodbe po reorganizacijah so ustvarjali režim diferenciranih pravic: nekatere so pri stečaju ostale brez odpravnin, druge so dobile minimalne zneske, kar je doživeto kot kršitev moralne ekonomije dela. V tej fazi se razumevanje socialne varnosti premakne od »predvidljivega kompleta pravic« k negotovemu in administrativno pogojenemu naboru možnosti, kjer je ključna spretnost krmarjenja med institucijami in pogoji upravičenosti. Po izgubi zaposlitve postane glavni formalni vir zaščite nadomestilo za brezposelnost, a njegova časovna omejenost in višina delujeta zgolj kot kratkoročni most. Pri starejših delavkah se tu pokaže strukturna ranljivost: vrzel do izpolnitve pogojev za upokojitev, omejena regionalna ponudba del in zadržanost delodajalcev do zaposlovanja žensk v pozni srednji življenjski dobi ustvarijo kombinacijo, ki neposredno ogroža materialno varnost. Razlike v poznejših pokojninah dodatno razkrivajo dolgoročne učinke nizkih plač in prispevkovskih vrzeli. Materialna

(ne)varnost je bila skozi celoten potek zaposlitve in po njej močno vezana na življenjski cikel družine. Nizke plače so zahtevale stalno prioritetizacijo potreb otrok, obročno odplačevanje osnovnih dobrin in pogosta zadolževanja. V času delovne stabilnosti so podjetniški krediti in stanovanjska politika blažili pritiske; ko so te možnosti izginile, so delavke ostale brez ključnega vzvoda za premoščanje mesečnih vrzeli. Zavrnitev bančnih kreditov na podlagi »Murine plače« ilustrira, kako hitro se lahko simbolni ugled delovnega mesta prevede v finančno izključevanje. Po stečaju so vstopile dodatne negotovosti: prekinjanje zavarovanj, razmisleki o uveljavljanju socialnih pomoči, strahovi glede morebitnega vračanja prejetih sredstev in preplet družinskih dohodkov, ki je kdaj pomenil omejen dostop do podpore. Kljub temu institucionalna pomoč ni bila enoznačna: pri nekaterih je bila izkušnja CSD in humanitarnih organizacij stvarno olajšanje in človeško priznavanje stiske; drugod so komunikacijski slogi, suhoparni poudarek na cenzusih in nejasna pričakovanja znižali pripravljenost za uveljavljanje pravic. Ob formalnih virih zaščite so imele ključno vlogo neformalne mreže in lastne strategije. V delovnem obdobju je kolektiv ponujal dnevno mikro-varnost: izmenjavo informacij, medsebojno pomoč, »krpanje« norm in praktike, ki so ublažile stroge režime. Po zaprtju se je ta mreža pri nekaterih skrčila, pri drugih vzpostavila v novih oblikah (občasna srečanja, sosedstva, lokalna društva, prostovoljstvo). Te povezave so zagotavljale emocionalno oporo, praktično pomoč in nove priložnosti za vključevanje v skupnost. Vključevanje v društva in prostovoljske organizacije je posameznicam vračalo občutek smiselnosti in uporabnosti, s čimer se je krepila sposobnost, da oblikujejo odločitve in vplivajo na vsakdan v okvirih realnih omejitev. Strategije preživetja so bile pluralne in pragmatične: od samooskrbe z vrtom, priložnostnih del in prodaje premoženja, do večkratnega pogajanja z bankami in obročnega plačevanja šolskih ter gospodinjskih stroškov. Sčasoma se pokaže dvojni obraz odpornosti: na eni strani tiha vztrajnost, varčnost in sposobnost »živeti z malo«; na drugi pa aktivno iskanje pomoči, postavljanje meja, humor in ohranjanje socialne povezanosti. Te prakse niso le individualne vrline, temveč odgovor na strukturne primanjkljaje; kompenzacijski mehanizmi, ki zmanjšujejo učinke tržnih in institucionalnih vrzeli.

Zadnje raziskovalno vprašanje se osredotoča na to, **kako so zdravstvene posledice dela v Muri skozi čas vplivale na družinsko življenje delavk**. Zdravstvene posledice dela v Muri so se v družinsko življenje delavk vpisovale postopno in večplastno; predvsem prek utrujenosti, bolečin in dolgotrajnega stresa, ki so se iz delovnega okolja prenašali v dom. Izmenski ritem in stalni časovni pritiski so že v zgodnjih letih zaposlitve krčili prostor za počitek in regeneracijo. To je pomenilo manj skupnega časa z otroki, hitre prehode med delom in

gospodinjstvom ter stalno usklajevanje vsakdana, v katerem so bile ženske pogosto nosilke »druge izmene« doma. Kadar so bile na voljo podpore starih staršev ali sorodnikov, se je to preneslo v bolj umirjene družinske rutine; brez takih opor so se napetosti hitreje nalagale v odnose. Psihični pritisk v tovarni, od strogega nadzora do negotovih informacij, se je v družinski sferi kazal kot razdražljivost, zaskrbljenost in tiho zapiranje vase. Delavke so težave na delovnem mestu pogosto zadrževale v sebi, kasneje pa jih »prinesle domov«: domača klima je nihala med potrpežljivim prenašanjem in občasnimi izbruhi, zlasti ob finančnih stiskah ali pomanjkanju časa. Tam, kjer je partner ponujal čustveno sidro in so bili odnosi v družini kohezivni, je napetost hitreje ugasnila; kjer je bila podpora šibka ali neenakomerno porazdeljena, so se utrujenost, neprespanost in skrb za prihodnost pogosteje preoblikovali v konflikte in umik. Telesne posledice kot so bolečine v hrbtu, nogah in sklepih, obrabe zaradi ponavljajočih se gibov in dela v stoječem ali sedečem položaju, izčrpanost zaradi izmenskega ritma so neposredno omejevale vsakdanje družinske vloge. Manj je bilo energije za aktivnosti z otroki, gospodinjska in skrbstvena opravila so se kopičila, prosti čas je postal predvsem čas za opravljanje drugih del in ne za rekreacijo ali skupne izlete. Kadar je bilo treba po izmeni nadaljevati delo doma ali na kmetiji, je ostajalo še manj prostora za regeneracijo, zato so se somatske težave utrjevale in prehajale v trajnejše vzorce bolečin. V takih pogojih so družinski člani pogosto prevzemali dodatne naloge, predvsem otroci, ko so dovolj odrasli. Pri posameznicah so se dolgotrajne obremenitve sčasoma pokazale tudi v težjih zdravstvenih epizodah ali formalno potrjenih zmanjšanjih zmožnostih dela. Kadar se je zdravstvena ranljivost delavke srečala z odsotnostjo podpore, so se v družinskem sistemu kopičili občutki preutrujenosti in brezizhodnosti. Nasprotno so primeri podpore, kot so razumevajoč partner, delitev skrbi s starimi starši, pomoč odraslih otrok, omogočali, da je družina ohranila funkcioniranje in da se je psihično počutje delavke stabiliziralo. V zgodnejših letih je stabilen, čeprav naporen delovni ritem (delavke so takrat delale tudi v nočnih izmenah) omogočal določeno predvidljivost. Družinska organizacija se je »ujela« na izmene, pri čemer so institucionalne možnosti (npr. skrajšan delovni čas v obdobju zgodnjega starševstva) občasno olajšale usklajevanje. V poznejših letih so se zaradi seštevanja naporov, intenzivnejših pritiskov in staranja telesa zdravstvene težave poglobile; hkrati je razbremenitev nastopila tam, kjer so otroci odrasli in so lahko prevzeli del odgovornosti ali nudili povratno pomoč. V nekaterih družinah je delavkam vloga babic prinesla vir novega smisla in emocionalne opore, kar je kompenziralo del preteklih obremenitev.

6. SKLEPI

- Delo v Muri je za sogovornice predstavljalo bistveni del njihovega življenjskega sveta. Ni bilo zgolj vir dohodka, temveč okvir vsakdanje rutine, prostor odnosov in pripadnosti ter vir osebnega ponosa. Skozi dolga leta dela so se ob zanesljivosti in vztrajnosti iz njega tkale tudi njihove poklicne in osebne identitete.
- Doživljanje dela je bilo ambivalentno: ob profesionalnem ponosu so ga zaznamovali strogi normativi, nenehna časovna stiska, napeti odnosi in omejen vpliv na lastno delo, kar je vodilo v utrujenost, monotonijo in občutke nepravičnosti.
- Režimi normiranja (individualno/kolektivno) so oblikovali delovno dinamiko: individualna norma je spodbujala hitrost in tekmovanje, kolektivna pa solidarnost in hkrati občutke krivice glede porazdelitve bremen.
- Pogoji dela so bili telesno zahtevni (stoječe ali sedeče delo, prisilna drža, toplota in para, ponavljajoči gibi), kar je skozi leta vodilo v kronične bolečine, obrabe in zmanjšanje telesne zmožnosti.
- Odnosi z nadrejenimi so nihali med avtoritarno kontrolo in podporno, sodelovalno obliko vodenja. Prva je povečevala strah in psihološko negotovost, druga pa varovala dostojanstvo in motivacijo.
- Odnosi med sodelavkami so imeli dve plati: v vsakdanu so pogosto prevladovali pomoč, izmenjava znanja in neformalna skrb, ki so krepile kohezijo; ob zaostrenih količinskih zahtevah pa so se okrepili tekmovalnost, primerjanje, favoriziranje in konflikti, kar je načelo zaupanje in povezanost kolektiva.
- Propadanje podjetja je prinašalo dolgotrajno erozijo predvidljivosti: menjave pravnih subjektov, nejasna komunikacija, zamujajoča plačila in neplačani prispevki so razgradili zaupanje v sistem.
- Stečaj je bil administrativno hiter in simbolno prazen brez možnosti slovesa, kar je poglobilo občutek institucionalne izdaje in ponižanja.
- Razumevanje socialne varnosti se je premaknilo od delodajalsko zasidranega paketa (plača, krediti, stanovanja, prispevki) k krhkemu mozaiku kratkoročnih transferjev, humanitarne pomoči, lastnih strategij in neformalnih mrež.
- Materialna varnost je bila tesno povezana z življenjskim ciklom družine: nizke plače, obročna plačila in zadolževanje so bili pogosti; po propadu podjetja je izginil ključni vzvod za premoščanje mesečnih vrzeli.

- Izkušnje z institucijami (ZRSZ, CSD) so bile neenotne: spoštljiva, jasna in pravočasna komunikacija je bistveno prispevala k pomoči, birokratizirani postopki in suhoparni cenzusi pa so povečevali stiske in odlašanje pri uveljavljanju pravic.
- Zdravstvene posledice dela so na družinsko življenje vplivale kot kronična časovna in telesna izčrpanost, ki je krčila skupni čas in energijo za starševstvo, ter kot prenos delovnih napetosti, ki je slabšal družinsko klimo; podporni odnosi in delitev skrbi so delovali zaščitno.
- Strategije spoprijemanja in preživetja so bile pragmatične: samooskrba, priložnostna dela, obročna plačila, večkratna pogajanja z bankami, iskanje formalne in neformalne pomoči, postavljanje meja, humor in vključevanje v lokalne mreže ter prostovoljstvo.

7. PREDLOGI

Na podlagi ugotovitev raziskave se oblikujejo predlogi za izboljšanje prakse socialnega dela, delovanja institucij in razvoj socialnih politik, ki bi lahko učinkoviteje odgovorile na potrebe delavk po izgubi zaposlitve.

Na **ravni posameznice in družine** je ključna pravočasna in celostna podpora ob izgubi dela. Socialno delo bi moralo ob tovrstnih dogodkih zagotoviti hitro psihosocialno pomoč, ki vključuje jasno informiranje, poslušanje in povezovanje z ustreznimi viri. Poseben poudarek naj se da prepoznavanju fizičnih in duševnih posledic dolgoletnega dela v zahtevnih pogojih. Pri tem je pomembno, da socialni delavec posameznici pomaga vzpostaviti načrt, ki vključuje urejanje socialnih pravic, iskanje alternativnih virov dohodka in ohranjanje socialnih stikov. Družina in širše socialno okolje ostajata temeljna vira podpore, zato je smiselno okrepiti svetovanje in programe, ki krepijo družinsko povezanost in sodelovanje pri premagovanju stiske.

Na **institucionalni ravni** je nujna večja povezanost med sistemi, ki obravnavajo brezposelne. Zavod za zaposlovanje, CSD, občine, zdravstvene ustanove in nevladne organizacije bi morali delovati usklajeno na način, da bi bila uporabnicam na voljo celovita informacija o pravicah, postopkih in možnostih. Posebno pozornost je treba nameniti komunikaciji. Spoštljiv, razumevajoč in empatičen pristop bistveno vpliva na izkušnjo pomoči. Priporočljivo je oblikovati specializirane programe za starejše delavke, ki so izgubile delo, saj imajo te pogosto dolgo delovno dobo in specifične kompetence, ki jih je mogoče prenesti v druge dejavnosti.

Na **ravni skupnosti** je smiselno spodbujati lokalne oblike povezovanja nekdanjih delavk, npr. društva, skupine samopomoči, prostovoljske dejavnosti in skupnostne centre. Ti prostori omogočajo izmenjavo izkušenj, ohranjanje socialnih mrež in ponovno vključevanje v družbeno življenje. S tem se preprečuje osamljenost in krepi občutek pripadnosti, kar je ključno za psihosocialno blagostanje.

Na **sistemski ravni** so potrebne strukturne spremembe, ki bi preprečile, da bi delavci ob stečajih ostajali brez osnovnih pravic. To vključuje tudi učinkovito izterjavo neporavnanih obveznosti in pravično izplačevanje odpravnin. Socialna politika bi morala zagotoviti bolj fleksibilne oblike podpore pri prehodih med delom in brezposelnostjo, zlasti za starejše delavce, ki se težje ponovno zaposlijo. Prav tako bi bilo smiselno vključiti zdravstvene

programe za osebe, ki so dolga leta opravljale fizično zahtevna dela, saj so te skupine pogosto spregledane v preventivnih sistemih.

Za **stroko socialnega dela** ta raziskava ponuja pomembno izhodišče. Socialni delavci so pogosto prvi, ki pridejo v stik z ljudmi po izgubi dela, zato je njihova vloga ključna pri blaženju posledic takšnih dogodkov. Pristop naj temelji na razumevanju dostojanstva, stiske in spoštovanju delovnih izkušenj ljudi. Pomembno je, da socialno delo pri obravnavi industrijskih propadov preseže individualno raven in deluje tudi v smeri zagovorništva, torej opozarja na sistemske krivice, krepi glas delavcev in sodeluje pri oblikovanju politik, ki zmanjšujejo socialno negotovost.

8. UPORABLJENA LITERATURA

Athey, S., Skans, O. N., Vikström, J., & Yakymovych, A. (2024). *The heterogeneous earnings impact of job loss across workers, establishments, and markets (IFAU Working Paper No. 2024:10).* Uppsala: Institute for Evaluation of Labour Market and Education Policy (IFAU). Pridobljeno 5. 9. 2025 s https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2024/wp-2024-10-the-heterogeneous-earnings-impact-of-job-loss.pdf

Bonfiglioli, C. (2021). *Women and industry in the Balkans: The rise and fall of the Yugoslav textile sector.* London: I. B. Tauris.

Bošnjak, M. (2025). *Hope and despair: Female workers' professional status in Yugoslav industry. Economic and Industrial Democracy,* 1–24. Pridobljeno 27. 8. 2025 s https://doi.org/10.1177/0143831X251342032

Brand, J. E. (2015). *The far-reaching impact of job loss and unemployment. Annual Review of Sociology, 41*(1), 359–375. Pridobljeno 18. 9. 2025 s https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071913-043237

Brand, J. E., Levy, B. R., & Gallo, W. T. (2008). *Effects of layoffs and plant closings on subsequent depression among older workers. Research on Aging, 30*(6), 701–721. Pridobljeno 10. 9. 2025 s https://doi.org/10.1177/0164027508322574

Clean Clothes Campaign. (2016). *European garment workers face forced overtime and poverty wages.* Pridobljeno 22. 9. 2025 s https://cleanclothes.org/news/2016/european-garment-workers-face-forced-overtime-and-poverty-wages

Climent-Rodríguez, J. A., Chirico, F., Gómez-Salgado, J., & Navarro-Abal, Y. (2025). *Coping with job loss: A cluster analysis of grief experiences and coping strategies among unemployed individuals. Journal of Health and Social Sciences, 10*(1), 13–22. Pridobljeno 4. 10. 2025 s https://doi.org/10.19204/2025/CPNG2

Dragoš, S. (2023). *Dekomodifikacija dela. Socialno delo, 62*(4), 241–258.

Draksler, K., Dernovšek Hafner, N., Arnerič, N., & Dodič Fikfak, M. (2018). *Restructuring of a textile manufacturing company and workers' health. New Solutions: A Journal of Environmental and Occupational Health Policy, 28*(1), 131–150. Pridobljeno 10. 8. 2025 s https://doi.org/10.1177/1048291118755755

Ehmer, J. (2015). *Work, history of. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2. izd., str. 669–674). Elsevier. Pridobljeno 21. 8. 2025 s https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.62100-1

Ellias, J. A. (2024). *Employee bankruptcy trauma* (1–63). Harvard Law School. Pridobljeno 6. 10. 2025 s https://ssrn.com/abstract=4540838

Evropska komisija. (2022). *Strategija EU za trajnostne in krožne tekstilne izdelke.* Pridobljeno 14. 7. 2025 s https://environment.ec.europa.eu/publications/textiles-strategy_sl

Hugman, R. (2001). *Post-welfare social work? Reconsidering post-modernism, post-Fordism and social work education. Social Work Education, 20*(3), 321–333. Pridobljeno 27. 8. 2025 s https://doi.org/10.1080/02615470120057415

Kalil, A. (2009). *Joblessness, family relations and children's development. Family Matters, 83,* 15–22. Pridobljeno 2. 9. 2025 s https://aifs.gov.au/research/family-matters/no-83/joblessness-family-relations-and-childrens-development

Khan, M., Amir-ud-Din, R., & Atif, R. M. (2025). *Precarious work and its impact on health: A study of female textile workers in Lahore and Faisalabad. Frontiers in Public Health, 13,* 1529594. Pridobljeno 26. 8. 2025 s https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1529594

Klimczuk, A. (2017). *Work, domestic work, emotional labor.* V B. S. Turner (ur.), *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Social Theory* (str. 1–4). John Wiley & Sons, Ltd. Pridobljeno 21. 8. 2025 s https://doi.org/10.1002/9781118430873.est0409

Krug, G., Drasch, K., & Jungbauer-Gans, M. (2019). *The social stigma of unemployment: Consequences of stigma consciousness on job search attitudes, behaviour and success. Journal for Labour Market Research, 53*(11). Pridobljeno 27. 9. 2025 s https://doi.org/10.1186/s12651-019-0261-4

Kwon, J. B., & Lane, C. M. (2016). *Anthropologies of unemployment: New perspectives on work and its absence.* Ithaca: Cornell University Press.

Llorens, C., Alós, R., Cano, E., Font, A., Jódar, P., López, V., Navarro, A., Sánchez, A., Utzet, M., & Moncada, S. (2010). *Psychosocial risk exposures and labour management practices: An exploratory approach. Scandinavian Journal of Public Health, 38,* 125–136. Pridobljeno 27. 9. 2025 s https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21172778/

McKee-Ryan, F. M., & Maitoza, R. (2014). *Job loss, unemployment, and families.* V *The Oxford handbook of job loss and job search* (str. 87–98). Oxford University Press. Pridobljeno 22. 9. 2025 s https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199764921.013.027

Močnik, R. (2010). *Delovni razredi v sodobnem kapitalizmu.* V G. Kirn (ur.), *Postfordizem: Razprave o sodobnem kapitalizmu.* Ljubljana: Mirovni inštitut.

Oddone, E. (2019). *Made in Eastern Europe: Garment workers denied basic rights. Al Jazeera.* Pridobljeno 3. 9. 2025 s https://www.aljazeera.com/features/2019/9/22/made-in-eastern-europe-garment-workers-denied-basic-rights

Sever, C. (2019). *In utihnili so Murini stroji.* Pridobljeno 14. 7. 2025 s https://www.rtvslo.si/prekmurje/aktualno/in-utihnili-so-murini-stroji/497064

Ström, S. (2003). *Unemployment and families: A review of research. Social Service Review, 77*(3), 399–430. Pridobljeno 1. 10. 2025 s https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/375791

Vodopivec, N. (2019). *Propad tekstilne tovarne Mura. Glasnik Slovenskega etnološkega društva, 59*(2), 5–18.

Vodopivec, N. (2021). *Tu se ne bo nikoli več šivalo: Doživljanja izgube dela in propada tovarne.* Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.

Vodopivec, Nina (2023). *Ženske in industrija na Balkanu*. Glasnik Slovenskega etnološkega društva, 63(1), 58-69. Pridobljeno 26. 8. 2025 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-9U0EB3JK

Vodopivec, Nina (2022). *Deindustrializacija in prihodnost.* Traditiones (Ljubljana), letnik 51(3),. 99-120. Pridobljeno 17.8.2025 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-77RGPVSH

Zorjan, S., Cukut Krilić, S., & Šprah, L. (2016). *Priročnik za obvladovanje psihosocialnih tveganj in absentizma s pomočjo orodja e–OPSA.* Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

9. PRILOGE

9.1. Priloga 1: Odprto kodiranje

Intervju A

Oznaka	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija
A1	V Muri sem šivala za strojem, sem poklicna šivilja.	Poklicna identiteta	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A2	Zaposlila sem se leta 1970 in sem delala 38 let.	Dolgoletna zaposlitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A3	Zakon je dovoljeval, da sem bila dve leti na zavodu za zaposlovanje in potem sem se upokojila.	Zavod kot prehod v upokojitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
A4	Se pravi 38 let sem delala, dve leti sem bila na zavodu, potem pa sem se leta 2008 upokojila.	Formalna upokojitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
A5	Celo življenje sem delala v Muri.	Celoživljenjska zaposlitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A6	V Muri ni bilo lahko delati.	Težko delo	Doživljanje dela	Delo v Muri
A7	Ko sem začela, je bil še tisti starega kova majstrov, ki so bili taki, da so nam nagnali strah v kosti.	Avtoritativni majstri	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A8	To ni bilo fajn. Tudi če si se zelo trudil, si kar trepetal.	Strah in napetost	Doživljanje dela	Delo v Muri
A9	Seveda, ko prideš lahko tudi kaj pokvariš, ne veš kakšne stvari.	Začetniška negotovost	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A10	Sicer sem bila vajenka pri eni, da sem šivala na način, da sem uporabljala nožni pedal.	Vajeništvo	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A11	Potem pa, ko prideš na elektriko, to mi je vse uhajalo.	Drugačna oprema ob zaposlitvi	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A12	Normalno je, da ko ti prideš tja, dobiš najslabši stroj.	Najslabši stroji za začetnike	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A13	To so bili stari stroji, ne vem koliko so bili stari.	Stara oprema	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A14	Imeli so takšno neko glavo in če ti je utrgalo nitko, se je vse namotalo.	Tehnične okvare strojev	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A15	Mehanik je moral priti in me je spraševal, kaj sem spet delala.	Odnos mehanika do delavk	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A16	A ta stroj je skozi trgal niti, ker ni bil dober, ni bil usposobljen.	Nekakovostna oprema	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A17	Pa četudi Muro vsi hvalijo, ali se spomnim, da se je zgodilo, da nismo imeli niti dovolj stolov.	Pomanjkanje osnovnih sredstev	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A18	Pri šivanju pa si ti moral sedeti. Ampak nisi imel stola.	Slabi osnovni pogoji	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A19	Če si prišel zadnji, nisi imel stola kje sedeti.	Tekmovanje za osnovne vire	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri

A20	Eno sodelavko, ki je zjutraj prišla prej, sem prosila, da mi je čuvala stol.	Medsebojna pomoč	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A21	Ni bilo stolov, veš, kaj je to. To je bilo grozno, ker to je osnova.	Osnovna oprema ni zagotovljena	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A22	Začetek je bil grozen. Potem pa dobro, normalno.	Težek začetek, kasnejša stabilizacija	Doživljanje dela	Delo v Muri
A23	Prišla sem iz šole, učila sem se, ekonomijo smo imeli, učili smo se, kako stvari morajo biti tako in tako. Ko pa sem prišla delat, tam ni bilo nič od tega, kar smo se učili.	Neskladje med šolanjem in realnostjo dela	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
A24	Prideš v realnost. In res za ta denar si moral vse narediti.	Plača ob visoki zahtevnosti dela	Finančni prejemki	Socialna varnost
A25	Ampak tako psihološko trpiš. Doma nimaš miru. Ni bilo dobro.	Psihološko trpljenje zaradi dela	Duševno zdravje	Zdravje
A26	Začetek je bil grozen. Ampak moraš.	Težek začetek in nujnost prilagoditve	Doživljanje dela	Delo v Muri
A27	Kaj je bilo pa najslabše, pa je bila norma in to, da norma ne sme vplivati na kvaliteto. Naj bi bilo tako. Ampak norme niso bile realne.	Nerealne norme in kvaliteta dela	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A28	Delo je bilo zahtevno. Ni vseeno ko ti moraš v polštireka, to je tista strojna palica, moraš paziti na pol tiste palice. Če tam ni dobro, ti mogoče več ne štima, več ni dobro. Potem so bila popravila.	Zahtevnost dela in potreba po natančnosti	Doživljanje dela	Delo v Muri
A29	Veliko nekih detajlov, a niso nagrajeni.	Podcenjenost dela	Finančni prejemki	Socialna varnost
A30	Ni zdaj isto, če ti šivaš zelo precizno delo, kar se tudi vidi ali pa če nekdo celi dan samo nekaj ravno šiva, brez komplikacij.	Razlike med enostavnim in preciznim delom	Doživljanje dela	Delo v Muri
A31	Ker ti moraš tudi sukanec menjati po barvi in paziti. Če ti to ne narediš v pravem trenutku, končni izdelek mora imeti isti sukanec. Če ti z drugim sukancem to narediš, bog sačuvaj.	Zahtevnost zaradi menjave sukanca	Doživljanje dela	Delo v Muri
A32	Veliko stvari je bilo treba paziti. Moraš se zverzirati in kakor je, je. Sprijazniti se je treba.	Potreba po spretnosti in sprijaznjenost	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
A33	Plača pa je bila slaba.	Slaba plača	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A34	Normalno, da si ti nagrajen po normi, ampak norme ne moreš doseči.	Nedosegljive norme	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A35	Problem so bile tudi bolniške. Imela sem otroke, otroci zbolijo. Kako naj grem delat?	Bolniška zaradi otrok	Usklajevanje dela in družine	Družina

A36	V vrtec jih ne moreš dati, ko so bolni, zato ostaneš doma.	Otroci in vrtec	Usklajevanje dela in družine	Družina
A37	Potem ko sem prišla nazaj iz bolniške, pa sem se bala kakšna bo reakcija majstrov.	Strah ob vrnitvi z bolniške	Duševno zdravje	Zdravje
A38	Majstri so bili grozni.	Negativni odnosi z majstri	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A39	Ne vsi, bile so izjeme, taki majstri ki so bili ljudski.	Različni odnos s strani majstrov	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A40	Bili so taki, da so ti dali najslabše delo, da spet nisi nič mogel narediti s tem.	Dodeljevanje slabših nalog	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A41	Navadiš se, kakor gre gre, plačo dobiš.	Prilagajanje pogojem	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
A42	Dobro je bilo, da je Mura bila velik kolektiv, da so nam dali stanovanje.	Stanovanjska ugodnost	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A43	Po petih letih sem jaz dobila stanovanje od Mure.	Dodelitev stanovanja	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A44	Na to je vplivalo, da sem imela otroke, tako da smo dobili enosobno stanovanje.	Otroci kot kriterij	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A45	To je bilo dobro.	Pozitivna ocena ugodnosti	Doživljanje dela	Delo v Muri
A46	Plačala sem lastno udeležbo. Ves denar, ki si ga pripraskal, si dal v lastno udeležbo.	Lastna udeležba	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A47	Kolikor je bilo procentualno določeno.	Stroškovna ureditev	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A48	Ampak na koncu, ko se je vse končalo, se je dobilo to izplačano, valorizirano in izplačano to, kar si dal v lastno udeležbo.	Povračilo lastne udeležbe	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A49	To smo dobili takrat, ko se je osamosvojila Slovenija, leta 1991.	Čas povračila	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A50	S tem, da si moral odkupiti to stanovanje.	Odkup stanovanja	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A51	Upoštevala pa se je naša udeležba, tako da smo potem dobili po cenejši poti to stanovanje.	Boljši pogoji odkupa	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A52	Jaz sem se temu izognila. Jaz sem odšla malo prej.	Izogib stečaju	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
A53	Takrat je že bilo krizno, zato so nas tako počasi spuščali, da smo se upokojili.	Krizno obdobje pred stečajem	Stečaj	Izguba zaposlitve
A54	Da smo pred tem bili dve leti na zavodu za zaposlovanje.	Zavod kot prehod v upokojitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
A55	Jaz tega stresa hvala bogu nisem doživljala. Takrat sem bila že doma.	Izogib stresu zaradi stečaja	Duševno zdravje	Zdravje
A56	Kolegice, kakor vem, so se spraševale, kaj bo z njimi, kako bo z njihovimi otroki.	Skrbi kolegic glede prihodnosti (posredna izkušnja)	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve

A57	Kolikor vem, so to bili veliki stresi, če se tako vmes s kakšno bivšo sodelavko srečam.	Velik stres pri sodelavkah (posredna izkušnja)	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
A58	Celo z eno se spomnim, ko sem jo srečala sem jo vprašala, kako je zdaj. Je rekla, ja doma sem brez vsakršnega nadomestila.	Izguba nadomestila (posredna izkušnja)	Finančni prejemki	Socialna varnost
A59	Tisto nekaj kar ji je nadomestilo pripadalo glede na delovno dobo in naprej nič.	Omejeno nadomestilo (posredna izkušnja)	Finančni prejemki	Socialna varnost
A60	Povedala mi je, da sta se razšla z možem, ki je bil tudi zaposlen v Muri in ji je izplačal hišo.	Razpad zakona	Družinski odnosi in kontekst	Družina
A61	Ona se je preselila v Mursko Soboto, denarnega nadomestila pa ni dobila, ker so povedali, da lahko živi z denarjem od hiše.	Nadomestilo zavrnjeno (posredna izkušnja)	Finančni prejemki	Socialna varnost
A62	Nič ne dobi, živi od tega.	Življenje od premoženja (posredna izkušnja)	Finančni prejemki	Socialna varnost
A63	Kakor pravim, jaz na srečo tega stresa nisem imela. Hvala bogu sem se tega izognila.	Osebna hvaležnost za izogib stresa	Duševno zdravje	Zdravje
A64	Zato sem pa imela prej dovolj stresa.	Pretekle obremenitve	Duševno zdravje	Zdravje
A65	Kar se pa tiče kolektiva, bili so tudi lepi dnevi.	Pozitivni spomini na kolektiv	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A66	Ni pa bilo neke velike sinergije med nami.	Pomanjkanje povezanosti	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A67	Bilo je bolj zakaj ima on večjo plačo od mene.	Nezadovoljstvo zaradi primerjav v plačah	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A68	Ti si se matral in si dobil manj.	Napor in neenako plačilo	Finančni prejemki	Socialna varnost
A69	Naše delo je bilo ovrednoteno. Za bolj zahtevno delo si imel večjo urno postavko.	Plačilo glede na zahtevnost dela	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A70	Na primer, jaz sem bila potem nazadnje v enem oddelku, kjer smo imeli samo naročila. To so bili izbrani delavci, primerni za to delo, med njimi sem bila jaz.	Izbrani delavci za naročila	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A71	Delali smo naročila in to je bilo vrednoteno delo.	Vrednotenje dela	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A72	Po eni strani je bilo dobro, ko je prišel Meh. Naredili so, da ni bilo več norme, ampak skupinska norma.	Uvedba skupinske norme	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A73	To nismo nikdar imeli 100 odstotkov, mogoče 98 odstotkov, tu in tam se je zgodilo 103 odstotkov.	Dosežki skupne norme	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A74	Tukaj je potem igrala vloga tega vrednotenega dela.	Povezava med vrednotenjem in normo	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri

A75	Bilo je šivanje 1A, najbolje vrednoteno in plačano, to je bilo recimo šivanje rokavov.	Najvišje ovrednoteno delo (šivanje 1A)	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A76	Jaz sem bila šivanje 1 in jaz sem šivala ovratnike.	Določena kategorija šivanja 1	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A77	Tu je pomembnih pol milimetra.	Zahtevnost in preciznost dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
A78	Na primer, ko je bilo kaj črtastega, to je moralo biti iz obeh straneh natančno, ali kakšne kocke ali kaj podobnega.	Zahtevnost vzorcev	Doživljanje dela	Delo v Muri
A79	To je bilo zahtevno.	Ocena dela kot zahtevnega	Doživljanje dela	Delo v Muri
A80	Šivanje 4 je bilo kao najslabše, to so delali tisti, ki so nazadnje dobili gotovi izdelek in so čistili nitke in to, da je šel lep izdelek naprej.	Najslabše ovrednoteno delo (šivanje 4)	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A81	Če so ti kaj precvikali, pa so ti prinesli nazaj tukaj je precvikano.	Popravila zaradi napak drugih	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A82	Pa si mogel ti popraviti, čeprav je on to naredil.	Občutek krivice ob popravljanju napak drugih	Doživljanje dela	Delo v Muri
A83	Tukaj pri tej skupni normi se je videlo in se je tako nagrajevalo.	Nagrajevanje glede na skupno normo	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A84	Če smo recimo imeli 103 odstotke kakšen mesec, sem jaz na svojo urno postavko dobila 103 odstotke, tisti, ki je imel šivanje 4 pa 103 odstotke na svojo plačo.	Enaka procentualna nagrada glede na kategorijo dela	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A85	Tukaj se je potem to poznalo.	Učinek nagrajevanja	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A86	Kar pa je bilo zelo zanimivo je to, da takoj, ko so ta način vpeljali, torej skupno normo. Prej so sodelavke prišle prej delat, samo da so več zaslužile zase, ker nisi zmogel vsega.	Individualni presežki pred skupno normo	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A87	Rajši so prišle dve uri prej ali ostale dlje, samo da bodo čim več zaslužile.	Strategije povečanja zaslužka	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A88	Ko je prišla skupna norma, pa so govorile jaz tega ne bom delala, jaz tega ne zmorem, takoj je bilo viška dela.	Zavračanje dodatnega dela pri skupni normi	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A89	Tekmovanje med delavci pa je bilo prisotno vedno.	Tekmovalnost med delavci	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A90	Smo pa bili tudi kolegialni, če je bilo kaj tako.	Kolektivna pomoč	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A91	Ne daj bog, da je bilo, daj jaz ti to razparam, jaz ti to naredim, pa tako.	Medsebojna solidarnost	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A92	Bilo je obojega.	Sočasna tekmovalnost in pomoč	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri

A93	Najprej pa si ti moral svoje dokazati, dokler so ti govorili da nimaš dobro.	Potreba po dokazovanju sposobnosti	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A94	Najslabše je bilo, ko je bila še tista garnitura majstrov, ki si se jih bal.	Strah pred staro garnituro majstrov	Doživljanje dela	Delo v Muri
A95	Kakor sem jaz rekla, to so bili nekdanji komunisti. Postavljeni, ti to moraš, direktno so te terorizirali.	Avtoritarni stil vodenja	Kritika vodstva	Delo v Muri
A96	Ko so prišli ti mladi majstri, ki bi mi lahko bili otroci, ti so pa bili ljudski, za nas delavce.	Ljudski mlajši majstri	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A97	Prišli so iz šole, jaz vem, nazadnje sem imela eno majstrico, ki je bila taka, da si bil lahko sproščen. Nikdar ni bilo nič takega.	Sproščen odnos z mlado majstrico	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A98	To kar pravim, so bili tisti še iz stare garniture.	Razlika med starimi in mladimi majstri	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A99	Ta mlada pa nam je povedala, da naj to vse pustimo, da naj samo šivamo in kar ni dobro, da ji damo na obešalnik in bo ona popravila.	Prilagodljivost in podpora mlade majstrice	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A100	Na koncu dela je ona ostala.	Prevzem odgovornosti s strani majstrice	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A101	Ampak mi je bilo tudi žal za te majstre.	Empatija do majstrov	Doživljanje dela	Delo v Muri
A102	Ko je bil ta direktor Mörec, ne morem lepo povedati zanj, nikdar ni bil dober.	Negativna ocena direktorja	Kritika vodstva	Delo v Muri
A103	Vsako jutro so ti majstri imeli sestanek z njim. Rekli so, da grejo na raport.	Raportiranje direktorju	Kritika vodstva	Delo v Muri
A104	Vedno je prišla s solznimi očmi nazaj, ker je tam bila galama. Ne samo ona, tudi drugi so poslušali.	Psihični pritiski direktorja na majstre	Kritika vodstva	Delo v Muri
A105	Nam je rekla, samo se smejte vi, jaz pa poslušam za vas. Ona je bila taka ljudska, dobra.	Solidarnost majstrice z delavkami	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A106	Kakšni so se znali zavzeti, ti zadnji majstri so res trpeli namesto nas.	Zadnji majstri kot zaščitniki delavk	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A107	Vsak, ki je imel malo višji položaj, vsak se je želel dokazati, kaj jaz vem. Poslušali so, da bi morali narediti in vse to.	Pritisk višjih položajev	Kritika vodstva	Delo v Muri
A108	Ampak dobro, človek se vsega navadi.	Prilagajanje razmeram	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
A109	Najhuje pa je to, ko ti pride komad nazaj, gledaš kaj je podčrtano, gledamo delati svoje delo.	Kritika in vračanje izdelkov	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A110	Bila je galama, spraševali so nas pa kako to ne veste, pa koliko let že šivate, kako so ti žepi narejeni, vidite da ni dobro.	Kritika delavk in poniževanje	Kritika vodstva	Delo v Muri

A111	Siromak stari človek kaj bo drugega kot tiho.	Občutek nemoči delavca	Duševno zdravje	Zdravje
A112	Ko je bila kakšna težava, normalno da si doma bil tudi s tem in normalno, da ti je potem…	Vpliv delovnih težav na družino	Družinski odnosi in kontekst	Družina
A113	Ne vem, včasih me je kaj zelo prizadelo, včasih pa si misliš pa kaj.	Različno doživljanje obremenitev	Duševno zdravje	Zdravje
A114	Včasih me je res znalo zelo prizadeti, ampak mož mi je vedno rekel, naj se nič ne sekiram, da če se kaj zgodi bomo že nekako.	Podpora moža	Družinska podpora	Družina
A115	Ampak ko smo to prvo stanovanje dobili od Mure, je rekel »J*** zdaj te pa moram s cvekom pribiti za zid, zdaj moraš biti v Muri!«	Vezanost na tovarno zaradi stanovanja	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A116	Vedno sem rekla, da jaz ne morem lepo povedati o Muri.	Ambivalenten odnos do podjetja	Doživljanje dela	Delo v Muri
A117	Nekomu je bilo idealno, odvisno.	Različna doživetja dela med zaposlenimi	Doživljanje dela	Delo v Muri
A118	Dokler si delal bolj monotono, pa da ni bilo važno kakšna je barva.	Monotono delo kot manj zahtevno	Doživljanje dela	Delo v Muri
A119	Ko pa si ti moral na vsako barvo sukanca paziti. Imej to vse v glavi, te številke.	Zahtevnost dela zaradi barv in številk	Doživljanje dela	Delo v Muri
A120	Pred menoj je sedela sodelavka, ki je to vse imela v glavi. Ona je vedno delala s tem, jaz pa bolj občasno.	Sodelavkina specializacija	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A121	Mi smo to imeli zdaj tak model in potem spet drugi model.	Raznolikost modelov kot dodatna zahtevnost	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A122	Ona je imela vse, 954, 1380 vse številke sukancev je znala. Vse je imela v glavi, ker je celo življenje delala okrasne štepe, polno barv in menjav gor in dol.	Znanje in izkušnje sodelavke	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A123	To se zamudiš.	Zamudnost dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
A124	Tam smo imeli eno servirko, tam so bili sukanci, si šel iskat, pa prinest zraven.	Servirka kot pomoč pri delu	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A125	Se privadiš.	Prilagoditev zahtevnemu delu	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
A126	Nekdaj se je vedelo, zakaj so bili dopusti in prazniki.	Pomen dopustov in praznikov	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A127	Komaj smo čakali ta 29. november, ko se je to združilo in smo znali biti doma tudi po štiri dni.	Prazniki kot motivacija	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A128	To te motivira.	Motivacija skozi praznike	Doživljanje dela	Delo v Muri
A129	Misliš si še malo in bomo doma. To so verjetno naredili kakšni psihologi, da se je prekinila ta	Prazniki kot prekinitev monotonosti	Doživljanje dela	Delo v Muri

	monotonost, ker to nonstop delati, nonstop delati, to ni.			
A130	Potem pa si si mislil še malo, pa bomo spet doma in bomo spet malo delali in pride novo leto.	Cikli motivacije	Doživljanje dela	Delo v Muri
A131	Ja, delala sem izmensko tudi.	Izmensko delo	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A132	Zadnjih pet let sem bila dopoldan.	Prehod na eno izmeno	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A133	V tem oddelku nas je bilo približno 50 ljudi, ki smo delali ta naročila in to smo delali samo prvo izmeno od 7.00 do 15.00.	Kolektivno delo v oddelku z naročili	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A134	Ostalo pa v izmenah. In sobote.	Delo ob sobotah	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A135	Zamisli si, da delaš v soboto popoldne, v nedeljo si prost, v ponedeljek pa zjutraj. Ena dan si imel prost.	Negativen vpliv izmenskega dela na ritem	Telesno zdravje	Zdravje
A136	Večkrat sem rekla, kako vpliva to na družino. Seveda vpliva, zelo.	Vpliv izmenskega dela	Usklajevanje dela in družine	Družina
A137	Večkrat sem povedala, da moji otroci ne bodo nikdar delali v Muri. Karkoli bodo delali, samo ne v Muri.	Odklonilen odnos do Mure	Doživljanje dela	Delo v Muri
A138	Ker sem vedela, kako je to težko. Ni fajn za strojem delati in skozi vse to priti, ampak dobro, nekak sem pregurala.	Težko delo, a vztrajnost	Doživljanje dela	Delo v Muri
A139	Nisem pa vsaj tega stresa doživljala, kot tisti, ki so bili do konca. Tem je bilo najhuje.	Manjši stres zaradi zgodnje upokojitve	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
A140	Pokojnino imam zdaj kar solidno, tako da se da.	Pokojnina kot zadovoljstvo	Finančni prejemki	Socialna varnost
A141	Verjetno smo imele vse podobno, 10 EUR gor in dol razlike.	Razlike v pokojninah	Finančni prejemki	Socialna varnost
A142	Imeli smo dobrega računovodjo v Muri.	Pohvala računovodje	Kritika vodstva	Delo v Muri
A143	Občasno smo imeli te dobičke, ti dobički so nas iznašali.	Dobički kot podpora	Finančni prejemki	Socialna varnost
A144	Mislili smo si zdaj bo spet dobiček, spet bomo dobili.	Pričakovanje dobičkov	Finančni prejemki	Socialna varnost
A145	Od vsakega tega dobička so se plačevali prispevki za pokojninski sklad.	Prispevki iz dobičkov	Finančni prejemki	Socialna varnost
A146	To je bilo plačano in na tem temelju sem dobila večjo pokojnino.	Prispevki in višja pokojnina	Finančni prejemki	Socialna varnost
A147	Meni so vse plačevali.	Plačani prispevki	Finančni prejemki	Socialna varnost
A148	Mož mi je povedal, da se naj nič ne sekiram.	Čustvena opora moža	Družinska podpora	Družina

A149	Včasih je malo urgiral, ko mi je bilo tako hudo, predvsem na začetku.	Aktivna podpora moža	Družinska podpora	Družina
A150	Praktično, ko sem bila mlada, za svoje pravice nisem niti vedela.	Nezavedanje delavskih pravic	Doživljanje dela	Delo v Muri
A151	Nisem sploh vedela za njih. Pa nisi si upal postaviti zase.	Strah in nevednost glede pravic	Doživljanje dela	Delo v Muri
A152	Doma sem se tožila in jokala.	Čustvena razbremenitev doma	Duševno zdravje	Zdravje
A153	Potem pa je vskočil in mi povedal, da se naj ne sekiram.	Čustvena opora moža	Družinska podpora	Družina
A154	Zdaj si včasih mislim, koliko so nas terorizirali, pa imel si prav, ampak tega nisi vedel.	Naknadna refleksija o terorju v podjetju	Kritika vodstva	Delo v Muri
A155	Takšen je bil sistem. To je bil najslabši sistem. Zame je bil najslabši.	Kritika sistema	Kritika vodstva	Delo v Muri
A156	Mogoče boš govorila s kom, ki mu je bilo vse super. Jaz pa ne morem reči, da je bilo super, ker mi ni bilo.	Subjektivna ocena dela kot negativna	Doživljanje dela	Delo v Muri
A157	Normalno, je, da imam danes to ščemenje v nogah.	Fizične posledice – ščemenje v nogah	Telesno zdravje	Zdravje
A158	Včasih sem domov prišla tako, da mi ni dalo spati.	Nespečnost zaradi dela	Telesno zdravje	Zdravje
A159	V nogah imaš tisti občutek, vse ti nekaj dela, živci so ostali aktivni.	Preobremenjeni živci	Telesno zdravje	Zdravje
A160	Zakaj mene krč lovi? Od tega in krive drže.	Krči in telesna drža	Telesno zdravje	Zdravje
A161	Nekdo je prišel en dan in mi povedal »Gospa, vi dobro ne sedite«.	Opozarjanje na nepravilno držo	Telesno zdravje	Zdravje
A162	Kako naj jaz za strojem dobro sedim? Če jaz moram gledati točno v to točko.	Neprilagodljivost delovnega mesta	Telesno zdravje	Zdravje
A163	Ne morem šivati vzravnano in gledati gor. To ni mogoče.	Omejitve delovnega položaja	Telesno zdravje	Zdravje
A164	Normalno je, da mi je hrbtenica stradala. Ampak sem še koliko toliko gibčna.	Težave s hrbtenico	Telesno zdravje	Zdravje
A165	Problem je v nogah in psihično me je včasih kaj uničilo.	Telesne in psihične težave	Duševno zdravje	Zdravje
A166	Včasih sem šla na bolniško. Najprej si tega nisem upala, potem pa si misliš pa kaj.	Strah pred bolniško odsotnostjo	Doživljanje dela	Delo v Muri
A167	Ko sem doživljala tak mobing in sem nazadnje imela tretjo kategorijo invalidnosti, je zdravnica povedala, da to ne gre tako.	Mobing in invalidnost	Duševno zdravje	Zdravje
A168	To je vse odvisno od zdravnika, moja mi je napisala.	Odvisnost od zdravnikove presoje	Duševno zdravje	Zdravje

A169	Ko sem bila v tem oddelku nazadnje, sem morala dosegati samo 70 odstotkov.	Znižana norma zaradi invalidnosti	Organizacija in pogoji dela	Zdravje
A170	Glede tega mi nihče ni nič mogel. 70 odstotkov sem počasi lahko naredila in sem bila sproščena.	Razbremenitev zaradi znižane norme	Duševno zdravje	Zdravje
A171	To je bilo fajn, da se me to ni toliko dotaknilo.	Olajšanje ob prilagoditvi dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
A172	Dobila sem to tretjo kategorijo in s tem tudi denarno nadomestilo k plači in se je fajn poznalo.	Nadomestilo ob invalidnosti	Finančni prejemki	Socialna varnost
A173	Tudi, ko sem bila potem na zavodu, pa pri pokojnini. Pri vsem tem se je poznalo.	Invalidnost in pokojnina	Finančni prejemki	Socialna varnost
A174	Človek enostavno pregori enkrat. Ne moreš tako.	Pregorelost	Duševno zdravje	Zdravje
A175	Ta mobing nonstop, pa kolikokrat smo delali dlje ponoči, tam do 1 ali 2 ponoči si ostal.	Dolgi delovniki in mobing	Duševno zdravje	Zdravje
A176	Kolikokrat je to bilo. Imela sem majhnega prvega otroka.	Nočno delo in majhen otrok	Usklajevanje dela in družine	Družina
A177	Prišli so pome, takrat sem imela pravico 4 ure.	Pravica do skrajšanega dela ob majhnem otroku	Usklajevanje dela in družine	Delo v Muri
A178	Takrat so bile te pravice drugače urejene. Najprej je bilo tako, da si bil 90 dni osem ur doma z majhnim otrokom, ko pa je dopolnil štiri mesece, si šel delat po štiri ure.	Razvoj pravic za starše	Usklajevanje dela in družine	Delo v Muri
A179	Ko sem pa imela deklico, pa je bilo že tako, da si bil doma eno leto.	Podaljšanje starševskega dopusta	Usklajevanje dela in družine	Delo v Muri
A180	No in takrat so prišli po mene. In sem rekla ne morem, mož je v službi. So rekli bomo čuvali malega.	Obisk otrok v tovarni	Usklajevanje dela in družine	Družina
A181	Ampak potem so ga tam nosili v Muri, dokler sem jaz šivala.	Obisk otrok v tovarni	Usklajevanje dela in družine	Družina
A182	Moja otroka imata dve leti razlike, imam sina in hčerko.	Obisk otrok v tovarni	Usklajevanje dela in družine	Družina
A183	Zanimivo je, da sta takrat imela svoboden prehod mimo varnostnika v Muro.	Svoboden dostop otrok do tovarne (pozitivno)	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A184	Zdaj v kakšno tovarno otroci ne morejo priti preko vratarnice.	Omejen dostop danes (pozitivna primerjava s preteklostjo)	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A185	Onadva sta vsak dan prišla k meni tam okrog 13., ko sta bila sama doma.	Obisk otrok v tovarni	Usklajevanje dela in družine	Družina
A186	Drugi so mi govorili »Gresta tvoja dva!«.	Obisk otrok v tovarni	Usklajevanje dela in družine	Družina
A187	Do pol dveh smo delali in sta bila ta čas tam, da smo šli skupaj domov.	Skupna pot domov	Usklajevanje dela in družine	Družina

A188	To se danes verjetno več ne pušča tako.	Sprememba pravil danes (nostalgičen pogled na preteklost)	Doživljanje dela	Delo v Muri
A189	Drugače je bilo glede tega, bolj svobodno.	Svoboda v preteklosti	Doživljanje dela	Delo v Muri
A190	Veš koliko je bilo to ljudi, ob pol dveh, ko so se menjale izmene.	Gneča ob menjavi izmen	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A191	To so pravili ne hoditi tam pri Muri takrat, to je kot da bi krave izpustili. To hodijo vse vprek, z avtom in drugače.	Metafora množice ob izmeni	Doživljanje dela	Delo v Muri
A192	Ne. V glavnem mi je bila v podporo družina.	Družina kot opora	Družinska podpora	Družina
A193	Pa med sabo, en drugemu smo se potožili.	Medsebojna opora sodelavk	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A194	Danes si bil ti kregan, jutri boš ti.	Delitev bremen v kolektivu	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A195	Tega smo se navadili kot otroci v šoli.	Primerjava kolektiva z dinamiko v šoli	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A196	Pri plači se je poznalo, ko se je spremenila norma.	Vpliv norme na plačo	Finančni prejemki	Socialna varnost
A197	Ampak, ko je Meh odšel, je spet bila individualna norma.	Spremembe sistema normiranja	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A198	Ampak tudi nadomestilo se je poznalo.	Vpliv nadomestila	Finančni prejemki	Socialna varnost
A199	Postala sem malo bolj sproščena, mislila sem si pa kaj.	Odpoved iskanju dodatnega zaslužka	Duševno zdravje	Zdravje
A200	Če te nekdo izkorišča tako dolgo, pa si misliš…	Občutek izkoriščanja	Duševno zdravje	Zdravje
A201	Kako se pravi to zlato načelo, da je zadovoljen delavec tisti, ki je dober delavec.	Razmislek o motivaciji pri delu	Doživljanje dela	Delo v Muri
A202	Potem pa si misliš pa kaj boš ti meni, ne bom ostala dlje.	Odklon do dodatnega dela	Duševno zdravje	Zdravje
A203	Ali pa ko rečejo zdaj v soboto morate priti delat. Če ne morem, ne bom prišla.	Odklanjanje obveznega sobotnega dela	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
A204	Ne rabim tega denarja, ki ga dobim zato zraven.	Prosti čas pred denarjem	Finančni prejemki	Socialna varnost
A205	Če pa bi bila zadovoljna, pa bi prišla rade volje. Ker bi bila pošteno nagrajena.	Pogoj za motivacijo je poštena nagrada	Doživljanje dela	Delo v Muri
A206	Ko sem se upokojila pa je bilo vse okej, vse bolj sproščeno.	Sprostitev po upokojitvi	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
A207	Otroci so že malo zrastli in vse v redu.	Olajšanje ob odraščanju otrok	Družinski odnosi in kontekst	Družina
A208	To je zelo pomagalo, ko so bili otroci vsak pri svojem kruhu in sem imela sama zase.	Osamosvojitev otrok	Družinski odnosi in kontekst	Družina

A209	Imeli smo majhnega kužka, vsak dan smo šli z njim na sprehod.	Sprehodi s psom	Družinski odnosi in kontekst	Družina
A210	Res je takrat vse bilo lepše.	Pozitivna ocena življenjskega obdobja	Doživljanje dela	Delo v Muri
A211	Otroka sta tudi šolo uspešno zaključila.	Zaključena šola otrok	Družinski odnosi in kontekst	Družina
A212	Hči je učiteljica geografije in zgodovine.	Poklic hčere	Družinski odnosi in kontekst	Družina
A213	Mož je imel kar v redu plačo.	Moževa plača	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A214	Je pa res, dokler sem bila mlada, sem jemala kredit na kredit.	Zadolževanje kot način preživetja	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
A215	Spomnim se, da smo imeli črno-beli televizor, pa sem rekla grem in kupim barvni televizor.	Dvig standarda z zadolževanjem	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
A216	To je bilo tisto leto, ko so bile največje obresti na banki. Jaz sem ta televizor trikrat preplačala.	Posledice zadolževanja	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
A217	To je bilo, kredite sem vzela večkrat.	Ponavljajoče zadolževanje	Materialna (ne)varnost	Drugi viri moči in podpore
A218	Zdaj nazadnje pa ne. Bolj za take vsakdanje reči.	Kredit za osnovne potrebe	Materialna (ne)varnost	Drugi viri moči in podpore
A219	Česa več nismo bili navajeni in si tudi nismo želeli.	Skromnost	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
A220	Lahko rečem, da sta moja otroka bila prikrajšana za določene stvari.	Prikrajšani otroci	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A221	Normalno, če sta bile to dve slabe plače, treba je bilo nekako preživeti.	Preživetje z nizkimi dohodki	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A222	Vem, da sta bila prikrajšana, pa tudi sama vesta, da sta bila prikrajšana.	Zavedanje prikrajšanosti otrok	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
A223	Na dopust smo šli nekajkrat, enkrat tudi preko Mure.	Redki dopusti	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
A224	Vem, da je imela Mura več tega, ampak mi smo šli večinoma sami.	Družinski izleti	Družinski odnosi in kontekst	Družina
A225	Živimo v bloku. Blok je kot blok.	Življenje v bloku	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A226	V bloku nas je ne vem koliko, edino kar sem imela je eno prijateljico, ki je živela sama.	Prijateljica kot bližnji stik	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A227	Midve sva znali kdaj iti ena k drugi na kavo. Sedaj je že umrla.	Izguba bližnje prijateljice	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A228	Tako da stike imam samo s sosedi, pa še to ne preveč.	Omejeni stiki s sosedi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A229	Ali mene pokličejo na kavo, prej pa naju oba, dokler je bil moj mož še živ.	Povabila s strani sosedov	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

A230	Ampak samo, ko nekdo pokliče. Ne grem kar tako, ker jaz ne vem, ali ima druga oseba zdaj čas zame.	Pasivnost pri stikih	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A231	Eden drugemu vračamo povabilo.	Recipročnost v odnosih	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A232	Nikdar nismo preveč blizu, ampak smo si dobri sosedje.	Dobri, a ne tesni odnosi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A233	Zaupam jim ključe in če kam grem, mi polijejo rože in kaj preverijo.	Medsebojno zaupanje s sosedi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A234	Jaz pa imam njihove ključe.	Vzajemno zaupanje	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A235	To je res dobro, ker ravno lani je voda tekla in ne vem kaj bi bilo sicer.	Pomoč ob nesrečah	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A236	Moram reči, da se s kolegicami iz Mure zelo redko vidim.	Redki stiki z nekdanjimi sodelavkami	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A237	Ne dolgo nazaj sem se slučajno srečala z eno, pa sem rekla pa kje si kako dolgo se nismo videli.	Naključna srečanja s sodelavkami	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A238	Potem sva šli na kavo in klepetali.	Občasna obnova stikov	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A239	Kdaj se spomnim koga, ki mi niti ni bil zelo blizu v Muri.	Spomini na sodelavce	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A240	Vedela sem samo, da tam dela. Pa če jih slučajno srečam, tudi če so mlajše od mene.	Priznavanje poznanstev	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A241	Pa se potem usedemo na kavo in tako. Ampak to je zelo redko.	Redko druženje s sodelavkami	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A242	Nekatere pa se velikokrat srečajo.	Pogostejša druženja drugih sodelavk	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A243	Vem, da imajo ene štiri ženske tako, da se vsaki dan najdejo na kavi.	Močna socialna skupina nekaterih sodelavk	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A244	Ampak jaz tega nisem tako ohranila, tu in tam.	Slabša ohranitev socialne mreže	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A245	Včasih pa naletiš na koga, za katerega veš, da je bil malo vzvišeni, ki se v Muri ni želel ukvarjati s teboj.	Stari konflikti v kolektivu	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A246	Pa se vseeno pogovarjamo, ker jaz nisem zamerljiva oseba.	Nezamerljivost	Duševno zdravje	Zdravje
A247	Mislim si »bilo i prošlo«.	Odpuščanje preteklosti	Duševno zdravje	Zdravje
A248	Tudi te majstrice, ki so bile takšne, bi zdaj prišle na kavo, ampak to ne moreš, si misliš čakaj, takrat si bila taka, a zdaj boš dobra do mene?	Nezaupanje do nekdanjih nadrejenih	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
A249	Dokler pa si delal v Muri, pa je raje v izložbo gledala, kot da bi rekla dober dan.	Odtujenost v kolektivu	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri

A250	Pa sem si stokrat mislila, pa ne bom, ko se srečam z njo ne več ne bom ničesar rekla.	Notranji upor proti ignoranci	Duševno zdravje	Zdravje
A251	Pa spet ne moraš mimo tega človeka, ki ga poznaš, da se ne bi pozdravil.	Vljudnost kljub preteklim zameram	Duševno zdravje	Zdravje
A252	Odkar sem bila v Muri je res minilo že kar nekaj časa. Veliko se je spremenilo, prišli so kakšni novi problemi.	Časovna distanca in novi življenjski izzivi	Duševno zdravje	Zdravje
A253	Najdeš si druge prijatelje, druge kolegice.	Novi socialni stiki	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A254	Ko je moj mož umrl mi je to ogromno pomenilo. Da se z njimi pogovoriš.	Podpora po smrti moža	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A255	Jaz sem sicer iz drugega kraja bila in sin mi je rekel ti moreš nazaj tja. Tam imaš kolegice in moraš nazaj tja.	Preselitev zaradi socialne opore	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
A256	Takrat je tudi bila korona in je bilo dobro, da sem šla tja, ker sem imela večjo oporo.	Povečana potreba po opori v času osebne stiske	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

Intervju B

Oznaka	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija
B1	Zaposlila sem se leta 1980, delala sem 34 let, potem pa sedem let v drugem tekstilnem podjetju.	Dolgoletna zaposlitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
B2	V Muri sem na začetku zlagala bluze, to sem se učila prve tri mesece.	Začetna dela in učenje	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
B3	Potem sem se učila strojno likanje, potem pa končno likanje – bluze, krila, hlače.	Poklicni razvoj	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
B4	Večinoma na začetku srajce, ker smo srajce likali na prešo in za prešo je bilo to treba popravljati na ovratniku in hrbtu, kjer se je kaj videlo, ko se je zložilo.	Tehnične zahteve dela	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
B5	In tisto sem potem jaz tako popravljala, likala. Precej dolgo.	Dolgotrajno rutinsko delo	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
B6	Do leta 2007 sem delala tako, potem pa sem šla na moški program.	Premeščanje na drug program	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
B7	Tam pa sem likala samo podlogo. Tam je tudi bilo tako, da kar je stroj zmečkal, vse te gube je bilo potrebno izlikati in potem je šlo naprej na finiš, in potem sem še to delala.	Tehnične zahteve in odgovornost pri delu	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
B8	Težko mi je bilo, ker sem morala iti na drugo delovno mesto.	Težavnost spremembe delovnega mesta	Duševno zdravje	Zdravje
B9	Ko si enkrat 25 let skupaj z istimi sodelavci, da se navadiš, moraš iti povsem drugam.	Varnost rutine in sprememba sodelavcev	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
B10	Šolana nisem bila, tako da nimaš izbire, moraš delati, da si zaslužiš plačo.	Pomanjkanje izobrazbe	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B11	»Šuti i trpi«. Tako je to bilo.	Podreditev in potrpežljivost	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
B12	Težko je bilo, ni pa bilo vedno težko.	Ambivalentna izkušnja dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
B13	Včasih se kaj srečamo s temi starimi delavkami in pravimo, da ni bilo vedno slabo.	Retrospektiva in druženje s sodelavkami	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B14	Kaj smo bili kregani, kaj smo ušpičili, ampak to je vse življenjsko, vsaj za moje pojme, tako kot je to bilo.	Spomini na konflikte in nagajivost	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
B15	Ja, takrat pred stečajem se je zelo spreminjalo vzdušje.	Spremenjeno vzdušje pred stečajem	Stečaj	Izguba zaposlitve
B16	Na nekatere je še posebej zelo vplivalo na psiho.	Psihični pritisk ob negotovosti	Duševno zdravje	Zdravje

B17	Drugo ne delaš, kot da razmišljaš ko prideš, če te bo kdo klical v pisarno ali te ne bo klical.	Stalna negotovost in strah	Duševno zdravje	Zdravje
B18	Sindikalni so nas malo kaj mirili, da ne bo nič takega.	Poskusi pomiritve s strani sindikata	Stečaj	Izguba zaposlitve
B19	Ampak potem že vidiš, da so menjevali imena podjetja. Najprej smo bili Mura, potem Aha Mura, potem Partnerji in se je to tako nadaljevalo.	Stalne spremembe imena podjetja	Stečaj	Izguba zaposlitve
B20	Samo čakal si, kje kdo kaj šepeta, da si podržal glavo zraven, če si ti med tistimi ali nisi.	Govorice in šepetanja	Stečaj	Izguba zaposlitve
B21	Napetost je bila res izrazita.	Izrazita napetost	Duševno zdravje	Zdravje
B22	Tudi dvoličnost, zahrbtnost delavca do delavca, to se je zelo opazilo.	Medsebojna dvoličnost in zahrbtnost	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
B23	Tisti, ki so bili bolj v stiku s tistimi višjimi, so lažje šli čez to, drugim pa je bilo težje.	Privilegiranost posameznikov	Stečaj	Izguba zaposlitve
B24	Niso dali informacij, čakali smo zdaj bo sestanek.	Pomanjkanje uradnih informacij	Stečaj	Izguba zaposlitve
B25	Pa takrat, ko so nam delili, da smo plačo dobili dvakrat, potem spet katerim so plačali prispevke in katerim ne.	Nepravilnosti pri plačah	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B26	To so vse bile dezinformacije, je bilo težko to poslušati.	Dezinformacije kot vir stresa	Stečaj	Izguba zaposlitve
B27	Ampak sem zmogla, 34 let sem zdržala v Muri, potem so me pa brcnili v rit, kakor pravijo.	Dolgotrajno delo in boleča odpustitev	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
B28	Potem sem leto dni bila na Zavodu, toliko mi je pripadalo nadomestila.	Zavod in nadomestilo	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B29	Malo pred koncem pa sem dobila potem drugo delo, tam sem likala vse različno, največ za Avstrijo (od plaščev do oblek).	Nova zaposlitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B30	Zdaj sem na srečo že tri leta upokojena.	Upokojitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B31	Sicer bolna upokojena, sem pa redno upokojena.	Bolniška in redna upokojitev	Telesno zdravje	Zdravje
B32	Kakor se je to začelo, sem imela tudi operacijo in raka sem prebolela na maternicnem vratu, da so mi vzeli maternico.	Bolezen in operacija	Telesno zdravje	Zdravje
B33	To so vse posledice.	Dolgoročne zdravstvene posledice	Telesno zdravje	Zdravje
B34	A nisi si upal iti na bolniško, če si šel, so te vmes večkrat klicali, kdaj prideš, to je tako bilo. Kakor za koga.	Strah pred bolniško odsotnostjo	Doživljanje dela	Delo v Muri

B35	Moj partner me je res podpiral.	Partnerjeva podpora	Družinska podpora	Družina
B36	Dva otroka sem imela, ki sta takrat hodila v šolo, zaključila sta jo oba.	Šolanje otrok	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B37	Tako da glede družinskega ne, ker me mož podpira še zdaj naprej, veliko naredi zame.	Partnerjeva podpora	Družinska podpora	Družina
B38	On je samostojni podjetnik, prej ni bil, je bil tudi zaposlen pri delodajalcu. Potem pa si je to uredil sam in je videl, kako to gre in se je tako ravnal po tem.	Partnerjeva zaposlitev	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B39	Sva usklajevala dom in otroke in vse. Se je dalo.	Uravnavanje družinskih obveznosti	Usklajevanje dela in družine	Družina
B40	Malo so pomagali moji starši, on jih je izgubil zelo hitro.	Pomoč starih staršev	Družinska podpora	Družina
B41	Predvsem so pomagali z varstvom. Ko smo delali na izmene, smo bili popoldne v službi, otroke je takrat nekdo moral čuvati.	Pomoč starih staršev	Družinska podpora	Družina
B42	Ko so že šli v šolo, potem več ni bil problem.	Manjša potreba po varstvu	Usklajevanje dela in družine	Družina
B43	Dokler pa so bili še mlajši, vrtec in osnovna šola, pa so nama pomagali.	Intenzivna pomoč starih staršev	Družinska podpora	Družina
B44	Zelo stresno.	Čustveni odziv – stres	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
B45	To se je začelo leta 2009, jaz pa sem delala še do 2014. Tako dolgo se mi je vse to vleklo.	Dolgotrajna negotovost	Stečaj	Izguba zaposlitve
B46	Vedno je bilo rabimo te, ti ostaneš, ti nisi med temi, ki bodo šli.	Nejasnost glede statusa	Stečaj	Izguba zaposlitve
B47	Potem pa je samo prišlo, eden je bil na bolniški dve leti in so ga poklicali nazaj, meni so pa dali odpoved zaradi stečaja.	Nepravičnost v postopku odpovedi	Stečaj	Izguba zaposlitve
B48	To me je zelo prizadelo, tak stres je bil, da se nisem mogla niti pogovarjati, niti priti domov, samo solze so mi tekle.	Močna čustvena prizadetost	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
B49	Še sedaj… Jaz sem taka, občutljiva. Tako je bilo to težko.	Dolgotrajna občutljivost in ranljivost	Duševno zdravje	Zdravje
B50	En stres sem doživela že takrat, ko sem mogla iti delat iz ženskega programa na moškega.	Stres ob spremembi oddelka	Duševno zdravje	Zdravje
B51	S tistimi prejšnjimi delavkami smo takrat že vedno delali zjutraj, potem pa sem ponovno morala delati izmensko.	Izmensko delo kot obremenitev	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri

B52	In tisto, ko sem se jaz mogla z njimi srečevati, s temi starimi delavkami…. Nisem sploh pravočasno šla od doma, je bila že skoraj ura dve, da sem šla od doma, da ja nisem več nikogar srečala. Tako mi je bilo hudo.	Izogibanje sodelavkam zaradi stresa	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
B53	Ampak delati sem morala, če sem želela imeti službo.	Pritisk preživetja	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B54	Ampak potem si misliš tako dolgo si delal, že toliko let, potem najbrž nekako spraviš skupaj do upokojitve.	Upanje v dokončanje delovne dobe	Duševno zdravje	Zdravje
B55	Po stečaju pa ja, smo šli na te delavnice. To je bilo tako, da smo se pogovarjali, kako smo delali, pa kako si bomo iskali delo, pa kako so delodajalci, malo so nas tako pripravljali.	Podpora delavnic po stečaju	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B56	Dva tedna sem potem hodila, ker smo imeli kakor da en tečaj. Potem kako boš pisal prošnjo, kako se moraš predstavljati, potem je kdo kakšno svojo zgodbo povedal.	Učenje novih spretnosti in delitev izkušenj	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
B57	To nismo bili samo Murini delavci, ampak nas je bilo več.	Mešane skupine udeležencev	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
B58	Ampak morali smo imeti, ker je bil tisti datum, ko so nam to predstavljale in si potem mogel nekako, kakor da bi delal neko diplomo, da opraviš to.	Prisila v udeležbo	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
B59	Potem pa so povedali, stari ste preko 50 let, ste starejši delavec in potem se z menoj niso toliko ukvarjali.	Diskriminacija starejših	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B60	Povedali so, sami si morate iskati službo.	Odsotnost konkretne pomoči	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
B61	Tako da si napisal prošnje na več koncev.	Aktivno iskanje dela	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B62	Jaz nisem imela izpita za avto. Težko mi je bilo glede prevoza, da bi si iskala nekje daleč.	Ovira zaradi mobilnosti	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B63	Ta, ki je imela delavnico me je malo bolj poznala, pa so mi potem ponudili, če bi sprejela v novem podjetju.	Zaposlitev preko poznanstev	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B64	To se pravi jaz sem bila sprejeta kot če bi se šla učit šivat, ker prej sem bila likarica. Praktično pa jaz nisem šivala, ampak sem likala, toliko da je spadalo pod tisto delovno mesto, da so me tako lahko vzeli.	Prilagoditev na novo delo	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve

B65	Imela sem avtobusni prevoz, kar pa ne, sem pa šla s kolesom, ker je bila razdalja 5 kilometrov.	Dostopnost prevoza	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B66	Čeprav tisti iz Goričkega, kako daleč morajo iti z avtobusom v službo, tako da se je meni takrat dobro izšlo.	Primerjava razdalj	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B67	Potem sem si dopolnila še teh sedem let in sem se lahko upokojila.	Dopolnitev delovne dobe do upokojitve	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B68	Največ je bilo stresa.	Stres kot prevladujoč občutek	Duševno zdravje	Zdravje
B69	Ne tisto, da ti pokažeš drugemu, ampak tisto, kar zadržiš v sebi.	Zadrževanje čustev	Duševno zdravje	Zdravje
B70	Včasih se nimaš nikomur zaupati. Ko ne veš, če bo drugi to dobro razumel ali pa ne. Kako se to proti tebi obrne.	Pomanjkanje zaupanja in strah pred nerazumevanjem	Duševno zdravje	Zdravje
B71	To je bilo zelo prisotno. Vse sem nosila v sebi.	Notranja obremenitev	Duševno zdravje	Zdravje
B72	Druga drugo pa smo tako potem tolažile, tiste ki smo se poznale.	Medsebojna podpora sodelavk	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
B73	Govorile smo si, nekaj potem že najdemo, nekaj bomo potem že delale, četudi gremo pometat ali kaj takega.	Skupno iskanje upanja	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
B74	Drugemu se pa nimaš komu zaupati.	Omejen krog zaupanja	Duševno zdravje	Zdravje
B75	Ko si že toliko star, pri 50 letih je vse to že bolj težko.	Starost kot ovira	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B76	Tam smo dobili neke informacije. Po odpovedi smo dobili ure, kdaj pridemo. Potem pa smo morali opraviti tečaj, to si mogel imeti.	Formalna pomoč	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
B77	Bolj to, da se pogovarjaš in potem so nas poklicali iz zavoda, ali smo že kaj našli, ali iščemo, ali kaj bi si želel delati.	Svetovanje in spremljanje	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
B78	Vsaj da si se z njimi pogovarjal, čeprav ti oni niso iskali dela.	Omejena vloga zavoda	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
B79	Jaz nisem šolana in predstavljala sem si, da ko prideš na zavod in se vpišeš, da ti potem oni iščejo delo, da ti kaj ponudijo. Ampak ni bilo tako.	Neuresničena pričakovanja	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
B80	Sami smo si morali iskati.	Samoiniciativno iskanje dela	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B81	Delo sem torej dobila, ker so me že poznali, čeprav z zavoda pa me je tudi klicala svetovalka, če sem zainteresirana, če bi želela priti.	Povezava socialnega kapitala in formalne podpore	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B82	Mislila sem si, da je vsako delo koristno, da lahko poskusim in če me bodo imeli naprej dobro, če ne pač ne.	Pripravljenost na prilagajanje	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore

B83	In potem je bilo tam fajn. Po skoraj letu dni sem se potem znova zaposlila.	Ponovna zaposlitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B84	Kakšne so se zaposlile že hitreje, če so bile mlajše, ali pa so imele kakšna poznanstva. Veliko se jih tako znašlo.	Razlike pri ponovni zaposlitvi – starost in poznanstva	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B85	Zdaj sem doma in gledam na to, da bi bila čim dlje zdrava.	Usmerjenost v zdravje	Duševno zdravje	Zdravje
B86	Da bi čim dlje uživala to, kar sem si zaslužila, da to vsaj izkoristim.	Iskanje zadovoljstva v zasluženem miru	Duševno zdravje	Zdravje
B87	Ne razmišljam, da bi šla zdaj karkoli delat.	Pokojnina kot edini prihodek	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B88	O dopustu ne razmišljam, ker na dopust ne hodim.	Brez dopusta	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B89	Sprostitev mi je, ko grem v našo vas, kjer smo živeli prej, ker mož je tudi od tam.	Povezanost z domačim okoljem	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B90	Tam imava sadovnjak in to me sprošča.	Narava kot vir sprostitve	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B91	Najbolj pa vnuki, imam jih pet.	Vnuki kot vir zadovoljstva	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B92	Prvi mesec po stečaju je bil malo težji, ker nismo takoj dobili plače.	Začasna stiska po stečaju	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B93	Potem naj bi bila odpravnina enomesečna plača iz stečajnega postopka.	Odpravnina	Finančni prejemki	Socialna varnost
B94	Takrat je bilo nekaj zamika pri izplačilu, ni bilo točno en mesec, ampak en mesec in pol.	Zamude pri izplačilih	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B95	Je pa bilo, tako da denarne stiske nisem toliko zaznala.	Občutek stabilnosti	Finančni prejemki	Socialna varnost
B96	Otroci so takrat že končevali šolo in so že imeli svoj denar.	Finančna samostojnost otrok	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B97	Za stanovanje pa sva midva potem imela dovolj.	Zadostna sredstva	Finančni prejemki	Socialna varnost
B98	Jaz ne vem, kaj je dopust ali počitnice.	Brez počitnic	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B99	Mi smo imeli dopust vedno za to, da smo doma kaj delali.	Dopust za delo doma	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B100	Že odkar delam, to je od mojega 15. leta.	Dolgotrajna delovna aktivnost	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
B101	V naši družini doma dopusta nismo imeli.	Odsotnost dopustov	Usklajevanje dela in družine	Družina
B102	Bili smo doma, delali smo drva, vedno smo nekaj delali v hiši, vedno smo nekaj delali.	Stalno delo doma	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost

B103	Delali smo torej za našo družino, za druge stvari ne.	Prioriteta družinskih potreb	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B104	Da bi zdaj ne vem kam šli ali kaj takega. Ne.	Brez želje po luksuzu	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B105	Takrat sem imela neko Merkurjevo zavarovanje, ko je Mura šla v stečaj sem to zavarovanje prekinila.	Prekinitev zavarovanja	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B106	Imela sem kredit in sem tisto prekinila, da sem poplačala obroke.	Kreditno breme	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B107	Ko sem se odločila za to zavarovanje, sem premlevala, potem pa me je prepričala nečakinja, ki je to tudi delala.	Vpliv sorodnikov na finančne odločitve	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B108	Ampak kasneje mi je bilo žal.	Obžalovanje	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B109	Ker je bilo treba vsak mesec vplačevati in je bilo težko, ko je mesec spet prišel okoli in če nimaš dovolj za plačati.	Težko redno plačevanje	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B110	Imeli smo pa možnost, da smo potem dali pritožbo in smo lahko prekinili.	Pritožba kot rešitev	Finančni prejemki	Socialna varnost
B111	Tako da so nam izplačali sorazmerni delež, neko malenkost pa dobim po izteku določenega obdobja, če bom živa.	Majhna dolgoročna korist	Finančni prejemki	Socialna varnost
B112	Tudi stanovanje sem kupila s kreditom.	Stanovanjski kredit	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B113	Drugače ni šlo, šla sem iz kredita v kredit, če pa smo delavci.	Večkratno zadolževanje	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B114	Z možem sva imela vrt od samega začetka.	Samooskrba z vrtom	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
B115	Potem pa smo tudi kaj malo šli k sorodnikom pomagat.	Medsebojna pomoč v sorodstvu	Družinska podpora	Družina
B116	Krompir smo tam dobili, solata je zrasla doma, za meso si pa potem že nekako, ali po kilogramih.	Samooskrba s hrano	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
B117	Tako smo se znašli, drugače ne.	Iskanje načina za preživetje	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
B118	Jaz nisem šla kaj drugega delat.	Odpoved dodatnim zaslužkom	Družinska podpora	Družina
B119	Toliko je potem že mož pokrpal.	Zaslužek moža kot podpora	Družinska podpora	Družina
B120	Bilo mi je pa težko vedno v zimskih mesecih.	Težave zaradi sezonske nezaposlenosti	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B121	On je keramičar in pozimi praktično dela zanj ni.	Sezonskost dela	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B122	Zunaj malo kdo kaj pozimi dela.	Pomanjkanje dela v zimskem času	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost

B123	Tisto je za njega tudi bilo težko, ampak smo prebrodili.	Vztrajnost ob težavah	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
B124	Sprememba je bila. Zato ker prej sem bila v državni službi ali kakor so temu povedali, potem pa sem šla privat.	Prehod v zasebni sektor	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B125	Že ta menjava, ta način dela. Ni bil takšen stres ali takšna napetost, kot je bila v Muri.	Manj stresno delo v zasebnem podjetju	Duševno zdravje	Zdravje
B126	Tako ali tako sem prišla, sem se postavila za likalnik in sem likala, naredila sem 8 ur in sem šla domov.	Osemurni delovnik	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B127	Ni bilo tistega zdaj moraš to, moraš tisto, moraš normo imeti.	Delo brez pritiska norm	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B128	Delati si moral, ampak v okviru svojih zmožnosti.	Delo v skladu z lastnimi zmožnostmi	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B129	Druženje s sodelavkami je sedaj bolj prisotno.	Več druženja po zaposlitvi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B130	Takrat tega ni bilo toliko.	Manj druženja v času zaposlitve	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B131	Zdaj sem upokojena in imam več časa in tudi več stikov.	Socialni stiki po upokojitvi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B132	Imamo srečanja, ravno nedolgo smo se srečale s tistimi, ki smo delale skupaj na začetku.	Ponovna srečanja s sodelavkami	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B133	18 se nas je srečalo in smo malo obujale spomine.	Kolektivna obujanja spominov	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B134	Povedale smo, ni bilo vedno fajn, ampak slabo tudi ni bilo vedno.	Ambivalenten spomin na delo	Doživljanje dela	Delo v Muri
B135	Je bilo dosti tudi lepega.	Pozitivni spomini na delo	Doživljanje dela	Delo v Muri
B136	Spominjale smo se malo tega, kako je takrat fajn bilo, pa kako je zdaj.	Primerjava preteklosti in sedanjosti	Doživljanje dela	Delo v Muri
B137	Povedale smo si »Vidite ženske, ni bilo vedno samo slabo!«	Prepoznanje pozitivnih plati dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
B138	Kot to vsi pravijo, da je bilo tako slabo, da naj kar strela udari v Muro in ne vem kaj vse.	Negativen zunanji diskurz o Muri	Duševno zdravje	Zdravje
B139	Ko smo res morale delati po 16 ur in ne vem kaj vse, potem ti pa samo povejo, da te več ne rabijo.	Preobremenjenost in občutek zavrženosti	Duševno zdravje	Zdravje
B140	Pa niso nam plačevali toliko časa prispevkov, tako da sem morala delati več kot 42 let.	Neplačevanje prispevkov	Finančni prejemki	Socialna varnost
B141	Prej tega itak ne veš in ne vidiš, šele takrat, ko sem pred upokojitvijo dala odpoved in dobila izračun iz ZPIZ-a.	Skrita prikrajšanost	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B142	Potem samo vidim, da tu nekaj mesecev ni bilo plačanih prispevkov,	Manko prispevkov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost

	potem je spet malo bilo, pa potem spet nekaj časa ne.			
B143	Več kot leto dni mi niso plačevali.	Dolgotrajno neplačevanje prispevkov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
B144	Plače tudi nismo imeli velike.	Nizke plače	Finančni prejemki	Socialna varnost
B145	Ampak s pokojnino sem zadovoljna, imam nekaj čez 700 EUR.	Zadovoljstvo s pokojnino	Finančni prejemki	Socialna varnost
B146	Vsaj to si želim, da bom lahko to kaj izkoristila.	Želja po uživanju pokojnine	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
B147	Ampak sedaj, čeprav je več časa, se ne družim veliko s sodelavkami.	Manj druženja po upokojitvi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B148	Bolj se zaprem vase.	Umik vase	Duševno zdravje	Zdravje
B149	Mož je še zaposlen.	Zaposlitev partnerja	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B150	Gremo kdaj v mesto, grem kaj na tržnico, opazujem rože, gledam kaj prodajajo, pa se kaj pogovorim, če katera pride mimo, pa popoldne mine.	Vsakdanje aktivnosti kot oblika socializacije	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B151	Potem pa še kaj skuham pa je to to.	Vsakodnevna gospodinjska opravila	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B152	Za vikend pa sem kaj z vnuki, samo čakaš zdaj pridejo ti, zdaj pridejo drugi.	Vnuki ob koncu tedna	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B153	Že babica za njih nekaj naredi.	Skrb babice za vnuke	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B154	Sodelavke sem izgubila že takrat, ko so me premestili.	Izguba socialnih vezi zaradi premestitve	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B155	Ampak si poiščeš druge.	Oblikovanje novih socialnih vezi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B156	Nisem konfliktna, da bi se s komerkoli kregala, jaz bolj požiram in držim vse v sebi.	Potlačevanje čustev / nekonflikten značaj	Duševno zdravje	Zdravje
B157	Znam popustiti.	Prilagodljivost v odnosih	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
B158	Zdaj imam manj opore, ker sem takrat več kaj šla pa jih srečala.	Manj opore po upokojitvi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B159	Zdaj pa če se najdemo dvakrat letno, to ni isto.	Redkejši stiki s sodelavkami	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
B160	Trenutno je bolj pomembna družina.	Družina kot opora	Družinski odnosi in kontekst	Družina
B161	Ne, to se nisem. Pa tudi sedaj se ne.	Odsotnost udeležbe na družabnih dogodkih	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

B162	No, to da smo hodili na kakšne Murine izlete, drugo pa ne.	Murini izleti kot izjema	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

Intervju C

Oznaka	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija
C1	Najprej sem šivala, potem sem pa medfazno likala.	Delovne naloge	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
C2	Likati mi je bilo lažje kot šivati.	Razlika med opravili	Doživljanje dela	Delo v Muri
C3	In sem delala 27 let, potem sem se pa upokojila.	Dolžina zaposlitve	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
C4	To je bilo leta 2003.	Čas upokojitve	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
C5	Upokojila sem se torej že pred stečajem, ker sem imela raka.	Bolezen kot razlog za upokojitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
C6	Od takrat nisem več delala.	Prenehanje dela	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
C7	Jaz sem šivala vse; manšete, žepe, sestavljala sem manšete.	Raznolikost nalog pri šivanju	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
C8	Pri likanju pa sem odstranjevala šive, likala sem ovratnike. Tam mi je bilo lažje.	Delo pri likanju	Doživljanje dela	Delo v Muri
C9	Te fine stvari je bilo težko šivati.	Težavnost dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
C10	Pri likanju sem včasih odstranjevala šive iz hlač, takrat sem stala.	Fizične obremenitve pri delu stoje	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
C11	Ko pa sem delala kaj manjšega, pa sem lahko tudi sedela.	Različne telesne drže	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
C12	Tako da je bilo obojega malo.	Raznolikost delovnih pogojev	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
C13	Včasih je bilo fajn. Takrat ko sem prišla, to je bilo leta 1979.	Pozitivna izkušnja začetkov	Doživljanje dela	Delo v Muri
C14	Vsake tri mesece smo imeli viška in bolj smo skupaj držali.	Občutek povezanosti ob boljših časih	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C15	Bolj smo sodelovali.	Sodelovanje	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C16	Na začetku, ko sem prišla v Muro in sem imela majstrico 1A, tako dobro žensko.	Pozitivna izkušnja z majstrico	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C17	Smo se zelo razumeli.	Dobri odnosi	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C18	Bilo je sodelovanje.	Sodelovalno okolje	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C19	Ona mi je bila najbolj fajn.	Osebna naklonjenost do majstrice	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C20	Če smo kaj naredili narobe, nas je poklicala skupaj in povedala, da je to treba tako in tako.	Pravičen način vodenja	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C21	In to je bilo vse. Ni se spravljala nate. Samo povedala je, kaj je potrebno popraviti.	Prijazen odnos nadrejenih	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri

C22	Kdo je bil kriv za napako se ni spraševalo.	Odsotnost krivdne kulture	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C23	Potem kasneje pa je bila katastrofa. To je bilo.	Poslabšanje delovnih razmer	Doživljanje dela	Delo v Muri
C24	Imela sem takega majstra, preden sem odšla iz Mure, da je bil katastrofalen.	Negativna izkušnja z majstrom	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C25	Najprej sem imela 1A majstrico. Tega zadnjega pa sem imela približno pet let.	Primerjava majstrov	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C26	Ampak ta mi je živce uničil.	Psihični pritisk	Duševno zdravje	Zdravje
C27	On je bil tisti, ki je izvajal psihični pritisk.	Psihični pritisk nadrejenega	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C28	On je imel izbranih nekaj svojih delavk, ki so mu bile super.	Favoriziranje delavk	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C29	A nas je tako… Delal je velike razlike.	Nepravičnost v obravnavi	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C30	Ni bilo enako za vse. Delamo isto, a ona ima več kot jaz.	Neenaka obravnava	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C31	Jaz sem morala na bolniško oditi, ker nisem več zdržala.	Bolniška zaradi psihičnih pritiskov	Duševno zdravje	Zdravje
C32	Na bolniški odsotnosti sem bila tri tedne, potem sem prišla nazaj delat.	Kratkotrajna bolniška	Duševno zdravje	Zdravje
C33	Ko sem prišla, me je ponovno začel provocirati.	Nadaljevanje psihičnega pritiska	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C34	Potem mi je prišlo preko glave in sem šla k direktorici v pisarno in sem ji povedala, da jaz tako delati ne morem.	Iskanje pomoči pri vodstvu	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
C35	Da me je on mesec dni tako provociral, tako da sem povedala, da mu bom likalnik na obraz pritisnila.	Grožnja kot izraz skrajne frustracije	Duševno zdravje	Zdravje
C36	Potem mi je direktorica povedala, da se naj umirim in da ga bo poklicala v pisarno in se z njim pogovorila... Res ga je poklicala in prišel je iz pisarne povsem rdeč in od takrat me je pustil pri miru.	Posredovanje direktorice	Kritika vodstva	Delo v Muri
C37	Kar je bilo slabšega dela, je dal meni in povedal ti to moraš narediti.	Nepravična porazdelitev dela	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C38	Če ga sedaj kje srečam, se obrnem v stran.	Osebna distanca do nadrejenega	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C39	Tako da bil si tam tako, da so te psihično uničevali. Predvsem psihično.	Psihično uničevanje na delu	Duševno zdravje	Zdravje
C40	Ko sem prišla domov sem tako glasno kričala na naše domače pol ure, dokler me je to vse držalo. Tako da so si samo kazali tiho bodi, mama je spet nora.	Prenos stresa v družino	Duševno zdravje	Zdravje
C41	Tako je, če te nekdo osem ur provocira.	Dolgotrajni psihični pritisk	Duševno zdravje	Zdravje

C42	Na začetku, ko sem prišla, je bilo v redu. Bolj smo držali skupaj. Vse je bilo drugače.	Povezanost v začetnem obdobju	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C43	Zdaj pa sem povedala, če bi imela 5 otrok, niti enemu ne bi pustila, da dela v Muri. Tam moraš imeti konjske živce. Tam te uničijo.	Ostra kritika delovnih pogojev (posredna izkušnja)	Doživljanje dela	Delo v Muri
C44	To, kar je zdaj bilo na koncu, za tiste, ki so še ostali, kakor sem slišala od njih, to ni bilo več za prestati.	Nevzdržne delovne razmere ob koncu (posredna izkušnja)	Doživljanje dela	Delo v Muri
C45	To so te premeščali zdaj moraš tja in zdaj moraš tja.	Pogoste premestitve delavcev (posredna izkušnja)	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
C46	Niso vedeli, kdaj bo konec, samo so čakali, da dobijo odpoved. To je bil stres.	Negotovost in pričakovanje odpovedi	Stečaj	Izguba zaposlitve
C47	Najbolj je bilo to, da sem bila nervozna. To mi je največ škodilo.	Nervoza kot posledica dela	Duševno zdravje	Zdravje
C48	Pri vsem tem najbolj trpijo živci.	Psihični napor in izčrpanost	Duševno zdravje	Zdravje
C49	Poznalo se je pri dohodkih, nekaj časa sem dobivala bolniško.	Dohodkovne spremembe ob upokojitvi	Prehodi po izgubi dela	Socialna varnost
C50	Ampak veš, kako ti povem, da so bile take, ki so jim majstrice vedno lepše delo dale.	Neenaka porazdelitev dela	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C51	Mi, ki pa jim nismo bile pri srcu, pa smo tisto najtežje dobile za delati.	Nepravičnost pri razdelitvi dela	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
C52	Kako bi si privoščila kaj več. Komaj sem krpala, veš kaj je to.	Finančne stiske	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
C53	Ko je hčerka še hodila v šolo. Komaj in komaj, da sva šli skozi mesec.	Finančna nezmožnost shajati skozi mesec	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
C54	Včasih sem si morala sposoditi denar.	Izposojanje denarja	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
C55	Šla sem na CSD, da so mi dali enkratno denarno pomoč.	Pomoč CSD	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
C56	Položnice sem jaz sicer plačevala, ampak zaostala bi…	Nezmožnost plačevanja položnic	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
C57	Vedno je nekaj ostalo. Lahko sem plačala to ali to, obe pa ni šlo.	Nezmožnost pokrivanja vseh stroškov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
C58	Sama sem to vse reševala.	Reševanje finančne stiske	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
C59	…Če te tam razkuri, dokler domov prideš…	Jeza v družini zaradi dela	Družinski odnosi in kontekst	Družina
C60	Doma drugače o tem nisem nič govorila. Poskušala sem vse pustiti v Muri.	Poskus ločevanja dela od doma	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore

C61	Smo se pa kdaj kregali zaradi denarja.	Konflikti zaradi denarja	Družinski odnosi in kontekst	Družina
C62	Ko ni denarja pride tako. Ampak smo nekako zgurali.	Vztrajnost ob pomanjkanju	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
C63	Jaz sem potem še čistila v našem bloku…	Dodatno delo	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
C64	To sem začela takrat, ko sem se že upokojila.	Delo po upokojitvi	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
C65	Hčerka mi je doma pomagala…	Pomoč hčerke	Družinska podpora	Družina
C66	Zdaj pa jaz njej dajem. Če le imam, ji dam.	Finančna pomoč hčerki	Družinski odnosi in kontekst	Družina
C67	Prej ji nisem mogla dati…	Sprememba v materialni vlogi	Družinski odnosi in kontekst	Družina
C68	Takrat, ko sem izvedela, da imam raka, teden dni sem mislila, da se mi zmeša. To je šok.	Bolezen kot šok	Duševno zdravje / Telesno zdravje	Zdravje
C69	Ob strani so mi stali, so me pazili, da nisem sama v tem. Sem imela oporo.	Opora v času bolezni	Družinska podpora	Družina
C70	To, da sem dobila raka, pač. Zgodi se.	Sprejem bolezni	Duševno zdravje	Zdravje
C71	Ampak, ko nisem več hodila delat, sem bila bolj mirna.	Umirjenost po upokojitvi	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
C72	Ker je bilo tako slabo, da res ni bilo več za delati.	Delo kot breme	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
C73	Predvsem sem potem imela več miru.	Povečana notranja stabilnost	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
C74	Takrat sem imela veliko stikov.	Aktivna socialna mreža pred upokojitvijo	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C75	Zdaj, ko sem upokojena, se kdaj slišimo in se srečamo s temi, ki so doma v Murski Soboti, gremo kdaj na kavo.	Ohranjeni stiki po upokojitvi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C76	Ostali smo v stiku.	Nadaljevanje odnosov	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C77	Ko sem odšla iz Mure, se pač s temi tako ne srečamo več.	Prekinjeni stiki po odhodu	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C78	Če se srečamo po slučaju.	Naključni stiki	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C79	Sicer pa sem jaz z vsemi dobre stike ohranila.	Ohranitev pozitivnih odnosov	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C80	Z eno prijateljico sva se srečali po veliko letih, in sva zdaj ostale dobre in se večkrat druživa.	Obnovljeno prijateljstvo	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C81	Tako kot sva bili v Muri, sva tudi sedaj.	Kontinuiteta prijateljstva	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C82	Nekatere so mi sosede.	Bližina sodelavk v bivalnem okolju	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

C83	Dolgo smo skupaj delale in se poznamo.	Dolgotrajni odnosi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C84	Tega ni bilo veliko v Muri.	Redkost skupnih dejavnosti	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C85	Enkrat, ko je sindikat plačal, da smo za teden dni šli na Pohorje, ker je Mura tam imela.	Sindikalno organiziran izlet	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C86	Enkrat sem šla v vsem času, ko sem bila zaposlena.	Redkost izletov	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C87	To smo šli samo Murini delavci.	Skupinske aktivnosti v okviru Mure	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C88	Danes je enako, ostali smo si dobri.	Ohranjeno pozitivno vzdušje v stikih	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C89	Ko se srečamo se pogovarjamo o tem, kako nam je bilo včasih…	Obujanje spominov	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C90	…kaj smo zakuhale komu kaj, kakšne norčije.	Humor in anekdote	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
C91	Je lepo malo obujati spomine.	Pozitivna čustvena izkušnja ob srečanjih	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

Intervju D

Oznaka	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Nadkategorija**
D1	V Muri sem likala, najprej v perilu, tam smo delali srajce in bluze, likala sem končne izdelke.	Poklicna naloga (likanje)	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
D2	V Muri sem delala od leta 1980 do 2014.	Dolgoletna zaposlitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
D3	Različno. Včasih je bilo stresno, včasih je bilo dobro. Odvisno od dela, ki si ga imel, ker smo bili na normi.	Ambivalentna izkušnja dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
D4	Najprej je bila individualna, potem pa kolektivna, skupna.	Sprememba iz individualne v kolektivno normo	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
D5	V začetku je bilo zaradi tega več konfliktov, češ oni več hodijo ven na pauzo, mi delamo več kot vi.	Konflikti zaradi skupne norme	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D6	Potem se je pa nekako poklopilo. Meni je bila skupna norma nekako boljša, nisem bila v takšnem stresu kot takrat, ko sem delala svojo.	Skupna norma kot zmanjšanje stresa	Duševno zdravje	Zdravje
D7	Pa ne zato, ker potem več ne bi bilo treba hiteti, še vedno se je mudilo, ampak smo lažje zvozili.	Skupna norma kot lažje obvladovanje dela	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
D8	Včasih so majstri dobili denar. No, to ni bil zares denar, težko razložim, tehnologi so normirali komade in dali določeno vsoto, ki so jo potem	Sistem viška in prerazporeditve	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri

	razporejali tistim, ki niso mogli doseči norme, so viške v nekih karticah ali kar so pač imeli, dali majstrom, da so potem majstri tisto pokrili do 100 odstotkov ali manj, kot pomoč ali kako bi to povedala.			
D9	Komu so to dali, je bila njihova stvar, to so pač dobili in so razporedili, kakor so želeli.	Samovoljna razporeditev viška	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
D10	Dali so jih pa samo tistim, ki so jim bili bolj pri srcu.	Pristranskost majstrov	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D11	Nekateri pa nismo dobili nič.	Neenakost pri delitvi dodatkov	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D12	Pri kolektivni normi pa, kar je dobila, je mogla razdeliti med vse, vsi smo dobili.	Pravičnejša razdelitev pri kolektivni normi	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
D13	Takrat so se tudi zamenjali majstri in ni bilo več tako slabo.	Izboljšanje odnosov ob menjavi majstrov	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D14	Prejšnja majstrica je rada pila. Kot majstrica itak nič ni delala, tu in tam nas je nadrla in to je bilo to.	Slaba majstrica (alkoholizem, pasivnost, grobost)	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D15	Mi smo tako in tako vedeli, kaj moramo delati. Delati pa smo morali, ker smo imeli vsak svojo normo.	Samostojnost delavk pri delu	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
D16	Ko smo imeli kolektivno normo, pa smo dobili tudi drugo majstrico.	Menjava majstrice ob kolektivni normi	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D17	Ta je pa tudi poleg tebe stala, se pogovarjala in ti medtem lepila nalepke na obleke, ki naj bi bile nepravilno zlikane.	Prijazen odnos, a hkratno označevanje napak	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D18	Pa sem ji rekla Pa dobro, lahko prosim nehate, itak bom dobila nazaj spet od kontrolorjev.	Konflikt ob označevanju napak	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D19	Nisem vedela, kaj bi, res se je drugače zelo lepo pogovarjala z menoj.	Ambivalenten odnos z majstrico	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D20	Zdaj je že umrla. Bila je tudi na pogrebu mojega očeta.	Osebna povezanost z majstrico	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D21	Druga majstrica je prišla takrat na pogreb moje mame.	Osebna podpora majstrice	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D22	Takrat sem rabila prosto dva dni v petek in soboto, ker je bila zelo bolna, pa se je sodelavka obregnila, da je veliko dela in to ne bo zmogla.	Sodelavkina nasprotovanja prostemu dnevu	Usklajevanje dela in družine	Delo v Muri
D23	Majstrica je rekla v petek te ne morem pustiti, v soboto bodi doma.	Omejena možnost prostih dni	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
D24	Tako je bilo, moja sestra je pa tudi povedala, da ne more dobiti prostega dne.	Omejitve pri pridobivanju prostega časa	Usklajevanje dela in družine	Družina
D25	Tisti en dan nisem dobila fraj zaradi svoje sodelavke, potem soboto pa sem dobila.	Odvisnost od sodelavk pri prostem dnevu	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri

D26	Tisto soboto je mama tudi umrla.	Smrt matere na dan dopusta	Usklajevanje dela in družine	družina
D27	Majstrica bi me pustila, pa tudi prišla je na pogreb in prinesla sveče.	Sočutje in podpora majstrice	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D28	Sodelavka je rekla, da ne bi zmogla in ni šlo drugače.	Preveč dela ob odsotnosti sodelavke	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
D29	Pa dobro, sem bila pri njej tisti zadnji dan.	Sprijaznjenje s situacijo	Usklajevanje dela in družine	Družina
D30	Glede tega ko je prišlo do stečaja pa sem samo čakala, kdaj bom dobila papirje in adijo.	Pasivno čakanje ob stečaju	Stečaj	Izguba zaposlitve
D31	Nisem se z nikomer o tem pogovarjala.	Tišina ob stečaju	Stečaj	Izguba zaposlitve
D32	Takrat, ko se je to zgodilo prvič, leta 2009 je tudi bilo tako, da so samo dobili papirje in so šli.	Prva izkušnja stečaja 2009	Stečaj	Izguba zaposlitve
D33	Jaz takrat še nisem dobila odpovedi.	Osebna situacija ob prvem stečaju	Stečaj	Izguba zaposlitve
D34	Sploh nisi vedel kdo in kaj.	Nepreglednost informacij ob stečaju	Stečaj	Izguba zaposlitve
D35	Za sodelavko, ki je bila na bolniški, nisem sploh vedela, da je dobila odpoved.	Neinformiranost o odpovedih sodelavk	Stečaj	Izguba zaposlitve
D36	Ko sva se srečali in mi je povedala Pa saj jaz ne delam več.	Presenečenje ob odpovedi sodelavke	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
D37	Sploh nisem vedela, da ona ne dela.	Neinformiranost o odpovedih sodelavk	Stečaj	Izguba zaposlitve
D38	Pa še ena je takrat dobila odpoved, tisti, kar nas je ostalo, pa smo odpoved dobili leta 2014.	Odpovedi v različnih valovih	Stečaj	Izguba zaposlitve
D39	Niti nisem mogla biti v stresu, ker so nam to povedali mogoče dva dni prej, ali pa tisti dan, ko so poklicali po zvočniku brigade, smo šli noter, dali so nam papirje in s temi papirji smo šli naravnost domov.	Hiter in nepričakovan postopek odpovedi	Stečaj	Izguba zaposlitve
D40	Tako da nismo nič več bili tam. Takoj ko smo papirje dobili, tudi za CSD in ostalo, tako smo potem tudi šli.	Hiter odhod ob odpovedi	Stečaj	Izguba zaposlitve
D41	Vedeli smo, da se bo to zgodilo.	Pričakovanje stečaja	Stečaj	Izguba zaposlitve
D42	Vmes je bil protest, ko je vse skupaj šlo v propad.	Protest ob propadu podjetja	Stečaj	Izguba zaposlitve
D43	Moja plača če je bila tam 500 ali 600 EUR.	Višina plače	Finančni prejemki	Socialna varnost
D44	Včasih proti koncu smo jo dobili po več delov, štiri ali pet.	Razdrobljeno izplačevanje plače	Finančni prejemki	Socialna varnost
D45	Nisi vedel, kdaj lahko čakaš denar.	Negotovost glede plačila	Doživljanje dela	Delo v Muri

D46	Ni mi bilo vseeno, ampak vedela sem, da bom eno leto prejemala nadomestilo iz zavoda.	Občutek varnosti ob nadomestilu	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
D47	To mi je veliko pomenilo.	Pomen nadomestila	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
D48	Takrat bi morala dobiti odpravnino, mislim da okrog 9.000 EUR, ampak je seveda nismo dobili.	Neizplačana odpravnina	Finančni prejemki	Socialna varnost
D49	Dobili smo mislim da 1.000 EUR iz jamstvenega sklada.	Minimalna izplačila iz jamstvenega sklada	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
D50	Takrat sem morala odnesti izpiske od partnerja in svoje na CSD.	Administrativne zahteve ob stečaju	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
D51	Mislim, da je bilo nekaj preko 1.000 EUR. Tako da takrat v začetku je bilo še nekaj denarja, ko smo vse to dobili.	Kratkotrajna finančna pomoč	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
D52	Poleg tega pa sem morala delati s taščo, ki je bila bolna in nepokretna, tako da sem si po eni strani oddahnila, ker je bilo oboje že res težko.	Skrb za bolno taščo in olajšanje ob prenehanju dela	Duševno zdravje	Zdravje
D53	Mura bi morala iti že pred 30 leti v stečaj. Hecam se.	Ironičen pogled na propad Mure	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
D54	Tako je moralo biti, da se je to zaključilo. Tako so želeli in tako so naredili.	Očitek vodstvu ob zaprtju	Kritika vodstva	Delo v Muri
D55	Kakšna stvar je bila dobra, da nisem več vstajala tako zgodaj, da sem lahko skrbela za taščo.	Pozitivna plat izgube zaposlitve	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
D56	Doma je bilo veliko drugega dela. V Muri pa je bilo težko delo. Zato sem se s tem sprijaznila.	Sprijaznjenje s težkim delom	Doživljanje dela	Delo v Muri
D57	Po drugi strani pa mi ni bilo vseeno, ker mi takrat ni več šla delovna doba, zdaj mi to manjka.	Prekinjena delovna doba	Doživljanje izgube dela	Socialna varnost
D58	Delati moram še vsaj dve leti, pa še prispevki manjkajo, ki mi jih niso plačevali v Muri.	Manjkajoči prispevki	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D59	Prispevkov za delo v Muri nimam plačanih 1 leto, 10 mesecev in 13 dni.	Konkretno trajanje neplačanih prispevkov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D60	To imam zapisano na izračunu za pokojnino, ki sem ga dala izdelati na ZPIZ-u.	Dokumentiran primanjkljaj prispevkov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D61	To res ogromno manjka.	Nezadostna pokojninska doba	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D62	Od plače so vzeli, plačevali pa niso.	Neplačevanje prispevkov ob odbitkih	Kritika vodstva	Delo v Muri
D63	Zdaj če bom morala to delati zraven, ne vem. To se zelo pozna in me jezi.	Skrbi in jeza zaradi manjkajočih prispevkov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost

D64	Različno je, nekaterim so vse plačevali, nekaterim pa še več niso plačevali.	Neenakost med zaposlenimi pri plačevanju prispevkov	Kritika vodstva	Delo v Muri
D65	Po nekaj letih pa sem se znova zaposlila kot čistilka.	Nova zaposlitev po Muri	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
D66	Zdaj sem zadovoljna, kako dolgo bom, ne vem.	Zadovoljstvo z novo zaposlitvijo	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
D67	Vsak se je znašel po svoje. Ni obstajala samo Mura.	Prilagoditev po propadu Mure	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
D68	Nekateri so šli v Avstrijo, nekateri so si tu našli zaposlitev, pa tudi živijo.	Različne strategije sodelavcev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
D69	To smo pričakovali, nismo pa vedeli, kdaj se bo zgodilo.	Pričakovanje stečaja brez gotovosti	Stečaj	Izguba zaposlitve
D70	Lažje je bilo, ker smo šli vsi.	Kolektivna izkušnja izgube zaposlitve	Stečaj	Izguba zaposlitve
D71	Če bi šla že leta 2009, bi mi verjetno bilo težje, ker bi vedela, da so nekateri še ostali.	Primerjava med različnimi valovi stečaja	Stečaj	Izguba zaposlitve
D72	Avtobus iz naše vasi je peljal zjutraj ob 5.10. Ko sem delala zjutraj, sem šla še preden so se otroci zbudili.	Zgodnje odhajanje od doma	Usklajevanje dela in družine	Družina
D73	Ko sem delala popoldne, pa sem jih videla samo zjutraj.	Omejen stik z otroki	Duševno zdravje	Zdravje
D74	Domov si prišel utrujen. Komu si pa lahko povedal, da si utrujen?	Utrujenost in nerazumevanje doma	Duševno zdravje	Zdravje
D75	Vzela sem motiko in šla naprej na njivo.	Nadaljevanje dela doma	Duševno zdravje	Zdravje
D76	Večkrat sem prišla tako, da bi najraje jokala. Utrujen si, noge te bolijo.	Fizična izčrpanost in čustvena stiska	Telesno zdravje	Zdravje
D77	Nihče me ni nič vprašal, naprej smo šli na njivo.	Pomanjkanje podpore doma	Duševno zdravje	Zdravje
D78	Tam sem delala svoje in še pomagala partnerju, ki je bil počasnejši.	Dvojna obremenitev	Usklajevanje dela in družine	Družina
D79	Na delu sem ves čas stala, vsa ta dolga leta.	Dolgotrajno stoječe delo	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
D80	Zdravje je vedno bolj pešalo, najprej obraba kolkov, hrbtenice, noge so me bolele, vse to je vplivalo na moje zdravje.	Poslabšanje zdravja zaradi dela	Telesno zdravje	Zdravje
D81	Potem sem imela še raka.	Težka bolezen	Telesno zdravje	Zdravje
D82	To je sigurno vse vplivalo tudi na družinsko življenje.	Posledice dela in bolezni za družino	Duševno zdravje	Zdravje
D83	V likalnici je bilo naporno delo, stal si pri eni mizi z likalnikom, para ti je šla v obraz in ni čudno, da si samo prestopal z ene noge na drugo.	Težki pogoji dela v likalnici	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri

D84	In ni čudno, da dobiš kakšno obrabo. To je normalno.	Normalizacija zdravstvenih posledic	Telesno zdravje	Zdravje
D85	Potem pa še doma v sključeni drži na njivi, potem ni čudno, saj pa nismo iz gumija.	Fizična izčrpanost zaradi kombinacije dela v tovarni in doma	Telesno zdravje	Zdravje
D86	Ne posebej. Doma smo bili v nedeljo, takrat nismo okopavali njiv. V nedeljo pa res nismo nikoli.	Brez dela na njivi ob nedeljah	Usklajevanje dela in družine	Družina
D87	Takrat je bil čas za urejanje drugih stvari. Za likanje doma, za urejanje vsega za otroke za naslednji teden, kuhanje, vse kar je bilo treba. Tako da je to tudi hitro minilo.	Gospodinjska opravila	Usklajevanje dela in družine	Družina
D88	Sobote sem delala popoldan, v ponedeljek sem morala iti delat zjutraj. Nisem imela veliko od tega vikenda.	Izgubljen vikend zaradi izmenskega dela	Telesno zdravje	Zdravje
D89	Če bi se vlegla in prespala, mi niti ne bi bilo dovolj. Ti časi so zdaj mimo.	Utrujenost	Telesno zdravje	Zdravje
D90	Ne vem kako je to vplivalo na otroke. Vsak drugi teden sem jih videla čisto malo.	Odsotnost pri otrocih	Usklajevanje dela in družine	Družina
D91	Ker sem delala popoldne, izmensko sem delala večino časa, zelo dolgo.	Dolgotrajno izmensko delo	Telesno zdravje	Zdravje
D92	Takrat sem otroke zjutraj pospremila na avtobusno postajo, potem pa jih cel dan nisem videla. In to je bilo tako cel teden.	Neujemanje urnikov z otroki	Usklajevanje dela in družine	Družina
D93	Zvečer, ko sem prišla domov, da sem jih pogledala in ko sem bila zjutraj z njimi, ko sem jih pripravila za v šolo.	Kratek čas z otroki	Usklajevanje dela in družine	Družina
D94	Včasih kdo kaj pravi, da je kdo kaj ponagajal in se pogovarjajo o tem, jaz tega sploh ne vem.	Izgubljen stik z otroki	Usklajevanje dela in družine	Družina
D95	Ali sem delala, ali sem pa bila na njivi. Nismo imeli nekega skupnega časa.	Pomanjkanje skupnega časa	Usklajevanje dela in družine	Družina
D96	Ko sem delala zjutraj, takrat je bilo boljše, ker sem lahko bila z njimi. Ampak kaj, ko je bilo to samo vsak drugi teden in velikokrat sem delala še sobote.	Redke priložnosti za skupen čas	Usklajevanje dela in družine	Družina
D97	Otroci so bili prepuščeni drugim, tašči.	Skrb za otroke pri tašči	Družinska podpora	Družina
D98	Tako da res je bilo kruto.	Krutost izkušnje	Duševno zdravje	Zdravje
D99	Meni nihče ni povedal, če so kaj ponagajali, ali če se je kdo z njimi kregal.	Pomanjkanje informacij o otrocih	Usklajevanje dela in družine	Družina
D100	Na začetku, ko sem se zaposlila, je bilo tako, da smo vsak tretji mesec imeli	Dobiček podjetja	Finančni prejemki	Socialna varnost

	dobiček. To je bil dobiček od poslovanja.			
D101	Ampak pri meni je to trajalo približno eno leto, potem pa se je ukinilo.	Ukinitev dobička	Finančni prejemki	Socialna varnost
D102	Včasih je bilo skoraj za eno plačo. Takrat je bilo fajn, res si nekaj dobil.	Dobiček kot dodatna plača	Finančni prejemki	Socialna varnost
D103	Takrat sem živela še s starši in živeli smo v revščini.	Revščina v družini	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D104	Brez moje plače jaz ne vem kako bi sploh kdo živel.	Plača kot nujni vir	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D105	Ko sem odšla od tam, je oče začel prejemati pokojnino, tako da je bilo nekaj denarja.	Očetova pokojnina	Finančni prejemki	Socialna varnost
D106	Ni bilo veliko, ampak takrat še ni bilo toliko položnic, vodo smo nosili iz gozda.	Skromni življenjski pogoji	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D107	Prihodkov je bilo malo, vedno je bilo več odhodkov.	Več odhodkov kot prihodkov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D108	Koliko smo morali delati za tisto plačo.	Trdo delo za plačo	Duševno zdravje	Zdravje
D109	Saj ne rečem, bil si vesel, ko si dobil plačo, nekaj si itak dobil.	Veselje ob plači	Doživljanje dela	Delo v Muri
D110	Včasih sem vzela kredit.	Kredit	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D111	V Muri so dajali tudi vzajemne, ki si jih lahko vzel na vsakih šest mesecev določeno vsoto.	Vzajemni krediti	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D112	To je bilo za tiste, ki smo bili v sindikatu. To je verjetno dajal sindikat.	Pomoč sindikata	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D113	Če si bil v sindikatu, si lahko vzel in potem si tiste obroke odplačeval. To je bila kot ena vzajemna pomoč.	Vzajemni krediti	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D114	Ko si imel zadnji obrok, si lahko ponovno zaprosil.	Možnost ponovnega kredita	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D115	To sem rabila za šolske knjige, oblačila...	Kredit za osnovne potrebe	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D116	Ko je bilo treba sem vzela. Nisem vzela vedno, mogoče enkrat na leto.	Vsakoletni najem kredita	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D117	Ker je bilo na voljo. Ampak nisem vedno, ker so potem bili odtegljaji in je bila manjša plača.	Manjša plača zaradi odtegljajev	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D118	Če pa je še drugi kredit bil zraven, pa ti je še toliko manj ostalo.	Več kreditov, manj razpoložljive plače	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D119	Kredite pa sem včasih tudi mogla vzeti, ker drugače ni šlo skozi.	Kredit kot nuja	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D120	Ni ostalo dovolj.	Pomanjkanje denarja	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D121	Ko so otroci šli h konfirmaciji, na maturantski izlet, kje bi vzela? To ne bi šlo skozi.	Stroški otrok (dogodki)	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost

D122	Ko je bilo nekaj od tega in nisem imela denarja, sem trikrat šla na isto banko.	Vztrajnost pri reševanju finančne stiske	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
D123	Prvič pravijo nimam dovolj plače. Drugič pridem in gledam h kateremu še nisem šla in znova pravi, da ne. Grem še tretjič tretjemu svetovalcu, tisti pa mi je odobril.	Zavrnitev in odobritev kredita	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D124	Takrat so imeli nek ugoden kredit in ravno tistega časa, ko sem ga potrebovala.	Ugoden kredit	Finančni prejemki	Socialna varnost
D125	Za take velike stvari sem ga vzela.	Kredit za velike izdatke	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D126	Šolske knjige sem vzela na obroke.	Stroški otrok	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D127	Pa je nekako šlo, sem se znašla.	Iskanje rešitev	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
D128	Sin je tudi kaj potreboval.	Stroški otrok	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D129	Prodala sem delnice, da sem mu kupila računalnik in mizo. To je dobil od mojih Murinih delnic.	Prodaja delnic za nakup	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D130	Hvala bogu, da sem jih takrat prodala, ker po tistem se več ni dalo prodati.	Hvaležnost za pravočasno prodajo	Duševno zdravje	Zdravje
D131	Njegove pa sem prodala takrat, ko je šel na izlet z gasilcami nekam na morje. Sam je rekel, naj prodam, da bo lahko šel z njimi.	Prodaja delnic za potrebe otrok	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
D132	Vse je bilo za nek namen.	Sredstva za potrebe družine	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
D133	Murino plačo sem večinoma porabila za to, kar so potrebovali otroci.	Plača za potrebe otrok	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D134	Sama sebi sem privoščila kakšen Murin kos oblačila na tri obroke.	Nakup oblačil zase	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D135	Pa v trgovino sem šla po hrano. Drugega nič.	Hrana kot osnovni izdatek	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D136	Ne izlet ne kaj drugega. Kam bi lahko šla?	Nezmožnost iti na izlet	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D137	Poleti je bilo treba okopavati njivo. Kako potem lahko kam greš?	Delo na njivi namesto dopusta	Družinski odnosi in kontekst	Družina
D138	Tudi če bi cela plača ostala ne bi mogla. No pa saj nikoli ni, zato smo pa mogli delati tudi na kmetiji.	Plača nezadostna za izlete	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D139	Dobro vprašanje ste zastavili, ampak odgovori so bolj slabi. Ne morem drugače razložiti.	Težko priznanje	Duševno zdravje	Zdravje
D140	Enkrat smo šli na morje in to je bilo vse. Najmlajša hčerka je bila takrat v šestem razredu.	Družinski dopust samo enkrat	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost

D141	Šli smo v Murin apartma na Hrvaškem.	Murin apartma	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D142	Mura je takrat imela veliko apartmajev, vedno so sodelavke kaj hodile.	Murini apartmaji za delavce	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D143	Mi smo si pa potem tudi enkrat privoščili.	Priložnostni dopust	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D144	Takrat takoj sem dobila nadomestilo s socialne.	Socialno nadomestilo	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
D145	Koliko družinskih članov je bilo, nam je na podlagi tega nekaj dalo socialno.	Socialna pomoč glede na družino	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
D146	Mislim, da sem dobila nekaj čez 1.000 EUR.	Višina socialnega nadomestila	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
D147	Dobila sem še 500 EUR z Vzajemne.	Vzajemna pomoč	Finančni prejemki	Socialna varnost
D148	Potem sem imela pravico do nadomestila eno leto s strani zavoda za zaposlovanje. Namesto plače.	Nadomestilo z zavoda	Finančni prejemki	Socialna varnost
D149	Ko se je to ukinilo, pa sem dobivala za štiri ure s strani ZPIZ-a, ker sem zaradi statusa invalida delno upokojena.	Delna pokojnina zaradi invalidnosti	Finančni prejemki	Socialna varnost
D150	Nadomestilo sem eno leto dobivala 500 EUR, potem od ZPIZ-a pa 300 EUR na mesec. To se je zelo poznalo.	Padec prihodkov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D151	Ampak takrat je že bila v postelji moja tašča in sem delala z njo.	Nega tašče	Družinska podpora	Družina
D152	Pred prvim majem, ko sem se veselila, da bom zdaj malo doma, je postala nepokretna.	Nezmožnost koriščenja dopusta zaradi skrbi za družinskega člana	Usklajevanje dela in družine	Družina
D153	Itak sem dobivala teh 300 EUR vse do zdaj, ko sem se ponovno zaposlila pred tremi leti.	Dolgotrajno nadomestilo	Finančni prejemki	Socialna varnost
D154	Sedem let sem bila brezposelna in sem dobivala 300 EUR na mesec, mogoče včasih 350 EUR.	Dolgotrajna brezposelnost	Finančni prejemki	Socialna varnost
D155	Kar smo dobivali za nego tašče, je prišlo na partnerjev račun. To je imel vse on.	Denar za nego tašče pri partnerju	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D156	Razen takrat, ko sem jaz bila v bolnišnici, ker sem bila operirana zaradi raka, je dajal ta denar sosedi za tiste mesece, ko je skrbela za njo.	Stroški nege med boleznijo	Finančni prejemki	Socialna varnost
D157	Ko sem lahko, sem povedala, da bom jaz delala z njo naprej.	Prevzem nege tašče	Družinska podpora	Družina
D158	V postelji je bila štiri leta in ta čas sem zanjo skrbela sama razen tiste tri mesece.	Dolgotrajna skrb za taščo	Družinska podpora	Družina

D159	Partnerju sem povedala, da mi ni treba dati denarja, naj pomaga otrokom in res jim je dal vedno, ko so potrebovali.	Denarna pomoč otrokom	Družinska podpora	Družina
D160	To sem mu sama povedala. Sem se pa trudila in delala z njo. Pozabiš.	Sprejemanje bremena	Duševno zdravje	Zdravje
D161	Tako da ni bilo nikdar samo 300 EUR, to je to, kar sem jaz sama dobila.	Lastni prejemki	Finančni prejemki	Socialna varnost
D162	Moj partner pa je dobil kaj s kmetije in taščino pokojnino, ko je še živela, da je plačal položnice in dal kaj otrokom.	Partnerjevi prihodki	Družinska podpora	Družina
D163	Sicer ko je bilo treba kaj večjega plačati, on ni v življenju vzel kredita, čeprav bi ga dobil.	Prevzem bremena večine stroškov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D164	Ne vem, če je imel dovolj denarja, da bi to lahko pokril ali ne.	Negotovost o partnerjevih financah	Duševno zdravje	Zdravje
D165	Jaz v njegovo denarnico nisem nikoli v življenju pogledala.	Finančni odnosi v partnerstvu	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D166	Jaz sem skrbela za to, kar sem vedela, da če otroci kam gredo in da kaj potrebujejo sem sama plačala.	Skrb za stroške otrok	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D167	Dokler so v Muri dajali kredite je bilo v redu, ko so nehali dajati pa več nisem imela kje vzeti.	Odvisnost od kreditov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D168	Po smrti tašče sem dobivala še naprej pokojnino 300 EUR, partner pa ni več dobival dodatka za nego. Takrat je bilo malo manj denarja.	Znižanje dohodkov po smrti tašče	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D169	Otroci so takrat hodili že kaj delat, partner pa je prodajal bučna semena.	Prispevek otrok in partnerja	Družinska podpora	Družina
D170	Nekako smo zgurali, otroci so se izšolali, preživeli so.	Uspešno šolanje otrok	Družinska podpora	Družina
D171	Hvaležna sem mu, da je otrokom dal denar.	Hvaležnost partnerju za pomoč otrokom	Družinska podpora	Družina
D172	No, ko so hodili v osnovno šolo ni želel nič dati.	Partnerjeva nepripravljenost za pomoč otrokom	Družinska podpora	Družina
D173	Vedno mi je povedal, da jaz dobivam otroške dodatke.	Sklicevanje na otroške dodatke	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D174	Tako da za malico, oblačila, hrano sem jaz dala.	Skrb za stroške otrok	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D175	On je mislil, da je to ogromno denarja.	Partnerjevo podcenjevanje stroškov	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D176	Najraje bi bil, da bi denar dala na kup in da bi on tam vzel takrat, ko bi želel.	Partnerjev poskus finančne kontrole (ekonomsko nasilje)	Duševno zdravje	Zdravje
D177	Tako je želel tudi narediti, preden sem odšla. Sem rekla, da to pa res ne.	Upor proti finančni podreditvi	Duševno zdravje	Zdravje

D178	Želel je, da bi imela ponovno skupaj denar, kot je bil navajen od svojih staršev imeti pokojnine.	Partnerjeva želja po nadzoru	Duševno zdravje	Zdravje
D179	Da bi mu tudi jaz tako nosila, da si lahko sam da na kup.	Partnerjeva želja po nadzoru financ	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D180	Ampak to mu ni nikoli uspelo in nikdar v to ne bi šla, ker je moj denar, za katerega sem delala.	Upor proti finančni podreditvi	Duševno zdravje	Zdravje
D181	Nisem dala in ne bi dala, ker sem jaz v trgovini vse večinoma kupila, on pa je plačal položnice, ker je večina za škropiva in te stvari itak bila njegova.	Ločitev finančnih odgovornosti	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D182	To je njemu bilo v nosu in marsikaj drugega, tako da bolje, da nisva več skupaj.	Konflikti in ločitev od partnerja	Družinski odnosi in kontekst	Družina
D183	Od tega malo denarja, da naj mu dam še to. Ne, ker za ta denar sem trpela jaz. Jaz sem morala vsak dan vstati in iti delat.	Zavrnitev delitve lastnega denarja	Duševno zdravje	Zdravje
D184	Bi morala biti malo nora.	Občutek nelogičnosti delitve denarja	Duševno zdravje	Zdravje
D185	Koliko sem jaz naredila na njegovi kmetiji zastonj.	Neplačano delo	Družinski odnosi in kontekst	Družina
D186	Zdaj mi je dobro.	Sedanje zadovoljstvo	Duševno zdravje	Zdravje
D187	Težko je sploh govoriti o tem, se spominjati za nazaj, ker mi je sedaj toliko boljše.	Težko spominjanje preteklosti	Duševno zdravje	Zdravje
D188	Zaposlena sem, imam boljši dohodek.	Boljši dohodek danes	Finančni prejemki	Socialna varnost
D189	Vse je v celoti, tudi regres in ni slab.	Prejem regresa	Finančni prejemki	Socialna varnost
D190	Lažje je preživeti do naslednje plače.	Lažje preživetje	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D191	Več si lahko privoščim.	Večja finančna svoboda	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D192	Prej so bili res nizki dohodki, trije otroci, kaj si lahko kupil za to?	Nizki dohodki v preteklosti	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D193	Zdaj sem pa sama in je dohodek kolikor toliko dovolj.	Zadostnost dohodka danes	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D194	Šla sem tudi na morje za en dan, prvič tako da smo šle s prijateljicami.	Prvi izlet s prijateljicami	Duševno zdravje	Zdravje
D195	Ostane tudi za kaj drugega, vedno si kaj želim, tako da za varčevanje ne ostane.	Brez varčevanja	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
D196	Najprej, ko sem odšla od partnerja pred štirimi leti, nisem imela dovolj sredstev za najemnino, moj dohodek je bil precej nižji od najemnine.	Nezadosten dohodek za najemnino	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost

D197	Včasih sem šla komu kaj tako počistit, da sem dobila nekaj denarja.	Občasno čiščenje kot edini zaslužek	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
D198	To je bilo zelo malo, mogoče sem dobila 50 EUR.	Nizek zaslužek	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
D199	Takrat so mi na začetku pomagali vsi trije otroci, ki so že zaposleni.	Pomoč otrok po ločitvi	Družinska podpora	Družina
D200	Potem pa sem se čez eno leto zaposlila kot čistilka in od takrat je boljše, ne potrebujem dodatne finančne pomoči.	Nova zaposlitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
D201	Z nekaterimi sodelavcami smo bili in smo še vedno prijatelji, eni pa so se razšli in nimamo stikov.	Trajna prijateljstva s sodelavkami	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
D202	Pred stečajem smo pa itak delali skupaj, ene si vzel za svoje, enih pač ne. Z vsemi ne moreš biti prijatelj.	Omejen krog prijateljev	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D203	Tam sem bila z njimi v stiku, še zdaj pa smo jih nekateri ohranili.	Ohranitev stikov po Muri	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D204	S tremi, recimo, imam še vedno stike.	Ožji krog prijateljic	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D205	Drugih prijateljev nisem imela, samo sosede.	Omejen socialni krog	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D206	Bila sem bolj doma, občasno sem hodila sorodnikom na obiske.	Obiski sorodnikov	Družinski odnosi in kontekst	Družina
D207	Takrat se s sodelavci v prostem času nisem družila, sedaj pa se občasno še srečamo.	Sprememba druženja s sodelavci	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D208	V Muri smo sodelovali, po stečaju pa je vsak šel svojo pot.	Razkroj socialne mreže po stečaju	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D209	Nekateri so se zaposlili, drugi so se upokojili.	Različne poti po stečaju	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
D210	Ko sem bila doma, nisem imela posebej stikov z nikomer.	Pomanjkanje stikov v času brezposelnosti	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D211	Ko sem delala s taščo, ki je bila nepokretna, nisem imela za to časa.	Pomanjkanje časa zaradi nege	Družinska podpora	Družina
D212	Niti pomislila nisem na prijatelje.	Odsotnost misli na prijatelje	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D213	Zdaj imam stike. Veliko več stikov imam s prijateljicami.	Več socialnih stikov danes	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D214	Na to je verjetno vplivala moja selitev iz vasi v Mursko Soboto.	Povečanje stikov zaradi selitve	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
D215	Zdaj se tudi malo več vidim s svojo sestro.	Stiki s sestro	Družinski odnosi in kontekst	Družina
D216	Hobijev nisem imela.	Odsotnost hobijev	Duševno zdravje	Zdravje
D217	Hodila tudi nisem nikamor.	Pomanjkanje aktivnosti	Duševno zdravje	Zdravje

D218	Nihče v naši družini ni imel hobijev.	Odsotnost hobijev	Družinski odnosi in kontekst	Družina

Intervju E

Oznaka	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija
E1	Delala sem 32 let vse skupaj, toliko imam delovne dobe.	Dolga delovna doba	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
E2	V Muro sem prišla leta 1980.	Prihod v Muro	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
E3	Delat sem šla takoj, ko sem lahko.	Zgodnja zaposlitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
E4	Delala sem v likalnici, kjer sem čistila nitke in potem likala.	Delo v likalnici	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
E5	Ročna dela, vse, kar je bilo treba, na splošno.	Različna ročna dela	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
E6	Želela bi si, da bi lahko prišla do upokojitve tam.	Želja po upokojitvi v Muri	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
E7	Da bi lahko delala do konca.	Želja po delu do upokojitve	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
E8	Manjka mi še šest let.	Manjkajoča leta do upokojitve	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
E9	Naj bi se upokojila leta 2031, tako so mi zdaj izračunali.	Predvidena upokojitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
E10	Upam, da dočakam.	Upanje dočakati upokojitev	Finančni prejemki	Socialna varnost
E11	Čakam torej starostno pokojnino.	Čakanje na pokojnino	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
E12	Na začetku je včasih bilo opasno, ne vem kako naj drugače povem.	Strogi začetki dela	Duševno zdravje	Zdravje
E13	Goljufali so nas za odstotke.	Neenakost pri plačilu	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
E14	Majstrica mi je govorila, da bom dobila odpoved in vse možno.	Grožnje z odpovedjo	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
E15	Kar je bilo mojega, je ta denar pripisala drugim, jaz pa da nisem delala, pa take.	Krivice pri vrednotenju dela	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
E16	Pred stečajem pa tako nič.	Brez besed o času pred stečajem	Stečaj	Izguba zaposlitve
E17	Bila sem do konca, ampak…	Vztrajanje do stečaja	Stečaj	Izguba zaposlitve
E18	Včasih je bilo fajn, včasih pa tako, da na drugi dan več ne bi prišla.	Nihanje v doživljanju dela	Duševno zdravje	Zdravje
E19	Pred stečajem pa tudi nisi vedel, kaj bo, kje boš pristal in tako.	Negotovost pred stečajem	Duševno zdravje	Zdravje
E20	Ja, v Muri je bilo zelo napeto.	Napetost v podjetju	Doživljanje dela	Delo v Muri
E21	Največji psihični pritisk mi je povzročal odnos majstrov in odnos sodelavk.	Psihični pritisk zaradi odnosov	Duševno zdravje	Zdravje
E22	Držale so skupaj. Vsi so bili taki…	Občutek izključenosti	Duševno zdravje	Zdravje
E23	V Muri je bilo stresno in napeto, ko je bilo tako, da so nam grozili, da bomo dobili odpoved in ne vem kaj vse.	Grožnje z odpovedjo	Duševno zdravje	Zdravje

E24	Takrat sem bila tudi doma nervozna.	Prenos nervoze domov	Družinski odnosi in kontekst	Družina
E25	Prišla sem cela utrujena in izčrpana. Od tega pritiska in od dela in od vsega.	Utrujenost zaradi dela	Telesno zdravje	Zdravje
E26	Delati je bilo težko takrat, ko je bilo napeto zaradi tega, ker smo se kregali.	Težko delo zaradi konfliktov	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
E27	To je bilo težje, kot če smo imeli veliko dela.	Konflikti težji od obremenitev z delom	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
E28	Sicer pa kot pravim bilo je dobro in slabo. Na začetku je še bilo dobro, odvisno je bilo, kakšno majstrico smo imeli, in tudi družba, ki smo jo imeli.	Vloga majstrov in sodelavcev	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
E29	Kadar pa so imeli tako na ostro, da nisi mogel niti na stranišče, da bi se mogel opravičiti za vsako minuto in te nekdo gleda je pa bilo tako.	Strog nadzor in omejitve osnovnih potreb	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
E30	Kaj sem potem tudi nosila domov ja, to je normalno.	Prenos delovnega stresa domov	Družinski odnosi in kontekst	Družina
E31	Ampak dobro je bilo to, da sem imela v redu partnerja in smo se doma razumeli. Je razumel, kako mi je bilo.	Podpora partnerja	Družinska podpora	Družina
E32	Včasih sem povedala, ne vem, ali naj jutri grem ali naj rajši ne grem več delat.	Dvom o nadaljevanju dela	Duševno zdravje	Zdravje
E33	Doma so razumeli, kako mi je bilo.	Družinsko razumevanje	Družinska podpora	Družina
E34	Delali smo v izmenah, ampak je vse nekako šlo.	Prilagoditev izmenskem delu	Usklajevanje dela in družine	Družina
E35	Takrat je bil še moj mož in ni bilo problema glede tega, da če sem prišla domov, da otroci ne bi bili pripravljeni za vrtec ali urejeni.	Skupno urejanje otrok	Usklajevanje dela in družine	Družina
E36	Pri nama je to funkcioniralo. Ta del je bil res v redu, nimam sploh kaj povedati glede tega. To sem se najmanj bala, da to ali tisto kar se tiče otrok ne bi bilo narejeno.	Učinkovito partnerstvo	Družinska podpora	Družina
E37	Bila sem šokirana, čeprav na koncu sem potem že vedela, da ne bo več iz tega nič. To je bilo leta 2009.	Šok ob odpovedi	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
E38	Imela sem mlajša otroka in z njima sem bila sama, ker je mož umrl leta 2006.	Vdovstvo z mlajšimi otroki	Družinski odnosi in kontekst	Družina
E39	Ampak kam bi šla drugam, bila sem tudi bolna.	Omejitve zaradi bolezni	Telesno zdravje	Zdravje
E40	Ja, takrat tisto leto sem jaz dobila raka.	Bolezen – rak	Telesno zdravje	Zdravje
E41	Imela sem raka na prsih in sem potem bila na bolniški.	Bolniška zaradi raka	Telesno zdravje	Zdravje

E42	To pride ven, nekje ti butne ven, kot pravijo. Moralo je izbruhniti.	Doživljanje bolezni kot izbruha	Telesno zdravje	Zdravje
E43	Tisto zadnjo rundo, ampak vseeno so me imeli tako dolgo, dokler je vse razpadlo in potem sem šla tudi jaz.	Ostala do propada tovarne	Stečaj	Izguba zaposlitve
E44	Takrat mi je pomagala moja družina.	Pomoč družine ob bolezni in stečaju	Družinska podpora	Družina
	Od takrat sem upokojena za štiri ure, druge štiri pa nič.	Delna invalidska upokojitev	Finančni prejemki	Socialna varnost
E46	Ne, od CSD smo vsi dobili takrat, ko je šlo vse v stečaj, takrat na koncu.	Pomoč CSD	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
E47	Ampak dobila sem pa denar tudi s strani naše vasi, tisto mislim, da je bilo preko Karitasa.	Humanitarna pomoč – Karitas	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
E48	Takrat sem dobila tisto in od Rdečega križa.	Humanitarna pomoč – Rdeči križ	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
E49	Zdaj sem pa tam prostovoljka. Pomagam deliti pakete.	Prostovoljstvo	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E50	Takrat pa so mi tisto dali, ko sem bila sama. To se spomnim, da so mi takrat pomagali.	Doživljanje podpore	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E51	To, kar sem dobila, mi je bilo najbolj vredno, finančna pomoč.	Humanitarna finančna pomoč	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
E52	Takrat sem se včlanila v društvo Kosta, ki smo ga imeli in sem obiskovala delavnice, tako da sem se malo s tem zaposlila, ko sem bila sama.	Vključenost v društvo	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E53	Zdaj sem se že sprijaznila. Moraš iti naprej. Imam otroka, imam že vnuke. Potem si misliš, da nekaj vseeno imaš. Gre nekako naprej.	Sprijaznjenje z izgubo	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
E54	Bilo je bolj težko. Otroka sta imela štipendijo, ampak to je bilo malo.	Pomanjkanje dohodkov otrok	Finančni prejemki	Socialna varnost
E55	Nekaj malega sem dobila tudi pokojnine po možu.	Vdovska pokojnina	Finančni prejemki	Socialna varnost
E56	Otroka sta hodila v počitnicah pobirat grozdje, potem pa so jima vzeli štipendijo.	Izguba štipendije	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
E57	Takrat sem rekla, da za ta denar sta naj rajši doma.	Odločitev o opustitvi dela otrok	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
E58	Takrat sta bila res prikrajšana za tisto malo kar sta dobila, ker sta cele dneve pobirala grozdje, presegla sta za nekaj centov in so jima odvzeli štipendijo.	Nepravičnost sistema štipendij	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
E59	To se mi je zdelo tako grdo. Res sta se trudila in tega ne morem razumeti.	Doživljanje krivice	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
E60	Delo je bilo težko, včasih nista vedela ali bosta dobila malico, ali bosta dobila pijačo tam, to sta mi povedala.	Težki pogoji dela otrok	Telesno zdravje	Zdravje

E61	Razumeli smo se, doma sta mi pomagala. Ne vem kako naj to povem, bili smo složni.	Družinska solidarnost	Družinska podpora	Družina
E62	Zdaj je na srečo drugače, imata službe. Sin dela v Avstriji, hčerka pa je zaposlena pri enem zdravniku.	Uspešna zaposlitev otrok	Družinski odnosi in kontekst	Družina
E63	Takrat pa so mi vsi govorili pa kako boš, kaj boš z njima in podobno.	Zunanji pritiski	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
E64	Vsi sorodniki od pokojnega moža so mi govorili, da naj pazim otroka in to in tisto.	Sorodstveni pritiski	Družinski odnosi in kontekst	Družina
E65	Pa tudi drugi, vsi so bili pametni in mi solili pamet.	Družbena kritika	Duševno zdravje	Zdravje
E66	Mislili so, da bo zdaj konec z mano, ko sem ostala sama z njima.	Negativna pričakovanja okolice	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
E67	Sem jim rekla, da bom že.	Odločnost	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
E68	In na srečo sta naredila srednjo šolo in imata zdaj v redu.	Uspeh otrok	Družinski odnosi in kontekst	Družina
E69	Vsi so mislili, da je zdaj z nami konec, ker sem z otrokoma ostala sama in izgubila službo. Ampak ni bilo tako.	Premagovanje pričakovanj okolice	Duševno zdravje	Zdravje
E70	Ja, dobila sem manj. Ko sta bila otroka že toliko stara, da nista šla več v šolo, pokojnine od pokojnega moža več nista prejemala.	Izguba družinske pokojnine	Finančni prejemki	Socialna varnost
E71	Ko sem bila zaposlena je bilo vseeno nekako, v Muri si dobil kredit na obroke, tega potem več ni bilo.	Izguba kreditnih ugodnosti	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
E72	Imela sem brate in sestre, ki so mi pomagali, to lahko povem. Dali so mi recimo za meso ali kaj takega.	Pomoč sorodnikov	Družinska podpora	Družina
E73	Vrt sem delala, pa sem tudi komu kaj dala, če sem imela preveč.	Samooskrba z vrtom	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
E74	Ne, kot pravim sem se šele po smrti moža vključila v društvo Kosta. Malo sem bila tam vključena.	Vključitev v društvo Kosta	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E75	Malo pride drugače. Na splošno smo se razumeli. Takrat sem lahko šla k svoji sestri, ki je bila tukaj v bližini, pa malo obiskala kakšno kolegico in tako.	Obiski sestre in kolegic	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E76	Da nisem toliko razmišljala, da sem malo pozabila na vse skupaj.	Iskanje opore v stikih	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
E77	Ja, pravim, potem sem pa šla v društvo Kosta, sedaj pa sem pri Rdečem križu.	Vključitev v društvo in prostovoljstvo	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E78	Nekatere so bile preveč vzvišene, to se mi ni dopadlo. Če si ti v nekem društvu in se potem tam nekaj greš…	Negativna izkušnja v društvu	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

E79	Tukaj pa ničesar ne rabim, zastonj je, grem sama rada, naslednji teden bomo spet imeli pakete, pomagam, včasih kaj nosim za krajevno skupnost, ko smo kaj imeli in je bilo treba nesti.	Aktivno prostovoljstvo pri Rdečem križu	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E80	Pa otroci mi potem kaj dajo, če je tako kaj.	Pomoč otrok	Družinska podpora	Družina
E81	In tako, je v redu. Sedaj imam tudi novega partnerja, s katerim sva skupaj ob koncih tedna.	Novi partnerski odnos	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E82	Kar se tiče stikov iz Mure jih imam samo z eno sodelavko, s katero se družim.	Ohranjanje stikov s sodelavko	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E83	Z vsemi ostalimi sem izgubila stike.	Izguba stikov po Muri	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
E84	Takrat so bile sodelavke, zdaj pa prijateljice, no ravno včeraj sem sicer eno izgubila...	Smrt prijateljice	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

Intervju F

Oznaka	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija
F1	V Muri sem eno leto šivala, potem pa sem šla medfazno likat.	Sprememba delovnega mesta	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F2	To se pravi, medfazno pomeni to, ko pričnejo šivati, pa ti zlikaš kakšen všitek, šiv, žepe, rokave, ovratnike.	Opis delovnega procesa	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F3	To sem jaz delala polnih 41 let. Sicer imam 42 let delovne dobe, vse skupaj.	Dolgoletna zaposlitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F4	Eno leto šivanja in potem na likalniku, medfazno.	Poklicna pot	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F5	To ni spadalo v likalnico. Likalnica je finiš, takrat ko je izdelek že končan, da se potem tudi zlika.	Razlika med oddelki in končna faza dela	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F6	Moje delo je bilo prednji deli, ko pa se je ena sodelavka upokojila, pa sem šla na žepe.	Sprememba nalog po upokojitvi sodelavke	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F7	Ne glede, če kdaj nisem imela dovolj svojega dela, sem delala žepe, ovratnike, karkoli je pač bilo treba, si šel pomagat.	Fleksibilnost pri delu	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F8	Ali pa če si bil sekundo dve brez dela, so ti nekaj naložili zraven.	Nenehna obremenitev	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F9	Potem pa smo spet ponovno šli v stečaj.	Stečaj podjetja	Stečaj	Izguba zaposlitve
F10	…in potem sem jaz še dva dni hodila na zavod se prijavit in odjavit in potem je bilo to to.	Zavod kot prehod	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F11	Delovne dobe sem imela preveč, ampak morala sem počakati starostno. Morala sem biti stara 59 in pol let. Ne samo jaz, vsa ta generacija mojih let.	Starostni pogoji in čakanje na upokojitev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F12	Delati pa sem začela, ko sem bila stara 17 let in pol.	Začetek zaposlitve	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F13	Iz osnovne šole sem šla na triletno poklicno šolo za šiviljo.	Poklicna izobrazba	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F14	To sem končala v treh letih in ko sem končala šolo, sem se takoj zaposlila.	Takojšnja zaposlitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F15	Šivala sem eno leto, potem pa so rabili likalko in takrat sem šla likat in sem tam ostala celi čas.	Sprememba delovnega mesta	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F16	Odvisno je bilo, kaj si dobil za šivati, vse je en plus in en minus, kakršnokoli delo opravljaš.	Različna zahtevnost del	Doživljanje dela	Delo v Muri
F17	Na primer pri podlogah, kjer si moral biti res zelo zelo iznajdljiv, velike norme, delati si moral zelo zelo.	Zahtevno delo pri podlogah	Doživljanje dela	Delo v Muri
F18	Saj vsi smo bili na normi, tudi mi, ki smo likali.	Delo na normo	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri

F19	Ampak rabiš nekaj časa, da prideš v ta zagon in da vse to postane del tebe, da moraš to vsak dan delati.	Prilagajanje na delo v normi	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F20	Sicer pa je norma bila vedno.	Stalna prisotnost norme	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F21	Takrat po letu 2000 smo šli na skupno normo. Takrat smo bili sami za sebe na normi.	Prehod z individualne na skupno normo	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F22	Skupaj, kot nas je bilo v brigadi, mogoče nas je bilo 35 ali 40 v eni brigadi, je za vse veljala skupna norma.	Organizacija brigad	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F23	Tu pa so tudi bile nekatere slabe strani.	Kritika skupne norme	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F24	Ti si pač moral delati, komadi so mogli biti narejeni, ampak mogoče je kdo delal malo počasneje in zato je potem nekdo drug moral toliko več dati od sebe.	Neenaka obremenitev pri skupni normi	Doživljanje dela	Delo v Muri
F25	Na koncu pa je bila plača izračunana na podlagi tistih odstotkov, ki smo jih naredili vsi.	Plačilo po skupni normi	Doživljanje dela	Delo v Muri
F26	Mi smo bili na minimalni plači, ko se je Slovenija osamosvojila, potem smo šli na minimalno plačo.	Prehod na minimalno plačo	Finančni prejemki	Socialna varnost
F27	Osnova je bila en del, tisti del, ki je bila razlika do minimalne plače, pa nam je dala država zraven.	Državna doplačila k plači	Finančni prejemki	Socialna varnost
F28	Slaba stran tega je bila, da se je za pokojnino upoštevala gola osnova, tisto, kar je pa država dala zraven pa se ni nikjer upoštevalo.	Negativni vpliv doplačil na pokojnino	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F29	Štartala sem s pokojnino, leta 2019, ko sem se upokojila, s 576 EUR za 42 let delovne dobe. Slabo, za toliko let dela, na normi.	Nizka in nepravična pokojnina	Finančni prejemki	Socialna varnost
F30	Prispevkov in tega tudi vprašanje koliko so nam plačevali. Ampak ko smo šli na skupno normo, potem je pa to kakor pravim, oni so nam dodali tisto do minimalne, ampak to se v bistvu v pokojninski nikjer ni upoštevalo. Upoštevala se je samo tista tvoja gola osnova. Oni so vzeli najboljših 24 let.	Pokojninski sistem in izračun	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F31	Ko sem jaz prišla delat leta 1977 in tam nekje do leta 1991 je bilo še okej. Takrat smo še imeli plačo in dobičke smo dobili pa regres. Mislim, vse je bilo normalno.	Ugodnosti in stabilnost pred 1991	Finančni prejemki	Socialna varnost
F32	Kakor pa smo se osamosvojili, pa je to vse počasi pričelo kopneti. Več ni bilo toliko za plače in potem vsako leto manj.	Poslabšanje plačnih pogojev po osamosvojitvi	Finančni prejemki	Socialna varnost

F33	Potem več že regresa ni bilo, dopusta nisi mogel več planirati, vse je šlo samo dol.	Izguba pravic po osamosvojitvi	Finančni prejemki	Socialna varnost
F34	Zdaj na koncu smo dobivali dvakrat plačo, polovico 18., naslednjo polovico pa potem nekje v začetku drugega meseca.	Zamujeno izplačevanje plač	Finančni prejemki	Socialna varnost
F35	Zdaj že proti koncu, ko je bilo že tako vse napeto.	Napeto vzdušje pred koncem	Doživljanje dela	Delo v Muri
F36	Mi smo šli v stečaj leta 2009.	Čas prvega stečaja	Stečaj	Izguba zaposlitve
F37	Takrat nas je šlo 2600 na zavod.	Množična izguba dela	Stečaj	Izguba zaposlitve
F38	Nas so razformirali in so nam dali druge pogodbe.	Prestrukturiranje in nove pogodbe	Stečaj	Izguba zaposlitve
F39	Vsi tisti, ki so pa ostali prav pod staro Muro, nas so pa razformirali po TOZD-ih.	Organizacija po TOZD-ih	Stečaj	Izguba zaposlitve
F40	9. septembra 2009 smo zadnjič delali.	Zadnji delovni dan	Stečaj	Izguba zaposlitve
F41	Moj mož je tudi delal v Muri.	Družinski kontekst – mož zaposlen v Muri	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F42	Oni so potem delali še do oktobra, mislim da nekje do 25. oktobra.	Različen čas prenehanja dela	Stečaj	Izguba zaposlitve
F43	Čeprav je že bil stečaj, so morali vse dokončati.	Delo po uradnem stečaju	Stečaj	Izguba zaposlitve
F44	Mi pa kakor smo pustili, zlikano ali nezlikano, zašito ali nezašito, tako smo pustili in smo to sredo zadnjič delali.	Prekinitev dela brez dokončanja	Stečaj	Izguba zaposlitve
F45	Potem se je to začelo. Konec meseca smo šli tja pred Muro.	Začetek protestov pred Muro	Stečaj	Izguba zaposlitve
F46	Bossovi delavci so ostali, torej tisti ki so delali za firmo Boss.	Razlika med zaposlenimi (Boss vs. ostali)	Stečaj	Izguba zaposlitve
F47	Vsi drugi obrati pa smo šli v stečaj.	Zaprtje drugih obratov	Stečaj	Izguba zaposlitve
F48	Potem smo pred vratarnico dva dni protestirali.	Protest pred Muro	Stečaj	Izguba zaposlitve
F49	Za vsak TOZD so določili stečajnega upravitelja.	Določitev stečajnih upraviteljev	Stečaj	Izguba zaposlitve
F50	Za nas je bil to nekdo iz Celja.	Stečajni upravitelj iz Celja	Stečaj	Izguba zaposlitve
F51	Povedal nam je, da nam bi morali vsi pogoji ostati isti, kot smo jih imeli pod staro Muro.	Obveščanje delavcev o pogojih	Stečaj	Izguba zaposlitve
F52	Povedal je, da je tako zato, ker še nismo bili eno leto pri novem delodajalcu.	Pravna razlaga pogojev	Stečaj	Izguba zaposlitve
F53	Stečajni upravitelj je povedal, da na sodišču v Murski Soboti to ne bo šlo skozi, ker je to domači teren.	Ocena možnosti postopka na sodišču	Stečaj	Izguba zaposlitve

F54	Povedal je, da pride v poštev Ljubljana, zraven pa podpišete, da gremo na Evropsko sodišče.	Možnost sodnega postopka v Ljubljani in EU	Stečaj	Izguba zaposlitve
F55	Da se potem to vloži tudi tam.	Vložitev na Evropsko sodišče	Stečaj	Izguba zaposlitve
F56	Takrat smo mi morali izvoliti zastopnike zato, da nas ne bo zmeraj vse skupaj klical na sestanek, ampak bo poklical zastopnike, da z njimi opravi razgovor in potem nam bodo poročali o tem, kaj so se dogovorili.	Izvolitev zastopnikov	Stečaj	Izguba zaposlitve
F57	To je bilo takrat oktobra.	Časovni okvir – oktober	Stečaj	Izguba zaposlitve
F58	Takrat smo se prijavili na zavod in na tista predavanja sem šla še potem dvakrat v Rakičan.	Zavod in dodatna predavanja	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F59	Ko smo izvedeli, da na sodišču ne bomo uspešni, so zastopniki rekli, da ne bomo dobili nič. Da se vse skupaj umika in da nam nič ne pripada.	Občutek nemoči in krivice	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F60	Malo čudno, kako nam nič ne pripada, če si toliko let delal, nisi dobil ne odpravnine in ne ničesar.	Kritika nepravičnosti – brez odpravnine	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F61	Mi, ki smo takrat šli na zavod nismo dobili ničesar.	Neenaka obravnava delavcev	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F62	Tisti, ki pa so ostali pod staro Muro, pa so dobili šestkrat, mogoče 500 EUR ali 700 EUR, to zdaj pravim tako.	Izplačila pod staro Muro	Finančni prejemki	Socialna varnost
F63	Bilo je različno glede na to, kako je kdo delal.	Razlike v izplačilih	Finančni prejemki	Socialna varnost
F64	Ampak vsi mi, ki smo takrat dobili nove pogodbe, nismo dobili niti enega centa.	Diskriminacija delavcev z novimi pogodbami	Finančni prejemki	Socialna varnost
F65	Jaz bi morala dobiti 6.700 EUR, moj pokojni mož pa čez 7.000 EUR, oba pa sva ostala na cesti, brez vsega.	Izgubljena odpravnina	Finančni prejemki	Socialna varnost
F66	Vsi ti, ali pa večina, ki smo takrat šli na zavod, smo ostali brez vsakega centa odpravnine.	Množična izguba odpravnin	Finančni prejemki	Socialna varnost
F67	In to s tem, da smo bili pod novo firmo, h kateri smo šli aprila, se pravi sedem mesecev praktično.	Kratka zaposlitev pod novo firmo	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F68	Takrat sem se šla prijavit na zavod.	Prijava na zavod	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F69	Takoj so nam vse to določili takrat in takrat greste v Rakičan na predavanje.	Obvezna predavanja	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F70	Tam sem bila dvakrat na predavanju v enem tednu.	Udeležba na predavanjih	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F71	To je bilo konec oktobra in potem bi nas v začetku novembra naj poklicali, ko bi šli vsi čez ta predavanja.	Časovni okvir predavanj	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve

F72	Ni nas bilo tako malo, 2600 ljudi.	Veliko število udeležencev	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F73	Eni smo imeli ta predavanja v Rakičanu, nekateri so jih imeli tukaj v Murski Soboti, kjer je bil včasih Vaga bar.	Lokacije predavanj	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F74	Spomnim se, da je mož hodil še v Martjance, ker so tudi tam imeli neke delavnice.	Mož in lokacija predavanj	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F75	13. novembra me je poklicala tehnologinja in je povedala prideš v ponedeljek delat.	Ponovni klic na delo iz Mure	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F76	Vprašala sem jo, kaj pa bom delala in povedala je počakaj pred vratarnico potem pa boš šla v obrat ženskih oblačil.	Usmeritev na novo delovno mesto v Muri	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F77	Takrat mi ni bilo jasno, kaj bomo sploh delali.	Negotovost glede dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
F78	Spraševala sem se, ali bomo vse tisto, kar je ostalo morali dokončati, ali pa so prišli kakšni izdelki nazaj, ker niso bili v redu narejeni.	Nejasnost o vrsti dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
F79	Tisti ponedeljek nas je prišlo mislim da trinajst, 16. novembra.	Začetek dela – datum in število	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F80	Potem smo šli v tisti obrat in potem tako postopoma kakor smo pričele delati, je vsak dan nekdo prišel zraven.	Postopno povečevanje ekipe	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F81	Ko smo mi naredile te prve faze, je bilo potrebno šivati rokave in ovratnike in tako so potem sproti tudi ti prišli delat.	Nadaljevanje proizvodnega procesa	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F82	To je bilo dva tedna, potem pa so nam dali podnajemne pogodbe.	Podnajemne pogodbe	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F83	To smo dali skozi za dva tedna, potem pa smo spet dobili druge pogodbe za december.	Pogodbe za kratek čas	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F84	Potem so še eno brigado formirali zraven.	Oblikovanje dodatne brigade	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F85	Dela je bilo precej, nedokončanega. To je vse ostalo.	Nedokončano delo	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F86	Januarja so podaljšali pogodbo.	Podaljšanje pogodbe	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F87	Tiste, ki so prišle v decembru, so v marcu spet odpustili, ker več ni bilo toliko dela, saj smo večinoma že naredile.	Odpusti zaradi pomanjkanja dela	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F88	To je bilo vse tako, iz danes na jutri.	Nevarnost in nestabilnost	Doživljanje dela	Delo v Muri
F89	Vedno si samo čakal kaj ti bodo povedali danes, kaj bo jutri, kaj bo naslednji teden.	Stalna negotovost	Doživljanje dela	Delo v Muri

F90	Vedno si šel z enim takim občutkom delat, kaj se bo zdaj dogajalo naslednji teden.	Negotovost ob delu	Doživljanje dela	Delo v Muri
F91	Potem so nam to iz meseca v mesec podaljševali.	Pogodbe na mesec	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F92	Nekaj se je delalo, potem pa spet na zavod, skozi neko mešetarjenje.	Neprestani premiki med delom in zavodom	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F93	Ko se je to dogajalo, je meni do upokojitve manjkalo še 10 let.	Časovna oddaljenost od upokojitve	Stečaj	Izguba zaposlitve
F94	Nisem bila stara še 50 let.	Starost v času negotovosti	Stečaj	Izguba zaposlitve
F95	Če pomisliš, da si lahko eno leto na zavodu, ampak eno leto se hitro obrne, kaj boš pa potem?	Strah pred prihodnostjo po zavodu	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F96	Kje boš si iskal delo, če ga mladi ne dobijo?	Skepsa glede zaposlitvenih možnosti	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F97	Kdo me bo takrat pri skoraj 50 letih nekje čakal, da me zaposli?	Občutek nizke zaposljivosti	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F98	V tej stroki verjetno ne.	Pesimizem glede stroke	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F99	Tukaj smo hodile pošiljat prošnje na CIPS [Center za informiranje in poklicno svetovanje].	Pisanje prošenj	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
F100	To potem pošiljaš vse okrog, ker na zavodu ti službe ne iščejo.	Samoiniciativno iskanje dela	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore
F101	Da bi bila vsaj kakšna usmeritev, daj prošnjo tja, tam bi mogoče lahko kaj bilo. Tega ni bilo.	Pomanjkanje usmeritve	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F102	Tako da na prošnje ni bilo niti odgovora niti nič.	Brez odziva na prošnje	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F103	Z ene strani sem bila tako vesela, da sem šla nazaj.	Delno veselje ob vrnitvi	Doživljanje dela	Delo v Muri
F104	Kakor pravim, midva sva bila oba v Muri zaposlena in tudi njemu je še manjkalo.	Družinski kontekst – oba zaposlena v Muri	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F105	Takrat je imel manj kot 38 let delovne dobe, jaz pa sem jih imela 32.	Primerjava delovne dobe v družini	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F106	Potem je prišel direktor Bojan Starman.	Prihod novega direktorja	Kritika vodstva	Delo v Muri
F107	On je bil tam nekje iz Gorenjskega in je imel dobro vizijo.	Pozitivna ocena vizije direktorja	Kritika vodstva	Delo v Muri
F108	Povedal je, da bi bilo potrebnih nekje 750 ljudi za normalno delo, da je dobra firma, da se nekaj zasluži in da kakšen evro od tega tudi ostane.	Vizija optimalnega obsega dela	Kritika vodstva	Delo v Muri
F109	Bilo pa je veliko režijskih delavcev, pisarniških.	Preveliko število režijskih delavcev	Kritika vodstva	Delo v Muri

F110	On je povedal, da pisarne niso potrebne.	Odvečnost pisarniškega kadra	Kritika vodstva	Delo v Muri
F111	Nekateri so spadali pod EHM, to je bilo podjetje z 62 zaposlenimi, to je bila ena skupina v režiji.	EHM kot posebna skupina režije	Kritika vodstva	Delo v Muri
F112	Povedal je, da teh režijskih delavcev mi ne potrebujemo, ampak ni se jih dalo umakniti.	Nezmožnost zmanjšanja režije	Kritika vodstva	Delo v Muri
F113	Prepoznal je, da to tako ne bo šlo.	Ugotovitev neustrezne strukture	Kritika vodstva	Delo v Muri
F114	Oni so imeli višjo plačo, povedal je, da mi tega ne bomo zdržale.	Neskladje v plačah med režijo in delavci	Kritika vodstva	Delo v Muri
F115	V smislu oni bodo imeli dobro plačo, ti pa boš delal, ampak to se ne bo pokrivalo.	Nepravičnost v plačah	Kritika vodstva	Delo v Muri
F116	Potem je prišel nazaj Mörec, direktor in je samo zaposloval režijo še zraven, ki je že tako ne bi bilo treba.	Kritika zaposlovanja dodatne režije	Kritika vodstva	Delo v Muri
F117	Starman se je umaknil, ker je menil, da ni več kaj narediti.	Odstop Starmana	Kritika vodstva	Delo v Muri
F118	Za moje pojme, če bi ostal, mogoče bi še danes lahko kaj rešili.	Osebno mnenje o Starmanu	Kritika vodstva	Delo v Muri
F119	Mogoče bi rešili delo 500 ljudem in to pomeni, da še nekaj ostane.	Upanje v rešitev delovnih mest	Doživljanje dela	Delo v Muri
F120	Rešil je Alpino pa še eno firmo.	Primer uspešnosti drugje	Kritika vodstva	Delo v Muri
F121	Povedal je tako in tako se da to narediti, toliko ljudi to bi šlo skozi, da delavci dobijo normalno plačo in da še kakšen evro ostane.	Vizija rešitve – normalne plače in dobiček	Kritika vodstva	Delo v Muri
F122	Novembra smo torej mi prišle delat in takrat je on prišel k nam.	Prihod direktorja v obrat	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F123	V decembru smo dobile vsaka 50 EUR, kot en dobiček.	Dodatek 50 EUR	Finančni prejemki	Socialna varnost
F124	50 EUR je 50 EUR, s tem grem enkrat v trgovino.	Majhen znesek – praktična vrednost	Finančni prejemki	Socialna varnost
F125	Toliko smo že naredile, nekaj je bilo ustvarjenega, nekaj se je tem že zaslužilo in mi smo dobile 50 EUR.	Plačilo kot rezultat ustvarjenega	Finančni prejemki	Socialna varnost
F126	Ko nimaš nič, ker čakaš denar iz zavoda, kot tisto miloščino, je pomenilo veliko.	Pomen majhnega dohodka v stiski	Finančni prejemki	Socialna varnost
F127	Si šel z enim veseljem delat.	Motivacija zaradi dodatka	Doživljanje dela	Delo v Muri
F128	Ampak kot pravim, potem se je on umaknil.	Umik Starmana	Kritika vodstva	Delo v Muri
F129	Potem so se direktorji menjali nenormalno.	Pogoste menjave direktorjev	Kritika vodstva	Delo v Muri

F130	Bil je ta Kumperščak nekaj mesecev, potem je prišel nek iz Gorenjske, tisti tudi ne vem... Samo neko nakladanje.	Kritika nesposobnosti novih direktorjev	Kritika vodstva	Delo v Muri
F131	Oktobra je prišel, februarja je že odšel.	Kratkotrajni mandat direktorja	Kritika vodstva	Delo v Muri
F132	Potem je prišla pa Lukančičeva.	Nova direktorica	Kritika vodstva	Delo v Muri
F133	Ona je želala vse razformirati, da bi imeli svojo pralnico, jedilnico, kuhinjo, da bi poklicno šolo tukaj ponovno zagnala, da bi se mladi šli izobraževat za šivilje.	Vizija nove direktorice	Kritika vodstva	Delo v Muri
F134	Na koncu nas je pripeljala tako daleč, da je spet bilo vse...	Kritika neuspeha nove direktorice	Kritika vodstva	Delo v Muri
F135	Delati sem začela 1977 leta.	Začetek dela – ponovitev	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F136	V delavski knjižici imam šest delodajalcev, v bistvu pa sem bila celo življenje v Muri.	Šest delodajalcev, ena Mura	Stečaj	Izguba zaposlitve
F137	Najprej Mura kot Mura, potem pa Aha Mura, Mura v stečaju, Mura in Partnerji, Arum.	Preimenovanja podjetja po stečajih	Stečaj	Izguba zaposlitve
F138	V vsakem stečaju so morali ime spremeniti, da se je lahko podjetje na novo registriralo.	Formalno preimenovanje zaradi stečajev	Stečaj	Izguba zaposlitve
F139	Res so to take zgodbe, verjetno ti je že kdo pred mano to povedal.	Subjektivna ocena – zgodbe Mure	Doživljanje dela	Delo v Muri
F140	On je iz zavoda dobil 18 mesecev, se pravi leto in pol, leta 2012 se je lahko upokojil.	Prejemanje nadomestila 18 mesecev	Finančni prejemki	Socialna varnost
F141	Takrat je imel pogoj, da se je lahko upokojil.	Pogoj za upokojitev	Finančni prejemki	Socialna varnost
F142	Ko mu je potekel zavod, je imel še 20 mesecev do pokojnine.	Časovna vrzel do pokojnine	Finančni prejemki	Socialna varnost
F143	Tako da po tem obdobju iz zavoda ni dobil ničesar več.	Izguba nadomestila po zavodu	Finančni prejemki	Socialna varnost
F144	Enkrat je dobil klic, če bi šel nazaj v Muro delat.	Ponudba za vrnitev v Muro	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F145	Ampak so povedali, da mu delovna doba ne bi tekla, na uro bi dobil 3 EUR in nekaj centov in od tega bi si še plačal malico.	Slabi pogoji zaposlitve	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F146	V njegovi situaciji takrat mu je bila delovna doba najbolj pomembna.	Pomen delovne dobe pred upokojitvijo	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F147	Bistveno je, da imaš delovno dobo, da se lahko upokošiš.	Poudarek na delovni dobi	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F148	Ta zaposlitev bi bila preko nekakšne podjemne pogodbe.	Podjemna pogodba	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri

F149	Nisem mu znala svetovati, sem rekla naj se sam odloči in naj se pri kom pozanima, kaj to pomeni.	Podpora možu pri odločitvi	Družinska podpora	Družina
F150	Ampak moje mnenje je bilo, da če mu delovna doba ne gre, je to brezpredmetno.	Lastno mnenje o zaposlitvi brez delovne dobe	Družinska podpora	Družina
F151	Potem je vsak dan šel na predavanja, vsak drugi teden od ponedeljka do petka.	Obvezna predavanja na zavodu	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F152	In tam so delali take brezvezne stvari.	Kritika predavanj	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F153	Enkrat me je ena klicala iz težkega obrata, da ga ne morejo dobiti po telefonu. Povedala sem, kličite ga na domači telefon, ker nima mobilnega telefona. Takrat je povedala, da se ni javil in da bi moral priti delat.	Kontakt iz Mure in težave s komunikacijo	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F154	Ko sem prišla domov, sem povedala, naj jim pove, da ga izbrišejo iz evidence.	Predlog za izbris iz evidence	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F155	Tako že ni prejemal nobenih sredstev iz zavoda ali iz kjerkoli.	Izguba vseh nadomestil	Finančni prejemki	Socialna varnost
F156	Ko mu je to obdobje 18 mesecev na zavodu preteklo, me je prosil, da grem na socialno in mu prinesem vlogo.	Prošnja za pomoč na centru za socialno delo	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F157	Res sem šla in sem imela tako neprijetno izkušnjo.	Neprijetna izkušnja na CSD	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F158	Spodaj sem se oglasila pri tem varnostniku in sem povedala, da grem po to vlogo. Usmeril me je, naj grem v prvo nadstropje.	Začetek postopka na CSD	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F159	Prišla sem v pisarno, kjer so sedele tri svetovalne delavke. Povedala sem, da bi potrebovala pole za denarno pomoč. Razložila sem, da možu več ne pripada nadomestilo iz zavoda in da ne bo več dobil nobenih sredstev. Potem me je vprašala ali vem, kakšen je cenzus za dva. Povedala sem, da ne. In mi takoj zabrusi 300 EUR.	Komunikacija na CSD	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F160	Pomislila sem, kaj je narobe s to žensko.	Kritika odnosa socialne delavke	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F161	300 EUR imava midva samo položnic v bloku.	Stroški gospodinjstva	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F162	Dobro, stanovanje je odkupljeno, ampak elektrika in ostali stroški so nanesli mogoče malo manj kot 300 EUR, včasih pa so še presegli.	Redni stroški presegajo cenzus	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F163	Povedala je, lahko to izpolni in prinese, ampak vprašanje če bo kaj dobil.	Nezanesljivost socialne pomoči	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost

F164	Vlogo sem vzela.	Prevzem vloge	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F165	Takrat je bilo tudi na televiziji in na teh oddajah, kjer so govorili, da bodo v primeru prejemanja socialne pomoči, to morali otroci vračati.	Govorice o vračanju socialne pomoči otrok	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F166	To pomoč je zaradi tega marsikdo odpovedal.	Odpoved socialni pomoči zaradi strahu	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F167	Odnesla sem mu te pole in mu povedala, da jih lahko izpolnim, če želi.	Ponujena pomoč ženi pri izpolnjevanju	Družinska podpora	Družina
F168	Povedala sem mu, kaj mi je povedala svetovalka, odločitev pa sem prepustila njemu.	Prepuščena odločitev možu	Družinska podpora	Družina
F169	Zvečer mi je povedal, da ne želi, da izpolnim in odnesem vlogo.	Moževa zavrnitev socialne pomoči	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F170	Skrbelo ga je, da če se mu jutri kaj zgodi, bova na hčerko prenesla še to breme, da bo morala odplačevati.	Strah pred obremenitvijo hčerke	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F171	Čeprav sva bila v tej situaciji, da sva na začetku oba ostala na cesti in da je on potem tudi ostal brez dela in vsega.	Oba partnerja brez dela	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F172	Povedala sem, da če sva do sedaj preživela, bova to leto in pol tudi.	Spodbuda za vztrajanje brez pomoči	Družinska podpora	Družina
F173	Potem ni nič odnesel.	Neoddaja vloge	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F174	Takrat vidiš, ko prideš do ene takšne faze, da sploh nisi nič vreden.	Občutek nevrednosti	Duševno zdravje	Zdravje
F175	Da za nikogar nisi pomemben.	Občutek nepomembnosti	Duševno zdravje	Zdravje
F176	Kako boš preživel, nič... Nihče ne vpraša, ko pridejo položnice ali imaš plačo ali dobiš kaj iz socialnega ali kaj.	Občutek zapuščenosti in negotovosti	Duševno zdravje	Zdravje
F177	Edino kar je bilo, da so mu plačali tisto dodatno zavarovanje.	Plačano dodatno zavarovanje	Finančni prejemki	Socialna varnost
F178	To mu je plačala država, ker je bil vojni veteran.	Pravica vojnega veterana	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F179	Takrat je bil tak zakon, da so vsem tem to plačali.	Sistem zakonske podpore veteranom	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F180	Ne spomnim se točno, ampak nekje 35 EUR, ali koliko je že znašalo to dodatno zavarovanje.	Znesek dodatnega zavarovanja	Finančni prejemki	Socialna varnost
F181	To sva izvedela slučajno, ko me je klicala prijateljica, ki tam dela in mi povedala, da naj se oglasi tam, ker mu to pripada.	Informacija od prijateljice	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

F182	Ko je mož dopolnil 58 let, je imel tudi starostni pogoj in je uredil in potem v februarju dobil prvo pokojnino.	Pridobitev pokojnine pri 58 letih	Finančni prejemki	Socialna varnost
F183	Bil je že večer in povedal je, da naj grem z njim, da pogledava, če je denar že nakazan.	Nestrpno čakanje na prvo pokojnino	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F184	Ni mogel počakati do zjutraj, šla sva na bankomat in bilo je nakazilo.	Veselje ob prvi pokojnini	Prehodi iz zaposlitve	Zdravje
F185	Res je že komaj čakal, čeprav je nekako preživel tudi do takrat.	Težko čakanje na pokojnino	Prehodi iz zaposlitve	Zdravje
F186	Leto in pol ni dobival nič.	Brez dohodka leto in pol	Finančni prejemki	Socialna varnost
F187	Včasih me je kdo vprašal kako sploh preživi.	Vprašanja okolice o preživetju	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F188	Pa to ne velja samo za naju, v Muri nas je bila masa ljudi, 6000 jih je nekoč bilo zaposlenih.	Spomin na 6000 zaposlenih v Muri	Stečaj	Izguba zaposlitve
F189	Pa tudi če nas je takrat samo na primer bilo samo 4000, potem ko se je pa začel stečaj, pa je prišlo 2.600 ljudi na zavod.	2600 ljudi na zavod ob stečaju	Stečaj	Izguba zaposlitve
F190	To je res masa ljudi.	Občutek množičnosti izgube	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F191	Iz tega smo večinoma bili oba partnerja zaposlena v Muri.	Oba partnerja v Muri	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F192	To nekaj potegne za sabo.	Vpliv množične izgube na družine	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F193	Najina hčerka je bila takrat že zaposlena, ko se je to zgodilo.	Hčerka zaposlena ob stečaju	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F194	V tistem času je bila na porodniškem dopustu.	Hčerka na porodniškem dopustu	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F195	Nekaj sva imela prihranjeno.	Prihranki	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F196	Jaz sem vedno rekla, mi že kot otroci nismo imeli nekega razkošja, tisto pač, da si imel za preživeti.	Skromna vzgoja v otroštvu	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
F197	Oblečeni smo bili, v šolo smo šli in smo jo končali. S tistim malo si znal živeti.	Znanje živeti s skromnimi sredstvi	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
F198	Ko sem takrat takoj, ko sem dobila odpoved, tako kot vsi odšla na socialno, sem delavko tam vprašala, ali naj zdaj po 32 letih dela res grem pred zaklonišče čakat kilogram riža in kilogram moke?	Ponižujoča vprašanja o pomoči	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F199	Kakorkoli je bila minimalna plača, to smo si mi zaslužili.	Zavest o zasluženem delu	Doživljanje dela	Delo v Muri
F200	Mi smo s to plačo tudi znali živeti.	Sposobnost preživeti z minimalno plačo	Strategije preživetja	Drugi viri moči in podpore

F201	A zdaj po teh letih bom jaz nekam hodila po kilogram riže in moke?	Nesprejemanje humanitarne pomoči	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F202	Takrat mi je delavka povedala, da naj se ji zaupam, kar mi je na duši. Povedala sem ji, da vem da ona za to ni nič kriva, niti slučajno. Mi je povedala svojo izkušnjo, da je tudi sama bila v takšni situaciji, ko je ostala brez dela iz danes na jutri.	Komunikacija socialne delavke	Pomoč institucij in organizacij	Socialna varnost
F203	Povedala sem ji, da ne bi bilo tako boleče, če bi jaz oziroma vsi mi šli po svoji krivdi.	Občutek nepravičnosti ob izgubi dela	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F204	Ampak nas so v to situacijo pripeljali.	Očitek odgovornim za situacijo	Kritika vodstva	Delo v Muri
F205	Ko sem srečala ravnatelja iz šiviljske šole, ki se me je še vedno spomnil in me je vprašal kje sem zdaj, sem mu pokazala na zgradbo, kjer je zavod za zaposlovanje in mu povedala, da tukaj, v tej največji firmi.	Srečanje z ravnateljem in simbolika zavoda	Prehodi po izgubi dela	Izguba zaposlitve
F206	Povedal je, da škoda, ker sem bila zelo dobra učenka in dobra delavka.	Prepoznana kot dobra delavka	Duševno zdravje	Izguba zaposlitve
F207	Sem mu odgovorila, da to zdaj ni pomembno za nikogar, ne kaj smo bili in ne kaj smo delali.	Občutek nepomembnosti preteklosti	Duševno zdravje	Zdravje
F208	Pa ni bila to samo Mura in samo Prekmurje, prispevki od našega dela so bili za celo Slovenijo.	Poudarjanje prispevka Mure za Slovenijo	Kritika vodstva	Delo v Muri
F209	Ni bila Mura samo Prekmursko, tričetrt Slovenije se je oblačilo v Murina oblačila, prispevki in dajatve so šli po celi državi.	Vloga Mure za celotno državo	Kritika vodstva	Delo v Muri
F210	Recimo, ko smo delali solidarnost, da je šlo za Posočje. Saj to ni bilo pomembno. Delal si in si pomagal.	Spomin na solidarnostno delo	Doživljanje dela	Delo v Muri
F211	Ampak zdaj na koncu, ko smo mi ostali v takšni situaciji, za nas ni bilo nikogar.	Očitek odsotnosti podpore	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F212	Kolikokrat smo povedali, da ko bomo mi prišli do tega, kdo se bo za nas trudil.	Odsotnost vzajemne pomoči	Kritika vodstva	Delo v Muri
F213	Direktor je vedno povedal, tistih ne bo.	Komentar direktorja	Kritika vodstva	Delo v Muri
F214	Ravnatelju sem takrat povedala, da mene samo eno zanima. Z nami se je manipuliralo 15 let.	Občutek manipulacije	Kritika vodstva	Delo v Muri
F215	Kje je bila država, nadzorni svet in lastniki?	Kritika države in nadzornega sveta	Kritika vodstva	Delo v Muri
F216	Odgovoril mi je, da če se bom s tem veliko obremenjevala, se mi lahko samo zmeša.	Predlog za opustitev razmišljanja o razlogih za stečaj	Kritika vodstva	Delo v Muri

F217	Decembra smo imeli zbore, ko smo šli vsi skupaj v jedilnico. Tam so nam vse prebrali, toliko je denarja v rezervnem skladu, toliko je porabe, toliko tega in tega, vse to.	Informacije o rezervnem skladu	Kritika vodstva	Delo v Muri
F218	Jaz se to spomnim tako dobro, kot da bi se mi to danes dogajalo.	Močan spomin na dogodek	Doživljanje dela	Delo v Muri
F219	Marca smo imeli ponovno sestanek in potem samo začneta oba direktorja s tem kaj bomo delali, kaj boste povedali na to, potapljamo se.	Informacija o slabem stanju v podjetju	Kritika vodstva	Delo v Muri
F220	Kaj je? Potapljamo se. Ni denarja.	Obvestilo o pomanjkanju denarja	Stečaj	Izguba zaposlitve
F221	Ampak nisem razumela. Kako ni denarja, če je rezervni sklad.	Nerazumevanje odsotnosti denarja	Kritika vodstva	Delo v Muri
F222	Oni so to verjetno tako že vedeli.	Sum prikrivanja informacij	Kritika vodstva	Delo v Muri
F223	Povedano je bilo, da če do česa pride, smo 3 leta lahko doma, kot celotna Mura z 70% plačo. To je bilo decembra.	Obljuba o 70% plači	Kritika vodstva	Delo v Muri
F224	Tri mesece po tistem pa da ni denarja in da se potapljamo.	Hitro poslabšanje situacije	Kritika vodstva	Delo v Muri
F225	Kako potem zdaj v trenutku ni denarja in ni tega sklada?	Dvom o verodostojnosti informacij	Kritika vodstva	Delo v Muri
F226	Če smo v ta sklad odvajali denar in v kakšen drugi sklad tudi, pa sklad, ki je bil namenjen gradnji stanovanj pa vse.	Vprašanja o uporabi skladov	Kritika vodstva	Delo v Muri
F227	Zdaj pa niti ne po pol leta pa ni več denarja. Mislim, malo čudno. Nam laikom.	Čudenje ob izgubi denarja	Kritika vodstva	Delo v Muri
F228	Če nekdo, ki je malo šolan in nek ekonomist... Potem se vprašaš.	Dvom o ekonomski logiki	Kritika vodstva	Delo v Muri
F229	In potem se je to tako počasi začelo.	Začetki stečaja	Stečaj	Izguba zaposlitve
F230	Vsi ti, ki so na malo večjih položajih pravijo, da je tu bil en scenarij narejen.	Govorice o scenariju	Kritika vodstva	Delo v Muri
F231	In seveda da je bil. Več vam država ne bo pomagala, tovarna je za zapreti.	Prepričanje o vnaprej pripravljenem zaprtju	Kritika vodstva	Delo v Muri
F232	Ko smo bili tam na hodniku je prišel eden, imena se več ne spomnim. Prišel je tudi Lahovnik, njega se tako dobro spomnim, okrog šestih so prišli.	Obisk Lahovnika	Kritika vodstva	Delo v Muri
F233	Lahovnik je povedal, da smo vreča brez dna.	Izjava ministra – vreča brez dna	Kritika vodstva	Delo v Muri
F234	Dokler smo državi dajali, od sponzorjev do vsega, smučarjev je bilo vse lepo in v redu.	Očitek izkoriščanju delavcev	Kritika vodstva	Delo v Muri

F235	Dokler smo mi plače normalno dobili in regres in vse, to ni problema.	Spomin na boljše čase	Doživljanje dela	Delo v Muri
F236	Normalno, da se od nas delavcev nihče ni spraševal.	Občutek prezrtosti delavcev	Doživljanje dela	Delo v Muri
F237	Ko pa se je to začelo, pa si misliš, aha, to se pravi, da v ozadju je neka druga taktika, nekaj drugega se dogaja.	Sum o ozadju propada	Kritika vodstva	Delo v Muri
F238	Potem je to prišlo do takšnih neprijetnih stvari.	Neprijetne situacije ob propadu	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F239	Delo je pač bilo.	Dovolj dela ob stečaju	Stečaj	Izguba zaposlitve
F240	Zdaj še leta 2019, ko smo zadnjič odšli je še vedno bilo delo. Naročila so še vedno bila.	Dovolj naročil in dela ob stečaju	Stečaj	Izguba zaposlitve
F241	Tukaj se je vedno šlo za pogajanje, če bo direktor izpogajal dva centa več na komad.	Pogajanja za ceno izdelkov	Kritika vodstva	Delo v Muri
F242	Tehnik je povedal vse kompletno kaj vi delate – hlače, krila, vse – je takšna cena in direktor se s tem ni strinjal. Tehnik je povedal, da je kvaliteta naših izdelkov dobra, da nima niti interesa, da bi se proizvodnja kamorkoli drugam selila. Ampak šlo se je zaradi cen in niso popustili in potem tako nismo več dobili plače.	Nesoglasja glede naročil, kakovost izdelkov in izguba plače	Kritika vodstva	Delo v Muri
F243	Tisto zadnjo smo dobili potem polovico, regresa več sploh ne.	Neizplačilo plač in regresa	Finančni prejemki	Socialna varnost
F244	Bilo je zelo napeto.	Napeto vzdušje	Doživljanje dela	Delo v Muri
F245	Tudi med sodelavkami.	Napetosti med sodelavkami	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F246	18., ko bi morali dobiti plače, je bilo nakazano samo pol.	Neizplačilo celotne plače	Finančni prejemki	Socialna varnost
F247	Druga polovica bi morala biti v prvem tednu v naslednjem mesecu, pa tega ni bilo.	Neizplačana druga polovica plače	Finančni prejemki	Socialna varnost
F248	Potem spet podaljšanje pogodbe. Čakal si, ali ti jo bodo ponovno podaljšali.	Negotovost ob podaljševanju pogodb	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F249	Občasno so bila tudi posamezna odpuščanja, ne celotne brigade. Nismo več držali skupaj. En takšen pritisk, bi rekla.	Posamezna odpuščanja in občutek pritiska	Stečaj	Izguba zaposlitve
F250	Potem nas je poklical v pisarno in na koncu nam je izjavil, da kaj bi sploh me rade, da nas je on zato nazaj zaposlil in ustanovil eno podjetje, da mi ne bi bile brez dela in bi bile na zavodu.	Direktorjev očitek zaposlenim	Kritika vodstva	Delo v Muri
F251	Halo? Če ti vidiš, da ti tri mesece ne gre skozi, da se ti stroški ne pokrivajo in nam ne moreš dati za plačo, potem zapri	Kritika direktorjeve odločitve	Kritika vodstva	Delo v Muri

	in povej tukaj je zdaj konec, gremo na zavod, vsak se naj po svoje znajde.			
F252	Povedal je še, da kaj bi rade, saj pa smo vse bile z osnovnošolsko izobrazbo.	Direktorjevo podcenjevanje delavk	Kritika vodstva	Delo v Muri
F253	41 let kar sem delala, me nihče ni vprašal ali imam osnovno šolo ali imam osem razredov ali sedem ali sem končala poklicno šolo ali še kaj zraven. 41 let to ni bilo nič pomembno, bilo je samo delaj, delaj, delaj.	Nepomembnost izobrazbe med delom	Doživljanje dela	Delo v Muri
F254	Samo naenkrat pa nam začne očitati, češ, kaj bi rade, saj pa smo z osnovnošolsko izobrazbo. To je bil naš direktor.	Kritika direktorjevega odnosa	Kritika vodstva	Delo v Muri
F255	Ko sem bila že na dopustu, ker sem ga imela še precej in sem se potem avgusta upokojila.	Upokojitev med dopustom	Zaposlitvena pot	Delo v Muri
F256	Seveda, potem nas je spet mogla poklicati tajnica in je ponovno bilo treba iti nazaj in čez papirje. Prijava in odjava, moral si iti.	Prijava in odjava ob upokojitvi	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F257	Potem pa smo dobile klic, pridite sem v jedilnico ob enih. Jaz sem imela samo željo, da pride dol med nas. Sodelavka mi je povedala, da tega ne bom videla. To se ne bo zgodilo. Nisem se strinjala, sem jo vprašala kako ne, če pa je on sedaj bil zadnji direktor, naj pride med nas.	Želja po prisotnosti direktorja in odsotnost stika	Stečaj	Izguba zaposlitve
F258	Prišel je stečajni upravitelj, nekdo xy, ki ga ni nihče poznal.	Prihod neznanega stečajnega upravitelja	Stečaj	Izguba zaposlitve
F259	Sedaj sem dobila pošto, ko je bil že COVID, leta 2021. Vidim pošto, piše Arum, Mladinska ulica, Rakičan, modra kuverta.	Prejeta pošta leta 2021	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F260	Ko sem prišla gor, sem možu rekla, kaže da bom morala iti nazaj delat, ker mi Arum pošilja pošto.	Šala o vrnitvi na delo	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F261	Pošte nisem dobila samo jaz, ampak vsi tisti, ki smo nazadnje delali.	Kolektivna izkušnja prejema pošte	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F262	Ko odprem to kuverto vidim 3,20 EUR - odpravnina.	Odpravnina 3,20 EUR	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F263	Spraševala sem se, ali sem jaz tukaj nora. Če je 80 centov znamka in 50 centov kuverta?	Občutek ponižanja ob odpravnini	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F264	Klicala sem bivše sodelavke in ena je povedala, da ima znesek 2,10 EUR.	Delitev izkušenj s sodelavkami	Doživljanje izgube dela	Drugi viri moči in podpore
F265	Res mi ni bilo jasno, ali se nekdo dela iz nas norca.	Občutek posmeha	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve

F266	Sploh včasih... Ne vem... Kdo je tu kaj potegnil iz tega, ne vem.	Nejasnosti glede koristi od prodaje	Kritika vodstva	Delo v Muri
F267	Po drugi strani pa vsak obrat so prodali. Vse. V vsakem obratu je bilo tudi nekaj notri.	Vrednost ob prodaji obratov	Stečaj	Izguba zaposlitve
F268	Tisti, ki so bili pod staro Muro so nekaj dobili. Mož je povedal, da je sodelavec ponovno dobil nakazilo.	Razlike v izplačilih odpravnine	Finančni prejemki	Socialna varnost
F269	Pogovarjala sva se o tem, kako to ni pošteno. Če je bilo toliko denarja v tej masi, naj bi razdelili na vse, na primer, da bi dobil vsak 500 EUR, ne pa da nekateri nismo dobili nič. Delali pa smo vsi v isti Muri.	Kritika neenake obravnave in razdelitve sredstev	Kritika vodstva	Delo v Muri
F270	Nismo mi krivi, če so nam dali druge pogodbe. Na koncu pa so nas odpustili.	Nepravičnost novih pogodb in odpustitve	Kritika vodstva	Delo v Muri
F271	Ostal je samo Boss, ker je bilo to delo za eno najbolj stabilnih podjetij, ampak na koncu pa so ti enako tudi šli v stečaj, tako da ni bilo potem nobene razlike.	Propad tudi stabilnih enot	Stečaj	Izguba zaposlitve
F272	Kar pa smo mi delali za naše firme, ti so še vsi vztrajali, da bodo dali delo, ker je kvaliteta bila dobra, pa tudi roki dobave.	Prepoznana kvaliteta in zanesljivost dela	Doživljanje dela	Delo v Muri
F273	Ampak kaj, če niso...	Negotovost naročil	Doživljanje dela	Delo v Muri
F274	Ko smo takrat protestirali pred vratarnico in so prišli nemški tehniki. Oni so samo gledali in nas spraševali »Warum?«. Spraševali so se zakaj smo zunaj, zakaj ne delamo. Kako mu naj zdaj en delavec razloži kaj se dogaja. Vratarnico so zaklenili. Tudi pisarniške delavke niso mogle več iti noter, one so se zagovorile, da so ponoči do dveh bile tam, da so uničevale papirje, kar se je dalo. Tako jim je bilo naročeno, da je to in to bilo potrebno uničiti. Eden izmed direktorjev je bil še notri in je želel skozi vratarnico oditi ven. Nekdo je to opazil in hitro s kolesom šel do tja, da so gor dali ključavnico, tako da ni mogel iti več tu ven.	Protest pred vratarnico	Stečaj	Izguba zaposlitve
F275	Potem zvečer je prišla delavska direktorica in ona tako urejena in vse in vpraša »Ja kaj se pa dogaja?«. Verjetno bi ona morala biti prva, ki bi vprašala zakaj je zdaj do tega prišlo, kaj se dogaja. Potem je vprašala »A tudi jaz moram odstopiti?«. Ne vem, kaj pa je potem ona mislila.	Kritika odziva delavske direktorice	Kritika vodstva	Delo v Muri

F276	Ko smo tam zunaj stali, vsi delavci smo si mislili, da je konec, da je potrebno zapreti in je to to. Nimaš več kaj razglabljati.	Razumevanje propada tovarne	Stečaj	Izguba zaposlitve
F277	Tisti, ki pa so delali na Bossu, so bili tam v perilu, tam proti Petrolu. Zjutraj so delavci že vratarnico zaklenili in niso več spuščali notri. Te delavke pa so bile Bossove in so skakale preko ograje, tam čisto zadaj, da so lahko prišle v proizvodnjo. Oni so delali in niso upale ostati zunaj.	Poseben položaj Bossovih delavk	Stečaj	Izguba zaposlitve
F278	Zjutraj ob pol sedmih pri nama zvoni telefon, nečakinja mi je povedala, da naj čimprej prideva tja. Zvečer ob pol devetih sva šla z možem domov. Naslednji dan pa ponovno nazaj.	Vztrajanje pri protestu	Stečaj	Izguba zaposlitve
F279	Tu je bil samo pohlep. Kar direktorji potegnejo zase, za nas druge pa so že vedeli, da ne bo preživelo.	Očitek pohlepu vodstva	Kritika vodstva	Delo v Muri
F280	Nekateri, ki so najeli odvetnike, so mislili, da bo brezplačno zastopanje, potem pa so enkrat samo dobili položnice 1.000 EUR ali še več za plačati. Če si ti na zavodu, kako lahko to plačaš? Pa na koncu naj ničesar ne dobiš, kaj pa potem. Moje prijateljice vem, da so takoj šle in podpisale, da odstopajo od vsega, od vseh tožb in so rekle, naj jih nihče več ne vlači ne po sodiščih in ne nikjer. Na koncu koncev tako ne bomo dobili nič.	Stroški sodnih postopkov in odstop od tožb	Stečaj	Izguba zaposlitve
F281	Ko sem se srečala z eno sodelavko, ki je še dobila odpravinino, mi je povedala saj ste dobili odpravnino. Sem jo vprašala »Kakšno odpravnino?« in kar ni mogla verjeti, da je nismo dobili. Povedala je, da tisti, ki so se pritožili na Evropsko sodišče, da so dobili.	Odziv okolice glede odpravnin	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F282	Tudi če bi to bilo res, jaz moram najprej v denarnici imeti 5.000 EUR, da lahko plačam tega odvetnika. Tukaj pa je vprašanje, ali bom na koncu sploh kaj dobila, ali bom izgubila še ta denar. Delavci si tega niti slučajno nismo mogli privoščiti.	Visoki stroški sodnih postopkov in nezmožnost privoščiti	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F283	Prejšnjič sem se ravno pogovarjala z bratrancem, ki je bil prav tako zaposlen v podjetju, ki je šlo v stečaj. Sedaj je tudi on upokojen. Vprašal me je »Pa kako smo mi sploh vse to preživeli?« Povedala sem »Preživeli smo, ampak to ni bil način.«.	Pogovor s sorodnikom o preživetju stečaja	Stečaj	Drugi viri moči in podpore

F284	Spraševala sem se, kako lahko Lukančičeva mirno spi, če se gre za toliko ljudi in njihove družine, ali ne glede na to ali jih imajo.	Kritika direktorice Lukančičeve	Kritika vodstva	Delo v Muri
F285	Sodelavka je povedala, naj ne mislim, da se kdo sekira za nas.	Občutek zapuščenosti	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F286	Jaz pa sem tako, da če mi ti danes posodiš dva evra, ker se za nek namen zbira in nimam pri sebi, ker imam v garderobi, zjutraj je prva stvar, ko pridem v proizvodnjo, da ta dva evra vrnem.	Lastna vrednota poštenosti	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
F287	Ljudje smo različni. Oni imajo trdo kožo in mi njim nismo sploh pomembni.	Občutek nepomembnosti delavcev	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F288	Ona je bila zelo izobražena pravnica in imela je veliko svojih malih podjetij. Tukaj je izčrpavala, da je tiste male pokrivala. Na koncu da nekaj pridobi za sebe.	Kritika poslovanja direktorice	Kritika vodstva	Delo v Muri
F289	Nekateri so verjeli da bo boljše in da nas bo res nekdo kupil in bo vse boljše. Vendar je potem direktorica poklicala sindikate in povedala, da nas ne bodo kupili. Čeprav po vsej verjetnosti niti ni nič urejala.	Upanje v rešitev podjetja in razočaranje	Stečaj	Izguba zaposlitve
F290	Ko je bil stečaj, ni sploh prišla med nas. Naša sindikalna predstavnica jo je vztrajno klicala, tudi v njeno odvetniško pisarno. Tajnica se je oglasila in povedala, da je ni. Sindikalna predstavnica je povedala, da bi morala biti tukaj, pri nas. Ni je bilo.	Odsotnost direktorice ob stečaju	Stečaj	Delo v Muri
F291	Ko smo šli domov, je bilo pred Muro že veliko novinarjev. Takrat so že oni to ugotovili, da spet gremo v stečaj in da ni bilo nič rešeno. Ko smo šli ven so nas spraševali kaj se dogaja. Pa sem si mislila, kaj sprašujete nas, siroteke, vprašajte tam glavne zakaj in kaj se dogaja.	Prisotnost novinarjev in očitek, da sprašujejo napačne	Stečaj	Izguba zaposlitve
F292	Sindikalna je večkrat klicala in na koncu je tajnici povedala, da ji naj sporoči, da tako nesramno, kot je to sedaj naredila z nami, bolje da se nikoli več ne prikaže.	Ostra kritika sindikalne predstavnice	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F293	Ona je tako povedala, da ji mi še dolgujemo, ne vem koliko je še od tu še želela imeti za ta čas, ko je bila tu zaposlena. Ženska draga, pa kako imaš srce. Plač nam nisi dajala, zdaj bi pa imela še nekaj zase.	Izplačilo direktorici in očitek brezsrčnosti	Kritika vodstva	Delo v Muri

F294	Ne vem, mogoče smo v nepravem času odraščali, ampak jaz ne morem razumeti takih ljudi. Ne vem, zakaj je to tako, da se gleda samo nase.	Nerazumevanje ravnanj vodstva in sebičnost	Kritika vodstva	Delo v Muri
F295	Potem si pa včasih mislim, sedaj je tri mesece da je pokojni partner umrl, saj pa na koncu imaš tam meter osemdeset in je to to. Nihče ničesar ne odnese s seboj.	Razmišljanje o minljivosti	Družinski odnosi in kontekst	Družina
F296	Včasih je bilo drugače. Dobili smo kredit, stanovanje. Šla sem na porodniško odsotnost in sem rekla, daj vlogo notri, pa tudi če je garsonjera, privat ne moreva biti. Prošnjo sva oddala in sva dobila garsonjero in za začetek je bilo.	Pridobitev prve garsonjere v prejšnjem sistemu	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F297	Za leto in pol pa sva dobila tukaj v centru enosobno stanovanje. Potem je bil pa ponovni razpis in sva dobila dvosobno, potem pa z Jazbinškovim zakonom nisva šla takoj v odkup, ampak potem čez nekaj let.	Pridobitev večjega stanovanja	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F298	Najemnino bi tako ali tako morala plačevati. Če sva imela kredit, je bilo isto.	Primerjava med najemnino in kreditom	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F299	Po desetih letih pa je bilo stanovanje najino. Dobro, da je bila ta ugodnost.	Odkup stanovanja kot ugodnost	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F300	Zdaj v zadnjih letih pa nič. Ko si prišel na banko in so videli Murino plačo, nimaš šans, da bi lahko dobil kredit. Zato, ker je plača bila minimalna in računali so, da ti toliko mora od plače ostati in ni šlo skozi.	Onemogočen dostop do kredita zaradi nizke plače	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F301	Za sebe pravim, da mi je v prejšnjem sistemu bilo boljše.	Primerjava boljšega življenja v prejšnjem sistemu	Doživljanje dela	Delo v Muri
F302	Pa niti cene niso bile tako astronomske kot je to danes. Vsak teden vidiš, da z 20 EUR več ne moreš iti v trgovino, absolutno ne. Ob strani moraš imeti še 50 EUR rezerve. Ne vem... Prej je šlo lažje skozi, tudi če sem imela kredit.	Povečani življenjski stroški v zadnjih letih	Materialna (ne)varnost	Socialna varnost
F303	Prej, ko še nisva imela hčerke, sva hodila kaj na morje preko sindikata ali na kakšne enodnevne izlete. Za to sem jaz bolj imela voljo, še zdaj jo imam. Ampak potem nisva več hodila.	Sindikalni izleti pred rojstvom hčerke	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F304	Na Goričko smo šli, ko so bili dopusti, pa tako. Tudi smo se družili, naredili smo si piknik s prijatelji, včasih smo se podružili v kakšni kavarni ali smo se šli kopat v Moravske terme.	Družabne aktivnosti in prosti čas	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

F305	Sicer pa ne. Bolj tukaj v našem okolišu. Navajni smo bili na male stvari in tako potem tudi naprej poskušaš. Razkošja ni bilo nikoli.	Življenje brez razkošja	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
F306	Dobro, hčerka je končala šolo in naredila izpit za avto. Avto smo ji kupili. Kar se tega tiče, je imela.	Podpora hčerki pri šolanju in avtu	Družinska podpora	Družina
F307	Vedno sem si želela, da ima boljše, kot sva imela midva.	Želja po boljši prihodnosti za otroka	Družinska podpora	Družina
F308	Saj še vedno pravim, na začetku je bilo dobro, ni bilo vedno samo slabo v Muri. Absolutno ne. Dobro je bilo od začetka in tam do devetdesetih.	Ocena začetnega obdobja dela v Muri	Doživljanje dela	Delo v Muri
F309	Ko smo se osamosvojili pa se je to začelo dogajati.	Poslabšanje po osamosvojitvi	Doživljanje izgube dela	Izguba zaposlitve
F310	Jaz sem si vedno povedala, da dokler bo direktor Kuharič, da bomo nekako zvozili.	Zaupanje v direktorja	Kritika vodstva	Delo v Muri
F311	Ko pa se bo on upokojil pa bo to počasi začelo.	Pričakovanje težav po upokojitvi direktorja	Kritika vodstva	Delo v Muri
F312	Ko je prišel Meh je to že bilo tako, nekaj se je že začelo, ampak še vedno smo bili stabilni.	Ocena obdobja z direktorjem	Kritika vodstva	Delo v Muri
F313	Najprej so bili ja režijo zmanjšati, po pisarnah jih je sedelo nenormalno. Dobro, včasih je on kaj zmanjšal v pisarnah, tako tu in tam. Ne pa v nekem večjem obsegu.	Kritika nezadostnega zmanjšanja režije	Kritika vodstva	Delo v Muri
F314	Nas so krčili, delavce, pisarniških delavcev pa je bilo vedno več. Ampak če nas delavcev ne bo, potem pisarniških tudi ne bo treba.	Kritika kadrovske politike	Kritika vodstva	Delo v Muri
F315	Ko pa je on odšel, si je verjetno že pograbil, kar je želel in potem so se začeli menjavati kot po tekočem traku. Prišel eden za par mesecev pa spet drugi.	Pogoste menjave vodstva	Kritika vodstva	Delo v Muri
F316	Saj se te dotakne, se te. Pa vedno mi je bilo za vsakega sodelavca nekako težko, ko so ga odpustili.	Sočutje ob odpustih sodelavcev	Duševno zdravje	Zdravje
F317	Ampak na koncu vidiš, da s tem nič ne pridobiš. Ne moreš ti nič spremeniti. Če drugi imajo vse vajeti v rokah in oni o tem odločajo. Ti pač ne moreš nič.	Občutek nemoči	Duševno zdravje	Zdravje
F318	Včasih sem si mislila, danes je takšen dan, jutri bo drugače. Takrat pa, ko se je vse to dogajalo, pa spet in spet.	Iskanje upanja v prihodnost	Doživljanje dela	Delo v Muri
F319	Pa sem si mislila, pa če ta preživi, bom pa tudi jaz. Mogoče sem imela napačno mišljenje, ampak to mi je pomagalo.	Strategija primerjave z	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore

		drugimi za preživetje		
F320	Pa vedno sem se želela nekako pohecati in tako malo obrniti stvari. Včasih smo tudi kakšne norosti privoščili, ko so majstri bili na sestanku, in smo nekako zvozile.	Humor kot strategija spoprijemanja	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
F321	Zdaj, ko smo šle, sem jaz rekla, da si želim, da gremo tam v Mercator, da nekaj pojemo in spijemo. Povedala sem, da sem pošteno prišla sem in želim dostojno po 40 letih tudi oditi.	Želja po dostojnem slovesu	Doživljanje dela	Delo v Muri
F322	Pa sta se dve sodelavki strinjali z menoj. Če narezek prinesejo za 40 ljudi, te stane isto, kot če spiješ eno kavo in špricer.	Podpora sodelavk ob slovesu	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F323	Ena pa mi je povedala, da zdaj tu nekaj trošite, naslednji teden pa te ne bo več nobena želela poznati.	Skeptičen odziv sodelavke ob slovesu	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F324	Povedala sem, da mi bo verjetno vseeno ostalo dovolj, da bom lahko šla na kavo in si upam koga poklicati, da gre z mano. Jaz nisem imela tako slabega mišljenja.	Lasten optimističen pogled na odnose	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
F325	In zdaj me marsikatera pokliče in imam veliko stika. Ne samo s temi zadnjimi, ki so bile do zadnjega stečaja, ampak tudi s tistimi prejšnjimi generacijami nazaj, od takrat ko sem prišla delat. Še vedno se slišimo in se dobimo na kavi.	Ohranitev stikov s sodelavkami	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F326	Mogoče sem jaz tak tip človeka. Izredno veliko ljudi je sedaj prišlo tudi na pogreb moža, iz moje strani in iz njegove tudi. To se mi je zdelo res lepo.	Močna socialna podpora ob izgubi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F327	Pa tudi marsikatera me je poklicala in sem si mislila, eh, pa na koncu nisi sam.	Občutek, da ni sama	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F328	Sin mi je povedal, da se naj zdaj ne zaprem vase.	Spodbuda sina za odprtost	Družinska podpora	Družina
F329	Povedala sem, da nisem tak tip človeka, da bom sedela notri in se smilila sama sebi. Spremeniti ne morem ničesar, taka je bila usoda.	Sprejemanje usode in aktivnost	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
F330	Če je bolezen, pomagaš kar lahko, sva s hčerko naredili vse, kar sva lahko.	Skupno soočanje z boleznijo	Družinska podpora	Družina
F331	Brat me je poklical, naj grem z njima na izlet v Rogaško Slatino. Bilo je en teden po pogrebu, sem rekla sigurno ne, ker tudi nikogar ne poznam.	Povabilo brata na izlet po pogrebu	Družinska podpora	Družina
F332	Povedal je ne govori tako, ker bo sigurno kdo tam iz Mure, če ne pa se spoznate. Da naj nisem doma.	Spodbuda brata k druženju	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore

F333	Potem pa pokličem hčerko in ona pravi zakaj ne bi šla, obveznosti nimaš. Atija več ni, da bi mu mogla skuhati in dati zdravila.	Spodbuda hčerke k izletu	Družinska podpora	Družina
F334	Ko pridemo na postajo pa vidim Murina ta, Murina tista. Brat je imel prav.	Srečanje z nekdanjimi sodelavci na izletu	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F335	Z enimi majstri sem imela dokaj korekten odnos.	Korekten odnos z majstri	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F336	V začetku sem imela eno majstrico, ki je šla do tebe in je že po poti kričala. Ko si se obrnil, je rekla »Ne govori mi nazaj!«, tudi če nisi imel nikakršnega namena kaj povedati.	Konflikten odnos z majstrico	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F337	Pri tej majstrici sem delala 25 let. Ona je res bila, vse je moralo biti točno tako, kot je povedala. Do delavcev je bila taka in hkrati tudi do direktorjev je imela takšen dostop.	Stroga in vplivna majstrica	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F338	Jaz nisem mogla nič povedati nazaj. Pri sebi sem si mislila na eno uho notri, na drugo ven. Zato, ker če si kaj povedal, je bilo samo še slabše zate.	Strategija ignoriranja konflikta	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
F339	Te je prizadelo, tudi če je kričala na drugem koncu. Normalno, da se te je dotaknilo, ampak sem jo poskušala nekako odvrniti, da sem imela čim manj z njo opravka.	Prizadetost zaradi kričanja	Duševno zdravje	Zdravje
F340	Ko pa smo šli delat v drugi obrat, v plašče, tam pa se mesec dni nisem mogla navaditi, ker je bil povsem drugi odnos majster – delavec. Ni bilo toliko popravil. Povsem drugače.	Presenetljivo pozitiven odnos v plaščih	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F341	Takrat sem rekla, da če bi šla delat v plašče, niti žolčnih kamnov ne bi imela.	Boljše zdravje zaradi manjšega pritiska	Telesno zdravje	Zdravje
F342	Ko si prosil za dopust, je majstrica rekla, bom že tako uredila, da bo delo šlo.	Podporna majstrica pri dopustu	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F343	Prejšnja pa je vedno povedala, nekoga zrihtaj, da bo likal namesto tebe. Pa je ona bila majstrica in njena naloga je bila, da zrihta delavce.	Prelaganje odgovornosti na delavce	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F344	Odstotke smo imeli dobre, odnosa pa ne. Ona se je drla na vse, nisi ji mogel priti do živega, svoj karakter.	Dobri rezultati kljub slabim odnosom	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F345	Z novim direktorjem potem ni mogla manipulirati na tak način, potem je v marcu tudi odšla.	Odstop stroge majstrice	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F346	Kakor pravim, tukaj v plaščih, je pa bil povsem drugi odnos, brez popravil. Če smo naredile kakšno napako, je	Strpnost majstrice do napak	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri

	majstrica povedala, da naj pustim, da bomo že uredili.			
F347	Povedala je, to malo tako popravi, to zlikaj malo bolj v to smer, ali karkoli smo pač že narobe naredile. In da nikomur ni treba nič povedati, mi tri vemo in če bo kaj narobe, povemo da so bile take šablone in bo to šlo skozi. Vedno se je postavila za nas.	Zaščita majstrice za delavke	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F348	Pa tudi obratovodkinja. V redu, včasih nas je nadrla, ko ji kaj ni bilo všeč, sicer pa, če si imel tam kakšno zalogo, jo je takoj raznosila k tistim, ki niso imeli toliko dela.	Solidarnost obratovodkinje	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F349	Kar se tiče tega je bilo tam super delati. Res super.	Pozitivna ocena dela v plaščih	Doživljanje dela	Delo v Muri
F350	Ko pa se je začel stečaj pa smo se začeli prestavljati spet po obratih. Te majstrice so bile mlajša generacija in nekako so bile bolj dostopne, dalo se je zmeniti z njimi.	Mlajša generacija majstric – dostopnejši odnos	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F351	Če smo naredile kakšne napake, ker če delaš grešiš, so razumele. Pa včasih so nam povedale, da lahko poskusimo in če nam je kakšen način dela lažji, lahko tako delamo.	Razumevanje in fleksibilnost mlajših majstric	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F352	Poklicale smo tehnologinjo in vprašale, če je tako v redu in je preverila in potrdila. Pri prejšnji majstrici to ni bilo mogoče.	Sodelovanje z mlajšimi majstricami in tehnologinjo	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F353	Če je ona tako zapovedala, je tako moglo biti. In ne razumem, zakaj si ne bi olajšala dela, pa ne samo jaz, tudi drugi za menoj. Pa ne in pika. Tako kot je povedala, tako je moralo biti.	Togost stare majstrice	Odnosi med zaposlenimi	Delo v Muri
F354	Bilo je dosti boljše. Greš bolj mirno delat, lažje ti je.	Občutek olajšanja pri delu v boljših odnosih	Doživljanje dela	Delo v Muri
F355	Kakorkoli ti je tisto delo težko, plašči. To delo ni tako težko, kot je težko poslušati njihovo nakladanje.	Težje prenašati odnose kot delo samo	Doživljanje dela	Delo v Muri
F356	Eden ti govori iz ene strani, drugi iz druge. Pa sem si mislila, ustavite se, ker ne morem dva naenkrat poslušati in ne morem dve stvari naenkrat delati.	Konflikt navodil med majstrico in tehnologinjo	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F357	Včasih je majstrica povedala, zdaj to odloži in vzemi tisto in delaj tisto naprej. Tehnologinja pa stoji z druge strani in pravi meni pa zdaj tole takoj naredi.	Nasprotujoča navodila nadrejenih	Organizacija in pogoji dela	Delo v Muri
F358	Takrat sem rekla, ne – ena bo morala počakati. Če bom zdaj to naredila, da ti lahko to odneseš nekam naprej, da bo tu	Odklon nasprotujočim navodilom	Strategije spoprijemanja	Socialna varnost

	nekdo nekaj potem poskušal naprej, bo to delo, ki ga imamo, čakalo. Dve stvari naenkrat ne morem delati.			
F359	Včasih sem rekla zdaj ti to naredim, ampak danes več okoli mene ne hodi. Pa je povedala, da bo vseeno prišla, ker jaz malo protestiram, potem pa vseeno naredim. Kaj bom potem z njimi?	Pragmatično popuščanje zahtevam	Doživljanje dela	Drugi viri moči in podpore
F360	Potem to včasih vzameš v zakup in si misliš naj bo, imejte in konec.	Sprijaznjenost s situacijo	Strategije spoprijemanja	Drugi viri moči in podpore
F361	Samo zdaj kasneje si misliš, smo ohranili neke stike, pa en pozitiven odnos še vedno.	Ohranitev pozitivnih odnosov z nekdanjimi sodelavci	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F362	Včasih si misliš, kako lahko po tem, ko toliko let delaš skupaj, greš kar mimo nekoga, da se sploh ne bi pozdravil.	Razočaranje nad izgubo stikov	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F363	Jaz pač nisem tak tip človeka.	Samoopis kot odprta oseba	Duševno zdravje	Zdravje
F364	Vnuk mi včasih pravi, da ti vsakega poznaš, pa vsakemu rečeš zdravo, pa vsakega nekaj vprašaš.	Opis družabnosti preko vnuka	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F365	Ko toliko let delaš s toliko ljudmi, je to tako. Iz vseh strani koga spoznaš, to se tako vrti.	Naravna posledica dolgotrajnega dela v Muri – širok krog znanstev	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F366	Včasih je lepo, da imaš ljudi. Kdaj ti komu pomagaš, narediš kakšno uslugo. Mogoče čez tri mesece bi pa ti kaj rabil in veš koga poklicati.	Medsebojna pomoč v socialni mreži	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F367	Če poznaš večji krog ljudi, je to tudi lahko ena pozitivna stvar.	Prednost širšega kroga ljudi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F368	Imela sem takrat širši krog, pa ga imam še zmeraj.	Ohranitev širokega kroga ljudi	Socialna mreža	Drugi viri moči in podpore
F369	Sicer pa smo Prekmurci preveč povoljni vsem, vse kimamo, vse naredimo in je okej. Vse smo delali tako, kot nam je nekdo diktiral.	Kritična refleksija o podrejenosti Prekmurcev	Doživljanje dela	Delo v Muri
F370	Zdaj na koncu pa kje smo pristali. Sem rekla, da če bi Mura bila v Ljubljani, ne bi bilo tako, ker se tam delavci ne bi tako pustili.	Primerjava Prekmurcev in Ljubljančanov glede upora	Doživljanje dela	Delo v Muri

9.2. Priloga 2: Osno kodiranje

DELO V MURI

Zaposlitvena pot

- »V Muri sem šivala za strojem, sem poklicna šivilja.« (A1)
- »Zaposlila sem se leta 1980, delala sem 34 let, potem pa sedem let v drugem tekstilnem podjetju.« (B1)
- »In sem delala 27 let, potem sem se pa upokojila.« (C3)
- »V Muri sem delala od leta 1980 do 2014.« (D2)
- »Delala sem 32 let vse skupaj, toliko imam delovne dobe.« (E1)
- »To sem jaz delala polnih 41 let. Sicer imam 42 let delovne dobe, vse skupaj.« (F3)

Organizacija in pogoji dela

- »Normalno je, da ko ti prideš tja, dobiš najslabši stroj.« (A12)
- »S tistimi prejšnjimi delavkami smo takrat že vedno delali zjutraj, potem pa sem ponovno morala delati izmensko.« (B51)
- »Pri likanju sem včasih odstranjevala šive iz hlač, takrat sem stala.« (C10)
- »Na delu sem ves čas stala, vsa ta dolga leta.« (D79)
- »Kadar pa so imeli tako na ostro, da nisi mogel niti na stranišče, da bi se mogel opravičiti za vsako minuto in te nekdo gleda je pa bilo tako.« (E29)
- »Takrat po letu 2000 smo šli na skupno normo. Takrat smo bili sami za sebe na normi.« (F21)

Doživljanje dela

- »V Muri ni bilo lahko delati.« (A6)
- »Je bilo dosti tudi lepega.« (B135)
- »Potem kasneje pa je bila katastrofa. To je bilo.« (C23)
- »Doma je bilo veliko drugega dela. V Muri pa je bilo težko delo. Zato sem se s tem sprijaznila.« (D56)
- »Ja, v Muri je bilo zelo napeto.« (E20)
- »Vedno si samo čakal kaj ti bodo povedali danes, kaj bo jutri, kaj bo naslednji teden.« (F89)

Odnosi med zaposlenimi

- »Ko sem začela, je bil še tisti starega kova majstrov, ki so bili taki, da so nam nagnali strah v kosti.« (A7)
- »Druga drugo pa smo tako potem tolažile, tiste ki smo se poznale.« (B72)
- »Če smo kaj naredili narobe, nas je poklicala skupaj in povedala, da je to treba tako in tako.« (C20)
- »Takrat so se tudi zamenjali majstri in ni bilo več tako slabo.« (D13)
- »Delati je bilo težko takrat, ko je bilo napeto zaradi tega, ker smo se kregali.« (E26)
- »Ko pa se je začel stečaj pa smo se začeli prestavljati spet po obratih. Te majstrice so bile mlajša generacija in nekako so bile bolj dostopne, dalo se je zmeniti z njimi.« (F350)

Kritika vodstva

- »Zdaj si včasih mislim, koliko so nas terorizirali, pa imel si prav, ampak tega nisi vedel.« (A154)
- »Takšen je bil sistem. To je bil najslabši sistem. Zame je bil najslabši.« (A155)
- »Potem mi je direktorica povedala, da se naj umirim … Res ga je poklicala in prišel je iz pisarne povsem rdeč in od takrat me je pustil pri miru.« (C36)
- »Različno je, nekaterim so vse plačevali, nekaterim pa še več niso plačevali.« (D64)
- »Nas so krčili, delavce, pisarniških delavcev pa je bilo vedno več. Ampak če nas delavcev ne bo, potem pisarniških tudi ne bo treba.« (F314)
- »Ko je bil stečaj, ni sploh prišla med nas … Ni je bilo.« (F290)

IZGUBA ZAPOSLITVE

Stečaj

- »Takrat je že bilo krizno, zato so nas tako počasi spuščali, da smo se upokojili.« (A53)
- »Ja, takrat pred stečajem se je zelo spreminjalo vzdušje.« (B15)
- »Sploh nisi vedel kdo in kaj.« (D34)
- » Niti nisem mogla biti v stresu, ker so nam to povedali mogoče dva dni prej, ali pa tisti dan, ko so poklicali po zvočniku brigade, smo šli noter, dali so nam papirje in s temi papirji smo šli naravnost domov.« (D39)

- »Tisto zadnjo rundo, ampak vseeno so me imeli tako dolgo, dokler je vse razpadlo in potem sem šla tudi jaz.« (E43)
- »Zdaj še leta 2019, ko smo zadnjič odšli, je še vedno bilo delo. Naročila so še vedno bila.« (F240)

Doživljanje izgube dela

- »Kolegice, kakor vem, so se spraševale, kaj bo z njimi, kako bo z njihovimi otroki.« (A56)
- »Ampak sem zmogla, 34 let sem zdržala v Muri, potem so me pa brcnili v rit, kakor pravijo.« (B27)
- »Ni mi bilo vseeno, ampak vedela sem, da bom eno leto prejemala nadomestilo iz zavoda.« (D46)
- »Bila sem šokirana, čeprav na koncu sem potem že vedela, da ne bo več iz tega nič.« (E37)
- »Malo čudno, kako nam nič ne pripada, če si toliko let delal, nisi dobil ne odpravnine in ne ničesar.« (F60)
- »Sodelavka je povedala, naj ne mislim, da se kdo sekira za nas.« (F285)

Prehodi po izgubi dela

- »Se pravi 38 let sem delala, dve leti sem bila na zavodu, potem pa sem se leta 2008 upokojila.« (A4)
- »Malo pred koncem pa sem dobila potem drugo delo, tam sem likala vse različno, največ za Avstrijo.« (B29)
- »Upokojila sem se torej že pred stečajem, ker sem imela raka.« (C5)
- »Po nekaj letih pa sem se znova zaposlila kot čistilka.« (D65)
- »Čakam torej starostno pokojnino.« (E11)
- »Takrat smo se prijavili na zavod in na tista predavanja sem šla še potem dvakrat v Rakičan.« (F58)

SOCIALNA VARNOST

Finančni prejemki

- »Dobila sem to tretjo kategorijo in s tem tudi denarno nadomestilo k plači in se je fajn poznalo.« (A172)
- »Več kot leto dni mi niso plačevali prispevkov.« (B143)
- »Moja plača če je bila tam 500 ali 600 EUR. Včasih proti koncu smo jo dobili po več delov, štiri ali pet.« (D43- D44)
- »Mi smo bili na minimalni plači, ko se je Slovenija osamosvojila, potem smo šli na minimalno plačo.« (F26)
- »Zdaj na koncu smo dobivali dvakrat plačo, polovico 18., naslednjo polovico pa potem nekje v začetku drugega meseca.« (F34)
- »Štartala sem s pokojnino, leta 2019, ko sem se upokojila, s 576 EUR za 42 let delovne dobe. Slabo, za toliko let dela, na normi.« (F29)

Materialna (ne)varnost

- »Dobro je bilo, da je Mura bila velik kolektiv, da so nam dali stanovanje.« (A42)
- »Jaz nisem imela izpita za avto. Težko mi je bilo glede prevoza, da bi si iskala nekje daleč.« (B62)
- »Kako bi si privoščila kaj več. Komaj sem krpala, veš kaj je to.« (C52)
- »Prispevkov za delo v Muri nimam plačanih 1 leto, 10 mesecev in 13 dni.« (D59)
- »Takrat pa so mi vsi govorili pa kako boš, kaj boš z njima in podobno.« (E63)
- »Zdaj v zadnjih letih pa nič. Ko si prišel na banko in so videli Murino plačo, nimaš šans, da bi lahko dobil kredit.« (F300)

Pomoč institucij in organizacij

- »Jaz nisem šolana in predstavljala sem si, da ko prideš na zavod in se vpišeš, da ti potem oni iščejo delo, da ti kaj ponudijo. Ampak ni bilo tako.« (B79)
- »Šla sem na CSD, da so mi dali enkratno denarno pomoč.« (C55)
- »Takrat sem morala odnesti izpiske od partnerja in svoje na CSD.« (D50)
- »Takrat je bilo tudi na televiziji in na teh oddajah, kjer so govorili, da bodo v primeru prejemanja socialne pomoči, to morali otroci vračati.« (F165)
- »Ampak dobila sem pa denar tudi s strani naše vasi, tisto mislim, da je bilo preko Karitasa.« (E47)
- »Otroka sta hodila v počitnicah pobirat grozdje, potem pa so jima vzeli štipendijo.« (E56)

DRUŽINA

Družinski odnosi in kontekst

- Ko je bila kakšna težava, normalno da si doma bil tudi s tem in normalno, da ti je potem … (A112).
- »V naši družini doma dopusta nismo imeli.« (B101)
- »Smo se pa kdaj kregali zaradi denarja.« (C61)
- »Zdaj se tudi malo več vidim s svojo sestro.« (D215)
- »Imela sem mlajša otroka in z njima sem bila sama, ker je mož umrl leta 2006.« (E38)
- »Skrbelo ga je, da če se mu jutri kaj zgodi, bova na hčerko prenesla še to breme, da bo morala odplačevati.« (F170)
- »Zdaj je na srečo drugače, imata službe. Sin dela v Avstriji, hčerka pa je zaposlena pri enem zdravniku.« (E62)

Družinska podpora

- »Včasih me je res znalo zelo prizadeti, ampak mož mi je vedno rekel, naj se nič ne sekiram, da če se kaj zgodi bomo že nekako.« (A114)
- »Predvsem so pomagali z varstvom. Ko smo delali na izmene, smo bili popoldne v službi, otroke je takrat nekdo moral čuvati.« (B41)
- » Hčerka mi je doma pomagala...« (C65)
- »V postelji je bila štiri leta in ta čas sem zanjo skrbela sama razen tiste tri mesece.« (D158)
- »Razumeli smo se, doma sta mi pomagala. Ne vem kako naj to povem, bili smo složni.« (E61)
- »Sin mi je povedal, da se naj zdaj ne zaprem vase.« (F328)

Usklajevanje dela in družine

- »Problem so bile tudi bolniške. Imela sem otroke, otroci zbolijo. Kako naj grem delat?« (A35)
- »Do pol dveh smo delali in sta bila ta čas tam, da smo šli skupaj domov.« (A187)
- »Sva usklajevala dom in otroke in vse. Se je dalo.« (B39)

- »Ne vem kako je to vplivalo na otroke. Vsak drugi teden sem jih videla čisto malo.« (D90)
- »Ali sem delala, ali sem pa bila na njivi. Nismo imeli nekega skupnega časa.« (D95)
- »Delali smo v izmenah, ampak je vse nekako šlo.« (E34)

DRUGI VIRI MOČI IN PODPORE

Strategije spoprijemanja

- »Veliko stvari je bilo treba paziti. Moraš se zverzirati in kakor je, je. Sprijazniti se je treba.« (A32)
- »Ampak dobro, človek se vsega navadi.« (A108)
- »›Šuti i trpi‹. Tako je to bilo.« (B11)
- »Znam popustiti.« (B157)
- »Sem jim rekla, da bom že.« (E67)
- »Pa vedno sem se želela nekako pohecati in tako malo obrniti stvari. Včasih smo tudi kakšne norosti privoščili …« (F320)

Strategije preživetja

- »Je pa res, dokler sem bila mlada, sem jemala kredit na kredit.« (A214)
- »Včasih sem si morala sposoditi denar.« (C54)
- »Jaz sem potem še čistila v našem bloku…« (C63)
- »Njegove pa sem prodala takrat, ko je šel na izlet z gasilcami nekam na morje. Sam je rekel, naj prodam, da bo lahko šel z njimi.« (D131)
- »Vrt sem delala, pa sem tudi komu kaj dala, če sem imela preveč.« (E73)
- »To potem pošiljaš vse okrog, ker na zavodu ti službe ne iščejo.« (F100)

Socialna mreža

- »Najdeš si druge prijatelje, druge kolegice.« (A253)
- »Zdaj sem upokojena in imam več časa in tudi več stikov.« (B131)
- »Z eno prijateljico sva se srečali po veliko letih, in sva zdaj ostale dobre in se večkrat druživa.« (C80)
- »Takrat se s sodelavci v prostem času nisem družila, sedaj pa se občasno še srečamo.« (D207)

- »Z vsemi ostalimi sem izgubila stike.« (E81)
- »Če poznaš večji krog ljudi, je to tudi lahko ena pozitivna stvar.« (F367)

ZDRAVJE

Duševno zdravje

- »Siromak stari človek kaj bo drugega kot tiho.« (A111)
- »Včasih se nimaš nikomur zaupati. Ko ne veš, če bo drugi to dobro razumel ali pa ne. Kako se to proti tebi obrne.« (B70)
- »Tako da bil si tam tako, da so te psihično uničevali. Predvsem psihično.« (C39)
- »Težko je sploh govoriti o tem, se spominjati za nazaj, ker mi je sedaj toliko boljše.« (D187)
- »Največji psihični pritisk mi je povzročal odnos majstrov in odnos sodelavk.« (E21)
- »Takrat vidiš, ko prideš do ene takšne faze, da sploh nisi nič vreden.« (F174)

Telesno zdravje

- »Normalno, je, da imam danes to ščemenje v nogah.« (A157)
- »Kakor se je to začelo, sem imela tudi operacijo in raka sem prebolela na maternični vratu, da so mi vzeli maternico.« (B32)
- »Takrat, ko sem izvedela, da imam raka, teden dni sem mislila, da se mi zmeša. To je šok.« (C68)
- »Zdravje je vedno bolj pešalo, najprej obraba kolkov, hrbtenice, noge so me bolele, vse to je vplivalo na moje zdravje.« (D80)
- »Prišla sem cela utrujena in izčrpana. Od tega pritiska in od dela in od vsega.« (E25)
- »Takrat sem rekla, da če bi šla delat v plašče, niti žolčnih kamnov ne bi imela.« (F341)

9.3. Priloga 3: Zapisi intervjujev in določitev enot kodiranja

Intervju A

Kaj ste v Muri delali in kako dolgo ste bili tam zaposleni?

V Muri sem šivala za strojem, sem poklicna šivilja (A1). Zaposlila sem se leta 1970 in sem delala 38 let (A2). Zakon je dovoljeval, da sem bila dve leti na zavodu za zaposlovanje in potem sem se upokojila (A3). Se pravi 38 let sem delala, dve leti sem bila na zavodu, potem pa sem se leta 2008 upokojila (A4). Celo življenje sem delala v Muri (A5).

Kako so se skozi leta spreminjali vaši občutki pri delu? Kakšni so bili začetki in kako kasneje?

V Muri ni bilo lahko delati (A6). Ko sem začela, je bil še tisti starega kova majstrov, ki so bili taki, da so nam nagnali strah v kosti (A7). To ni bilo fajn. Tudi če si se zelo trudil, si kar trepetal (A8). Seveda, ko prideš lahko tudi kaj pokvariš, ne veš kakšne stvari (A9). Sicer sem bila vajenka pri eni, da sem šivala na način, da sem uporabljala nožni pedal (A10). Potem pa, ko prideš na elektriko, to mi je vse uhajalo (A11). Normalno je, da ko ti prideš tja, dobiš najslabši stroj (A12). To so bili stari stroji, ne vem koliko so bili stari (A13). Imeli so takšno neko glavo in če ti je utrgalo nitko, se je vse namotalo (A14). Mehanik je moral priti in me je spraševal, kaj sem spet delala (A15). A ta stroj je skozi trgal niti, ker ni bil dober, ni bil usposobljen (A16). Pa četudi Muro vsi hvalijo, ali se spomnim, da se je zgodilo, da nismo imeli niti dovolj stolov (A17). Pri šivanju pa si ti moral sedeti. Ampak nisi imel stola (A18). Če si prišel zadnji, nisi imel stola kje sedeti (A19). Eno sodelavko, ki je zjutraj prišla prej, sem prosila, da mi je čuvala stol (A20). Ni bilo stolov, veš, kaj je to. To je bilo grozno, ker to je osnova (A21). Začetek je bil grozen. Potem pa dobro, normalno (A22). Prišla sem iz šole, učila sem se, ekonomijo smo imeli, učili smo se, kako stvari morajo biti tako in tako. Ko pa sem prišla delat, tam ni bilo nič od tega, kar smo se učili (A23). Prideš v realnost. In res za ta denar si moral vse narediti (A24). Ampak tako psihološko trpiš. Doma nimaš miru. Ni bilo dobro (A25). Začetek je bil grozen. Ampak moraš (A26). Kaj je bilo pa najslabše, pa je bila norma in to, da norma ne sme vplivati na kvaliteto. Naj bi bilo tako. Ampak norme niso bile realne (A27). Delo je bilo zahtevno. Ni vseeno ko ti moraš v polštireka, to je tista strojna palica, moraš paziti na pol tiste palice. Če tam ni dobro, ti mogoče več ne štima, več ni dobro. Potem so bila popravila (A28). Veliko nekih detajlov, a niso nagrajeni (A29). Ni zdaj isto, če ti šivaš zelo precizno delo, kar se tudi vidi ali pa če nekdo celi dan samo nekaj ravno šiva, brez komplikacij (A30). Ker ti moraš tudi sukanec menjati po barvi in paziti. Če ti to ne narediš v pravem trenutku, končni izdelek mora imeti isti sukanec. Če ti z drugim sukancem to narediš, bog sačuvaj. Tako da tudi to (A31). Veliko stvari je bilo treba paziti. Moraš se zverzirati in kakor je, je. Sprijazniti se je treba (A32). Plača pa je bila slaba (A33). Normalno, da si ti nagrajen po normi, ampak norme ne moreš doseči (A34). Problem so bile tudi bolniške. Imela sem otroke, otroci zbolijo. Kako naj grem delat? (A35). V vrtec jih ne moreš dati, ko so bolni, zato ostaneš doma (A36). Potem ko sem prišla nazaj iz bolniške, pa sem se bala kakšna bo reakcija majstrov (A37). Majstri so bili grozni (A38). Ne vsi, bile so izjeme, taki majstri ki so bili ljudski (A39). Bili so taki, da so ti dali

najslabše delo, da spet nisi nič mogel narediti s tem (A40). Navadiš se, kakor gre gre, plačo dobiš (A41). Dobro je bilo, da je Mura bila velik kolektiv, da so nam dali stanovanje (A42). Po petih letih sem jaz dobila stanovanje od Mure (A43). Na to je vplivalo, da sem imela otroke, tako da smo dobili enosobno stanovanje (A44). To je bilo dobro (A45). Plačala sem lastno udeležbo. Ves denar, ki si ga pripraskal, si dal v lastno udeležbo (A46). Kolikor je bilo procentualno določeno (A47). Ampak na koncu, ko se je vse končalo, se je dobilo to izplačano, valorizirano in izplačano to, kar si dal v lastno udeležbo (A48). To smo dobili takrat, ko se je osamosvojila Slovenija, leta 1991 (A49). S tem, da si moral odkupiti to stanovanje (A50). Upoštevala pa se je naša udeležba, tako da smo potem dobili po cenejši poti to stanovanje (A51).

Kako ste doživljali obdobje pred stečajem?

Jaz sem se temu izognila. Jaz sem odšla malo prej. Takrat je že bilo krizno, zato so nas tako počasi spuščali, da smo se upokojili. Da smo pred tem bili dve leti na zavodu za zaposlovanje (A52, A53, A54). Jaz tega stresa hvala bogu nisem doživljala. Takrat sem bila že doma (A55). Kolegice, kakor vem, so se spraševale, kaj bo z njimi, kako bo z njihovimi otroki (A56). Kolikor vem, so to bili veliki stresi, če se tako vmes s kakšno bivšo sodelavko srečam (A57). Celo z eno se spomnim, ko sem jo srečala sem jo vprašala, kako je zdaj. Je rekla, ja doma sem brez vsakršnega nadomestila (A58). Tisto nekaj kar ji je nadomestilo pripadalo glede na delovno dobo in naprej nič (A59). Povedala mi je, da sta se razšla z možem, ki je bil tudi zaposlen v Muri in ji je izplačal hišo (A60). Ona se je preselila v Mursko Soboto, denarnega nadomestila pa ni dobila, ker so povedali, da lahko živi z denarjem od hiše. Nič ne dobi, živi od tega (A61, A62). Kakor pravim, jaz na srečo tega stresa nisem imela. Hvala bogu sem se tega izognila (A63). Zato sem pa imela prej dovolj stresa (A64). Kar se pa tiče kolektiva, bili so tudi lepi dnevi (A65). Ni pa bilo neke velike sinergije med nami (A66). Bilo je bolj zakaj ima on večjo plačo od mene (A67). Ti si se matral in si dobil manj (A68). Naše delo je bilo ovrednoteno. Za bolj zahtevno delo si imel večjo urno postavko (A69). Na primer, jaz sem bila potem nazadnje v enem oddelku, kjer smo imeli samo naročila. To so bili izbrani delavci, primerni za to delo, med njimi sem bila jaz (A70). Delali smo naročila in to je bilo vrednoteno delo (A71). Po eni strani je bilo dobro, ko je prišel Meh. Naredili so, da ni bilo več norme, ampak skupinska norma (A72). To nismo nikdar imeli 100 odstotkov, mogoče 98 odstotkov, tu in tam se je zgodilo 103 odstotkov (A73). Tukaj je potem igrala vloga tega vrednotenega dela (A74). Bilo je šivanje 1A, najbolje vrednoteno in plačano, to je bilo recimo šivanje rokavov (A75). Jaz sem bila šivanje 1 in jaz sem šivala ovratnike (A76). Tu je pomembnih pol milimetra (A77). Na primer, ko je bilo kaj črtastega, to je moralo biti iz obeh straneh natančno, ali kakšne kocke ali kaj podobnega (A78). To je bilo zahtevno (A79). Šivanje 4 je bilo kao najslabše, to so delali tisti, ki so nazadnje dobili gotovi izdelek in so čistili nitke in to, da je šel lep izdelek naprej (A80). Če so ti kaj precvikali, pa so ti prinesli nazaj tukaj je precvikano. Pa si mogel ti popraviti, čeprav je on to naredil (A82). Tukaj pri tej skupni normi se je videlo in se je tako nagrajevalo (A83). Če smo recimo imeli 103 odstotke kakšen mesec, sem jaz na svojo urno postavko dobila 103 odstotke, tisti, ki je imel šivanje 4 pa 103 odstotke na svojo plačo. Tukaj se je potem to poznalo (A84, A85). Kar pa je bilo zelo zanimivo je to, da takoj, ko so ta način vpeljali, torej skupno normo. Prej so sodelavke prišle prej delat, samo da so več

zaslužile zase, ker nisi zmogel vsega (A86). Rajši so prišle dve uri prej ali ostale dlje, samo da bodo čim več zaslužile (A87). Ko je prišla skupna norma, pa so govorile jaz tega ne bom delala, jaz tega ne zmorem, takoj je bilo viška dela (A88). Tekmovanje med delavci pa je bilo prisotno vedno (A89). Smo pa bili tudi kolegialni, če je bilo kaj tako (A90). Ne daj bog, da je bilo, daj jaz ti to razparam, jaz ti to naredim, pa tako (A91). Bilo je obojega (A92). Najprej pa si ti moral svoje dokazati, dokler so ti govorili da nimaš dobro (A93). Najslabše je bilo, ko je bila še tista garnitura majstrov, ki si se jih bal (A94). Kakor sem jaz rekla, to so bili nekdanji komunisti. Postavljeni, ti to moraš, direktno so te terorizirali (A95). Ko so prišli ti mladi majstri, ki bi mi lahko bili otroci, ti so pa bili ljudski, za nas delavce (A96). Prišli so iz šole, jaz vem, nazadnje sem imela eno majstrico, ki je bila taka, da si bil lahko sproščen. Nikdar ni bilo nič takega (A97). To kar pravim, so bili tisti še iz stare garniture (A98). Ta mlada pa nam je povedala, da naj to vse pustimo, da naj samo šivamo in kar ni dobro, da ji damo na obešalnik in bo ona popravila. Na koncu dela je ona ostala (A99, A100). Ampak mi je bilo tudi žal za te majstre (A101). Ko je bil ta direktor Mörec, ne morem lepo povedati zanj, nikdar ni bil dober (A102). Vsako jutro so ti majstri imeli sestanek z njim. Rekli so, da grejo na raport (A103). Vedno je prišla s solznimi očmi nazaj, ker je tam bila galama. Ne samo ona, tudi drugi so poslušali (A104). Nam je rekla, samo se smejte vi, jaz pa poslušam za vas. Ona je bila taka ljudska, dobra (A105). Kakšni so se znali zavzeti, ti zadnji majstri so res trpeli namesto nas (A106). Vsak, ki je imel malo višji položaj, vsak se je želel dokazati, kaj jaz vem. Poslušali so, da bi morali narediti in vse to (A107). Ampak dobro, človek se vsega navadi (A108). Najhuje pa je to, ko ti pride komad nazaj, gledaš kaj je podčrtano, gledamo delati svoje delo (A109). Bila je galama, spraševali so nas pa kako to ne veste, pa koliko let že šivate, kako so ti žepi narejeni, vidite da ni dobro (A110). Siromak stari človek kaj bo drugega kot tiho (A111).

Kako je zaposlitev vplivala na vaše osebno življenje in na vaše odnose v družini?

Ko je bila kakšna težava, normalno da si doma bil tudi s tem in normalno, da ti je potem … (A112). Ne vem, včasih me je kaj zelo prizadelo, včasih pa si misliš pa kaj (A113). Včasih me je res znalo zelo prizadeti, ampak mož mi je vedno rekel, naj se nič ne sekiram, da če se kaj zgodi bomo že nekako (A114). Ampak ko smo to prvo stanovanje dobili od Mure, je rekel »J*** zdaj te pa moram s cvekom pribiti za zid, zdaj moraš biti v Muri!« (A115). Vedno sem rekla, da jaz ne morem lepo povedati o Muri (A116). Nekomu je bilo idealno, odvisno (A117). Dokler si delal bolj monotono, pa da ni bilo važno kakšna je barva (A118). Ko pa si ti moral na vsako barvo sukanca paziti. Imej to vse v glavi, te številke (A119). Pred menoj je sedela sodelavka, ki je to vse imela v glavi. Ona je vedno delala s tem, jaz pa bolj občasno (A120). Mi smo to imeli zdaj tak model in potem spet drugi model (A121). Ona je imela vse, 954, 1380 vse številke sukancev je znala. Vse je imela v glavi, ker je celo življenje delala okrasne štepe, polno barv in menjav gor in dol (A122). To se zamudiš (A123). Tam smo imeli eno servirko, tam so bili sukanci, si šel iskat, pa prinest zraven (A124). Se privadiš (A125). Nekdaj se je vedelo, zakaj so bili dopusti in prazniki (A126). Komaj smo čakali ta 29. november, ko se je to združilo in smo znali biti doma tudi po štiri dni (A127). To te motivira (A128). Misliš si še malo in bomo doma. To so verjetno naredili kakšni psihologi, da se je prekinila ta monotonost,

ker to nonstop delati, nonstop delati, to ni (A129). Potem pa si si mislil še malo, pa bomo spet doma in bomo spet malo delali in pride novo leto (A130). Ti prazniki so te motivirali.

Ste delali izmensko? Kako je to vplivalo na ritem doma?

Ja, delala sem izmensko tudi (A131). Zadnjih pet let sem bila dopoldan (A132). V tem oddelku nas je bilo približno 50 ljudi, ki smo delali ta naročila in to smo delali samo prvo izmeno od 7.00 do 15.00 (A133). Ostalo pa v izmenah. In sobote (A134). Zamisli si, da delaš v soboto popoldne, v nedeljo si prost, v ponedeljek pa zjutraj. Ena dan si imel prost (A135). Večkrat sem rekla, kako vpliva to na družino. Seveda vpliva, zelo (A136). Večkrat sem povedala, da moji otroci ne bodo nikdar delali v Muri. Karkoli bodo delali, samo ne v Muri (A137). Ker sem vedela, kako je to težko. Ni fajn za strojem delati in skozi vse to priti, ampak dobro, nekak sem pregurala (A138). Nisem pa vsaj tega stresa doživljala, kot tisti, ki so bili do konca. Tem je bilo najhuje (A139). Pokojnino imam zdaj kar solidno, tako da se da (A140). Verjetno smo imele vse podobno, 10 EUR gor in dol razlike (A141). Imeli smo dobrega računovodjo v Muri (A142). Občasno smo imeli te dobičke, ti dobički so nas iznašali (A143). Mislili smo si zdaj bo spet dobiček, spet bomo dobili (A144) . Od vsakega tega dobička so se plačevali prispevki za pokojninski sklad (A145). To je bilo plačano in na tem temelju sem dobila večjo pokojnino (A146). Meni so vse plačevali (A147).

Kakšno podporo ste imeli doma, ko je bilo v službi najtežje?

Mislili smo si zdaj bo spet dobiček, spet bomo dobili (A144). Od vsakega tega dobička so se plačevali prispevki za pokojninski sklad (A145). To je bilo plačano in na tem temelju sem dobila večjo pokojnino (A146). Meni so vse plačevali (A147). Mož mi je povedal, da se naj nič ne sekiram (A148). Včasih je malo urgiral, ko mi je bilo tako hudo, predvsem na začetku (A149). Praktično, ko sem bila mlada, za svoje pravice nisem niti vedela (A150). Nisem sploh vedela za njih. Pa nisi si upal postaviti zase (A151). Doma sem se tožila in jokala (A152). Potem pa je vskočil in mi povedal, da se naj ne sekiram (A153). Zdaj si včasih mislim, koliko so nas terorizirali, pa imel si prav, ampak tega nisi vedel (A154). Takšen je bil sistem. To je bil najslabši sistem. Zame je bil najslabši (A155). Mogoče boš govorila s kom, ki mu je bilo vse super. Jaz pa ne morem reči, da je bilo super, ker mi ni bilo (A156).

Kako je služba vplivala na vaše psihično in fizično počutje?

Normalno je, da imam danes to ščemenje v nogah (A157). Ker to imaš nonstop tam nogo. Včasih sem domov prišla tako, da mi ni dalo spati (A158). V nogah imaš tisti občutek, vse ti nekaj dela, živci so ostali aktivni (A159). Zakaj mene krč lovi? Od tega in krive drže (A160). Nekdo je prišel en dan in mi povedal »Gospa, vi dobro ne sedite« (A161). Kako naj jaz za strojem dobro sedim? Če jaz moram gledati točno v to točko (A162). Ne morem šivati vzravnano in gledati gor. To ni mogoče (A163). Poglobiti se moram v tisto delo, v to kar šivam in gledati v tisto. Normalno je, da mi je hrbtenica stradala. Ampak sem še koliko toliko gibčna (A164). Problem je v nogah in psihično me je včasih kaj uničilo (A165). Včasih sem šla na bolniško. Najprej si tega nisem upala, potem pa si misliš pa kaj (A166). Ko sem doživljala tak mobing in sem nazadnje imela tretjo kategorijo invalidnosti, je zdravnica povedala, da to ne

gre tako (A167). To je vse odvisno od zdravnika, moja mi je napisala (A168). Ko sem bila v tem oddelku nazadnje, sem morala dosegati samo 70 odstotkov (A169). Glede tega mi nihče ni nič mogel. 70 odstotkov sem počasi lahko naredila in sem bila sproščena (A170). To je bilo fajn, da se me to ni toliko dotaknilo (A171). Dobila sem to tretjo kategorijo in s tem tudi denarno nadomestilo k plači in se je fajn poznalo (A172). Tudi, ko sem bila potem na zavodu, pa pri pokojnini. Pri vsem tem se je poznalo (A173). Človek enostavno pregori enkrat. Ne moreš tako (A174). Ta mobing nonstop, pa kolikokrat smo delali dlje ponoči, tam do 1 ali 2 ponoči si ostal (A175). Kolikokrat je to bilo. Imela sem majhnega prvega otroka (A176). Prišli so pome, takrat sem imela pravico 4 ure (A177). Takrat so bile te pravice drugače urejene. Najprej je bilo tako, da si bil 90 dni osem ur doma z majhnim otrokom, ko pa je dopolnil štiri mesece, si šel delat po štiri ure (A178). Ko sem pa imela deklico, pa je bilo že tako, da si bil doma eno leto (A179). No in takrat so prišli po mene. In sem rekla ne morem, mož je v službi. So rekli bomo čuvali malega (A180). Ampak potem so ga tam nosili v Muri, dokler sem jaz šivala (A181). Moja otroka imata dve leti razlike, imam sina in hčerko (A182). Zanimivo je, da sta takrat imela svoboden prehod mimo varnostnika v Muro (A183). Zdaj v kakšno tovarno otroci ne morejo priti preko vratarnice (A184). Onadva sta vsak dan prišla k meni tam okrog 13., ko sta bila sama doma (A185). Drugi so mi govorili »Gresta tvoja dva!« (A186). Do pol dveh smo delali in sta bila ta čas tam, da smo šli skupaj domov (A187). To se danes verjetno več ne pušča tako (A188). Drugače je bilo glede tega, bolj svobodno (A189). Veš koliko je bilo to ljudi, ob pol dveh, ko so se menjale izmene (A190). To so pravili ne hoditi tam pri Muri takrat, to je kot da bi krave izpustili. To hodijo vse vprek, z avtom in drugače (A191).

Ste poleg podpore družine iskali še kakšno drugo pomoč?

Ne. V glavnem mi je bila v podporo družina (A192). Pa med sabo, en drugemu smo se potožili (A193). Danes si bil ti kregan, jutri boš ti (A194). Tega smo se navadili kot otroci v šoli (A195).

Kako se je skozi ta obdobja spreminjalo vaše materialno stanje?

Pri plači se je poznalo, ko se je spremenila norma (A196). Ampak, ko je Meh odšel, je spet bila individualna norma (A197). Ampak tudi nadomestilo se je poznalo (A198). Postala sem malo bolj sproščena, mislila sem si pa kaj (A199). Če te nekdo izkorišča tako dolgo, pa si misliš … (A200). Kako se pravi to zlato načelo, da je zadovoljen delavec tisti, ki je dober delavec (A201). Potem pa si misliš pa kaj boš ti meni, ne bom ostala dlje (A202). Ali pa ko rečejo zdaj v soboto morate priti delat. Če ne morem, ne bom prišla (A203). Ne rabim tega denarja, ki ga dobim zato zraven (A204). Če pa bi bila zadovoljna, pa bi prišla rade volje. Ker bi bila pošteno nagrajena (A205). Ko sem se upokojila pa je bilo vse okej, vse bolj sproščeno (A206). Otroci so že malo zrastli in vse v redu (A207). To je zelo pomagalo, ko so bili otroci vsak pri svojem kruhu in sem imela sama zase (A208). Imeli smo majhnega kužka, vsak dan smo šli z njim na sprehod (A209). Res je takrat vse bilo lepše (A210). Otroka sta tudi šolo uspešno zaključila (A211). Hči je učiteljica geografije in zgodovine (A212).

Ste kdaj morali iskati dodatne vire, dodatno pomoč ali spremeniti način življenja?

Mož je imel kar v redu plačo (A213). Je pa res, dokler sem bila mlada, sem jemala kredit na kredit (A214). Spomnim se, da smo imeli črno-beli televizor, pa sem rekla grem in kupim barvni televizor (A215). To je bilo tisto leto, ko so bile največje obresti na banki. Jaz sem ta televizor trikrat preplačala (A216). To je bilo, kredite sem vzela večkrat (A217). Zdaj nazadnje pa ne. Bolj za take vsakdanje reči (A218). Česa več nismo bili navajeni in si tudi nismo želeli (A219). Lahko rečem, da sta moja otroka bila prikrajšana za določene stvari (A220). Normalno, če sta bile to dve slabe plače, treba je bilo nekako preživeti (A221). Vem, da sta bila prikrajšana, pa tudi sama vesta, da sta bila prikrajšana (A222). Na dopust smo šli nekajkrat, enkrat tudi preko Mure (A223). Vem, da je imela Mura več tega, ampak mi smo šli večinoma sami (A224).

Kako bi opisali svoje stike z drugimi v času, ko ste bili še zaposleni?

Živimo v bloku. Blok je kot blok (A225). V bloku nas je ne vem koliko, edino kar sem imela je eno prijateljico, ki je živela sama (A226). Midve sva znali kdaj iti ena k drugi na kavo. Sedaj je že umrla (A227). Tako da stike imam samo s sosedi, pa še to ne preveč (A228). Ali mene pokličejo na kavo, prej pa naju oba, dokler je bil moj mož še živ (A229). Ampak samo, ko nekdo pokliče. Ne grem kar tako, ker jaz ne vem, ali ima druga oseba zdaj čas zame (A230). Eden drugemu vračamo povabilo (A231). Nikdar nismo preveč blizu, ampak smo si dobri sosedje (A232). Zaupam jim ključe in če kam grem, mi polijejo rože in kaj preverijo (A233). Jaz pa imam njihove ključe (A234). To je res dobro, ker ravno lani je voda tekla in ne vem kaj bi bilo sicer (A235). Moram reči, da se s kolegicami iz Mure zelo redko vidim (A236). Ne dolgo nazaj sem se slučajno srečala z eno, pa sem rekla pa kje si kako dolgo se nismo videli (A237). Potem sva šli na kavo in klepetali (A238). Kdaj se spomnim koga, ki mi niti ni bil zelo blizu v Muri (A239). Vedela sem samo, da tam dela. Pa če jih slučajno srečam, tudi če so mlajše od mene (A240). Pa se potem usedemo na kavo in tako. Ampak to je zelo redko (A241). Nekatere pa se velikokrat srečajo (A242). Vem, da imajo ene štiri ženske tako, da se vsaki dan najdejo na kavi (A243). Ampak jaz tega nisem tako ohranila, tu in tam (A244). Včasih pa naletiš na koga, za katerega veš, da je bil malo vzvišeni, ki se v Muri ni želel ukvarjati s teboj (A245). Pa se vseeno pogovarjamo, ker jaz nisem zamerljiva oseba (A246). Mislim si »bilo i prošlo« (A247). Tudi te majstrice, ki so bile takšne, bi zdaj prišle na kavo, ampak to ne moreš, si misliš čakaj, takrat si bila taka, a zdaj boš dobra do mene? (A248). Dokler pa si delal v Muri, pa je raje v izložbo gledala, kot da bi rekla dober dan (A249). Pa sem si stokrat mislila, pa ne bom, ko se srečam z njo ne več ne bom ničesar rekla (A250). Pa spet ne moraš mimo tega človeka, ki ga poznaš, da se ne bi pozdravil (A251).

Kdo vam danes predstavlja največjo oporo in kako se je vaš krog ljudi spremenil od časov Mure?

Odkar sem bila v Muri je res minilo že kar nekaj časa. Veliko se je spremenilo, prišli so kakšni novi problemi (A252). Najdeš si druge prijatelje, druge kolegice (A253). Ko je moj mož umrl mi je to ogromno pomenilo. Da se z njimi pogovoriš (A254). Jaz sem sicer iz drugega kraja bila in sin mi je rekel ti moreš nazaj tja. Tam imaš kolegice in moraš nazaj tja (A255). Takrat je tudi bila korona in je bilo dobro, da sem šla tja, ker sem imela večjo oporo (A256).

Intervju B

Kaj ste v Muri delali in kako dolgo ste bili tam zaposleni?

Zaposlila sem se leta 1980, delala sem 34 let, potem pa sedem let v drugem tekstilnem podjetju (B1). V Muri sem na začetku zlagala bluze, to sem se učila prve tri mesece (B2). Potem sem se učila strojno likanje, potem pa končno likanje – bluze, krila, hlače (B3). Večinoma na začetku srajce, ker smo srajce likali na prešo in za prešo je bilo to treba popravljati na ovratniku in hrbtu, kjer se je kaj videlo, ko se je zložilo (B4). In tisto sem potem jaz tako popravljala, likala. Precej dolgo (B5). Do leta 2007 sem delala tako, potem pa sem šla na moški program (B6). Tam pa sem likala samo podlogo. Tam je tudi bilo tako, da kar je stroj zmečkal, vse te gube je bilo potrebno izlikati in potem je šlo naprej na finiš, in potem sem še to delala (B7). Težko mi je bilo, ker sem morala iti na drugo delovno mesto (B8). Ko si enkrat 25 let skupaj z istimi sodelavci, da se navadiš, moraš iti povsem drugam (B9). Šolana nisem bila, tako da nimaš izbire, moraš delati, da si zaslužiš plačo (B10). »Šuti i trpi«. Tako je to bilo (B11). Težko je bilo, ni pa bilo vedno težko (B12). Včasih se kaj srečamo s temi starimi delavkami in pravimo, da ni bilo vedno slabo (B13). Kaj smo bili kregani, kaj smo ušpičili, ampak to je vse življenjsko, vsaj za moje pojme, tako kot je to bilo (B14).

Kako ste doživljali obdobje pred stečajem? Kaj se je v delovnem vzdušju najbolj spremenilo?

Ja, takrat pred stečajem se je zelo spreminjalo vzdušje (B15). Na nekatere je še posebej zelo vplivalo na psiho (B16). Drugo ne delaš, kot da razmišljaš ko prideš, če te bo kdo klical v pisarno ali te ne bo klical (B17). Sindikalni so nas malo kaj mirili, da ne bo nič takega (B18). Ampak potem že vidiš, da so menjevali imena podjetja. Najprej smo bili Mura, potem Aha Mura, potem Partnerji in se je to tako nadaljevalo (B19). Samo čakal si, kje kdo kaj šepeta, da si podržal glavo zraven, če si ti med tistimi ali nisi (B20). Napetost je bila res izrazita (B21). Tudi dvoličnost, zahrbtnost delavca do delavca, to se je zelo opazilo (B22). Tisti, ki so bili bolj v stiku s tistimi višjimi, so lažje šli čez to, drugim pa je bilo težje (B23). Niso dali informacij, čakali smo zdaj bo sestanek (B24). Pa takrat, ko so nam delili, da smo plačo dobili dvakrat, potem spet katerim so plačali prispevke in katerim ne (B25). To so vse bile dezinformacije, je bilo težko to poslušati (B26). Ampak sem zmogla, 34 let sem zdržala v Muri, potem so me pa brcnili v rit, kakor pravijo (B27). Potem sem leto dni bila na Zavodu, toliko mi je pripadalo nadomestila (B28). Malo pred koncem pa sem dobila potem drugo delo, tam sem likala vse različno, največ za Avstrijo (od plaščev do oblek) (B29). Zdaj sem na srečo že tri leta upokojena (B30). Sicer bolna upokojena, sem pa redno upokojena (B31). Kakor se je to začelo, sem imela tudi operacijo in raka sem prebolela na maternicnem vratu, da so mi vzeli maternico (B32). To so vse posledice (B33). A nisi si upal iti na bolniško, če si šel, so te vmes večkrat klicali, kdaj prideš, to je tako bilo. Kakor za koga (B34).

Kako je zaposlitev v Muri vplivala na vaše osebno življenje in na odnose v vaši družini?

Moj partner me je res podpiral (B35). Dva otroka sem imela, ki sta takrat hodila v šolo, zaključila sta jo oba (B36). Tako da glede družinskega ne, ker me mož podpira še zdaj naprej, veliko naredi zame (B37). On je samostojni podjetnik, prej ni bil, je bil tudi zaposlen pri delodajalcu. Potem pa si je to uredil sam in je videl, kako to gre in se je tako ravnal po tem (B38). Sva usklajevala dom in otroke in vse. Se je dalo (B39). Malo so pomagali moji starši, on jih je izgubil zelo hitro (B40). Predvsem so pomagali z varstvom. Ko smo delali na izmene, smo bili popoldne v službi, otroke je takrat nekdo moral čuvati (B41). Ko so že šli v šolo, potem več ni bil problem (B42). Dokler pa so bili še mlajši, vrtec in osnovna šola, pa so nama pomagali (B43).

Se spomnite trenutka, ko ste izvedeli za odpoved zaradi stečaja? Kako ste to doživeli?

Zelo stresno (B44). To se je začelo leta 2009, jaz pa sem delala še do 2014. Tako dolgo se mi je vse to vleklo (B45). Vedno je bilo rabimo te, ti ostaneš, ti nisi med temi, ki bodo šli (B46). Potem pa je samo prišlo, eden je bil na bolniški dve leti in so ga poklicali nazaj, meni so pa dali odpoved zaradi stečaja (B47). To me je zelo prizadelo, tak stres je bil, da se nisem mogla niti pogovarjati, niti priti domov, samo solze so mi tekle (B48). Še sedaj … Jaz sem taka, občutljiva. Tako je bilo to težko (B49). En stres sem doživela že takrat, ko sem mogla iti delat iz ženskega programa na moškega (B50). S tistimi prejšnjimi delavkami smo takrat že vedno delali zjutraj, potem pa sem ponovno morala delati izmensko (B51). In tisto, ko sem se jaz mogla z njimi srečevati, s temi starimi delavkami … Nisem sploh pravočasno šla od doma, je bila že skoraj ura dve, da sem šla od doma, da ja nisem več nikogar srečala. Tako mi je bilo hudo (B52). Ampak delati sem morala, če sem želela imeti službo (B53). Ampak potem si misliš tako dolgo si delal, že toliko let, potem najbrž nekako spraviš skupaj do upokojitve (B54). Po stečaju pa ja, smo šli na te delavnice. To je bilo tako, da smo se pogovarjali, kako smo delali, pa kako si bomo iskali delo, pa kako so delodajalci, malo so nas tako pripravljali (B55). Dva tedna sem potem hodila, ker smo imeli kakor da en tečaj. Potem kako boš pisal prošnjo, kako se moraš predstavljati, potem je kdo kakšno svojo zgodbo povedal (B56). To nismo bili samo Murini delavci, ampak nas je bilo več (B57). Ampak morali smo imeti, ker je bil tisti datum, ko so nam to predstavljale in si potem mogel nekako, kakor da bi delal neko diplomo, da opraviš to (B58). Potem pa so povedali, stari ste preko 50 let, ste starejši delavec in potem se z menoj niso toliko ukvarjali (B59). Povedali so, sami si morate iskati službo (B60). Tako da si napisal prošnje na več koncev (B61). Jaz nisem imela izpita za avto. Težko mi je bilo glede prevoza, da bi si iskala nekje daleč (B62). Ta, ki je imela delavnico, me je malo bolj poznala, pa so mi potem ponudili, če bi sprejela v novem podjetju (B63). To se pravi jaz sem bila sprejeta kot če bi se šla učit šivat, ker prej sem bila likarica. Praktično pa jaz nisem šivala, ampak sem likala, toliko da je spadalo pod tisto delovno mesto, da so me tako lahko vzeli (B64). Imela sem avtobusni prevoz, kar pa ne, sem pa šla s kolesom, ker je bila razdalja 5 kilometrov (B65). Čeprav tisti iz Goričkega, kako daleč morajo iti z avtobusom v službo, tako da se je meni takrat dobro izšlo (B66). Potem sem si dopolnila še teh sedem let in sem se lahko upokojila (B67).

Kako je to vplivalo na vaše psihično in fizično počutje?

Največ je bilo stresa (B68). Ne tisto, da ti pokažeš drugemu, ampak tisto, kar zadržiš v sebi (B69). Včasih se nimaš nikomur zaupati. Ko ne veš, če bo drugi to dobro razumel ali pa ne. Kako se to proti tebi obrne (B70). To je bilo zelo prisotno. Vse sem nosila v sebi (B71). Druga drugo pa smo tako potem tolažile, tiste ki smo se poznale (B72). Govorile smo si, nekaj potem že najdemo, nekaj bomo potem že delale, četudi gremo pometat ali kaj takega (B73). Drugemu se pa nimaš komu zaupati (B74). Ko si že toliko star, pri 50 letih je vse to že bolj težko (B75).

Ali ste kdaj poiskali pomoč na CSD ali kje drugje?

Tam smo dobili neke informacije. Po odpovedi smo dobili ure, kdaj pridemo. Potem pa smo morali opraviti tečaj, to si mogel imeti (B76). Bolj to, da se pogovarjaš in potem so nas poklicali iz zavoda, ali smo že kaj našli, ali iščemo, ali kaj bi si želel delati (B77). Vsaj da si se z njimi pogovarjal, čeprav ti oni niso iskali dela (B78). Jaz nisem šolana in predstavljala sem si, da ko prideš na zavod in se vpišeš, da ti potem oni iščejo delo, da ti kaj ponudijo. Ampak ni bilo tako (B79). Sami smo si morali iskati (B80). Delo sem torej dobila, ker so me že poznali, čeprav z zavoda pa me je tudi klicala svetovalka, če sem zainteresirana, če bi želela priti (B81). Mislila sem si, da je vsako delo koristno, da lahko poskusim in če me bodo imeli naprej dobro, če ne pač ne (B82). In potem je bilo tam fajn. Po skoraj letu dni sem se potem znova zaposlila (B83). Kakšne so se zaposlile že hitreje, če so bile mlajše, ali pa so imele kakšna poznanstva. Veliko se jih tako znašlo (B84).

Kako danes gledate na izgubo zaposlitve, zdaj ko je minilo že nekaj let od tega?

Zdaj sem doma in gledam na to, da bi bila čim dlje zdrava (B85). Da bi čim dlje uživala to, kar sem si zaslužila, da to vsaj izkoristim (B86). Ne razmišljam, da bi šla zdaj karkoli delat (B87). O dopustu ne razmišljam, ker na dopust ne hodim (B88). Sprostitev mi je, ko grem v našo vas, kjer smo živeli prej, ker mož je tudi od tam (B89). Tam imava sadovnjak in to me sprošča (B90). Najbolj pa vnuki, imam jih pet (B91).

Kako bi vi opisali vaše materialno stanje v času, ko ste bili zaposleni v Muri?

Prvi mesec po stečaju je bil malo težji, ker nismo takoj dobili plače (B92). Potem naj bi bila odpravnina enomesečna plača iz stečajnega postopka (B93). Takrat je bilo nekaj zamika pri izplačilu, ni bilo točno en mesec, ampak en mesec in pol (B94). Je pa bilo, tako da denarne stiske nisem toliko zaznala (B95). Otroci so takrat že končevali šolo in so že imeli svoj denar (B96). Za stanovanje pa sva midva potem imela dovolj (B97).

Kakor razumem, ste lahko pokrili svoje osnovne potrebe. Ali ste si lahko privoščili tudi kaj več, npr. kakšen dopust, hobije, počitnice, varčevanje?

Jaz ne vem, kaj je dopust ali počitnice (B98). Mi smo imeli dopust vedno za to, da smo doma kaj delali (B99). Že odkar delam, to je od mojega 15. leta (B100). V naši družini doma dopusta nismo imeli (B101). Bili smo doma, delali smo drva, vedno smo nekaj delali v hiši, vedno smo nekaj delali (B102). Delali smo torej za našo družino, za druge stvari ne (B103). Da bi zdaj ne vem kam šli ali kaj takega. Ne (B104). Takrat sem imela neko Merkurjevo zavarovanje, ko je

Mura šla v stečaj sem to zavarovanje prekinila (B105). Imela sem kredit in sem tisto prekinila, da sem poplačala obroke (B106). Ko sem se odločila za to zavarovanje, sem premlevala, potem pa me je prepričala nečakinja, ki je to tudi delala (B107). Ampak kasneje mi je bilo žal (B108). Ker je bilo treba vsak mesec vplačevati in je bilo težko, ko je mesec spet prišel okoli in če nimaš dovolj za plačati (B109). Imeli smo pa možnost, da smo potem dali pritožbo in smo lahko prekinili (B110). Tako da so nam izplačali sorazmerni delež, neko malenkost pa dobim po izteku določenega obdobja, če bom živa (B111). Tudi stanovanje sem kupila s kreditom (B112). Drugače ni šlo, šla sem iz kredita v kredit, če pa smo delavci (B113).

Kako pa ste se še drugače znašli?

Z možem sva imela vrt od samega začetka (B114). Potem pa smo tudi kaj malo šli k sorodnikom pomagat (B115). Krompir smo tam dobili, solata je zrasla doma, za meso si pa potem že nekako, ali po kilogramih (B116). Tako smo se znašli, drugače ne (B117). Jaz nisem šla kaj drugega delat (B118). Toliko je potem že mož pokrpal (B119). Bilo mi je pa težko vedno v zimskih mesecih (B120). On je keramičar in pozimi praktično dela zanj ni (B121). Zunaj malo kdo kaj pozimi dela (B122). Tisto je za njega tudi bilo težko, ampak smo prebrodili (B123).

Kako so se odnosi in vaš krog ljudi spremenili od časa pred stečajem do danes?

Sprememba je bila. Zato ker prej sem bila v državni službi ali kakor so temu povedali, potem pa sem šla privat (B124). Že ta menjava, ta način dela. Ni bil takšen stres ali takšna napetost, kot je bila v Muri (B125). Tako ali tako sem prišla, sem se postavila za likalnik in sem likala, naredila sem 8 ur in sem šla domov (B126). Ni bilo tistega zdaj moraš to, moraš tisto, moraš normo imeti (B127). Delati si moral, ampak v okviru svojih zmožnosti (B128). Druženje s sodelavkami je sedaj bolj prisotno (B129). Takrat tega ni bilo toliko (B130). Zdaj sem upokojena in imam več časa in tudi več stikov (B131). Imamo srečanja, ravno nedolgo smo se srečale s tistimi, ki smo delale skupaj na začetku (B132). 18 se nas je srečalo in smo malo obujale spomine (B133). Povedale smo, ni bilo vedno fajn, ampak slabo tudi ni bilo vedno (B134). Je bilo dosti tudi lepega (B135). Spominjale smo se malo tega, kako je takrat fajn bilo, pa kako je zdaj (B136). Povedale smo si »Vidite ženske, ni bilo vedno samo slabo!« (B137). Kot to vsi pravijo, da je bilo tako slabo, da naj kar strela udari v Muro in ne vem kaj vse (B138). Ko smo res morale delati po 16 ur in ne vem kaj vse, potem ti pa samo povejo, da te več ne rabijo (B139). Pa niso nam plačevali toliko časa prispevkov, tako da sem morala delati več kot 42 let (B140). Prej tega itak ne veš in ne vidiš, šele takrat, ko sem pred upokojitvijo dala odpoved in dobila izračun iz ZPIZ-a (B141). Potem samo vidim, da tu nekaj mesecev ni bilo plačanih prispevkov, potem je spet malo bilo, pa potem spet nekaj časa ne (B142). Več kot leto dni mi niso plačevali (B143). Plače tudi nismo imeli velike (B144). Ampak s pokojnino sem zadovoljna, imam nekaj čez 700 EUR (B145). Vsaj to si želim, da bom lahko to kaj izkoristila (B146). Ampak sedaj, čeprav je več časa, se ne družim veliko s sodelavkami (B147). Bolj se zaprem vase (B148). Mož je še zaposlen (B149). Gremo kdaj v mesto, grem kaj na tržnico, opazujem rože, gledam kaj prodajajo, pa se kaj pogovorim, če katera pride mimo, pa popoldne mine (B150). Potem pa še kaj skuham pa je to to (B151). Za vikend pa sem kaj z vnuki, samo

čakaš zdaj pridejo ti, zdaj pridejo drugi (B152). Že babica za njih nekaj naredi (B153). Sodelavke sem izgubila že takrat, ko so me premestili (B154). Ampak si poiščeš druge (B155). Nisem konfliktna, da bi se s komerkoli kregala, jaz bolj požiram in držim vse v sebi (B156). Znam popustiti (B157). Zdaj imam manj opore, ker sem takrat več kaj šla pa jih srečala (B158). Zdaj pa če se najdemo dvakrat letno, to ni isto (B159). Trenutno je bolj pomembna družina (B160).

Ali ste se udeleževali kakšnih družabnih dogodkov, ko ste bili še zaposleni?

Ne, to se nisem (B161). Pa tudi sedaj se ne (B161). No, to da smo hodili na kakšne Murine izlete, drugo pa ne (B162).

Intervju C

Najprej me zanima, kaj ste v Muri delali in kako dolgo ste bili tam zaposleni?

Najprej sem šivala, potem sem pa medfazno likala (C1). Likati mi je bilo lažje kot šivati (C2). In sem delala 27 let, potem sem se pa upokojila (C3). To je bilo leta 2003 (C4). Upokojila sem se torej že pred stečajem, ker sem imela raka (C5). Od takrat nisem več delala (C6). Jaz sem šivala vse; manšete, žepe, sestavljala sem manšete (C7). Pri likanju pa sem odstranjevala šive, likala sem ovratnike. Tam mi je bilo lažje (C8). Te fine stvari je bilo težko šivati (C9). Pri likanju sem včasih odstranjevala šive iz hlač, takrat sem stala (C10). Ko pa sem delala kaj manjšega, pa sem lahko tudi sedela (C11). Tako da je bilo obojega malo (C12).

Kako je delo v Muri vplivalo na vaše vsakdanje in družinsko življenje?

Včasih je bilo fajn. Takrat ko sem prišla, to je bilo leta 1979 (C13). Vsake tri mesece smo imeli viška in bolj smo skupaj držali (C14). Bolj smo sodelovali (C15). Na začetku, ko sem prišla v Muro in sem imela majstrico 1A, tako dobro žensko (C16). Smo se zelo razumeli (C17). Bilo je sodelovanje (C18). Ona mi je bila najbolj fajn (C19). Če smo kaj naredili narobe, nas je poklicala skupaj in povedala, da je to treba tako in tako (C20). In to je bilo vse. Ni se spravljala nate. Samo povedala je, kaj je potrebno popraviti (C21). Kdo je bil kriv za napako se ni spraševalo (C22). Potem kasneje pa je bila katastrofa. To je bilo (C23). Imela sem takega majstra, preden sem odšla iz Mure, da je bil katastrofalen (C24). Najprej sem imela 1A majstrico. Tega zadnjega pa sem imela približno pet let (C25). Ampak ta mi je živce uničil (C26). On je bil tisti, ki je izvajal psihični pritisk (C27). On je imel izbranih nekaj svojih delavk, ki so mu bile super (C28). A nas je tako… Delal je velike razlike (C29). Ni bilo enako za vse. Delamo isto, a ona ima več kot jaz (C30). Jaz sem morala na bolniško oditi, ker nisem več zdržala (C31). Na bolniški odsotnosti sem bila tri tedne, potem sem prišla nazaj delat (C32). Ko sem prišla, me je ponovno začel provocirati (C33). Potem mi je prišlo preko glave in sem šla k direktorici v pisarno in sem ji povedala, da jaz tako delati ne morem (C34). Da me je on mesec dni tako provociral, tako da sem povedala, da mu bom likalnik na obraz pritisnila (C35). Potem mi je direktorica povedala, da se naj umirim in da ga bo poklicala v pisarno in se z njim pogovorila... Res ga je poklicala in prišel je iz pisarne povsem rdeč in od takrat me je pustil pri miru (C36). Kar je bilo slabšega dela, je dal meni in povedal ti to moraš narediti (C37). Če ga sedaj kje srečam, se obrnem v stran (C38). Tako da bil si tam tako, da so te psihično uničevali. Predvsem psihično (C39). Ko sem prišla domov sem tako glasno kričala na naše domače pol ure, dokler me je to vse držalo. Tako da so si samo kazali tiho bodi, mama je spet nora (C40). Tako je, če te nekdo osem ur provocira (C41). Na začetku, ko sem prišla, je bilo v redu. Bolj smo držali skupaj. Vse je bilo drugače (C42). Zdaj pa sem povedala, če bi imela 5 otrok, niti enemu ne bi pustila, da dela v Muri. Tam moraš imeti konjske živce. Tam te uničijo (C43). To, kar je zdaj bilo na koncu, za tiste, ki so še ostali, kakor sem slišala od njih, to ni bilo več za prestati (C44). To so te premeščali zdaj moraš tja in zdaj moraš tja (C45). Niso vedeli, kdaj bo konec, samo so čakali, da dobijo odpoved. To je bil stres (C46).

Kakšno pa je bilo običajno vaše telesno počutje, ko ste prišli iz dela?

Najbolj je bilo to, da sem bila nervozna. To mi je največ škodilo (C47). Pri vsem tem najbolj trpijo živci (C48).

Kaj se je pri vas spremenilo takrat, ko ste se upokojili?

Poznalo se je pri dohodkih, nekaj časa sem dobivala bolniško (C49). Ampak veš, kako ti povem, da so bile take, ki so jim majstrice vedno lepše delo dale (C50). Mi, ki pa jim nismo bile pri srcu, pa smo tisto najtežje dobile za delati. Delali so razlike med nami (C51).

Kaj ste si lahko privoščili, ko ste bili še zaposleni v Muri? Bolj osnovne stvari ali ste si lahko privoščili kaj več?

Kako bi si privoščila kaj več. Komaj sem krpala, veš kaj je to (C52). Ko je hčerka še hodila v šolo. Komaj in komaj, da sva šli skozi mesec (C53). Včasih sem si morala sposoditi denar (C54). Šla sem na CSD, da so mi dali enkratno denarno pomoč (C55). Položnice sem jaz sicer plačevala, ampak zaostala bi, tako da je tisto potem malo pomagalo (C56). Vedno je nekaj ostalo. Lahko sem plačala to ali to, obe pa ni šlo (C57). Sama sem to vse reševala (C58).

Kako je vse to vplivalo na vašo družino?

Takrat, ko sem še delala v Muri in imela tega majstra... Če te tam razkuri, dokler domov prideš… (C59). Doma drugače o tem nisem nič govorila. Poskušala sem vse pustiti v Muri (C60). Smo se pa kdaj kregali zaradi denarja (C61). Ko ni denarja pride tako. Ampak smo nekako zgurali (C62). Jaz sem potem še čistila v našem bloku… (C63). To sem začela takrat, ko sem se že upokojila (C64). Hčerka mi je doma pomagala… (C65). Zdaj pa jaz njej dajem. Če le imam, ji dam (C66). Prej ji nisem mogla dati… (C67). Takrat, ko sem izvedela, da imam raka, teden dni sem mislila, da se mi zmeša. To je šok (C68). Ob strani so mi stali, so me pazili, da nisem sama v tem. Sem imela oporo (C69).

Kako se spomnite tega, ko ste že preboleli raka in se upokojili, kaj se je takrat za vas spremenilo?

To, da sem dobila raka, pač. Zgodi se (C70). Ampak, ko nisem več hodila delat, sem bila bolj mirna (C71). Ker je bilo tako slabo, da res ni bilo več za delati (C72). Predvsem sem potem imela več miru (C73).

Kako ste bili povezani s sodelavkami in drugimi pred upokojitvijo in kako je danes?

Takrat sem imela veliko stikov (C74). Zdaj, ko sem upokojena, se kdaj slišimo in se srečamo s temi, ki so doma v Murski Soboti, gremo kdaj na kavo (C75). Ostali smo v stiku (C76). Ko sem odšla iz Mure, se pač s temi tako ne srečamo več (C77). Če se srečamo po slučaju (C78). Sicer pa sem jaz z vsemi dobre stike ohranila (C79). Z eno prijateljico sva se srečali po veliko

letih, in sva zdaj ostale dobre in se večkrat druživa (C80). Tako kot sva bili v Muri, sva tudi sedaj (C81). Nekatere so mi sosede (C82). Dolgo smo skupaj delale in se poznamo (C83).

Ali ste se kdaj udeleževali oziroma se udeležujete kakšnih skupnih dejavnosti?

Tega ni bilo veliko v Muri (C84). Enkrat, ko je sindikat plačal, da smo za teden dni šli na Pohorje, ker je Mura tam imela (C85). Enkrat sem šla v vsem času, ko sem bila zaposlena (C86). To smo šli samo Murini delavci (C87). Danes je enako, ostali smo si dobri (C88). Ko se srečamo se pogovarjamo o tem, kako nam je bilo včasih… (C89) …kaj smo zakuhale komu kaj, kakšne norčije (C90). Je lepo malo obujati spomine (C91).

Intervju D

Kaj ste v Muri delali in kdaj ste se tam zaposlili?

V Muri sem likala, najprej v perilu, tam smo delali srajce in bluze, likala sem končne izdelke (D1). V Muri sem delala od leta 1980 do 2014 (D2).

Kako ste se počutili na delovnem mestu, preden je prišlo do stečaja?

Različno. Včasih je bilo stresno, včasih je bilo dobro. Odvisno od dela, ki si ga imel, ker smo bili na normi (D3). Najprej je bila individualna, potem pa kolektivna, skupna (D4). V začetku je bilo zaradi tega več konfliktov, češ oni več hodijo ven na pauzo, mi delamo več kot vi (D5). Potem se je pa nekako poklopilo. Meni je bila skupna norma nekako boljša, nisem bila v takšnem stresu kot takrat, ko sem delala svojo (D6). Pa ne zato, ker potem več ne bi bilo treba hiteti, še vedno se je mudilo, ampak smo lažje zvozili (D7). Včasih so majstri dobili denar. No, to ni bil zares denar, težko razložim, tehnologi so normirali komade in dali določeno vsoto, ki so jo potem razporejali tistim, ki niso mogli doseči norme, so viške v nekih karticah ali kar so pač imeli, dali majstrom, da so potem majstri tisto pokrili do 100 odstotkov ali manj, kot pomoč ali kako bi to povedala (D8). Komu so to dali, je bila njihova stvar, to so pač dobili in so razporedili, kakor so želeli (D9). Dali so jih pa samo tistim, ki so jim bili bolj pri srcu (D10). Nekateri pa nismo dobili nič (D11). Pri kolektivni normi pa, kar je dobila, je mogla razdeliti med vse, vsi smo dobili (D12). Takrat so se tudi zamenjali majstri in ni bilo več tako slabo (D13). Prejšnja majstrica je rada pila. Kot majstrica itak nič ni delala, tu in tam nas je nadrla in to je bilo to (D14). Mi smo tako in tako vedeli, kaj moramo delati. Delati pa smo morali, ker smo imeli vsak svojo normo (D15). Ko smo imeli kolektivno normo, pa smo dobili tudi drugo majstrico (D16). Ta je pa tudi poleg tebe stala, se pogovarjala in ti medtem lepila nalepke na obleke, ki naj bi bile nepravilno zlikane (D17). Pa sem ji rekla »Pa dobro, lahko prosim nehate, itak bom dobila nazaj spet od kontrolorjev« (D18). Nisem vedela, kaj bi, res se je drugače zelo lepo pogovarjala z menoj (D19). Zdaj je že umrla. Bila je tudi na pogrebu mojega očeta (D20). Druga majstrica je prišla takrat na pogreb moje mame (D21). Takrat sem rabila prosto dva dni v petek in soboto, ker je bila zelo bolna, pa se je sodelavka obregnila, da je veliko dela in to ne bo zmogla (D22). Majstrica je rekla »v petek te ne morem pustiti, v soboto bodi doma« (D23). Tako je bilo, moja sestra je pa tudi povedala, da ne more dobiti prostega dne (D24). Tisti en dan nisem dobila fraj zaradi svoje sodelavke, potem soboto pa sem dobila (D25). Tisto soboto je mama tudi umrla (D26). Majstrica bi me pustila, pa tudi prišla je na pogreb in prinesla sveče (D27). Sodelavka je rekla, da ne bi zmogla in ni šlo drugače (D28). Pa dobro, sem bila pri njej tisti zadnji dan (D29). Glede tega, ko je prišlo do stečaja, pa sem samo čakala, kdaj bom dobila papirje in adijo (D30). Nisem se z nikomer o tem pogovarjala (D31). Takrat, ko se je to zgodilo prvič, leta 2009, je tudi bilo tako, da so samo dobili papirje in so šli (D32). Jaz takrat še nisem dobila odpovedi (D33). Sploh nisi vedel kdo in kaj (D34). Za sodelavko, ki je bila na bolniški, nisem sploh vedela, da je dobila odpoved (D35). Ko sva se srečali in mi je povedala »Pa saj jaz ne delam več« (D36). Sploh nisem vedela, da ona ne dela (D37). Pa še ena je takrat dobila odpoved, tisti, kar nas je ostalo, pa smo odpoved dobili leta 2014 (D38). Niti nisem mogla biti v stresu, ker so nam to povedali mogoče dva dni prej, ali pa tisti dan, ko so poklicali po

zvočniku brigade, smo šli noter, dali so nam papirje in s temi papirji smo šli naravnost domov (D39). Tako da nismo nič več bili tam. Takoj ko smo papirje dobili, tudi za CSD in ostalo, tako smo potem tudi šli (D40). Vedeli smo, da se bo to zgodilo (D41). Vmes je bil protest, ko je vse skupaj šlo v propad (D42). Moja plača če je bila tam 500 ali 600 EUR (D43). Včasih proti koncu smo jo dobili po več delov, štiri ali pet (D44). Nisi vedel, kdaj lahko čakaš denar (D45). Ni mi bilo vseeno, ampak vedela sem, da bom eno leto prejemala nadomestilo iz zavoda (D46). To mi je veliko pomenilo (D47). Takrat bi morala dobiti odpravnino, mislim da okrog 9.000 EUR, ampak je seveda nismo dobili (D48). Dobili smo, mislim da, 1.000 EUR iz jamstvenega sklada (D49). Takrat sem morala odnesti izpiske od partnerja in svoje na CSD (D50). Mislim, da je bilo nekaj preko 1.000 EUR. Tako da takrat v začetku je bilo še nekaj denarja, ko smo vse to dobili (D51). Poleg tega pa sem morala delati s taščo, ki je bila bolna in nepokretna, tako da sem si po eni strani oddahnila, ker je bilo oboje že res težko (D52).

Kako pa na izgubo zaposlitve gledate danes?

Mura bi morala iti že pred 30 leti v stečaj. Hecam se (D53). Tako je moralo biti, da se je to zaključilo. Tako so želeli in tako so naredili (D54). Kakšna stvar je bila dobra, da nisem več vstajala tako zgodaj, da sem lahko skrbela za taščo (D55). Doma je bilo veliko drugega dela. V Muri pa je bilo težko delo. Zato sem se s tem sprijaznila (D56). Po drugi strani pa mi ni bilo vseeno, ker mi takrat ni več šla delovna doba, zdaj mi to manjka (D57). Delati moram še vsaj dve leti, pa še prispevki manjkajo, ki mi jih niso plačevali v Muri (D58). Prispevkov za delo v Muri nimam plačanih 1 leto, 10 mesecev in 13 dni (D59). To imam zapisano na izračunu za pokojnino, ki sem ga dala izdelati na ZPIZ-u (D60). To res ogromno manjka (D61). Od plače so vzeli, plačevali pa niso (D62). Zdaj če bom morala to delati zraven, ne vem. To se zelo pozna in me jezi (D63). Različno je, nekaterim so vse plačevali, nekaterim pa še več niso plačevali (D64). Po nekaj letih pa sem se znova zaposlila kot čistilka (D65). Zdaj sem zadovoljna, kako dolgo bom, ne vem (D66). Vsak se je znašel po svoje. Ni obstajala samo Mura (D67). Nekateri so šli v Avstrijo, nekateri so si tu našli zaposlitev, pa tudi živijo (D68). To smo pričakovali, nismo pa vedeli, kdaj se bo zgodilo (D69). Lažje je bilo, ker smo šli vsi (D70). Če bi šla že leta 2009, bi mi verjetno bilo težje, ker bi vedela, da so nekateri še ostali (D71).

Kako je vaša zaposlitev v Muri vplivala na vaše življenje v družini?

Avtobus iz naše vasi je peljal zjutraj ob 5.10. Ko sem delala zjutraj, sem šla še preden so se otroci zbudili (D72). Ko sem delala popoldne, pa sem jih videla samo zjutraj (D73). Domov si prišel utrujen. Komu si pa lahko povedal, da si utrujen? (D74). Vzela sem motiko in šla naprej na njivo (D75). Večkrat sem prišla tako, da bi najraje jokala. Utrujen si, noge te bolijo (D76). Nihče me ni nič vprašal, naprej smo šli na njivo (D77). Tam sem delala svoje in še pomagala partnerju, ki je bil počasnejši (D78). Na delu sem ves čas stala, vsa ta dolga leta (D79). Zdravje je vedno bolj pešalo, najprej obraba kolkov, hrbtenice, noge so me bolele, vse to je vplivalo na moje zdravje (D80). Potem sem imela še raka (D81). To je sigurno vse vplivalo tudi na družinsko življenje (D82). V likalnici je bilo naporno delo, stal si pri eni mizi z likalnikom, para ti je šla v obraz in ni čudno, da si samo prestopal z ene noge na drugo (D83). In ni čudno,

da dobiš kakšno obrabo. To je normalno (D84). Potem pa še doma v sključeni drži na njivi, potem ni čudno, saj pa nismo iz gumija (D85).

Ste lahko svoj čas v družini namenili še čemu, razen delu?

e posebej. Doma smo bili v nedeljo, takrat nismo okopavali njiv. V nedeljo pa res nismo nikoli (D86). Takrat je bil čas za urejanje drugih stvari. Za likanje doma, za urejanje vsega za otroke za naslednji teden, kuhanje, vse kar je bilo treba. Tako da je to tudi hitro minilo (D87). Sobote sem delala popoldan, v ponedeljek sem morala iti delat zjutraj. Nisem imela veliko od tega vikenda (D88). Če bi se vlegla in prespala, mi niti ne bi bilo dovolj. Ti časi so zdaj mimo (D89). Ne vem, kako je to vplivalo na otroke. Vsak drugi teden sem jih videla čisto malo (D90). Ker sem delala popoldne, izmensko sem delala večino časa, zelo dolgo (D91). Takrat sem otroke zjutraj pospremila na avtobusno postajo, potem pa jih cel dan nisem videla. In to je bilo tako cel teden (D92). Zvečer, ko sem prišla domov, da sem jih pogledala, in ko sem bila zjutraj z njimi, ko sem jih pripravila za v šolo (D93). Včasih kdo kaj pravi, da je kdo kaj ponagajal in se pogovarjajo o tem, jaz tega sploh ne vem (D94). Ali sem delala, ali sem pa bila na njivi. Nismo imeli nekega skupnega časa (D95). Ko sem delala zjutraj, takrat je bilo boljše, ker sem lahko bila z njimi. Ampak kaj, ko je bilo to samo vsak drugi teden in velikokrat sem delala še sobote (D96). Otroci so bili prepuščeni drugim, tašči (D97). Tako da res je bilo kruto (D98). Meni nihče ni povedal, če so kaj ponagajali, ali če se je kdo z njimi kregal (D99).

Kakšno je bilo vaše materialno stanje v času zaposlitve v Muri?

Na začetku, ko sem se zaposlila, je bilo tako, da smo vsak tretji mesec imeli dobiček. To je bil dobiček od poslovanja (D100). Ampak pri meni je to trajalo približno eno leto, potem pa se je ukinilo (D101). Včasih je bilo skoraj za eno plačo. Takrat je bilo fajn, res si nekaj dobil (D102). Takrat sem živela še s starši in živeli smo v revščini (D103). Brez moje plače jaz ne vem kako bi sploh kdo živel (D104). Ko sem odšla od tam, je oče začel prejemati pokojnino, tako da je bilo nekaj denarja (D105). Ni bilo veliko, ampak takrat še ni bilo toliko položnic, vodo smo nosili iz gozda (D106). Prihodkov je bilo malo, vedno je bilo več odhodkov (D107). Koliko smo morali delati za tisto plačo (D108). Saj ne rečem, bil si vesel, ko si dobil plačo, nekaj si itak dobil (D109). Včasih sem vzela kredit (D110). V Muri so dajali tudi vzajemne, ki si jih lahko vzel na vsakih šest mesecev določeno vsoto (D111). To je bilo za tiste, ki smo bili v sindikatu. To je verjetno dajal sindikat (D112). Če si bil v sindikatu, si lahko vzel in potem si tiste obroke odplačeval. To je bila kot ena vzajemna pomoč (D113). Ko si imel zadnji obrok, si lahko ponovno zaprosil (D114). To sem rabila za šolske knjige, oblačila... (D115). Ko je bilo treba sem vzela. Nisem vzela vedno, mogoče enkrat na leto (D116). Ker je bilo na voljo. Ampak nisem vedno, ker so potem bili odtegljaji in je bila manjša plača (D117). Če pa je še drugi kredit bil zraven, pa ti je še toliko manj ostalo (D118). Kredite pa sem včasih tudi mogla vzeti, ker drugače ni šlo skozi (D119). Ni ostalo dovolj (D120). Ko so otroci šli h konfirmaciji, na maturantski izlet, kje bi vzela? To ne bi šlo skozi (D121). Ko je bilo nekaj od tega in nisem imela denarja, sem trikrat šla na isto banko (D122). Prvič pravijo nimam dovolj plače. Drugič pridem in gledam h kateremu še nisem šla in znova pravi, da ne. Grem še tretjič tretjemu svetovalcu, tisti pa mi je odobril (D123). Takrat so imeli nek ugoden kredit in ravno tistega

časa, ko sem ga potrebovala (D124). Za take velike stvari sem ga vzela (D125). Šolske knjige sem vzela na obroke (D126). Pa je nekako šlo, sem se znašla (D127). Sin je tudi kaj potreboval (D128). Prodala sem delnice, da sem mu kupila računalnik in mizo. To je dobil od mojih Murinih delnic (D129). Hvala bogu, da sem jih takrat prodala, ker po tistem se več ni dalo prodati (D130). Njegove pa sem prodala takrat, ko je šel na izlet z gasilcami nekam na morje. Sam je rekel, naj prodam, da bo lahko šel z njimi (D131). Vse je bilo za nek namen (D132). Murino plačo sem večinoma porabila za to, kar so potrebovali otroci (D133). Sama sebi sem privoščila kakšen Murin kos oblačila na tri obroke (D134). Pa v trgovino sem šla po hrano. Drugega nič (D135).

Ali ste si kdaj lahko privoščili kaj več, denimo kakšen izlet?

Ne izlet ne kaj drugega. Kam bi lahko šla? (D136). Poleti je bilo treba okopavati njivo. Kako potem lahko kam greš? (D137). Tudi če bi cela plača ostala ne bi mogla. No pa saj nikoli ni, zato smo pa mogli delati tudi na kmetiji (D138). Dobro vprašanje ste zastavili, ampak odgovori so bolj slabi. Ne morem drugače razložiti (D139). Enkrat smo šli na morje in to je bilo vse. Najmlajša hčerka je bila takrat v šestem razredu (D140). Šli smo v Murin apartma na Hrvaškem (D141). Mura je takrat imela veliko apartmajev, vedno so sodelavke kaj hodile (D142). Mi smo si pa potem tudi enkrat privoščili (D143).

Kakšno je bilo vaše materialno stanje po stečaju Mure?

Takrat takoj sem dobila nadomestilo s socialne (D144). Koliko družinskih članov je bilo, nam je na podlagi tega nekaj dalo socialno (D145). Mislim, da sem dobila nekaj čez 1.000 EUR (D146). Dobila sem še 500 EUR z Vzajemne (D147). Potem sem imela pravico do nadomestila eno leto s strani zavoda za zaposlovanje. Namesto plače (D148). Ko se je to ukinilo, pa sem dobivala za štiri ure s strani ZPIZ-a, ker sem zaradi statusa invalida delno upokojena (D149). Nadomestilo sem eno leto dobivala 500 EUR, potem od ZPIZ-a pa 300 EUR na mesec. To se je zelo poznalo (D150). Ampak takrat je že bila v postelji moja tašča in sem delala z njo (D151). Pred prvim majem, ko sem se veselila, da bom zdaj malo doma, je postala nepokretna (D152). Itak sem dobivala teh 300 EUR vse do zdaj, ko sem se ponovno zaposlila pred tremi leti (D153). Sedem let sem bila brezposelna in sem dobivala 300 EUR na mesec, mogoče včasih 350 EUR (D154). Kar smo dobivali za nego tašče, je prišlo na partnerjev račun. To je imel vse on (D155). Razen takrat, ko sem jaz bila v bolnišnici, ker sem bila operirana zaradi raka, je dajal ta denar sosedi za tiste mesece, ko je skrbela za njo (D156). Ko sem lahko, sem povedala, da bom jaz delala z njo naprej (D157). V postelji je bila štiri leta in ta čas sem zanjo skrbela sama razen tiste tri mesece (D158). Partnerju sem povedala, da mi ni treba dati denarja, naj pomaga otrokom in res jim je dal vedno, ko so potrebovali (D159). To sem mu sama povedala. Sem se pa trudila in delala z njo. Pozabiš (D160). Tako da ni bilo nikdar samo 300 EUR, to je to, kar sem jaz sama dobila (D161). Moj partner pa je dobil kaj s kmetije in taščino pokojnino, ko je še živela, da je plačal položnice in dal kaj otrokom (D162). Sicer ko je bilo treba kaj večjega plačati, on ni v življenju vzel kredita, čeprav bi ga dobil (D163). Ne vem, če je imel dovolj denarja, da bi to lahko pokril ali ne (D164). Jaz v njegovo denarnico nisem nikoli v življenju pogledala (D165). Jaz sem skrbela za to, kar sem vedela, da če otroci kam gredo in da kaj

potrebujejo sem sama plačala (D166). Dokler so v Muri dajali kredite je bilo v redu, ko so nehali dajati pa več nisem imela kje vzeti (D167). Po smrti tašče sem dobivala še naprej pokojnino 300 EUR, partner pa ni več dobival dodatka za nego. Takrat je bilo malo manj denarja (D168). Otroci so takrat hodili že kaj delat, partner pa je prodajal bučna semena (D169). Nekako smo zgurali, otroci so se izšolali, preživeli so (D170). Hvaležna sem mu, da je otrokom dal denar (D171). No, ko so hodili v osnovno šolo ni želel nič dati (D172). Vedno mi je povedal, da jaz dobivam otroške dodatke (D173). Tako da za malico, oblačila, hrano sem jaz dala (D174). On je mislil, da je to ogromno denarja (D175). Najraje bi bil, da bi denar dala na kup in da bi on tam vzel takrat, ko bi želel (D176). Tako je želel tudi narediti, preden sem odšla. Sem rekla, da to pa res ne (D177). Želel je, da bi imela ponovno skupaj denar, kot je bil navajen od svojih staršev imeti pokojnine (D178). Da bi mu tudi jaz tako nosila, da si lahko sam da na kup (D179). Ampak to mu ni nikoli uspelo in nikdar v to ne bi šla, ker je moj denar, za katerega sem delala (D180). Nisem dala in ne bi dala, ker sem jaz v trgovini vse večinoma kupila, on pa je plačal položnice, ker je večina za škropiva in te stvari itak bila njegova (D181). To je njemu bilo v nosu in marsikaj drugega, tako da bolje, da nisva več skupaj (D182). Od tega malo denarja, da naj mu dam še to. Ne, ker za ta denar sem trpela jaz. Jaz sem morala vsak dan vstati in iti delat (D183). Bi morala biti malo nora (D184). Koliko sem jaz naredila na njegovi kmetiji zastonj (D185). Zdaj mi je dobro (D186). Težko je sploh govoriti o tem, se spominjati za nazaj, ker mi je sedaj toliko boljše (D187). Zaposlena sem, imam boljši dohodek (D188). Vse je v celoti, tudi regres in ni slab (D189). Lažje je preživeti do naslednje plače (D190). Več si lahko privoščim (D191). Prej so bili res nizki dohodki, trije otroci, kaj si lahko kupil za to? (D192). Zdaj sem pa sama in je dohodek kolikor toliko dovolj (D193). Šla sem tudi na morje za en dan, prvič tako da smo šle s prijateljicami (D194). Ostane tudi za kaj drugega, vedno si kaj želim, tako da za varčevanje ne ostane (D195). Najprej, ko sem odšla od partnerja pred štirimi leti, nisem imela dovolj sredstev za najemnino, moj dohodek je bil precej nižji od najemnine (D196). Včasih sem šla komu kaj tako počistit, da sem dobila nekaj denarja (D197). To je bilo zelo malo, mogoče sem dobila 50 EUR (D198). Takrat so mi na začetku pomagali vsi trije otroci, ki so že zaposleni (D199). Potem pa sem se čez eno leto zaposlila kot čistilka in od takrat je boljše, ne potrebujem dodatne finančne pomoči (D200).

Kakšni so bili vaši socialni stiki v času, ko ste bili še zaposleni v Muri?

Z nekaterimi sodelavcami smo bili in smo še vedno prijatelji, eni pa so se razšli in nimamo stikov (D201). Pred stečajem smo pa itak delali skupaj, ene si vzel za svoje, enih pač ne. Z vsemi ne moreš biti prijatelj (D202). Tam sem bila z njimi v stiku, še zdaj pa smo jih nekateri ohranili (D203). S tremi, recimo, imam še vedno stike (D204). Drugih prijateljev nisem imela, samo sosede (D205). Bila sem bolj doma, občasno sem hodila sorodnikom na obiske (D206). Takrat se s sodelavci v prostem času nisem družila, sedaj pa se občasno še srečamo (D207). V Muri smo sodelovali, po stečaju pa je vsak šel svojo pot (D208). Nekateri so se zaposlili, drugi so se upokojili (D209). Ko sem bila doma, nisem imela posebej stikov z nikomer (D210). Ko sem delala s taščo, ki je bila nepokretna, nisem imela za to časa (D211). Niti pomislila nisem na prijatelje (D212).

Kako pa je zdaj?

Zdaj imam stike. Veliko več stikov imam s prijateljicami (D213). Na to je verjetno vplivala moja selitev iz vasi v Mursko Soboto (D214). Zdaj se tudi malo več vidim s svojo sestro (D215).

Ali ste se pri vsem tem lahko udeležili kakšnih socialnih aktivnosti, imeli kakšne hobije?

Hobijev nisem imela (D216). Hodila tudi nisem nikamor (D217). Nihče v naši družini ni imel hobijev (D218).

Intervju E

Kaj ste delali v Muri in koliko časa ste bili zaposleni?

Delala sem 32 let vse skupaj, toliko imam delovne dobe (E1). V Muro sem prišla leta 1980 (E2). Delat sem šla takoj, ko sem lahko (E3). Delala sem v likalnici, kjer sem čistila nitke in potem likala (E4). Ročna dela, vse, kar je bilo treba, na splošno (E5). Želela bi si, da bi lahko prišla do upokojitve tam (E6). Da bi lahko delala do konca (E7). Manjka mi še šest let (E8). Naj bi se upokojila leta 2031, tako so mi zdaj izračunali (E9). Upam, da dočakam (E10). Čakam torej starostno pokojnino (E11).

Kako ste skozi leta doživljali delo v Muri?

Na začetku je včasih bilo opasno, ne vem kako naj drugače povem (E12). Goljufali so nas za odstotke (E13). Majstrica mi je govorila, da bom dobila odpoved in vse možno (E14). Kar je bilo mojega, je ta denar pripisala drugim, jaz pa da nisem delala, pa take (E15). Pred stečajem pa tako nič (E16). Bila sem do konca, ampak… (E17). Včasih je bilo fajn, včasih pa tako, da na drugi dan več ne bi prišla (E18). Pred stečajem pa tudi nisi vedel, kaj bo, kje boš pristal in tako (E19). Ja, v Muri je bilo zelo napeto (E20). Največji psihični pritisk mi je povzročal odnos majstrov in odnos sodelavk (E21). Držale so skupaj. Vsi so bili taki… (E22).

Kako je zaposlitev v Muri vplivala na vaše zasebno življenje in na odnose v družini?

V Muri je bilo stresno in napeto, ko je bilo tako, da so nam grozili, da bomo dobili odpoved in ne vem kaj vse (E23). Takrat sem bila tudi doma nervozna (E24). Prišla sem cela utrujena in izčrpana. Od tega pritiska in od dela in od vsega (E25). Delati je bilo težko takrat, ko je bilo napeto zaradi tega, ker smo se kregali (E26). To je bilo težje, kot če smo imeli veliko dela (E27). Sicer pa kot pravim bilo je dobro in slabo. Na začetku je še bilo dobro, odvisno je bilo, kakšno majstrico smo imeli, in tudi družba, ki smo jo imeli (E28). Kadar pa so imeli tako na ostro, da nisi mogel niti na stranišče, da bi se mogel opravičiti za vsako minuto in te nekdo gleda, je pa bilo tako (E29). Kaj sem potem tudi nosila domov, ja, to je normalno (E30). Ampak dobro je bilo to, da sem imela v redu partnerja in smo se doma razumeli. Je razumel, kako mi je bilo (E31). Včasih sem povedala, ne vem, ali naj jutri grem ali naj rajši ne grem več delat (E32). Doma so razumeli, kako mi je bilo (E33). Delali smo v izmenah, ampak je vse nekako šlo (E34). Takrat je bil še moj mož in ni bilo problema glede tega, da če sem prišla domov, da otroci ne bi bili pripravljeni za vrtec ali urejeni (E35). Pri nama je to funkcioniralo. Ta del je bil res v redu, nimam sploh kaj povedati glede tega. To sem se najmanj bala, da to ali tisto, kar se tiče otrok, ne bi bilo narejeno (E36).

Se spomnite trenutka, ko ste izvedeli za odpoved zaradi stečaja? Kako ste to doživeli?

Bila sem šokirana, čeprav na koncu sem potem že vedela, da ne bo več iz tega nič. To je bilo leta 2009 (E37). Imela sem mlajša otroka in z njima sem bila sama, ker je mož umrl leta 2006 (E38). Ampak kam bi šla drugam, bila sem tudi bolna (E39). Ja, takrat tisto leto sem jaz dobila raka (E40). Imela sem raka na prsih in sem potem bila na bolniški (E41). To pride ven, nekje

ti butne ven, kot pravijo. Moralo je izbruhniti (E42). Tisto zadnjo rundo, ampak vseeno so me imeli tako dolgo, dokler je vse razpadlo in potem sem šla tudi jaz (E43). Takrat mi je pomagala moja družina (E44). Od takrat sem upokojena za štiri ure, druge štiri pa nič (E45).

Kje ste takrat iskali kakšno pomoč? Ste se morda obrnili na CSD?

Ne, od CSD smo vsi dobili takrat, ko je šlo vse v stečaj, takrat na koncu (E46). Ampak dobila sem pa denar tudi s strani naše vasi, tisto mislim, da je bilo preko Karitasa (E47). Takrat sem dobila tisto in od Rdečega križa (E48). Zdaj sem pa tam prostovoljka. Pomagam deliti pakete (E49). Takrat pa so mi tisto dali, ko sem bila sama. To se spomnim, da so mi takrat pomagali (E50). To, kar sem dobila, mi je bilo najbolj vredno, finančna pomoč (E51). Takrat sem se včlanila v društvo Kosta, ki smo ga imeli, in sem obiskovala delavnice, tako da sem se malo s tem zaposlila, ko sem bila sama (E52).

Ko danes pogledate nazaj, se je vaš pogled na izgubo zaposlitve spremenil?

Zdaj sem se že sprijaznila. Moraš iti naprej. Imam otroka, imam že vnuke. Potem si misliš, da nekaj vseeno imaš. Gre nekako naprej (E53).

Kako bi ocenili svoje materialno stanje, ali ste s prihodki lahko pokrivali svoje potrebe?

Bilo je bolj težko. Otroka sta imela štipendijo, ampak to je bilo malo (E54). Nekaj malega sem dobila tudi pokojnine po možu (E55). Otroka sta hodila v počitnicah pobirat grozdje, potem pa so jima vzeli štipendijo (E56). Takrat sem rekla, da za ta denar sta naj rajši doma (E57). Takrat sta bila res prikrajšana za tisto malo, kar sta dobila, ker sta cele dneve pobirala grozdje, presegla sta za nekaj centov in so jima odvzeli štipendijo (E58). To se mi je zdelo tako grdo. Res sta se trudila in tega ne morem razumeti (E59). Delo je bilo težko, včasih nista vedela, ali bosta dobila malico, ali bosta dobila pijačo tam, to sta mi povedala (E60). Razumeli smo se, doma sta mi pomagala. Ne vem, kako naj to povem, bili smo složni (E61). Zdaj je na srečo drugače, imata službe. Sin dela v Avstriji, hčerka pa je zaposlena pri enem zdravniku (E62). Takrat pa so mi vsi govorili, pa kako boš, kaj boš z njima in podobno (E63). Vsi sorodniki od pokojnega moža so mi govorili, da naj pazim otroka in to in tisto (E64). Pa tudi drugi, vsi so bili pametni in mi solili pamet (E65). Mislili so, da bo zdaj konec z mano, ko sem ostala sama z njima (E66). Sem jim rekla, da bom že (E67). In na srečo sta naredila srednjo šolo in imata zdaj v redu (E68). Vsi so mislili, da je zdaj z nami konec, ker sem z otrokoma ostala sama in izgubila službo. Ampak ni bilo tako (E69).

Povedali ste, da je bilo težko že takrat ko ste delali, da bi pokrili osnovne potrebe, po izgubi zaposlitve se je verjetno to še poglobilo?

Ja, dobila sem manj. Ko sta bila otroka že toliko stara, da nista šla več v šolo, pokojnine od pokojnega moža več nista prejemala (E70). Ko sem bila zaposlena, je bilo vseeno nekako, v Muri si dobil kredit na obroke, tega potem več ni bilo (E71). Imela sem brate in sestre, ki so mi pomagali, to lahko povem. Dali so mi recimo za meso ali kaj takega (E72). Vrt sem delala, pa sem tudi komu kaj dala, če sem imela preveč (E73).

Ste se v času, ko ste delali v Muri, lahko udeleževali kakšnih družabnih dogodkov?

Ne, kot pravim, sem se šele po smrti moža vključila v društvo Kosta. Malo sem bila tam vključena (E74).

Kaj je bilo po stečaju in po tem ko ste preboleli raka pri vas doma drugače, v odnosih v družini, preživljanju dneva?

Malo pride drugače. Na splošno smo se razumeli. Takrat sem lahko šla k svoji sestri, ki je bila tukaj v bližini, pa malo obiskala kakšno kolegico in tako (E75). Da nisem toliko razmišljala, da sem malo pozabila na vse skupaj (E76).

Rekli ste, da vam je bila v Muri družba tudi pomembna. Kaj pa po tem, ko več niste bili zaposleni?

Ja, pravim, potem sem pa šla v društvo Kosta, sedaj pa sem pri Rdečem križu (E77). Nekatere so bile preveč vzvišene, to se mi ni dopadlo. Če si ti v nekem društvu in se potem tam nekaj greš… (E78). Tukaj pa ničesar ne rabim, zastonj je, grem sama rada, naslednji teden bomo spet imeli pakete, pomagam, včasih kaj nosim za krajevno skupnost, ko smo kaj imeli in je bilo treba nesti (E79). Pa otroci mi potem kaj dajo, če je tako kaj (E80). In tako, je v redu. Sedaj imam tudi novega partnerja, s katerim sva skupaj ob koncih tedna (E81). Kar se tiče stikov iz Mure jih imam samo z eno sodelavko, s katero se družim (E82). Z vsemi ostalimi sem izgubila stike (E83). Takrat so bile sodelavke, zdaj pa prijateljice, no ravno včeraj sem sicer eno izgubila… (E84).

Intervju F

Kaj ste v Muri delali in kako dolgo ste bili tam zaposleni?

V Muri sem eno leto šivala, potem pa sem šla medfazno likat (F1). To se pravi, medfazno pomeni to, ko pričnejo šivati, pa ti zlikaš kakšen všitek, šiv, žepe, rokave, ovratnike (F2). To sem jaz delala polnih 41 let. Sicer imam 42 let delovne dobe, vse skupaj (F3). Eno leto šivanja in potem na likalniku, medfazno (F4). To ni spadalo v likalnico. Likalnica je finiš, takrat ko je izdelek že končan, da se potem tudi zlika (F5). Moje delo je bilo prednji deli, ko pa se je ena sodelavka upokojila, pa sem šla na žepe (F6). Ne glede, če kdaj nisem imela dovolj svojega dela, sem delala žepe, ovratnike, karkoli je pač bilo treba, si šel pomagat (F7). Ali pa če si bil sekundo dve brez dela, so ti nekaj naložili zraven (F8). Potem pa smo spet ponovno šli v stečaj (F9). …in potem sem jaz še dva dni hodila na zavod se prijavit in odjavit in potem je bilo to to (F10). Delovne dobe sem imela preveč, ampak morala sem počakati starostno. Morala sem biti stara 59 in pol let. Ne samo jaz, vsa ta generacija mojih let (F11). Delati pa sem začela, ko sem bila stara 17 let in pol (F12). Iz osnovne šole sem šla na triletno poklicno šolo za šiviljo (F13). To sem končala v treh letih in ko sem končala šolo, sem se takoj zaposlila (F14).

Bili ste izobraženi kot šivilja. Kako to, da ste šivali samo eno leto?

Šivala sem eno leto, potem pa so rabili likalko in takrat sem šla likat in sem tam ostala celi čas (F15). Glede te spremembe pa je bilo tako. Odvisno je bilo, kaj si dobil za šivati, vse je en plus in en minus, kakršnokoli delo opravljaš (F16). Zdaj če si prišel na kakšno slabo plačano delo, na primer pri podlogah, kjer si moral biti res zelo zelo iznajdljiv, velike norme, delati si moral zelo zelo (F17). Saj vsi smo bili na normi, tudi mi, ki smo likali (F18). Ampak rabiš nekaj časa, da prideš v ta zagon in da vse to postane del tebe, da moraš to vsak dan delati (F19). Sicer pa je norma bila vedno (F20). Takrat po letu 2000 smo šli na skupno normo. Takrat smo bili sami za sebe na normi (F21). Skupaj, kot nas je bilo v brigadi, mogoče nas je bilo 35 ali 40 v eni brigadi, je za vse veljala skupna norma (F22). Tu pa so tudi bile nekatere slabe strani (F23). Ti si pač moral delati, komadi so mogli biti narejeni, ampak mogoče je kdo delal malo počasneje in zato je potem nekdo drug moral toliko več dati od sebe (F24). Na koncu pa je bila plača izračunana na podlagi tistih odstotkov, ki smo jih naredili vsi (F25). S tem da mi smo bili na minimalni plači, ko se je Slovenija osamosvojila, potem smo šli na minimalno plačo (F26). Osnova je bila en del, tisti del, ki je bila razlika do minimalne plače, pa nam je dala država zraven (F27). Slaba stran tega je bila, da se je za pokojnino upoštevala gola osnova, tisto, kar je pa država dala zraven pa se ni nikjer upoštevano (F28). Tako da jaz lahko čisto odkrito povem, štartala sem s pokojnino, leta 2019, ko sem se upokojila, s 576 EUR za 42 let delovne dobe. Slabo, za toliko let dela, na normi (F29). Prispevkov in tega tudi vprašanje koliko so nam plačevali, ampak ko smo šli na skupno normo, potem je pa to kakor pravim, oni so nam dodali tisto do minimalne, ampak to se v bistvu v pokojninski nikjer ni upoštevalo. Ta del, ki ga je država dala zraven. Upoštevala se je samo tista tvoja gola osnova. Oni so vzeli najboljših 24 let (F30). Ko sem jaz prišla delat leta 1977 in tam nekje do leta 1991 je bilo še okej (F31). Takrat smo še imeli plačo in dobičke smo dobili pa regres. Mislim, vse je bilo normalno (F31). Kakor pa smo se osamosvojili, pa je to vse počasi pričelo kopneti (F32). Več ni bilo toliko za

plače in potem vsako leto manj. Potem več že regresa ni bilo, dopusta nisi mogel več planirati, vse je šlo samo dol (F33). Zdaj na koncu smo dobivali dvakrat plačo, polovico 18., naslednjo polovico pa potem nekje v začetku drugega meseca (F34). Zdaj že proti koncu, ko je bilo že tako vse napeto (F35).

Kako ste doživeli vse tri stečaje?

Mi smo šli v stečaj leta 2009 (F36). Takrat nas je šlo 2600 na zavod (F37). Nas so razformirali in so nam dali druge pogodbe (F38). Vsi tisti, ki so pa ostali prav pod staro Muro, nas so pa razformirali po TOZD-ih (F39). 9. septembra 2009 smo zadnjič delali (F40). Moj mož je tudi delal v Muri (F41). Oni so potem delali še do oktobra, mislim da nekje do 25. oktobra (F42). Čeprav je že bil stečaj, so morali vse dokončati (F43). Mi pa kakor smo pustili, zlikano ali nezlikano, zašito ali nezašito, tako smo pustili in smo to sredo zadnjič delali (F44). Potem se je to začelo. Konec meseca smo šli tja pred Muro (F45). Bossovi delavci so ostali, torej tisti ki so delali za firmo Boss (F46). Vsi drugi obrati pa smo šli v stečaj (F47). Potem smo pred vratarnico dva dni protestirali (F48). Za vsak TOZD so določili stečajnega upravitelja (F49). Za nas je bil to nekdo iz Celja (F50). Povedal nam je, da nam bi morali vsi pogoji ostati isti, kot smo jih imeli pod staro Muro (F51). Povedal je, da je tako zato, ker še nismo bili eno leto pri novem delodajalcu (F52). Potem smo tam podpisali ne vem koliko papirjev, potem pa je povedal, da na sodišču v Murski Soboti to ne bo šlo skozi, zato ker je to domači teren (F53). Povedal je, da pride v poštev Ljubljana, zraven pa podpišete, da gremo na Evropsko sodišče (F54). Da se potem to vloži tudi tam (F55). Takrat smo mi morali izvoliti zastopnike zato, da nas ne bo zmeraj vse skupaj klical na sestanek, ampak bo poklical zastopnike, da z njimi opravi razgovor in potem nam bodo poročali o tem, kaj so se dogovorili (F56). To je bilo takrat oktobra (F57). Takrat smo se prijavili na zavod in na tista predavanja sem šla še potem dvakrat v Rakičan (F58). Enkrat pa samo ti zastopniki, ki smo jih izvolili, pravijo, da nič ne bo iz tega. Da ne bomo dobili nič. Da se vse skupaj umika in da nam nič ne pripada (F59). Malo čudno, kako nam nič ne pripada, če si toliko let delal, nisi dobil ne odpravnine in ne ničesar (F60). Mi, ki smo takrat šli na zavod nismo dobili ničesar (F61). Tisti, ki pa so ostali pod staro Muro, pa so dobili šestkrat, mogoče 500 EUR ali 700 EUR, to zdaj pravim tako (F62). Bilo je različno glede na to, kako je kdo delal (F63). Ampak vsi mi, ki smo takrat dobili nove pogodbe, nismo dobili niti enega centa (F64). Jaz bi morala dobiti 6.700 EUR, moj pokojni mož pa čez 7.000 EUR, oba pa sva ostala na cesti, brez vsega (F65). Vsi ti, ali pa večina, ki smo takrat šli na zavod, smo ostali brez vsakega centa odpravnine (F66). In to s tem, da smo bili pod novo firmo, h kateri smo šli aprila, se pravi sedem mesecev praktično (F67). Takrat sem se šla prijavit na zavod (F68). Takoj so nam vse to določili takrat in takrat greste v Rakičan na predavanje (F69). Tam sem bila dvakrat bila na predavanju v enem tednu (F70). To je bilo konec oktobra in potem bi nas v začetku novembra naj poklicali, ko bi šli vsi čez ta predavanja (F71). Ni nas bilo tako malo, 2600 ljudi (F72). Eni smo imeli ta predavanja v Rakičanu, nekateri so jih imeli tukaj v Murski Soboti, kjer je bil včasih Vaga bar (F73). Spomnim se, da je mož hodil še v Martjance, ker so tudi tam imeli neke delavnice (F74). 13. novembra me je poklicala tehnologinja in je povedala prideš v ponedeljek delat (F75). Vprašala sem jo, kaj pa bom delala in povedala je počakaj pred vratarnico potem pa boš šla v obrat ženskih oblačil (F76). Takrat mi ni bilo jasno, kaj bomo sploh delali (F77). Spraševala sem se, ali bomo vse tisto, kar je ostalo morali

dokončati, ali pa so prišli kakšni izdelki nazaj, ker niso bili v redu narejeni (F78). Tisti ponedeljek nas je prišlo mislim da trinajst, 16. novembra (F79). Potem smo šli v tisti obrat in potem tako postopoma kakor smo pričele delati, je vsak dan nekdo prišel zraven (F80). Ko smo mi naredile te prve faze, je bilo potrebno šivati rokave in ovratnike in tako so potem sproti tudi ti prišli delat (F81). To je bilo dva tedna, potem pa so nam dali podnajemne pogodbe (F82). To smo dali skozi za dva tedna, potem pa smo spet dobili druge pogodbe za december (F83). Potem so še eno brigado formirali zraven (F84). Dela je bilo precej, nedokončanega. To je vse ostalo (F85). Januarja so podaljšali pogodbo (F86). Tiste, ki so prišle v decembru, so v marcu spet odpustili, ker več ni bilo toliko dela, saj smo večinoma že naredile (F87). To je bilo vse tako, iz danes na jutri (F88). Vedno si samo čakal kaj ti bodo povedali danes, kaj bo jutri, kaj bo naslednji teden (F89). Vedno si šel z enim takim občutkom delat, kaj se bo zdaj dogajalo naslednji teden (F90). Potem so nam to iz meseca v mesec podaljševali (F91). Nekaj se je delalo, potem pa spet na zavod, skozi neko mešetarjenje (F92). Ko se je to dogajalo, je meni do upokojitve manjkalo še 10 let (F93). Nisem bila stara še 50 let (F94). Če pomisliš, da si lahko eno leto na zavodu, ampak eno leto se hitro obrne, kaj boš pa potem (F95)? Kje boš si iskal delo, če ga mladi ne dobijo (F96)? Kdo me bo takrat pri skoraj 50 letih nekje čakal, da me zaposli (F97)? V tej stroki verjetno ne (F98). Tukaj smo hodile pošiljat prošnje na CIPS [Center za informiranje in poklicno svetovanje] (F99). To potem pošiljaš vse okrog, ker na zavodu ti službe ne iščejo (F100). Da bi bila vsaj kakšna usmeritev, daj prošnjo tja, tam bi mogoče lahko kaj bilo. Tega ni bilo (F101). Tako da na prošnje ni bilo niti odgovora niti nič (F102). Z ene strani sem bila tako vesela, da sem šla nazaj (F103). Kakor pravim, midva sva bila oba v Muri zaposlena in tudi njemu je še manjkalo (F104). Takrat je imel manj kot 38 let delovne dobe, jaz pa sem jih imela 32 (F105). Potem je prišel Bojan Starman (F106). On je bil tam nekje iz Gorenjskega in je imel dobro vizijo (F107). Povedal je, da bi bilo potrebnih nekje 750 ljudi za normalno delo, da je dobra firma, da se nekaj zasluži in da kakšen evro od tega tudi ostane (F108). Bilo pa je veliko režijskih delavcev, pisarniških (F109). On je povedal, da pisarne niso potrebne (F110). Nekateri so spadali pod EHM, to je bilo podjetje z 62 zaposlenimi, to je bila ena skupina v režiji (F111). Povedal je, da teh režijskih delavcev mi ne potrebujemo, ampak ni se jih dalo umakniti (F112). Prepoznal je, da to tako ne bo šlo (F113). Oni so imeli višjo plačo, povedal je, da mi tega ne bomo zdržale (F114). V smislu oni bodo imeli dobro plačo, ti pa boš delal, ampak to se ne bo pokrivalo (F115). Potem je prišel nazaj Mörec, direktor in je samo zaposloval režijo še zraven, ki je že tako ne bi bilo treba (F116). Starman se je umaknil, ker je menil, da ni več kaj narediti (F117). Za moje pojme, če bi ostal, mogoče bi še danes lahko kaj rešili (F118). Mogoče bi rešili delo 500 ljudem in to pomeni, da še nekaj ostane (F119). Rešil je Alpino pa še eno firmo (F120). Povedal je tako in tako se da to narediti, toliko ljudi to bi šlo skozi, da delavci dobijo normalno plačo in da še kakšen evro ostane (F121). Novembra smo torej mi prišle delat in takrat je on prišel k nam (F122). V decembru smo dobile vsaka 50 EUR, kot en dobiček (F123). 50 EUR je 50 EUR, s tem grem enkrat v trgovino (F124). Toliko smo že naredile, nekaj je bilo ustvarjenega, nekaj se je tem že zaslužilo in mi smo dobile 50 EUR (F125). Ko nimaš nič, ker čakaš denar iz zavoda, kot tisto miloščino, je pomenilo veliko (F126). Si šel z enim veseljem delat (F127). Ampak kot pravim, potem se je on umaknil (F128). Potem so se direktorji menjali nenormalno (F129). Bil je ta Kumperščak nekaj mesecev, potem je prišel nek iz Gorenjske, tisti tudi ne vem... Samo neko nakladanje (F130). Oktobra je prišel, februarja je že odšel (F131). Potem je prišla pa

Lukančičeva (F132). Ona je želala vse razformirati, da bi imeli svojo pralnico, jedilnico, kuhinjo, da bi poklicno šolo tukaj ponovno zagnala, da bi se mladi šli izobraževat za šivilje (F133). Na koncu nas je pripeljala tako daleč, da je spet bilo vse... (F134). Delati sem začela 1977 leta (F135). V delavski knjižici imam šest delodajalcev, v bistvu pa sem bila celo življenje v Muri (F136). Najprej Mura kot Mura, potem pa Aha Mura, Mura v stečaju, Mura in Partnerji, Arum (F137). V vsakem stečaju so morali ime spremeniti, da se je lahko podjetje na novo registriralo (F138). Res so to take zgodbe, verjetno ti je že kdo pred mano to povedal (F139).

Ko je vaš mož po stečaju ostal brez službe, vi pa ste se vrnili v Muro, kako sta skupaj doživljala to obdobje?

On je iz zavoda dobil 18 mesecev, se pravi leto in pol, leta 2012 se je lahko upokojil (F140). Takrat je imel pogoj, da se je lahko upokojil (F141). Ko mu je potekel zavod, je imel še 20 mesecev do pokojnine (F142). Tako da po tem obdobju iz zavoda ni dobil ničesar več (F143). Enkrat je dobil klic, če bi šel nazaj v Muro delat (F144). Ampak so povedali, da mu delovna doba ne bi tekla, na uro bi dobil 3 EUR in nekaj centov in od tega bi si še plačal malico (F145). V njegovi situaciji takrat mu je bila delovna doba najbolj pomembna (F146). Bistveno je, da imaš delovno dobo, da se lahko upokošiš (F147). Ta zaposlitev bi bila preko nekakšne podjemne pogodbe (F148). Nisem mu znala svetovati, sem rekla naj se sam odloči in naj se pri kom pozanima, kaj to pomeni (F149). Ampak moje mnenje je bilo, da če mu delovna doba ne gre, je to brezpredmetno (F150).
Potem je vsak dan šel na predavanja, vsak drugi teden od ponedeljka do petka (F151). In tam so delali take brezvezne stvari (F152). Enkrat me je ena klicala iz težkega obrata, da ga ne morejo dobiti po telefonu; povedala sem, kličite ga na domači telefon, ker nima mobilnega telefona; takrat je povedala, da se ni javil in da bi moral priti delat (F153). Ko sem prišla domov, sem povedala, naj jim pove, da ga izbrišejo iz evidence (F154). Tako že ni prejemal nobenih sredstev iz zavoda ali iz kjerkoli (F155). Ko mu je to obdobje 18 mesecev na zavodu preteklo, me je prosil, da grem na socialno in mu prinesem vlogo (F156). Res sem šla in sem imela tako neprijetno izkušnjo (F157). Spodaj sem se oglasila pri tem varnostniku in sem povedala, da grem po to vlogo; usmeril me je, naj grem v prvo nadstropje (F158). Prišla sem v pisarno, kjer so sedele tri svetovalne delavke; povedala sem, da bi potrebovala pole za denarno pomoč; razložila sem, da možu več ne pripada nadomestilo iz zavoda in da ne bo več dobil nobenih sredstev; potem me je vprašala, ali vem, kakšen je cenzus za dva; povedala sem, da ne; in mi takoj zabrusi 300 EUR (F159). Pomislila sem, kaj je narobe s to žensko (F160). 300 EUR imava midva samo položnic v bloku (F161). Dobro, stanovanje je odkupljeno, ampak elektrika in ostali stroški so nanesli mogoče malo manj kot 300 EUR, včasih pa so še presegli (F162). Povedala je, lahko to izpolni in prinese, ampak vprašanje če bo kaj dobil (F163). Vlogo sem vzela (F164). Takrat je bilo tudi na televiziji in na teh oddajah, kjer so govorili, da bodo v primeru prejemanja socialne pomoči, to morali otroci vračati (F165). To pomoč je zaradi tega marsikdo odpovedal (F166). Odnesla sem mu te pole in mu povedala, da jih lahko izpolnim, če želi (F167). Povedala sem mu, kaj mi je povedala svetovalka, odločitev pa sem prepustila njemu (F168). Zvečer mi je povedal, da ne želi, da izpolnim in odnesem vlogo (F169). Skrbelo ga je, da če se mu jutri kaj zgodi, bova na hčerko prenesla še to breme, da bo morala odplačevati (F170). Čeprav sva bila v tej situaciji, da sva na začetku oba ostala na cesti in da je on potem

tudi ostal brez dela in vsega (F171). Povedala sem, da če sva do sedaj preživela, bova to leto in pol tudi (F172). Potem ni nič odnesel (F173). Takrat vidiš, ko prideš do ene takšne faze, da sploh nisi nič vreden (F174). Da za nikogar nisi pomemben (F175). Kako boš preživel, nič... Nihče ne vpraša, ko pridejo položnice ali imaš plačo ali dobiš kaj iz socialnega ali kaj (F176). Edino kar je bilo, da so mu plačali tisto dodatno zavarovanje (F177). To mu je plačala država, ker je bil vojni veteran (F178). Takrat je bil tak zakon, da so vsem tem to plačali (F179). Ne spomnim se točno, ampak nekje 35 EUR, ali koliko je že znašalo to dodatno zavarovanje (F180). To sva izvedela slučajno, ko me je klicala prijateljica, ki tam dela in mi povedala, da naj se oglasi tam, ker mu to pripada (F181). Ko je mož dopolnil 58 let, je imel tudi starostni pogoj in je uredil in potem v februarju dobil prvo pokojnino (F182). Bil je že večer in povedal je, da naj grem z njim, da pogledava, če je denar že nakazan (F183). Ni mogel počakati do zjutraj, šla sva na bankomat in bilo je nakazilo (F184). Res je že komaj čakal, čeprav je nekako preživel tudi do takrat (F185). Leto in pol ni dobival nič (F186). Včasih me je kdo vprašal kako sploh preživi (F187). Pa to ne velja samo za naju, v Muri nas je bila masa ljudi, 6000 jih je nekoč bilo zaposlenih (F188). Pa tudi če nas je takrat samo na primer bilo samo 4000, potem ko se je pa začel stečaj, pa je prišlo 2.600 ljudi na zavod (F189). To je res masa ljudi (F190). Iz tega smo večinoma bili oba partnerja zaposlena v Muri (F191). To nekaj potegne za sabo (F192). Najina hčerka je bila takrat že zaposlena, ko se je to zgodilo (F193). V tistem času je bila na porodniškem dopustu (F194). Nekaj sva imela prihranjeno (F195). Jaz sem vedno rekla, mi že kot otroci nismo imeli nekega razkošja, tisto pač, da si imel za preživeti (F196). Oblečeni smo bili, v šolo smo šli in smo jo končali. S tistim malo si znal živeti (F197). Ko sem takrat takoj, ko sem dobila odpoved, tako kot vsi odšla na socialno, sem delavko tam vprašala, ali naj zdaj po 32 letih dela res grem pred zaklonišče čakat kilogram riža in kilogram moke (F198)? Kakorkoli je bila minimalna plača, to smo si mi zaslužili (F199). Mi smo s to plačo tudi znali živeti (F200). A zdaj po teh letih bom jaz nekam hodila po kilogram riže in moke (F201)? Takrat mi je delavka povedala, da naj se ji zaupam, kar mi je na duši; povedala sem ji, da vem da ona za to ni nič kriva, niti slučajno; mi je povedala svojo izkušnjo, da je tudi sama bila v takšni situaciji, ko je ostala brez dela iz danes na jutri (F202). Povedala sem ji, da ne bi bilo tako boleče, če bi jaz oziroma vsi mi šli po svoji krivdi (F203). Ampak nas so v to situacijo pripeljali (F204).

Ko sem srečala ravnatelja iz šiviljske šole, ki se me je še vedno spomnil in me je vprašal kje sem zdaj, sem mu pokazala na zgradbo, kjer je zavod za zaposlovanje in mu povedala, da tukaj, v tej največji firmi (F205). Povedal je, da škoda, ker sem bila zelo dobra učenka in dobra delavka (F206). Sem mu odgovorila, da to zdaj ni pomembno za nikogar, ne kaj smo bili in ne kaj smo delali (F207). Pa ni bila to samo Mura in samo Prekmurje, prispevki od našega dela so bili za celo Slovenijo (F208). Ni bila Mura samo Prekmursko, tričetrt Slovenije se je oblačilo v Murina oblačila, prispevki in dajatve so šli po celi državi (F209). Recimo, ko smo delali solidarnost, da je šlo za Posočje; saj to ni bilo pomembno; delal si in si pomagal (F210). Ampak zdaj na koncu, ko smo mi ostali v takšni situaciji, za nas ni bilo nikogar (F211). Kolikokrat smo povedali, da ko bomo mi prišli do tega, kdo se bo za nas trudil (F212). Direktor je vedno povedal, tistih ne bo (F213). Ravnatelju sem takrat povedala, da mene samo eno zanima. Z nami se je manipuliralo 15 let (F214). Kje je bila država, nadzorni svet in lastniki (F215)? Odgovoril mi je, da če se bom s tem veliko obremenjevala, se mi lahko samo zmeša (F216). Decembra smo imeli zbore, ko smo šli vsi skupaj v jedilnico; tam so nam vse prebrali, toliko

je denarja v rezervnem skladu, toliko je porabe, toliko tega in tega, vse to (F217). Jaz se to spomnim tako dobro, kot da bi se mi to danes dogajalo (F218). Marca smo imeli ponovno sestanek in potem samo začneta oba direktorja s tem kaj bomo delali, kaj boste povedali na to, potapljamo se (F219). Kaj je? Potapljamo se. Ni denarja (F220). Ampak nisem razumela. Kako ni denarja, če je rezervni sklad (F221)? Oni so to verjetno tako že vedeli (F222). Povedano je bilo, da če do česa pride, smo 3 leta lahko doma, kot celotna Mura z 70% plačo. To je bilo decembra (F223). Tri mesece po tistem pa da ni denarja in da se potapljamo (F224). Kako potem zdaj v trenutku ni denarja in ni tega sklada (F225)? Če smo v ta sklad odvajali denar in v kakšen drugi sklad tudi, pa sklad, ki je bil namenjen gradnji stanovanj pa vse (F226). Zdaj pa niti ne po pol leta pa ni več denarja. Mislim, malo čudno. Nam laikom (F227). Če nekdo, ki je malo šolan in nek ekonomist... Potem se vprašaš (F228). In potem se je to tako počasi začelo (F229). Vsi ti, ki so na malo večjih položajih pravijo, da je tu bil en scenarij narejen (F230). In seveda da je bil. Več vam država ne bo pomagala, tovarna je za zapreti (F231). Ko smo bili tam na hodniku je prišel eden, imena se več ne spomnim; prišel je tudi Lahovnik, njega se tako dobro spomnim, okrog šestih so prišli (F232). Lahovnik je povedal, da smo vreča brez dna (F233). Dokler smo državi dajali, od sponzorjev do vsega, smučarjev je bilo vse lepo in v redu (F234). Dokler smo mi plače normalno dobili in regres in vse, to ni problema (F235). Normalno, da se od nas delavcev nihče ni spraševal (F236). Ko pa se je to začelo, pa si misliš, aha, to se pravi, da v ozadju je neka druga taktika, nekaj drugega se dogaja (F237). Potem je to prišlo do takšnih neprijetnih stvari (F238). Delo je pač bilo (F239). Zdaj še leta 2019, ko smo zadnjič odšli, je še vedno bilo delo; naročila so še vedno bila (F240). Tukaj se je vedno šlo za pogajanje, če bo direktor izpogajal dva centa več na komad (F241). Tehnik je povedal vse kompletno kaj vi delate – hlače, krila, vse – je takšna cena in direktor se s tem ni strinjal; tehnik je povedal, da je kvaliteta naših izdelkov dobra, da nima niti interesa, da bi se proizvodnja kamorkoli drugam selila; ampak šlo se je zaradi cen in niso popustili in potem tako nismo več dobili plače (F242). Tisto zadnjo smo dobili potem polovico, regresa več sploh ne (F243).

Kako ste pri vašem delu občutili to zadnje obdobje?

Bilo je zelo napeto (F244). Tudi med sodelavkami (F245). 18., ko bi morali dobiti plače, je bilo nakazano samo pol (F246). Druga polovica bi morala biti v prvem tednu v naslednjem mesecu, pa tega ni bilo (F247). Potem spet podaljšanje pogodbe. Čakal si, ali ti jo bodo ponovno podaljšali (F248). Občasno so bila tudi posamezna odpuščanja, ne celotne brigade. Mogoče dva iz ene in dva iz druge brigade. Potem se je to tako sem in tja dogajalo. Nismo več držali skupaj. En takšen pritisk, bi rekla (F249). Potem nas je poklical v pisarno in na koncu nam je izjavil, da kaj bi sploh me rade, da nas je on zato nazaj zaposlil in ustanovil eno podjetje, da mi ne bi bile brez dela in bi bile na zavodu (F250). Halo? Če ti vidiš, da ti tri mesece ne gre skozi, da se ti stroški ne pokrivajo in nam ne moreš dati za plačo, potem zapri in povej tukaj je zdaj konec, gremo na zavod, vsak se naj po svoje znajde (F251). Povedal je še, da kaj bi rade, saj pa smo vse bile z osnovnošolsko izobrazbo (F252). 41 let kar sem delala, me nihče ni vprašal ali imam osnovno šolo ali imam osem razredov ali sedem ali sem končala poklicno šolo ali še kaj zraven. 41 let to ni bilo nič pomembno, bilo je samo delaj, delaj, delaj (F253). Samo naenkrat pa nam začne očitati, češ, kaj bi rade, saj pa smo z osnovnošolsko izobrazbo. To je bil naš direktor (F254). Ko sem bila že na dopustu, ker sem ga imela še precej in sem se

potem avgusta upokojila (F255). Seveda, potem nas je spet mogla poklicati tajnica in je ponovno bilo treba iti nazaj in čez papirje. Prijava in odjava, moral si iti (F256). Potem pa smo dobile klic, pridite sem v jedilnico ob enih. Jaz sem imela samo željo, da pride dol med nas. Sodelavka mi je povedala, da tega ne bom videla. To se ne bo zgodilo. Nisem se strinjala, sem jo vprašala kako ne, če pa je on sedaj bil zadnji direktor, naj pride med nas (F257). Prišel je stečajni upravitelj, nekdo xy, ki ga ni nihče poznal (F258). Sedaj sem dobila pošto, ko je bil že COVID, leta 2021 (F259). Ko sem prišla gor, sem možu rekla, kaže da bom morala iti nazaj delat, ker mi Arum pošilja pošto (F260). Pošte nisem dobila samo jaz, ampak vsi tisti, ki smo nazadnje delali (F261). Ko odprem to kuverto vidim 3,20 EUR – odpravnina (F262). Spraševala sem se, ali sem jaz tukaj nora. Če je 80 centov znamka in 50 centov kuverta (F263). Klicala sem bivše sodelavke in ena je povedala, da ima znesek 2,10 EUR (F264). Res mi ni bilo jasno, ali se nekdo dela iz nas norca (F265). Sploh včasih… Ne vem… Kdo je tu kaj potegnil iz tega, ne vem (F266). Po drugi strani pa vsak obrat so prodali. Vse. V vsakem obratu je bilo tudi nekaj notri (F267). Tisti, ki so bili pod staro Muro so nekaj dobili. Mož je povedal, da je sodelavec ponovno dobil nakazilo (F268). Pogovarjala sva se o tem, kako to ni pošteno. On ni ničesar kriv, pa tudi mi ne. Če je bilo toliko denarja v tej masi, naj bi razdelili na vse, na primer, da bi dobil vsak 500 EUR, ne pa da nekateri nismo dobili nič. Delali pa smo vsi v isti Muri. Bili so TOZD-i perilo, plašči, ženska in stara težka, ampak vsi smo bili pod to Muro (F269). Nismo mi krivi, če so nam dali druge pogodbe. Na koncu pa so nas odpustili (F270). Ostal je samo Boss, ker je bilo to delo za eno najbolj stabilnih podjetij, ampak na koncu pa so ti enako tudi šli v stečaj, tako da ni bilo potem nobene razlike (F271). Kar pa smo mi delali za naše firme, ti so še vsi vztrajali, da bodo dali delo, ker je kvaliteta bila dobra, pa tudi roki dobave (F272). Ampak kaj, če niso… (F273). Ko smo takrat protestirali pred vratarnico in so prišli nemški tehniki. Oni so samo gledali in nas spraševali »Warum?«. Spraševali so se zakaj smo zunaj, zakaj ne delamo. Kako mu naj zdaj en delavec razloži kaj se dogaja. Vratarnico so zaklenili. Tudi pisarniške delavke niso mogle več iti noter, one so se zagovorile, da so ponoči do dveh bile tam, da so uničevale papirje, kar se je dalo. Tako jim je bilo naročeno, da je to in to bilo potrebno uničiti. Eden izmed direktorjev je bil še notri in je želel skozi vratarnico oditi ven. Nekdo je to opazil in hitro s kolesom šel do tja, da so gor dali ključavnico, tako da ni mogel iti več tu ven (F274). Potem zvečer je prišla delavska direktorica in ona tako urejena in vse in vpraša »Ja kaj se pa dogaja?«. Verjetno bi ona morala biti prva, ki bi vprašala zakaj je zdaj do tega prišlo, kaj se dogaja. Potem je vprašala »A tudi jaz moram odstopiti?«. Ne vem, kaj pa je potem ona mislila (F275). Ko smo tam zunaj stali, vsi delavci smo si mislili, da je konec, da je potrebno zapreti in je to to. Nimaš več kaj razglabljati (F276). Tisti, ki pa so delali na Bossu, so bili tam v perilu, tam proti Petrolu. Zjutraj so delavci že vratarnico zaklenili in niso več spuščali notri. Te delavke pa so bile Bossove in so skakale preko ograje, tam čisto zadaj, da so lahko prišle v proizvodnjo. Oni so delali in niso upale ostati zunaj (F277). Zjutraj ob pol sedmih pri nama zvoni telefon, nečakinja mi je povedala, da naj čimprej prideva tja. Zvečer ob pol devetih sva šla z možem domov. Naslednji dan pa ponovno nazaj (F278). Tu je bil samo pohlep. Kar direktorji potegnejo zase, za nas druge pa so že vedeli, da ne bo preživelo (F279). Nekateri, ki so najeli odvetnike, so mislili, da bo brezplačno zastopanje, potem pa so enkrat samo dobili položnice 1.000 EUR ali še več za plačati. Če si ti na zavodu, kako lahko to plačaš? Pa na koncu naj ničesar ne dobiš, kaj pa potem. Moje prijateljice vem, da so takoj šle in podpisale, da odstopajo od vsega, od vseh tožb in so rekle, naj jih nihče več ne vlači ne po

sodiščih in ne nikjer. Na koncu koncev tako ne bomo dobili nič (F280). Ko sem se srečala z eno sodelavko, ki je še dobila odpravnino, mi je povedala saj ste dobili odpravnino. Sem jo vprašala »Kakšno odpravnino?« in kar ni mogla verjeti, da je nismo dobili. Povedala je, da tisti, ki so se pritožili na Evropsko sodišče, da so dobili (F281). Tudi če bi to bilo res, jaz moram najprej v denarnici imeti 5.000 EUR, da lahko plačam tega odvetnika. Tukaj pa je vprašanje, ali bom na koncu sploh kaj dobila, ali bom izgubila še ta denar. Delavci si tega niti slučajno nismo mogli privoščiti (F282). Prejšnjič sem se ravno pogovarjala z bratrancem, ki je bil prav tako zaposlen v podjetju, ki je šlo v stečaj. Sedaj je tudi on upokojen. Vprašal me je »Pa kako smo mi sploh vse to preživeli?« Povedala sem »Preživeli smo, ampak to ni bil način.« (F283). Spraševala sem se, kako lahko Lukančičeva mirno spi, če se gre za toliko ljudi in njihove družine, ali ne glede na to ali jih imajo (F284). Sodelavka je povedala, naj ne mislim, da se kdo sekira za nas (F285). Jaz pa sem tako, da če mi ti danes posodiš dva evra, ker se za nek namen zbira in nimam pri sebi, ker imam v garderobi, zjutraj je prva stvar, ko pridem v proizvodnjo, da ta dva evra vrnem (F286). Ljudje smo različni. Oni imajo trdo kožo in mi njim nismo sploh pomembni (F287). Ona je bila zelo izobražena pravnica in imela je veliko svojih malih podjetij. Tukaj je izčrpavala, da je tiste male pokrivala. Na koncu da nekaj pridobi za sebe (F288). Nekateri so verjeli da bo boljše in da nas bo res nekdo kupil in bo vse boljše. Vendar je potem direktorica poklicala sindikate in povedala, da nas ne bodo kupili. Čeprav po vsej verjetnosti niti ni nič urejala (F289). Ko je bil stečaj, ni sploh prišla med nas. Naša sindikalna predstavnica jo je vztrajno klicala, tudi v njeno odvetniško pisarno. Tajnica se je oglasila in povedala, da je ni. Sindikalna predstavnica je povedala, da bi morala biti tukaj, pri nas. Ni je bilo (F290). Ko smo šli domov, je bilo pred Muro že veliko novinarjev. Takrat so že oni to ugotovili, da spet gremo v stečaj in da ni bilo nič rešeno. Ko smo šli ven so nas spraševali kaj se dogaja. Pa sem si mislila, kaj sprašujete nas, siroteke, vprašajte tam glavne zakaj in kaj se dogaja (F291). Sindikalna je večkrat klicala in na koncu je tajnici povedala, da ji naj sporoči, da tako nesramno, kot je to sedaj naredila z nami, bolje da se nikoli več ne prikaže (F292). Ona je tako povedala, da ji mi še dolgujemo, ne vem koliko je še od tu še želela imeti za ta čas, ko je bila tu zaposlena. Ženska draga, pa kako imaš srce. Plač nam nisi dajala, zdaj bi pa imela še nekaj zase (F293). Ne vem, mogoče smo v nepravem času odraščali, ampak jaz ne morem razumeti takih ljudi. Ne vem, zakaj je to tako, da se gleda samo nase. Pa če sosed ima takšen blok, jaz moram lepšega ali višjega imeti (F294). Potem si pa včasih mislim, sedaj je tri mesece da je pokojni partner umrl, saj pa na koncu imaš tam meter osemdeset in je to to. Nihče ničesar ne odnese s seboj (F295).

Kako so te odločitve vodstva vplivale na vaše vsakdanje življenje (krediti, družina, načrtovanje)?

Včasih je bilo drugače. Dobili smo kredit, stanovanje. Šla sem na porodniško odsotnost in sem rekla, daj vlogo notri, pa tudi če je garsonjera, privat ne moreva biti. Prošnjo sva oddala in sva dobila garsonjero in za začetek je bilo (F296). Za leto in pol pa sva dobila tukaj v centru enosobno stanovanje. Potem je bil pa ponovni razpis in sva dobila dvosobno, potem pa z Jazbinškovim zakonom nisva šla takoj v odkup, ampak potem čez nekaj let (F297). Najemnino bi tako ali tako morala plačevati. Če sva imela kredit, je bilo isto (F298). Po desetih letih pa je bilo stanovanje najino. Dobro, da je bila ta ugodnost (F299). Zdaj v zadnjih letih pa nič. Ko si

prišel na banko in so videli Murino plačo, nimaš šans, da bi lahko dobil kredit. Zato, ker je plača bila minimalna in računali so, da ti toliko mora od plače ostati in ni šlo skozi (F300). Za sebe pravim, da mi je v prejšnjem sistemu bilo boljše (F301). Pa niti cene niso bile tako astronomske kot je to danes. Vsak teden vidiš, da z 20 EUR več ne moreš iti v trgovino, absolutno ne. Ob strani moraš imeti še 50 EUR rezerve. Ne vem... Prej je šlo lažje skozi, tudi če sem imela kredit (F302).

Ste si poleg vseh stroškov lahko privoščili še kaj zase?

Prej, ko še nisva imela hčerke, sva hodila kaj na morje preko sindikata ali na kakšne enodnevne izlete. Za to sem jaz bolj imela voljo, še zdaj jo imam. Ampak potem nisva več hodila (F303). Na Goričko smo šli, ko so bili dopusti, pa tako. Tudi smo se družili, naredili smo si piknik s prijatelji, včasih smo se podružili v kakšni kavarni ali smo se šli kopat v Moravske terme (F304). Sicer pa ne. Bolj tukaj v našem okolišu. Navajni smo bili na male stvari in tako potem tudi naprej poskušaš. Razkošja ni bilo nikoli (F305). Dobro, hčerka je končala šolo in naredila izpit za avto. Avto smo ji kupili. Kar se tega tiče, je imela (F306). Vedno sem si želela, da ima boljše, kot sva imela midva (F307). Saj še vedno pravim, na začetku je bilo dobro, ni bilo vedno samo slabo v Muri. Absolutno ne. Dobro je bilo od začetka in tam do devetdesetih (F308). Ko smo se osamosvojili pa se je to začelo dogajati (F309). Jaz sem si vedno povedala, da dokler bo direktor Kuharič, da bomo nekako zvozili (F310). Ko pa se bo on upokojil pa bo to počasi začelo (F311). Ko je prišel Meh je to že bilo tako, nekaj se je že začelo, ampak še vedno smo bili stabilni (F312). Najprej so bili ja režijo zmanjšati, po pisarnah jih je sedelo nenormalno. Dobro, včasih je on kaj zmanjšal v pisarnah, tako tu in tam. Ne pa v nekem večjem obsegu (F313). Nas so krčili, delavce, pisarniških delavcev pa je bilo vedno več. Ampak če nas delavcev ne bo, potem pisarniških tudi ne bo treba (F314). Ko pa je on odšel, si je verjetno že pograbil, kar je želel in potem so se začeli menjavati kot po tekočem traku. Prišel eden za par mesecev pa spet drugi... (F315).

Kako je vse to vplivalo na vaše počutje?

Saj se te dotakne, se te. Pa vedno mi je bilo za vsakega sodelavca nekako težko, ko so ga odpustili (F316). Ampak na koncu vidiš, da s tem nič ne pridobiš. Ne moreš ti nič spremeniti. Če drugi imajo vse vajeti v rokah in oni o tem odločajo. Ti pač ne moreš nič (F317). Včasih sem si mislila, danes je takšen dan, jutri bo drugače. Takrat pa, ko se je vse to dogajalo, pa spet in spet (F318). Pa sem si mislila, pa če ta preživi, bom pa tudi jaz. Mogoče sem imela napačno mišljenje, ampak to mi je pomagalo (F319). Pa vedno sem se želela nekako pohecati in tako malo obrniti stvari. Včasih smo tudi kakšne norosti privoščili, ko so majstri bili na sestanku, in smo nekako zvozile (F320). Zdaj, ko smo šle, sem jaz rekla, da si želim, da gremo tam v Mercator, da nekaj pojemo in spijemo. Povedala sem, da sem pošteno prišla sem in želim dostojno po 40 letih tudi oditi (F321). Pa sta se dve sodelavki strinjali z menoj. Če narezek prinesejo za 40 ljudi, te stane isto, kot če spiješ eno kavo in špricer (F322). Ena pa mi je povedala, da zdaj tu nekaj trošite, naslednji teden pa te ne bo več nobena želela poznati (F323). Povedala sem, da mi bo verjetno vseeno ostalo dovolj, da bom lahko šla na kavo in si upam koga poklicati, da gre z mano. Jaz nisem imela tako slabega mišljenja (F324). In zdaj me

marsikatera pokliče in imam veliko stika. Ne samo s temi zadnjimi, ki so bile do zadnjega stečaja, ampak tudi s tistimi prejšnjimi generacijami nazaj, od takrat ko sem prišla delat. Še vedno se slišimo in se dobimo na kavi (F325). Mogoče sem jaz tak tip človeka. Izredno veliko ljudi je sedaj prišlo tudi na pogreb moža, iz moje strani in iz njegove tudi. To se mi je zdelo res lepo (F326). Pa tudi marsikatera me je poklicala in sem si mislila, eh, pa na koncu nisi sam (F327). Sin mi je povedal, da se naj zdaj ne zaprem vase (F328). Povedala sem, da nisem tak tip človeka, da bom sedela notri in se smilila sama sebi. Spremeniti ne morem ničesar, taka je bila usoda (F329). Če je bolezen, pomagaš kar lahko, sva s hčerko naredili vse, kar sva lahko (F330). Brat me je poklical, naj grem z njima na izlet v Rogaško Slatino. Bilo je en teden po pogrebu, sem rekla sigurno ne, ker tudi nikogar ne poznam (F331). Povedal je ne govori tako, ker bo sigurno kdo tam iz Mure, če ne pa se spoznate. Da naj nisem doma (F332). Potem pa pokličem hčerko in ona pravi zakaj ne bi šla, obveznosti nimaš. Atija več ni, da bi mu mogla skuhati in dati zdravila (F333). Ko pridemo na postajo pa vidim Murina ta, Murina tista. Brat je imel prav (F334).

Kako bi vi opisali vaše odnose v Muri, recimo z majstri?

Z enimi majstri sem imela dokaj korekten odnos (F335). V začetku sem imela eno majstrico, ki je šla do tebe in je že po poti kričala. Ko si se obrnil, je rekla »Ne govori mi nazaj!«, tudi če nisi imel nikakršnega namena kaj povedati. Samo, da si se obrnil (F336). Pri tej majstrici sem delala 25 let. Ona je res bila, vse je moralo biti točno tako, kot je povedala. Do delavcev je bila taka in hkrati tudi do direktorjev je imela takšen dostop (F337). Jaz nisem mogla nič povedati nazaj. Pri sebi sem si mislila na eno uho notri, na drugo ven. Zato, ker če si kaj povedal, je bilo samo še slabše zate (F338). Te je prizadelo, tudi če je kričala na drugem koncu. Normalno, da se te je dotaknilo, ampak sem jo poskušala nekako odvrniti, da sem imela čim manj z njo opravka (F339). Ko pa smo šli delat v drugi obrat, v plašče, tam pa se mesec dni nisem mogla navaditi, ker je bil povsem drugi odnos majster – delavec. Ni bilo toliko popravil. Povsem drugače. Popolnoma drugi odnos (F340). Takrat sem rekla, da če bi šla delat v plašče, niti žolčnih kamnov ne bi imela (F341). Ko si prosil za dopust, je majstrica rekla, bom že tako uredila, da bo delo šlo (F342). Prejšnja pa je vedno povedala, nekoga zrihtaj, da bo likal namesto tebe. Pa je ona bila majstrica in njena naloga je bila, da zrihta delavce (F343). Odstotke smo imeli dobre, odnosa pa ne. Ona se je drla na vse, nisi ji mogel priti do živega, svoj karakter (F344). Z novim direktorjem potem ni mogla manipulirati na tak način, potem je v marcu tudi odšla (F345). Kakor pravim, tukaj v plaščih, je pa bil povsem drugi odnos, brez popravil. Če smo naredile kakšno napako, je majstrica povedala, da naj pustim, da bomo že uredili (F346). Povedala je, to malo tako popravi, to zlikaj malo bolj v to smer, ali karkoli smo pač že narobe naredile. In da nikomur ni treba nič povedati, mi tri vemo in če bo kaj narobe, povemo da so bile take šablone in bo to šlo skozi. Vedno se je postavila za nas (F347). Pa tudi obratovodkinja. V redu, včasih nas je nadrla, ko ji kaj ni bilo všeč, sicer pa, če si imel tam kakšno zalogo, jo je takoj raznosila k tistim, ki niso imeli toliko dela (F348). Kar se tiče tega je bilo tam super delati. Res super (F349). Ko pa se je začel stečaj pa smo se začeli prestavljati spet po obratih. Te majstrice so bile mlajša generacija in nekako so bile bolj dostopne, dalo se je zmeniti z njimi (F350). Če smo naredile kakšne napake, ker če delaš grešiš, so razumele. Pa včasih so nam povedale, da lahko poskusimo in če nam je kakšen način dela lažji, lahko tako delamo (F351).

Poklicale smo tehnologinjo in vprašale, če je tako v redu in je preverila in potrdila. Pri prejšnji majstrici to ni bilo mogoče (F352). Če je ona tako zapovedala, je tako moglo biti. In ne razumem, zakaj si ne bi olajšala dela, pa ne samo jaz, tudi drugi za menoj. Pa ne in pika. Tako kot je povedala, tako je moralo biti (F353). Bilo je dosti boljše. Greš bolj mirno delat, lažje ti je (F354). Kakorkoli ti je tisto delo težko, plašči. To delo ni tako težko, kot je težko poslušati njihovo nakladanje (F355). Eden ti govori iz ene strani, drugi iz druge. Pa sem si mislila, ustavite se, ker ne morem dva naenkrat poslušati in ne morem dve stvari naenkrat delati (F356). Včasih je majstrica povedala, zdaj to odloži in vzemi tisto in delaj tisto naprej. Tehnologinja pa stoji z druge strani in pravi meni pa zdaj tole takoj naredi (F357). Takrat sem rekla, ne – ena bo morala počakati. Če bom zdaj to naredila, da ti lahko to odneseš nekam naprej, da bo tu nekdo nekaj potem poskušal naprej, bo to delo, ki ga imamo, čakalo. Dve stvari naenkrat ne morem delati (F358). Včasih sem rekla zdaj ti to naredim, ampak danes več okoli mene ne hodi. Pa je povedala, da bo vseeno prišla, ker jaz malo protestiram, potem pa vseeno naredim. Kaj bom potem z njimi? (F359). Potem to včasih vzameš v zakup in si misliš naj bo, imejte in konec (F360). Samo zdaj kasneje si misliš, smo ohranili neke stike, pa en pozitiven odnos še vedno (F361).

Ali ste ohranili veliko stikov z nekdanjimi sodelavkami in sodelavci?

Včasih si misliš, kako lahko po tem, ko toliko let delaš skupaj, greš kar mimo nekoga, da se sploh ne bi pozdravil. Ne vem (F362). Jaz pač nisem tak tip človeka (F363). Vnuk mi včasih pravi, da ti vsakega poznaš, pa vsakemu rečeš zdravo, pa vsakega nekaj vprašaš (F364). Ko toliko let delaš s toliko ljudmi, je to tako. Iz vseh strani koga spoznaš, to se tako vrti (F365). Včasih je lepo, da imaš ljudi. Kdaj ti komu pomagaš, narediš kakšno uslugo. Mogoče čez tri mesece bi pa ti kaj rabil in veš koga poklicati (F366). Če poznaš večji krog ljudi, je to tudi lahko ena pozitivna stvar (F367). Imela sem takrat širši krog, pa ga imam še zmeraj (F368). Sicer pa smo Prekmurci preveč povoljni vsem, vse kimamo, vse naredimo in je okej. Vse smo delali tako, kot nam je nekdo diktiral (F369). Zdaj na koncu pa kje smo pristali. Sem rekla, da če bi Mura bila v Ljubljani, ne bi bilo tako, ker se tam delavci ne bi tako pustili (F370).